

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**DÜNYADA VE ÜLKEMİZDE CEZAEVİ MİMARLIĞI VE GÜNCEL TASARIM
ÖLÇÜTLERİNİN İRDELENMESİ**

NURCAN GÜL

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARİ TASARIM PROGRAMI**

**DANIŞMAN
DOÇ. DR. İBRAHİM BAŞAK DAĞGÜLÜ**

İSTANBUL, 2015

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**DÜNYADA VE ÜLKEMİZDE CEZAEVİ MİMARLIĞI VE GÜNCEL TASARIM
ÖLÇÜTLERİNİN İRDELENMESİ**

Nurcan GÜL tarafından hazırlanan tez çalışması 20.01.2015 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Tez Danışmanı

Doç. Dr. İbrahim Başak DAĞGÜLÜ
Yıldız Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri

Doç. Dr. Feride ÖNAL
Yıldız Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Murat ŞAHİN
Özyeğin Üniversitesi

Bu çalışma, T.C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü' nün 31.12.2010 tarih ve B.03.O.CTE.16.204.06.01-1030-152713 sayılı izni ile desteklenmiştir.

ÖNSÖZ

Cezaevleri, ilk bakışta sade bir yapı olarak düşünölmektedir. Kullanıcısının yıllar boyunca, yapısal değışiklik ve düzenleme yapmadan, kesintisiz olarak mecburi yaşamını sürdürmesi, cezaevlerinin mimari tasarımını ön plana çıkarmaktadır.

Tarih boyunca farklı coğrafyalarda, farklı dönemlerde ve farklı meslek grupları tarafından tasarlanan cezaevlerinde, doğru tasarıma ulaşamadığı, araştırma ve gelişmelerin sürdüröldüğü görölmüştür. Kullanıcının dışındaki insanların tamamen uzak olduğu, görme ve gözlemlenmenin mümkün olmadığı cezaevleri, her zaman keşfedilmeyi bekleyen yapılardır.

Öncelikle, tez konusu olarak cezaevlerine olan ilgimi, heyecanımı dikkate alıp çalışmamı destekleyen ve yardımlarını esirgemeyen danışmanım Doç. Dr. İbrahim Başak DAĞGÖLÜ' ne teşekkür etmek isterim. Sayın jüri üyelerime, konunun tarihi incelemesinde yardımlarını esirgemeyen İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Gültekin YILDIZ'a, mevcut cezaevlerini incelemem için ilgili izinleri, şahsi kaynaklarını ve değerli zamanını paylaşan Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdür Yardımcısı Hakim Burhanettin ESER'e teşekkürü bir borç bilirim. Aslında bu konuyu seçmemde, 6 yaşında Elazığ Cezaevi yıkımı ihalesi konulu muhabbetiyle "acaba cezaevi neresi?" merakını uyandıran, babam İnşaat Mühendisi Mustafa GÖL'e, annem Müzeyyen GÖL'e ve aileme teşekkürlerimi sunarım.

Ocak, 2015

Nurcan GÖL

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KISALTMA LİSTESİ	ix
ŞEKİL LİSTESİ.....	x
ÇİZELGE LİSTESİ	xiv
ÖZET	xv
ABSTRACT	xvii
BÖLÜM 1	
GİRİŞ	1
1.1 Literatür Özeti	2
1.2 Tezin Amacı	2
1.3 Hipotez	2
BÖLÜM 2	
KAVRAMLAR VE TARİHSEL SÜREÇ.....	4
2.1 Kavramlar	4
2.2 Dünya'da Cezaevlerinin Doğuşu ve Tarih Süreci İçinde Gelişimi	7
2.2.1 Cezaevi Öncesi Hapsedilme	10
2.2.2 16.-17. Yüzyıl Modern Cezaevinin Habercisi Kurumlar: Avrupa' da Islah Edici Kapatma Kurumları	16
2.2.3 18. Yüzyıl Sonu Cezaevi Olarak Adlandırılabilcek İlk Yapı Örneği: <i>Penitentiary</i>	19
2.2.4 19. Yüzyılda Cezaevinin Dünya' da Yaygınlaşması	29
2.2.5 20. Yüzyılın Son Çeyreğinde Cezaevlerinde Yeni Arayışlar	36
2.3 Türkiye' de Cezaevinin İlk Ortaya Çıkışı ve Örnekleri.....	45
2.3.1 Osmanlı'da Cezaevi.....	46
2.3.2 Cumhuriyet Dönemi' nde Cezaevi	58

BÖLÜM 3

TÜRKİYE'DE CEZAEVİ KAVRAMI ALTINDA GELİŞEN FARKLI KONSEPTLER	71
3.1 Suçlu Türü ve Mimari Modele Uygun Cezaevi Tipi	72
3.1.1 Kapalı Cezaevleri.....	73
3.1.2 Açık Cezaevleri (Çalışma Esaslı Cezaevleri).....	75
3.1.3 Yüksek Güvenlikli Cezaevleri	76
3.2 Cinsiyet, Yaş ve Akli Duruma Göre Cezaevleri	76
3.2.1 Kadın Cezaevleri	77
3.2.2 Erkek Cezaevleri.....	77
3.2.3 Çocuk Cezaevleri (İslahhaneler)	78
3.2.4 Akıl Hastaları İçin Cezaevleri.....	79
3.3 Türkiye' deki Cezaevi Tipleri	81
3.3.1 A Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu	83
3.3.1.1 A1 Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu.....	83
3.3.1.2 A2 Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu.....	84
3.3.1.3 A3 Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu.....	85
3.3.2 B Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu	85
3.3.3 C Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu	86
3.3.4 D Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu	86
3.3.5 E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu.....	87
3.3.6 F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu.....	88
3.3.7 H Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu	89
3.3.8 K1 Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu	89
3.3.9 K2 Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu	90
3.3.10 L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu	90
3.3.11 M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu.....	93
3.3.12 T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu	93
3.3.13 Kadın Ceza İnfaz Kurumları	95
3.3.13.1 Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu.....	96
3.3.13.2 Kadın Açık Ceza İnfaz Kurumu.....	96
3.3.14 Kapalı Ceza İnfaz Kurumu.....	96
3.3.15 Çocuk Ceza İnfaz Kurumları.....	98
3.3.15.1 Çocuk Kapalı Ceza İnfaz Kurumu	98
3.3.15.2 Çocuk Eğitimevi	99
3.3.16 Açık Ceza İnfaz Kurumları.....	99
3.3.16.1 Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğüne Bağlı Açık Ceza İnfaz Kurumu.....	99
3.3.16.2 Bağımsız Açık Ceza İnfaz Kurumu.....	100

BÖLÜM 4

DÜNYA' DAKİ GÜNCEL CEZAEVİ TASARIM ÖLÇÜTLERİ VE STANDARTLARI	101
4.1 Dünya'daki İlgili Sözleşme, Standart ve Bildiriler.....	102
4.1.1 Avrupa Konseyi Cezaevi Standartları ve İlgili AK Sözleşmeleri	104
4.1.2 Birleşmiş Milletler Cezaevi Standartları ve İlgili BM Sözleşmeleri... 113	

4.1.3	Diğer Uluslararası Belgeler	126
4.1.3.1	İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi	126
4.1.3.2	Pekin Kurulları (Çocuk Adaletinin İcrasına Dair Birleşmiş Milletler Minimum Standart Kuralları)	127

BÖLÜM 5

TÜRKİYE' DEKİ CEZAEVLERİNİN MEKÂNSAL OLARAK İNCELENMESİ	130
5.1 Yaşam (Barınma) Mekânları.....	131
5.2 Sosyal Donatı Mekânları	133
5.2.1 İş Atölyeleri	133
5.2.2 Açık ve Kapalı Spor Alanları	134
5.2.3 Çok Amaçlı Salon	136
5.2.4 Derlikler	136
5.2.5 Kütüphane	138
5.3 İdari Mekânlar.....	138
5.3.1 Giriş Birimleri	138
5.3.2 İdari Ofisler	139
5.3.3 Sağlık Hizmetleri Verilecek Alanlar	140
5.3.4 Görüş Mekânları	141
5.3.4.1 Kapalı Görüş Alanları	141
5.3.4.2 Açık Görüş Alanı	142
5.3.4.3 Avukat Görüşme (Ziyaret) Alanı.....	143
5.4 Güvenlik Mekânları	143
5.4.1 İç Güvenlik Mekânları	143
5.4.2 Dış Güvenlik Mekânları	144
5.5 Diğer Mekânlar	145

BÖLÜM 6

SONUÇ VE ÖNERİLER	148
KAYNAKLAR	152

EK-A

ÇAĞDAŞ CEZAEVİ TASARIMI TÜRKİYE'YE UYGUN MİMÂRİ STANDARTLAR	161
A-1 Dış Güvenlik	162
A-2 Merkez Kontrol Odası	163
A-3 Diğer Sabit Görev Yerleri	163
A-4 Kayıt Kabul Alanı	163
A-5 Tutuklu Ve Mahkûmların Sınıflandırılması İmkânları	165
A-6 Tutuklu Ve Mahkûmların Yaşam Yerleri	165
A-7 Cezaevlerinde Gerekli Diğer Mekânlar	166
A-8 Cezaevi İdari Bölümleri	169
A-9 Cezaevi Binalarının Yapılanma Standartları	169

EK-B

AVRUPA KONSEYİ BAKANLAR KOMİTESİ'NİN ÜYE DEVLETLERE AVRUPA CEZAEVİ KURALLARI HAKKINDA REC (2006) 2 SAYILI TAVSİYE KARARI	172
B-1 Yerleştirme ve Barındırma	173
B-2 Hijyen	174
B-3 Açık Havaya Çıkma ve Boş Zaman Faaliyetleri.....	175
B-4 Eğitim	176
B-5 Kadınlar	176
B-6 Çocuklar	177
B-7 Küçük Çocuklar	177

EK-C

CEZA VE GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN İNFAZI HAKKINDA KANUN	178
C-1 Kanunun Amacı.....	178
C-2 Temel İlkeler	178
C-3 Ceza İnfaz Kurumlarında Düzen ve Güvenlik.....	179
C-4 Günlük Yaşamda Haklar ve Yükümlülükler	180
C-5 Bireyselleştirme	182
C-6 Eğitim	182
C-7 Sağlığın Korunması ve Tıbbî Müdahâleler	183
C-8 Dışarıyla İlişkiler	183
C-9 Beden Eğitimi ve Boş Zaman Etkinlikleri.....	184
C-10 Tutuklama Kararının Yerine Getirilmesi	184
ÖZGEÇMİŞ	186

KISALTMA LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ACA	American Correction Association
AK	Avrupa Konseyi
BM	Birleşmiş Milletler
CGTİHK	Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazına İlişkin Kanun
CİKYCGTİHT	Ceza İnfaz Kurumları Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük
CİK	Cezaların İnfazı Hakkında Kanun
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
US	Amerika Birleşik Devletleri

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 2. 1 Antik Mısır'da hapsedilme	11
Şekil 2. 2 Antik Roma Mamertime Cezaevi kesiti	12
Şekil 2. 3 Mamertine Hapishanesi'nin muhtemel çizimi.....	13
Şekil 2. 4 Ortaçağ Avrupasında Engizisyon Mahkemelerinin işgence teknikleri.....	13
Şekil 2. 5 Bir Fransız kalesinde mahkûm kafesi örneği.....	14
Şekil 2. 6 Bastille Hapishanesi vaziyet planı ve mahkûm odası.....	15
Şekil 2. 7 Conciergerie Sarayı ve Conciergerie Hapishanesi girişi	16
Şekil 2. 8 Bridewell Hapishane ve Hastanesi, vaziyet planı.....	17
Şekil 2. 9 Amsterdam Cezaevi ve çalışan erkek mahkûmlar	18
Şekil 2. 10 St. Michael's Hapishanesi planı	20
Şekil 2. 11 St. Michael's Hapishanesi Kesiti	21
Şekil 2. 12 Belçika Gand (Ghent) Cezaevi kısmi plan ve görünüşü, 1773	22
Şekil 2. 13 John Howard'ın küçük ve büyük ölçekli hapishane önerileri	24
Şekil 2. 14 New Gate Cezaevi (New York)	24
Şekil 2. 15 George Dance tasarımı Newgate Hapishanesi planı, 1768	25
Şekil 2. 16 Newgate Hapishanesi, 1768	25
Şekil 2. 17 Giovanni Battisti Piranesi, Carceri (Hapishaneler), 1745-1761	25
Şekil 2. 18 Pensilvanya Sistemi hücre ve hücre bloğu görüntüleri	26
Şekil 2. 19 Pensilvanya Sistemi hücre görüntüleri	26
Şekil 2. 20 Jeremy Bentham's Panopticon (1787).....	28
Şekil 2. 21 Jeremy Bentham's Panopticon	28
Şekil 2. 22 Farklı mimarlar tarafından farklı yıllarda yapılan cezaevi örnekleri ve son dönem mahkûm kapasiteleri	29
Şekil 2. 23 Fransa'da 1840 yılında açılan Mettray Cezaevi	31
Şekil 2. 24 Mettray Cezaevi iş atölyesi	31
Şekil 2. 25 Auburn Hapishanesi'nin içindeki hücre galerileri	32
Şekil 2. 26 Sing Sing Hapishanesi'nin 1000 hücreyi içeren ana bloğu 1825-1828	34
Şekil 2. 27 Sing Sing Hapishanesi hücre yerleşimleri	34
Şekil 2. 28 Mühendis Joshua Jebb tasarımı Pentonville Cezaevi, 1840-1842.....	34
Şekil 2. 29 Pentonville Cezaevi tasarımı örnekleri	35
Şekil 2. 30 Londra Ceza Cezaevleri, Pentonville Cezaevi'nde hücre ve tezgah, 1862....	35
Şekil 2. 31 Kampüs Sistemi Cezaevi şematik gösterimi	38
Şekil 2. 32 Telefon (Telephon Pole) Sistemi Cezaevi şematik gösterimi	39
Şekil 2. 33 Fransa'daki Fresnes Cezaevi	39

Şekil 2. 34	Merkezden dağılım, Pensilvanya Sistemi	40
Şekil 2. 35	Singapur Changi Cezaevi Kompleksi	40
Şekil 2. 36	Küme, Grup (Clusters) Sistemi Cezaevi şematik gösterimi.....	41
Şekil 2. 37	Vridsløselille'de Danimarka Devlet Hapishanesi yıldız sistemi tasarımı.....	41
Şekil 2. 38	Lineer cezaevi tasarımı	45
Şekil 2. 39	Modüler cezaevi tasarımı	45
Şekil 2. 40	Kürek cezalarının infaz edildiği kürekli gemi türlerine bir örnek "Mavna" ..	46
Şekil 2. 41	Kürek cezasına çarptırılan mücrimler(suçlular)	47
Şekil 2. 42	Sinop Hapishanesi'nin kuşbakışı görüntüsü	47
Şekil 2. 43	Sinop Hapishanesi'nin restorasyon geçirmiş hücre/koğuş galerisi	48
Şekil 2. 44	Yedikule Zindanları plan ve görünüşleri	49
Şekil 2. 45	Ondokuzuncu yüzyılda Yedikule Hisarı	49
Şekil 2. 46	Baba Cafer Zindanı'nın günümüzde kalan restore edilmiş kısmı	49
Şekil 2. 47	XIX.yy Ortalarında Tersâne-i Âmire	50
Şekil 2. 48	Bir hapishane koğuşunda ve önünde mahkûmlar	51
Şekil 2. 49	II. Meşrutiyet döneminde Sultanahmed Meydanı ve Hapishane-i Umumi..	53
Şekil 2. 50	Üsküdar Paşakapısı Tevkifhanesi'ni gösteren bir plan	55
Şekil 2. 51	Üsküdar Paflakapısı Tevkifhanesi'ni gösteren bir kesit	55
Şekil 2. 52	Sultanahmet Cezaevi plan ve görünüşü	56
Şekil 2. 53	Mimar Kemaleddin ve Mimar Jasmund'un modern cezaevi tasarımı.....	57
Şekil 2. 54	A Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu planı	60
Şekil 2. 55	A1 Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu planı	61
Şekil 2. 56	A2 Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu planı	61
Şekil 2. 57	A3 Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu planı	62
Şekil 2. 58	B Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu planı.....	62
Şekil 2. 59	C Tipi Ceza İnfaz Kurumu genel görünüşü	63
Şekil 2. 60	K2 Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu planı.....	64
Şekil 2. 61	K1 Tipi Ceza İnfaz Kurumu genel görünüşü	64
Şekil 2. 62	K2 Tipi Ceza İnfaz Kurumu genel görünüşü	65
Şekil 2. 63	E Tipi Ceza İnfaz Kurumu zemin kat planı	65
Şekil 2. 64	E Tipi Ceza İnfaz Kurumu kısmi zemin kat planı (oda sistemine dönüştürülmüş hali).....	66
Şekil 2. 65	E Tipi Ceza İnfaz Kurumu kısmi birinci kat planı (oda sistemine dönüştürülmüş hali).....	66
Şekil 2. 66	150 Kişilik Ceza İnfaz Kurumu zemin kat planı	67
Şekil 2. 67	150 Kişilik Ceza İnfaz Kurumu birinci kat planı	67
Şekil 2. 68	İstanbul (Bayrampaşa) Kapalı Cezaevi	68
Şekil 2. 69	Cezaevlerindeki mahkûm sayılarının yıllara göre dağılımı	70
Şekil 3.1	Cezaların infazı sürecindeki örgüt yapısı ve kurumların yapılanması	82
Şekil 3.2	A Tipi Erdek Kapalı Ceza İnfaz Kurumu şematik gösterimi	83
Şekil 3.3	A1 Tipi Ceza İnfaz Kurumu şematik gösterimi	84
Şekil 3.4	A2 Tipi Ceza İnfaz Kurumu şematik gösterimi	84
Şekil 3.5	A3 Tipi Ceza İnfaz Kurumu kat planı	85
Şekil 3.6	B Tipi Ceza İnfaz Kurumu şematik gösterimi	86
Şekil 3.7	E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu koridoru	87

Şekil 3.8	Oda sistemine dönüştürülmüş E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu kısmi zemin kat planı.....	87
Şekil 3.9	Oda sistemine dönüştürülmüş E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu kısmi 1. kat planı.....	88
Şekil 3.10	F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu 3 kişilik yatakhane bölümü.....	89
Şekil 3.11	F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu kısmi planı	89
Şekil 3.12	K2 Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu krokisi	90
Şekil 3.13	L tipi cezaevi oda planları	91
Şekil 3.14	L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu kontrol merkezi koridoru	92
Şekil 3.15	L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu şematik gösterimi	92
Şekil 3.16	T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu kat planları	94
Şekil 3.17	Türkiye'deki ceza infaz kurumlarında bulunan tutuklu ve hükümlülerin yaş guruplarına göre dağılımı (01.12.2014 tarihinde)	99
Şekil 3.18	Türkiye'deki ceza infaz kurumlarında bulunan tutuklu ve hükümlülerin bölgelere göre dağılımı (01.12.2014 tarihinde)	100
Şekil 4.1	Mahkûm odası doğal havalandırması.....	107
Şekil 4.2	Mahkûm odası doğal ve yapay aydınlatması.....	107
Şekil 4.3	Mahpus banyo ve tuvaleti	108
Şekil 4.4	Cezaevi kapalı spor salonu.....	109
Şekil 4.5	Cezaevi açık spor sahası örneği	109
Şekil 4.6	Cezaevi kapalı spor salonu örneği	109
Şekil 4.7	Kurum içi kütüphane.....	111
Şekil 4.8	Mapus atölyesi çalışmaları-, HMP Dartmoor, Devon.	111
Şekil 4.9	Quito Ecuador Kadın Cezaevi'nde çocuk uyuma ve oyun bölümü	113
Şekil 4.10	Ebeveyni ile kalan çocuk için yatak düzenlemesi	113
Şekil 4.11	Mahpus odası örneği	117
Şekil 4.12	Mahpus odası lavabo, tuvalet ve banyo örneği ve özel tasarlanmış lavabo tuvalet.....	118
Şekil 4.13	Mahkûm odası için tasarlanmış yatak	119
Şekil 4.14	Açık ve kapalı spor alanları	120
Şekil 4.15	Kaliforniya Cezaevi hasta mahkûm odası	122
Şekil 4.16	Maryland Cezaevi kütüphanesi	122
Şekil 4.17	Kuaförlük eğitim sınıfı	123
Şekil 4.18	Çok amaçlı salon örneği	123
Şekil 5.1	Tek kişilik hükümlü odası	132
Şekil 5.2	Mahpus oda kapısı ve doğal aydınlatma havalandırma amaçlı pencereler	132
Şekil 5.3	Mahkûm odası banyosu ve oda içi tuvalet ve lavabo düzenleme örneği.....	133
Şekil 5.4	Açık spor alanı.....	134
Şekil 5.5	Açık ve kapalı spor alanı planı.....	135
Şekil 5.6	Çok amaçlı salon planı	136
Şekil 5.7	Maltepe Çocuk Cezaevi.....	137
Şekil 5.8	Tutuklu/ Mahkûm girişi ve kayıt kabul alanı planı.....	139
Şekil 5.9	İdari mekânlara ait kat planı	140
Şekil 5.10	Kapalı görüş alanı planı.....	142
Şekil 5.11	Açık görüş alanı planı.....	142

Şekil 5.12 Avukat görüşme mekânları.....	143
Şekil 5.13 Ceza infaz kurumu mutfağı ve personel yemekhanesi.....	146

ÇİZELGE LİSTESİ

	Sayfa
Çizelge 3. 1 L tipi ceza infaz kurumu mahkûm oda sayısı ve ebatları	91
Çizelge 3. 2 T tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu mahkûm oda sayısı ve ebatları	94
Çizelge 3. 3Türkiye'deki ceza infaz kurumlarında bulunan tutuklu ve hükümlülerin cinsiyetlerine ve yaş guruplarına göre dağılımı	95

DÜNYADA VE ÜLKEMİZDE CEZAEVİ MİMARLIĞI VE GÜNCEL TASARIM ÖLÇÜTLERİNİN İRDELENMESİ

Nurcan GÜL

Mimarlık Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. İbrahim Başak DAĞGÜLÜ

Cezaevinin bir yapı türü olmadığı dönemlerde, farklı amaçlarla yapılmış yapılar (saray, kale, hisar, kule, tersane, çeşitli devlet görevlilerinin konutları vb) hapsedme amacıyla kullanılmıştır. Suçlunun cezalandırılması için yapılan ilk yapı örneği 16. yüzyılda ortaya çıkmış, ihtiyaç ve fonksiyon yönünden 18. yüzyılda değerlendirilerek tasarlanmıştır. İnsani değerlerin, suçlunun topluma tekrar kazandırılması gerekliliği 20. yüzyılda düşünülmüş ve artık bu kapsamda tasarımlarla günümüze kadar gelinmiştir.

Tarihten günümüze yapılan birçok cezalandırma yöntemi, cezaevi tasarımı yapılmıştır. Suçlunun cezalandırılması, insani ihtiyaçlarının karşılanması ve topluma zararlı değil yararlı bir bireye dönüştürülerek ıslah edilmesi amacına ulaşamamıştır. Çok sayıda ve büyük alanlarda yeralan, mali olarak büyük bütçeler gerektiren cezaevlerinin işletilmesi de en az yapımı kadar özel çaba gerektirmektedir.

Geliştirilen standartlar ve kurallarla en ince ayrıntısına kadar düşünülen düzenlemeler, her bölge, kültür, inanış ve toplum için aynı sonucu veremeyeceği gerçektir.

Türkiye'de Osmanlı Dönemi'nde farklı amaçlarla yapılmış yapılar, kiralık ev ve dükkanlar, kadınlar için din görevlilerinin evleri hapsedmek amacıyla kullanılmıştır. Cumhuriyet Dönemi'nin ilk zamanlarında önceden bu amaçla kullanılan yapılar restore edilmiş, sonraları Adalet Bakanlığı kapsamında harflendirme sistemiyle oluşturulmuş tipler kullanılmıştır. 2000 yılı sonrası yapılan cezaevleri Avrupa Cezaevi Standartları'na uygun olarak tasarlanmıştır.

İlgili meslek guruplarının (mimar, din görevlisi, cezaevi idarecisi, hukukçu, sosyolog, psikolog...) bir araya gelmeden bireysel olarak yaptıkları tasarımların başarıya ulaşmadığı örneklere tarihte çokça rastlanılmaktadır. İlgili disiplinleri bir araya getirerek, yapılan örnekleri akıl süzgecinden geçirerek "suçlunun cezalandırılması, insani ihtiyaçlarının karşılanması, topluma faydalı bireylere dönüştürülmesi" sıralanmasının sağlandığı kurumlar yapılmasına zemin hazırlayacak bir çalışma oluşturmak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cezaevi, hapishane, mahpus, suç, suçlu, mahkûm, mahpes, ceza

**PRISON ARCHITECTURE IN TURKEY AND AROUND THE WORLD AND
DISCUSSION OF CURRENT DESIGN CRITERIA**

Nurcan GÜL

Department of Architecture

MSc. Thesis

Advisor: Assoc. Dr. İbrahim Başak DAĞGÜLÜ

The structures (such as palaces, castles, fortresses, towers, shipyards, residences of the various state officials, etc.) built with different purposes were used for imprisonment in the times when prison was not a type of structure. The first example of a structure for the punishment of a criminal emerged in the 16th century and it was designed by being evaluated in terms of need and function in the 18th century. The necessities of human values and reintegration of a criminal into the society were considered in the 20th century and designs of such concept have reached until today.

Different punishment methods have been applied and various prison designs have been made in this regard from past to present. Although developed standards and guidelines, a great number of prisons built in large areas and financially requiring large budgets vary according to the region, culture, belief and social differences.

Rental houses and shops, houses of religious officials for female criminals, structures built with different purposes in the Ottoman Period in Turkey were used to imprison the criminals. These structures used for this purpose in the earlier stages of the Turkish Republic Period were restored and then other types of prison structures built with lettering system within the scope of the Ministry of Justice were used. The prisons built after the year of 2000 were designed in accordance with the European Prison Standards.

Within the scope of the thesis; development and change processes of prisons in the World and Turkey have been examined and it has been concluded that principles of “punishment of a criminal, meeting the humanitarian needs of a criminal and changing a criminal into a person useful for society” can be achieved with the cooperation of relevant disciplines (architecture, prison director, lawyer, sociologist, psychologist) in design processes.

Keywords: Prison, jail, prisoner, crime, criminal, convict, imprisoned, penalty.

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Günümüzde Dünya'nın "her yerinde", yani tarihin vücuda geldiği mekânın tamamında, zamandan bağımsız bir şekilde varlığını sürdürdüğü izlenimini veren hapishanenin kökenleri araştırılırsa, üç asır önce Dünya'nın hiçbir yerinde varolmadığı görülür. Ancak, özel bir yapı olarak hapishanenin olmayışı, "kapatma" fiilinin varolmadığı şeklinde anlaşılmamalıdır [1].

Hapsetmek, hareket etme kabiliyeti olan bir canlıyı hareket serbestliğinden mahrum etmek, hareketin iki boyutu olan zaman ve mekânın biri ya da her ikisini onun dışında belirleyerek bağımlı olmaya mecbur etmektir. Bu şekilde hareketi kısıtlanan özne belirli bir süre için de olsa hür olmaktan çıkar ve onu hapsedenin üzerinde kurduğu baskı nesnesi haline gelir. Bu tür bir baskının kalıcı olması, sadece cebirle değil akılla da desteklenmesine bağlıdır. O halde, mekân ve insan ilişkisinin gerçekleştiği zamanı, kalıcı olarak sınırlama düşüncesi de insani olmak durumundadır [1].

XIX. yüzyılın ikinci yarısında ceza sistemini "suçlunun ıslahına yönelik hapishane" merkezli olarak yeniden yapılandırma hareketi ABD' de ortaya çıkmış, Batı ve Orta Avrupa'ya yayılmıştır.

Günümüzde Dünya'nın hemen her yerinde bulunan cezaevleri yaklaşık olarak XVIII. yüzyılın son çeyreğinde yapı türü olarak ortaya çıkmıştır. Daha önce Dünya'nın hiçbir yerinde müstakil bir ceza yapısı olmayışı, hapsetmenin varolmadığı anlamına gelmemektedir.

Bu çalışmada, Dünya'da cezaevi mimarisinin ortaya çıkışı, yayıldığı coğrafyalardaki oluşumu ve örnekleri, Osmanlı ve Türkiye'deki uygulamaları, etkileri, örnekleri ve günümüze kadar katettiği yollar, ilgili standartlar, kurallar ve kararlar incelenecektir.

1.1 Literatür Özeti

Çalışmada tez konusu ile ilgili olarak,

- i) Çeşitli üniversitelerin kütüphanelerinden ve internet kütüphanelerinden kitap, tez, makale vs. çalışmalar araştırılmış,
 - ii) Mimarlar Odası, Adalet Bakanlığı gibi meslek odaları ve kamu kurumlarının dökümantasyon birimlerinde yayınlanan tez konusuyla ilgili makale, rapor, bildiri, dergi, kitap ve çalışmalar incelenmiş,
 - iii) Ceza infaz kurumlarında yerinde inceleme yapılmış, konuyla ilgili yönetici ve çalışanlar ile görüşmeler yapılmış,
 - iv) Anahtar kelimeler kullanılarak internet ortamında kaynak araştırmaları yapılmıştır.
- Elde edilen veriler incelenip, oluşturulan çatki içeriğine göre yararlanılmıştır.

1.2 Tezin Amacı

Tarih içerisinde farklı değişimler gösteren bir yapı türü olarak, her kültür ve coğrafyada kendisine yer bulmuş olan cezaevlerinin, Türkiye' de ve Dünya'daki tarihsel gelişimini inceleyerek günümüze kadar gelmek amaçlanmıştır. Bu yapının hangi yönleriyle çeşitlendiği ve türleri incelenecektir. Mimari tasarım ölçütleri ele alınarak, tasarıma ışık tutan kanunlar, kurallar, standartlar incelenecektir. Yapılan incelemeler, verilen örnekler, düzenlenmiş kriterler analiz edilerek çalışma tamamlanacaktır.

1.3 Hipotez

Tarihten günümüze suçlunun toplumdan ayrılmasının istenmesindeki amaç, suçlunun cezalandırılması, toplumun tekrar zarar görmesini engellemek ve suçluya karşı halkın zarar vermesini önlemektir. Bunları gerçekleştirmek amacıyla sarayların belirli bölümleri, zindanlar, din görevlilerinin evleri, kiralık yapılar vs. kullanılmış ve zamanla bu işlevi karşılayacak yapılar oluşturulmuştur. Din görevlileri, cezaevi müdürleri, hukuk

adamları, mimarlar tarafından tasarımlar yapılmıştır. 20. yüzyılda yapılan tasarımlarda suçlunun aslında bir insan olduğu, yaşam ihtiyaçlarının ön plana alınması ve tekrar topluma faydalı bir birey olarak ıslah edilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Böyle bir ihtiyacın ortaya çıkmasının asıl sebebi ise tarihten günümüze kadar yapılan cezaevlerinde asıl istenen sonuçlara ulaşılamaması ve başarılı olunamamasıdır. Konu hâlâ bir araştırma çerçevesinde yaşamını sürdürmektedir. 24 saatin; aylar, yıllar, hatta ömür boyunca yaşandığı cezaevlerinde; suçlunun, bir insan olduğu unutulmadan, topluma karşı yapılan hatanın cezasını çekmesi gerektiği ve tekrar topluma kazandırılarak toplumsal yaşamına devam etmesini sağlamak, bizleri doğru cezaevi tasarıma ulaştıracaktır.

BÖLÜM 2

KAVRAMLAR VE TARİHSEL SÜREÇ

Tarihte, toplumsal yaşamda düzeni bozan ve tehlike arzedenleri (suçluları) tecrit etmek, cezalandırmak amacıyla farklı yapı ve mekânlar kullanılmıştır. İlk örnekler, kullanım olarak ihtiyaç ve fonksiyon yönünden tam olarak işlevine cevap verememiştir. Zaman içerisinde mekânsal organizasyon ürünü olarak cezaevi oluşumuna basamak oluşturmuştur.

Ceza yapıları temel olarak iki amaçla kullanılmıştır: Bunlardan birincisi, işlediği suçun karşılığında çalışacağını ya da verdiği zararı tazmin edeceğini garanti eden suçlunun alıkonulduğu yer; ikincisi ise, bir mahkûmun cezasını çekmek üzere kapatıldığı yerlerdir. Hapishanenin bu iki şekilde kullanımından ilki, diğerine göre daha eskidir. Suçluların cezalarını çekmek üzere hapishaneye konulmaları, bazı suçlar için artık uygun görülmeyen ölüm cezası ya da bedenin sakatlanması gibi cezaların yerini almıştır.

XVIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bir yapı olarak ortaya çıkan hapishaneler bugün Dünya'nın hemen her yerinde ceza infaz sisteminin merkezinde yer almaya başlamıştır [2].

2.1 Kavramlar

Cezaevi ya da Hapishane: Hapsolunan yer, cezaevi ve hapis cezasına çarptırılmış olanların (mahkûmların) bu cezalarını çekmek üzere kapatıldıkları yer [3] olarak tanımlanmaktadır.

Çağdaş anlamıyla, hüküm giymiş kişilerin cezalarını yerine getirmek ve topluma tekrar kazandırılmak amacıyla yapılmış yapılardır.

Hapsetmek: Hareket etme kabiliyeti olan bir canlıyı bundan mahrum etmek; hareketin iki boyutu olan zaman ve mekânın biri ya da her ikisinin onun dışında belirleyerek onu teslim olmaya mecbur etmektir. Böylece hareketi kısıtlanan canlı belirli bir süre için de olsa "hür" olmaktan çıkar ve onu hapsedenin üzerinde kurduğu baskının nesnesi haline gelir [4].

Mahpushane: Arapça "mahbus" ve Farsça "hane" sözcüklerinin birleşmesinden oluşan sözcük "Hükümlülerin kapatıldığı yer" diye tanımlanmaktadır. Bu sözcük yerine "Mahpusane" sözcüğü de kullanılmaktadır. Mapusane sözcüğü ise daha çok halk dilinde yaygındır [5].

Mahpus ya da Mahbus: Arapça "habs"tan gelmekte olup, "hapsedilmiş, bir yere kapatılmış olan" anlamında kullanılmaktadır. Hukuki bağlamda; "cezaevinde mahkûm olduğu cezayı çeken kimse" biçiminde tanımlanmaktadır. Bir kimsenin mahpus durumuna girmesi için daha önce muhakeme edilerek bir suç işlediğinin sabit olması ve bu suç karşılığında kendisine hâkim tarafından bir ceza verilmesi gereklidir. Kişi ancak kesinleşmiş bir mahkeme kararı sonucu cezaevine konulduğu zaman "mahpus" adını alır [6].

Mahbes: Cezaevlerinin tasarlanmış bir yapı olmasından önce, suçluların kaçmalarını önlemek ve cezalarını çekmesi amacıyla; saray, kale, hisar, kule, tersane ya da çeşitli devlet görevlilerinin konutlarının kullanıldığı dönemde bu mekânlara verilen addır.

İslahevi: Yaşı küçük olan suçluların, cezalarını çekmeleri ve bu süre içinde topluma tekrar kazandırılmak amacıyla alıkoyuldukları yerlerdir.

Suç ve Suçlu: Sosyolojik bakış açısına göre suç, bir toplumda toplumsal normları ihlal eden çoğunlukçu değerlere aykırı biçimde ortaya çıkan davranış biçimidir [7].

Kriminoloji ve cezai adalet alanlarının konusu olan; İngilizce ve Fransızca'da crime, Arapça'da crm (cürm) olarak ifade edilen ve Latince crimen sözcüğünden geldiği söylenen "suç" kavramının kesin bir tanımlaması ya yapılmamış ya da yapılsa bile eksik kalmıştır. Belirli hareketlerin yasak sayılmaları ve bunları işleyenlerin "suçlu" sayılarak

çeşitli tepkilere konu olmalarına gelişmiş insan toplumlarının meydana çıkışından çok önce bile rastlanmıştır [8].

Ansiklopedik tanım olarak suç; yasaya, töreye, âhlaka, toplumsal kurallara aykırı olan; yasalarda karşılığında ceza öngörülen fiil ve davranışlardır. Kusur, hata, şer ve cürüm gibi sözcüklerle de ifade edilmektedir [6].

Hukuki manada suç; devlet tarafından kabul edilen ceza hukuku normlarını ihlal eden, hukuka uygun olmayan kasti veya ihmali davranıştır [9]. Bu mantık doğrultusunda ceza hukuku normlarını ihlal eden, hukuka uygun olmayan kasti veya ihlali davranışlarda bulunan bireylere de "suçlu" denir.

Tutuklu Yargılanma: Tutukevinde yargılanma bekleyen ve henüz bir hapis cezasının infazına başlanmamış olan ya da diğer herhangi bir kararla tutulan kişilerdir [10].

Hüküm ve Hükümlü: Hüküm; herhangi bir konu veya kimse hakkında varılan yargı, karar anlamına gelmektedir. Hüküm sözcüğünden türemiş bulunan ve hakkında ceza verilmiş olan (kimse) anlamına gelen hükümlü; açıklamasından da anlaşılacağı gibi mahkeme kararı ile suç işlediği sabit olan kişiyi tanımlamak için kullanılır [5].

Tutuklama (Tevkif Etme): Anayasada ve yasada belirtilen koşullardan birinin var olması durumunda, soruşturma konusu fiilin önemi ya da uygulanabilecek ceza ya da emniyet tedbirleri dikkate alındığında haksızlığa sebep olmayacağı düşüncesiyle suçluluğu hakkında güçlü belirtiler bulunan bir kişinin hükümden önce ihtiyari ve geçici bir tedbir olarak, yargılamanın güvenli yürütülmesine hizmet amacı ile bir tutukevine konulmak üzere hâkimin kararıyla özgürlüğünden yoksun bırakılmasıdır [11].

Tutuklu ve Tutukluluk: Hakkında tutuklama kararı verilen kişiye "tutuklu(mevkuf)", kişinin içinde bulunduğu hukuki duruma da "tutukluluk (mevkufiyet)" denilir. Tutuklu henüz sanık olduğundan tutukevine konulur; ancak tutuklunun konulacağı bir tutukevi yoksa bu kişi mümkün olduğu kadar hükümlülerden ayrı bir yerde tutulmak koşulu ile ceza infaz kurumuna konulabilir [11].

Tutukevi: Tutuklu yargılanan kişilerin, suçlu olup olmadıkları tespit edilene kadar alıkoyuldukları yerlerdir.

Zindan: Kale, hisar, saray, kule, tersane ya da mahalli idarecinin makamı içindeki mahbesler çoğu kez yer altında, karanlık, havasız, rutubetli mekânlardır [4].

Hükümözlü: Davaları tutuklu olarak devam eden ya da tutuksuz olarak yargılanmakta iken hükümle birlikte tutuklanan ya da tutuksuz devam ederken son duruşmada verilen karardan (hüküm), kararın kesinleşmesine kadar geçen süre içinde bulunan sanıklar için kullanılmaktadır. Hükümözlüler, mahkeme tarafından kararları verilmiş fakat temyiz edildiğinden ya da temyiz süreleri dolmadığından mahkûmiyet hükümleri kesinleşmemiş kimselerdir. Hükümözlüler bu sebeple ne hükümlü ne de tutuklu kabul edilirler [12].

2.2 Dünya'da Cezaevlerinin Doğuşu ve Tarih Süreci İçinde Gelişimi

Cezanın insanların toplu yaşama geçiş dönemi olan Cilalı Taş Devri ile başladığı bilinmektedir [13].

Eski çağlarda suçlulara genellikle ölüm cezası ya da cismani cezalar uygulanılmıştır [14].

Eski hukuk düzenlerinde, işlenmiş bir suça ceza olarak kişinin özgürlüğünün sınırlandırılması düşüncesine rastlanmaktadır. Ancak hapis cezaları; ölüm cezası, bedene yönelik cezalar ve para cezası gibi cezalarla karşılaştırıldığında daha az görülmektedir. Bunun en önemli nedeni; mahkûmların cezalarını çekebilmeleri için gerekli mekânsal olanakların o dönemde yeterli olmamasıdır [15].

Altı bin yıl önce, Babil'de suçluların cezalandırılması için uygulanan en genel metot sakatlamak ya da cellatla öldürmektir. Babilliler cezaevlerini önemsiz suçlular, borçlular ya da köleler ve yabancıların cezalandırılması için kullanıyorlardı [16].

İranlılar'da ve Asur'da bedeni cezalar egemendi. Vücudu parçalamak en fazla uygulanan yöntemdi. Yunan hukuku sürgün ve para cezalarını kullanmıştır. Roma hukukunda da geniş ölçüde para cezaları uygulanmıştır [2].

Eski Yunan ve Roma'da, antik dönemde cezanın temeli ve amaçları üzerinde düşünenlerin sayısı fazla değildir. İbret, ön planda tutulmuştur. Bununla beraber, Sokrates suçluya karşı hiddet ve şiddetle gösterilecek tepkilere karşı çıkmış ve eğitilmelerini tavsiye etmiştir. Platon da suç işleyene karşı eğitim sorununa işaret

etmiştir. Fakat tüm bu düşünürlerde, işaret ettikleri hedefe ulaşmak için kullanılması gereken teknikle ilgili hiçbir bilgi yoktur [13].

Hapis cezası yani özgürlükten yoksun bırakma ise, 1500'li yıllarda bir ceza olarak kullanılmaya başlanmıştır [17].

Hürriyeti bağlayıcı bu ceza yöntemi ile tarihte geniş yer tutmuş olan bedeni cezalar ortadan kalkmaya başlamıştır.

Hapis cezasının infazı, bu kurumu asli bir cezalandırma yöntemi olarak gören ve geliştiren Batı toplumlarında da öteden beri ciddi kaygılara ve tartışmalara yol açmıştır. Teoride, hapsin suçluyu ıslah edeceği, suçun işlenmesini önleyeceği ve toplumu koruyacağı öngörülse de bu uygulamanın çok defa beklenen sonucu vermediği de bilinmektedir. Hristiyan geleneğinde manastıra kapanan rahiplerin mânen yüceleceği, günahlarından arınacağı inancı, hapsin en uygun ve etkin bir cezalandırma yöntemi olacağı görüşünü kuvvetlendirmiş ve XVI. yüzyıldan itibaren kanonik hukuk (kiliseye ilişkin, dinsel - hristiyanlık anlamında), hapsi bir ceza olarak kabul etmiştir. Hapishanenin modern ceza sistemi anlamında bir kurum olarak doğuşu, XVIII. yüzyıldan XIX. yüzyıla geçiş dönemine rastlamaktadır. XIX. ve XX. yüzyıllarda da hapis, adeta bütün suç türleri için öngörülen bir ceza halini almıştır. Ancak teorideki iyimser yaklaşımlara rağmen, hapis cezasının hazineye yük getirmesi, iş gücü kaybına yol açması, mahpusun sorumluluk duygusunu öldürmesi ve yeniden topluma kazandırılmasının zorlaşması, mahpusların ıslah olacak yerde hapishanelerin adeta suç okulu haline gelmesi gibi bir dizi olumsuz sonuca yol açtığı da bilinmektedir [18].

Cezaevleri hakkında dönem düşünürleri, bilim adamları, hukukçular ve diğer ilgili incelemeciler de yorumlarını, gözlemlerini kaleme almışlardır. Kimisi tecrübelerini kimisi de çözüm önerilerini paylaşmıştır.

İnfaz sistemlerinin vazgeçilmez parçası olan hapishaneler, bulundukları toplumun şartları doğrultusunda, fiziki yapıları, hükümlülük ve tutukluluk durumu, mimari tipleri ve uyguladıkları infaz rejimi gibi nedenlerle, çeşitli şekillerde biçimlenmiştir. Tarih boyunca, hiçbir ülkede hapishaneler sorunsuz çalışan kurumlar olmamıştır [19].

Hapishane, toplumun karakterinin bir ifadesi ve kültür tarihinin de bir yansımasıdır. Günther Kaiser (Prof. Dr. Günther Kaiser (1928-2007), Alman hukukçu, kriminoloji,

çocuk ceza hukuku, cezai yaptırımlar, ceza sistemi, ceza politikası, sosyal kontrol, hapis cezaları ve alternatifleri, suç tarihi konularında araştırmacı hürriyeti bağlayıcı cezaların infazının gelişimini üç dönemde incelemektedir [20]:

1. Amsterdam cezaevlerinin doğuşu ve 17. yüzyılda Avrupa'ya etkisi;
2. Kuzey Amerika ceza infaz modellerinin etkisi ve 19. yüzyılın sonuna doğru sistem konusunda tartışma;
3. Ceza infaz kurumlarının açılması ve 20. yüzyılın ikinci yarısında hükümlülere muamelede asgari esasların hukuken gerçekleştirilmesi.

Albert Krebs (1899-1974), Alman Politikacı, tarihçi de, cezaevlerinin gelişiminde üç dönemden bahsetmektedir [21]:

1. 17. yüzyılın başından Fransız İhtilali'ne kadar süren, toplumun güvenliği düşüncesiyle bütün araçlarla ve sıkı çalışma vasıtasıyla iyileşme,
2. Aydınlanma'dan I. Dünya Savaşı'na kadar devam eden dönem, âhlaki iyileşme, özellikle Hristiyanlık öğretisinin tebliği;
3. I. Dünya Savaşı'ndan günümüze kadar devam eden, hürriyeti bağlayıcı cezanın infazı bir hukuki ilişki oluşturur ve manevi iyileşme ile tanımlanır.

Ceza infaz kurumlarının ilk mimari örnekleri, XVI. yüzyıla dayanmaktadır. Bentham, Hukuk ve Ceza Mevzuatı isimli eserinde, hürriyeti bağlayıcı cezayı savunarak, hükümlülerin ıslahına yönelik tedbirlerle meşgul olmuş ve Panopticon ismini verdiği bir cezaevi modelini önermiştir. Dairevî bir şekilde inşa edilmesi gereken bu cezaevlerinde, dairenin merkezinde olan yerden bütün hücreler kontrol altında tutulabileceğinden, hükümlüler daha güvenli ve ekonomik usullerle kontrol edilebileceklerdi. Bentham'ın Panopticon modelinin sonradan inşa edilen tüm cezaevlerinin mimarisi üzerine bir iz bıraktığı ve 19. yüzyıl boyunca inşa edilen cezaevlerinin bir merkeze bitişik olmak üzere ya tam daire veya kanat ya da yelpaze şeklinde binalar olduğu görülmektedir [22].

Başka amaçlar için yapılan binaların restore edilerek ceza infaz kurumu olarak kullanılmasıyla başlayan süreç, XIX. yüzyılda, yüzlerce mahpusun aynı yerde yatıp kalktığı topluluk diğer bir deyişle koğuş sistemine ve XIX. yüzyıl başlarında Amerika

Birleşik Devletleri'nde inşa edilen Auburn ve Philadelphia cezaevleri örneğinde olduğu gibi hücre sistemine doğru bir yol izlemiştir [23].

Yukarıda belirtilen sınıflandırmalar göz önünde bulundurularak tarih sürecinde cezaevi yapılarının gelişimi başlıca beş bölüme ayrılabilir:

- Cezaevi Öncesi Hapsedilme
- 16.-17. Yüzyıl Modern Cezaevinin Habercisi Kurumlar: Avrupa' da Islah Edici Kapatma Kurumları
- 18. Yüzyıl Sonu Cezaevi Olarak Adlandırılabilir İlk Yapı Örneği: Penitentiary
- 19. Yüzyılda Cezaevinin Dünya' da Yaygınlaşması
- 20. Yüzyılın Son Çeyreğinde Cezaevlerinde Yeni Arayışlar

2.2.1 Cezaevi Öncesi Hapsedilme

Tarih boyunca insanların kapatıldığını tespit ettiğimiz her mekânı, günümüzdeki manasında "hapishane" olarak adlandırmak, "hapishane" ve "mahbes" arasında varolan farkı göz ardı etmek anlamına gelir. Oysa mahpes ve hapishane, farklı dünya düşünceleri ve toplum düzenlerinin birer belirtisidir. Eski medeniyetlerde "mahbes" denildiğinde akla, sadece dört tarafı kapalı bir bina değil, ruhu kapatan beden ya da kozmik hiyerarşide en altta olduğuna inanılan Dünya'nın ta kendisi de gelir. Mahkûm ya da esir için onun hapsedildiği saray, kale, hisar, kule, tersane ya da çeşitli devlet görevlilerinin konutları birer mahbesti, fakat bunların hiçbirisi suçluları ve tutukluları kapatmak, cezalandırmak ve dönüştürmek için tesis edilmiş birer hapishane değildi [4].

İlkçağda suçlu, toplumun düşmanı olarak değerlendirilir ve suçluya ölüm cezası, sakat bırakma cezası, sürgün cezası, köle yapma cezası ve para cezası gibi cezalar verilirdi [24]. Bu dönemde devlet tarafından verilen en yaygın ceza sürgün cezasıydı. Suçlarının karşılığı olarak, fiziksel cezalara maruz kalanlar ise çoğunlukla kölelerdi [25].

Eski Yunan'da, cezanın esasını intikam ve kısas cezaları oluşturmaktadır. Atina Mahkemeleri tarafından; sürgün, köle yapma, toplum önünde küçük düşürme, fiziksel cezalar, suçluyu onursuz yapma ve para cezaları gibi cezaların verildiği görülmektedir

[11]. Yine bu dönemlerde, bu cezaların yanında hürriyeti bağlayıcı cezaların da uygulandığı tespit edilmiştir [23].

Eski Mısır'da Orta Krallık zamanında (M.Ö. 2050- 1876) esirler, casuslar ve görevini kötüye kullanmış kişiler kalelerdeki zindanlar ya da hücrelerde hapsedilmekteydi. Söz konusu bu mahbuslar çoğu kez çalışmak da zorundaydılar. **Mezopotamya'da** da (M.Ö. 3000- 400) asi köleler, yabancı esirler ve rüşvet almış görevliler, borçlular ve hırsızlar ile birlikte hapsedilmekteydi. **Asur İmparatorluğu'nda** da (M.Ö. 746- 539) kaçakçılar, hırsızlar, devlet hizmetinden kaçanlar, vergisini ödemeyenler ve yabancı esirler zorunlu olarak çalıştırdıkları yerlere yakın belirlenmiş mekânlarda (Şekil 2.1) hapsedilmekteydi [26].

Şekil 2. 1 Antik Mısır'da hapsedilme

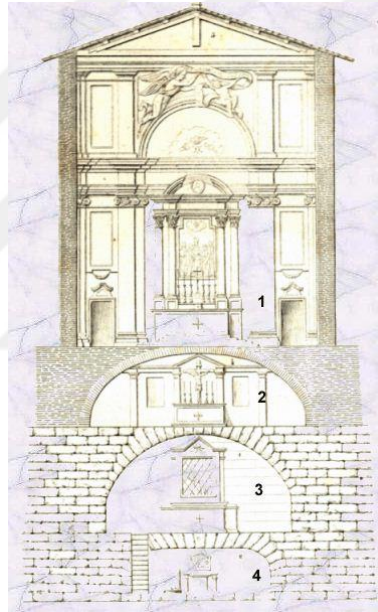
Hapsetmenin bir ceza olmaktan çok tutukluluk ya da ceza infazına kadar gözaltına alma şekillerinde karşımıza çıktığı **Atina sitesinde**, bilhassa devlete olan addi yükümlülüklerini yerine getirmemiş borçluların hapsedildiğini görüyoruz. Mahkûmların ayaklarına vurulan zincirler, boyun ya da başlarına takılan boyunduruklar, ayak ve kollarına bağlanan tahta parçaları ve demir halkalar aracılığıyla da hareket özgürlükler engellenmekteydi [26].

Roma' nın ilk yazılı kanunu sayılan Oniki Levha'ya (M.Ö. 451) bakıldığında temel cezaların sürgün etme, idam ve zorunlu çalıştırma olduğu görülür. Hapis ise ancak marjinal bir yere sahiptir. Borçlarını ödemeyen ya da ödeyecek gücü olmayan kişiler, alacaklı tarafından 60 gün süreyle hapsedilebiliyordu. Bu süre sonunda da borçlarını ödememeleri halinde üç gün boyunca pazarda teşir edilip ya köle olarak satılıyor ya da katlediliyordu [4], [26]. Kamu otoritesi ve düzenine karşı suç işleyenler ise ya öldürülüyor veya köleler, asiler ve esirlerle birlikte ağır işlerde, maden ocaklarında

çalıştırılıyordu. Bu ocakların galerileri ve etrafı duvarlarla çevrili çalışma alanları, cezaevi olarak kullanılıyordu [14].

M.Ö. 200'lere gelindiğinde, savaş esirleri ve üst düzey devlet adamlarını eleştiren şairler zincire vurularak hapsedilmekteydi [26].

Hakkında en fazla veri olan tarih öncesi hapishane Roma forumunun güneydoğusunda yer alan Tullianum, şimdiki adıyla Mamertine Hapishanesidir (Şekil 2.2) [27]. En eski bölümünün tam olarak ne zaman yapıldığı bilinmemekle birlikte M.S. 1. yüzyıl ve 3. yüzyıllar arasında aşamalı olarak yapıldığı düşünülmektedir. 16. yüzyılın sonlarına doğru yapının üst tarafına eklenen San Giuseppe dei Falegnami Kilisesi hapishanenin büyük bir kısmını kapatarak unutulmasına neden olmuştur [28].

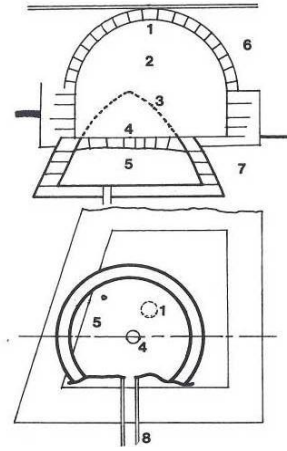

Şekil 2. 2 Antik Roma Mamertime Cezaevi kesiti [29]

1 Günümüzde kullanılan kilise katı, 2 Sonraki dönem eklemesi, 3 Üst hapishane (Tutukevi), 4 Tullianum deliği (Alt hapishane)

Mamertine Hapishanesi; en alt kotta Tullianum ve onun üzerindeki hücreden oluşur. Tullianum neredeyse yatay olarak inşa edilmiş bir yığma tonoz ve ancak bir insan genişliğinde bir delikten ulaşılabilen bir sarnıç yapısındadır. Üzerine inşa edilen diğer hücre ise normal silindirik bir tonozla örtülü olup foruma giden basamaklara hizalandığı için trapezoid plana sahiptir (Şekil 2.3). Tullianumun yapım amacı birçok modern araştırmacı tarafından tartışılmış ve hapishane amacı dışındaki bütün öngörülerini çürütecek başka kanıtlar bulunmuştur. Sonuç olarak Tullianum; cezası belirlenmemiş

hükümlülerin üst kotta, açlık ve susuzlukla ölüme terk edilenlerin ise alt kotta yer aldığı bir zindan olarak bilinmektedir [30].

Şekil 2. 3 Mamertine Hapishanesi'nin muhtemel çizimi;

1 Çıkış tonozu, 2 Üst hapishane, 3 Orjinal kubbe, 4 Tullianum deliği, 5 Tullianum, 6 Toprak, 7 Sıkıştırılmış kaya, 8 Direnaj.

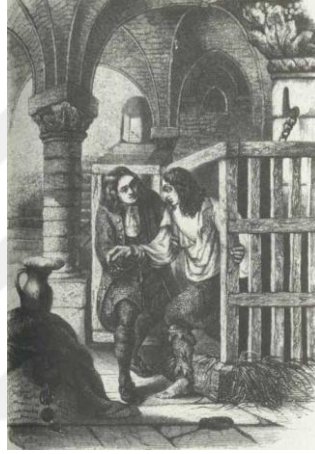
Orta Çağ'da (M.S. 6. yüzyıl ve 15. yüzyıllar arasında) cezalar; dilencilerin, fahişelerin, ve büyücülerin toplum düzenine yönelik gösterdiği tehlikeyi ortadan kaldırmada da bir araç olarak düşünülmüştür. Bu dönemde henüz hapis cezası orataya çıkmamış, dönemdeki yaygın ceza ölüm cezası haline gelmiştir. Suçlu ağır ağır ve parça parça ölüme gönderilmiştir. Bu dönemde cezalar, saray veya kalelerin içinde yer alan kafes biçimli hücrelerde ya da manastırlardaki özel odalarda çektirilmiştir. Bu hücrelerde yatak yerine zemine şilteler ya da saman yığınları serilmiş, bazen de mahkûmların oturmaları için basit ve konforsuz oturaklar verilmiştir (Şekil 2.4). Hücre pencereleri mahkûmların kaçmasını önlemek amacıyla kafesle kapatılmış ve yaşına, cinsiyetine yada suçuna bakılmaksızın tüm mahkûmlar aynı sağlıksız koşullar altında duvara yada döşemeye sabitlenmiş kazıklara zincirlenmiştir [15].

Şekil 2. 4 Ortaçağ Avrupasında Engizisyon Mahkemelerinin işgence teknikleri [31]

Farklı amaçlar için inşa edilmiş yapılar, uzun yıllar boyunca, cezalandırma amacına uygun olarak düzenlenip, tutukevi, islahevi, çalışma evi gibi toplumun dışında tutulması gerekenlerin geçici ya da kalıcı olarak barındırıldığı mekânlar olmuştur.

Fransa'da 11. yüzyılda Mont St. Michel Manastırı, kale ve manastır olarak inşa edilmiş, hapishane kullanımı için yapılan demir kafesleriyle ünlüydü (Şekil 2.5). Bu kafeslerin bazıları küçük odalarda tavandan sarkarken bazıları da avlularda sıralanıyordu. 12. yüzyılda kalenin zemin altı kotlarına hücreler inşa edilmeye başlandı. Mahkeme salonunun altına inşa edilen hücrelere bir döşeme kapağı ve buradan sarkıtılan bir merdivenle ulaşılıyordu [32].

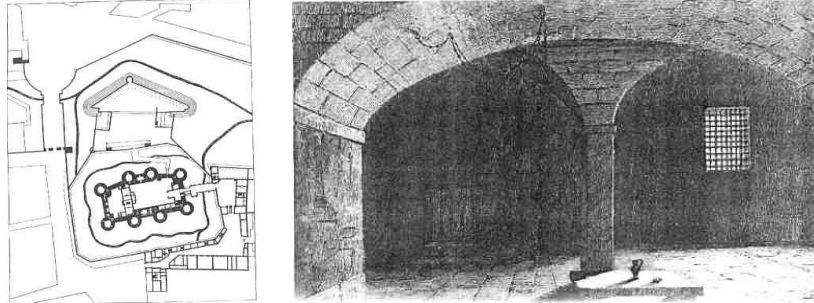

Şekil 2. 5 Bir Fransız kalesinde mahkûm kafesi örneği [33]

13., 14. ve 15. Yüzyıllarda hapis cezalarının bazı şehir hukuklarında yer aldığı görülmekle birlikte, bu dönemlerde görülen hapis cezası, ölüm cezası verilmesi gereken bir suçta hafifletici bir nedenin varlığı halinde, ölüm cezası vermemek için uygulanan bir yöntemden ibaretti. 1240'ta Lübek Kanunu'nda süreli hapis cezasına yer verilmişti. 1399 yılında da Andres Seiler bir suçtan dolayı ömür boyu hapis cezası ile cezalandırılmıştı. İmparator V. Karl tarafından 1532 tarihinde uygulamaya konulan ve toplam 350 yıl yürürlükte kalan Carolina'da bedeni ve hayati cezaların yanında çok az da olsa hapis cezalarına rastlanmaktaydı [11].

İngiltere'de ilk kraliyet hapishanesi 1078 yılında Kral William'ın düşmanlarını kontrol altında tutmak amacıyla yaptırdığı Londra Kulesi'ydi. Bu kule yapımından 100 yıl sonra borçlular, yalancılar ve dolandırıcılarla doldurulmuştur. Aynı şekilde İsviçre'deki Chillon Kalesi ve Paris'teki Bastille Hapishanesi aynı türdeki örneklerdendir [5]. Kale içinde

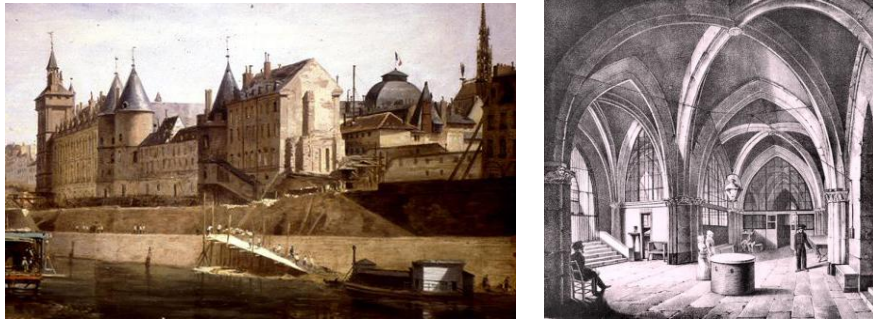
hücre olarak kullanılan bu mekânlar, kalın taş duvarlarla çevrilmektedir (Şekil 2.6). Metal kafes parmaklıklı, dar bir pencere tarafından az miktarda aydınlatılmakta ve havalandırılmaktadır. Ayakları zincirli mahkûma bir yatak ve yemek için bir masa sağlanmıştır [2].

Şekil 2. 6 Bastille Hapishanesi vaziyet planı ve mahkûm odası [34]

Paris'teki Conciergerie, eski bir kraliyet sarayı ve hapishanedir. 1391 yılında sarayda yapılan revizyonlarla sarayın bir bölümü hapishaneye dönüştürülmüştür. Farklı suçluların bulunduğu yapıda suça, cinsiyete, yaşa göre değil sadece zenginlik, siyasi bağlantı ve statüye göre ayırım yapılmıştır. Zengin ve üst statüdeki kişilere yatak, masa, okuma ve yazmaları için gerekli malzemelerin olduğu özel hücreler verilirdi. Daha alt seviyedeki mahkûmlar kötü bir yatağın olduğu özensiz hücrelerde kalırken, fakir ve vasıfsız mahkûmlara karanlık, nemli ve haşerelerin olduğu hücreler verilmekteydi. Kötü yaşam koşulları sebebiyle hapishanede bulaşıcı hastalıklar ve veba salgını meydana gelmiştir. 17 Eylül 1793'de Faransa'da Şüpheliler Kanunu ile Conciergerie Hapishanesi Paris hapishaneler ağının merkezi olmuş ve aynı dönemde 2700 mahkûmun giyotinle idamına ev sahipliği yapmıştır. Hapishaneler merkezi olması sebebiyle artan mahkûm nüfusu, sıkışık hücreler, sağlıksız ve yetersiz yaşam şartları, haşereler, fareler, idrar kokular ve bulaşıcı hastalıklar kraliyet sarayının bir parçası olan bu yapıyı yaşanmaz hale getirmiştir. 19. yüzyılda yapı kötü şartlarından arındırılmak amacıyla Bourbons tarafından restore edilerek yüksek güvenli suçluların bulunduğu hapishane olarak kullanılmaya başlanmış ve aynı dönemde III. Napolyon anısına şapele dönüştürülmüştür. 19. yüzyılda işlevine uygun olarak Ortaçağ kalesi görünümünde yeni hapishane inşa edilmiştir. Yeni yapılmasına rağmen feodalitenin etkilerini taşıyan yapı, 60 metre genişliğinde, 80 metre uzunluğunda, galeri etrafında yerleşmiş hücreler birbirine koridorlarla bağlanırken katlar arası merdivenle geçişler sağlanmıştır (Şekil

2.7). Kısım 13. yüzyıl kısmen modern çizgiler taşıyan yapıda, mahkûmların dolaşımını sağlamak amacıyla 12 metrelik alanlar oluşturulmuştur [21].

Şekil 2. 7 Conciergerie Sarayı ve Conciergerie Hapishanesi girişi [21]

2.2.2 16.-17. Yüzyıl Modern Cezaevinin Habercisi Kurumlar: Avrupa' da Islah Edici Kapatma Kurumları

15. yüzyılda feodalizmin sona ermesi ve şehirlerin genişlemesiyle şiddetli sosyal ve ekonomik kargaşalar meydana gelmiştir. Yersiz köylüler, iş aramak için kasaba kasaba dolaşmışlar, iş bulamadıkları için serserilik ve hırsızlık yapmaya başlamışlardır. İngiliz Parlamentosu, bu suçluların cezalandırma yöntemi olarak sakatlama ve kızgın demirle dağlama yöntemini tercih ederken [16] diğer bölgelerde bu suçların karşılığı olarak; asma, kafa kesme, taşlama ve hayvanlara bağlayarak sürüklenme gibi usullerle infaz edilen ölüm cezaları ile kırbaqlama, dağlama, damgalama ve değişik işkencelerle infaz edilen bedensel cezalar verilmiştir. 16. yüzyıla kadar hürriyeti bağlayıcı cezaların infaz edildiği çağdaş anlamda bir cezaevinin varlığından söz etmek mümkün değildir. İnsanların özgürlüklerinin kısıtlandığı cezaevi tarzında binalar önceden de vardı. Ancak buralar, ölüm cezasına ve bedensel cezaya çarptırılanların bekletildikleri veya dilenci ve serserilerin toplatıldığı ya da borcunu ödemeyenlerin baskı altında tutuldukları yerlerdi [24].

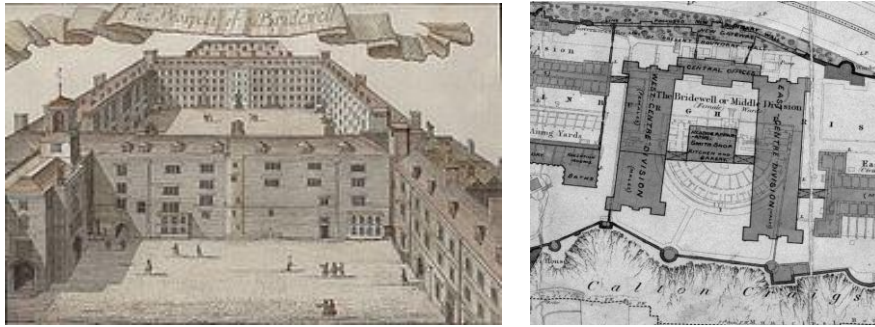
Şehri bu suçlulardan korumak amacıyla ilk olarak 1555'te Londra, Bridewel'de bir ıslahevi inşa edildiğini savunan araştırmacılar çoğunluktadır. Oysa Bridewel, XVI. yüzyıldan itibaren Avrupa'nın çeşitli yerlerinde açılan ve zorunlu çalışma esasına dayalı "çalışma evleri" (Workhouse-Arbeithaus) ve "ıslahhane"lere (house of correction) karşılık gelmekteydi. Her ne kadar, 1595'te Amsterdam'da erkekler için açılan hapishane, dilencilik ve serserilik ile mücadele amacını taşımışsa da, Amsterdam hapishanesi bugün ki anlamda ilk cezaevi olarak kabul görmektedir. Bunu 1597'de

kadınlar için olan Spinhaus takip etmiştir [11]. Amsterdam cezaevleri, modern anlamda hürriyeti bağlayıcı ceza düşüncesinin kök saldıği kıta Avrupası'nın ilk modern cezaevleri olmuştur [35].

16. yüzyılda İngiltere, İtalya, Almanya, Hollanda ve Belçika'da daha önce başka amaçlar için yapılan binaların restore edilerek, ceza infaz kurumlarına dönüştürülmeleri, daha sonra bunlara ilaveler yapılması, ceza infaz kurumları mimarisinin ilk kayda değer örneklerini oluşturmaktadır [36].

16. ve 17. Yüzyıllarda gerek 30 yıl savaşları (1618-1648) gerekse diğer pek çok savaş, serserilerin ve dilencilerin sayılarının artmasına neden olmuştu. Bunlarla mücadele için de hürriyeti bağlayıcı cezalar kullanıldı [11].

Bridewel Dünya' da ıslah ederek mahkûm etmenin uygulayıcısı olarak çağdaş cezaevi tasarımının ilk adımı kabulünü görmüştür (Şekil 2.8). Cinsiyet ve yaş ayrımına göre sınıflandırmayla birlikte; mahkûmlara meslek eğitim kursları, tam zamanlı cezaevi personeli (denetçiler, öğretmenler, cezaevi doktoru, din görevlileri, iş denetçiler), hücre tipi tecrit, eğitim ve öğretim imkânları sağlamıştır [37]. Büyük Londra Yangını ile birçoğu yıkılan Bridewel yerleşkesi 1666-1667 yılında yeniden inşa edildi. 1700 yılında sağlık personeli (doktor) atanan ilk hapisane oldu. Cezaevinde 1855 yılında kapatıldı ve binalar 1863-1864 yılında yıkılmıştır [21].

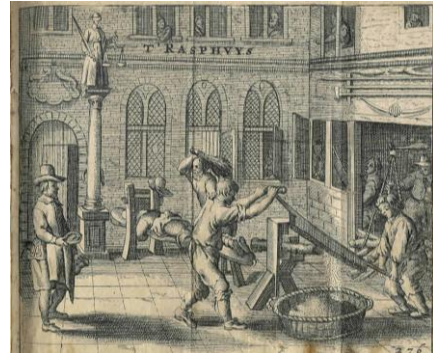
Şekil 2. 8 Bridewell Hapishane ve Hastanesi, vaziyet planı [38], [39]

16. yüzyılın sonunda (1595'te), Amsterdam' da kurulduğu hususunda hukukçular görüş birliği içinde olduğu bu ilk cezaevlerinde, mahkûmlar gruplar halinde gece-gündüz birlikte bulunduruluyorlardı. Bu cezaevinde suç çeşidi, mükerrirlik veya suç süresi gibi herhangi bir ayırım söz konusu değildi [40]. 1588 yılında Amsterdam Mahkemesi 16 yaşını bitirmemiş bir küçük çocukla ilgili olarak ölüm cezası vermemiş ve suç işleyen bu

çocuğun devlet tarafından eğitilip yeniden topluma kazandırılması gerektiği yönünde bir karar vermiştir. Bu tarihe kadar bedeni cezalar ve ölüm cezaları uygulanmaktaydı. Ceza anlamında bir hapis cezası söz konusu değildi. Bunun arkasından 1595 yılında Amsterdam Cezaevi'nin ilk önce erkekler bölümü daha sonra 1597'de de kadınlar bölümü olan "Spinnhause" açılmıştır [11]. Kadınlar bölümüne dilencilığe alışmış olan işsiz kızlar ve diğer işsiz kadınlar konulmaktaydı [41].

Amsterdam'da 1603 yılında, toplum içindeki yeri yüksek olan suçlular için "Separate Zuchthaus" denilen bir kurum açıldı. Bu kurumların dış yönetimi için güvenilir iki erkek ve iki kadın, iç yönetimi için ise, bir karı-koca, bir din adamı ve bir doktor görevlendirilmişti. Erkekler için çalışma atölyeleri kurulmuş ve burada iki dokumacı ile bir raspa ustası çalıştırılmıştı (Şekil 2.9) [41]. 1603 yılından itibaren Amsterdam cezaevlerinde mahkûmlar geceleri ayrı olarak hücrelerine konulmuşlar, gündüzleri ise çalışmak için bir araya getirilmişlerdir. Bu dönemde mahkûmların çalışma ve dini eğitim yoluyla iyileştirilmelerine çalışılmıştır [42].

Amsterdam hapisanelerinin ortaya çıkışıyla birlikte ceza anlayışı da esaslı bir değişime uğramıştır. Bu döneme kadar uygulanan bedeni cezalar, bu cezaevleri ile birlikte yerini hürriyeti bağlayıcı cezalara bırakmaya başlamıştır. Hürriyeti bağlayıcı cezaların infazı sırasında da suçlunun iyileştirilerek yeniden sosyal hayata kazandırılması amacına yönelik uygulamalar başlamıştır [11].

Şekil 2. 9 Amsterdam Cezaevi ve çalışan erkek mahkûmlar [21]

Ceza infazının tarihçesinde, 16. yüzyılda Amsterdam cezaevleri ortaya çıkıncaya kadar, suçluyu cezalandırmak suretiyle zararsız hale getirme düşüncesi egemendi; bu diğer hukuk sistemlerinde olduğu gibi, Roma, Germen ve Frank ceza hukukunda da geçerliydi [35].

Bu tarihten sonra, Amsterdamdaki kurumlar örnek alınarak Bremen (1609), Lübeck (1613), Bern (1614), Hamburg (1622), Zürih (1637), Danzig (1629) ve Berlin (1712) şehirlerinde çeşitli kurumlar oluşturuldu [11]. Belçika'da bu şekilde kurulan kurumlara "Tuchthuzyen" deniliyordu ve buralara özellikle serseriler ve dilenciler hapsediliyorlardı. 1621-1623 yıllarında Brüksel'de, 1627 yılında ise "Gerard de diable in steen" inde kurulan kurumlar Belçika'daki ilk örneklerdir [43].

2.2.3 18. Yüzyıl Sonu Cezaevi Olarak Adlandırılabilir İlk Yapı Örneği: *Penitentiary*

İngiltere'de 17 ve 18. yüzyıllarda savaşlar nedeniyle sayıları artan suçluları ve düzensiz insanları muhafaza etmek için kullanılan ceza infaz kurumları [11], 18. yüzyılda da devam eden savaşlar nedeniyle daha da artan suçlular ve idarenin de fakirliği nedeniyle pislik ve yoksulluk içinde kalmıştır. Olumsuz koşullar nedeniyle ceza infaz kurumlarında salgın hastalıklar ve sonucunda toplu ölüm olaylarıyla karşılaşmıştır [44].

Suçluların ucuz iş gücünün kullanılması ile 17 ve 18. yüzyılın sonlarında beliren merkantalizmin de bu kurumların gerileme sürecine etkisi olmuş ve 18. yüzyılın sonuna kadar ceza infaz kurumlarında büyük bir keyfilik hüküm sürmüştür. Ancak bu dönemlerde ceza infaz kurumlarının kötüleşen koşullarına karşın reform çabalarının ve tutukluları yeniden sosyalleştirmeye gayret gösteren kurumların varlığından da söz edilir [11].

Ancak bulunduğu döneme göre örnek teşkil edecek bu birkaç kurum dışında ceza infaz kurumlarının genelinin kapasitesi üstünde kalabalıklığı, sağlık ve beslenme koşullarının bozukluğu gibi olumsuzluklar aydınlanma çağı ve hümanizmin paralelinde düşünürlerin eleştirilerine hedef olmuş; çeşitli reformlar birbirini izlemiştir. Sürecin ceza infazına getirdiği en önemli ve en somut değişiklik bedeni cezaların yerini gelişmiş kurumlar olarak ceza infaz kurumlarının almasıdır [45].

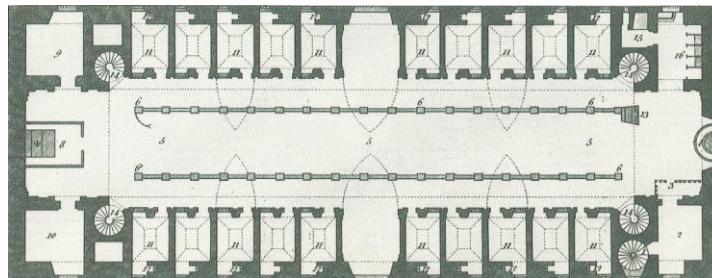
17 ve 18. yüzyıl İngiliz hapisanelerindeki yaşam standartları, toplumsal veya mesleki duruma ve gelir düzeyine göre değişmekteydi. Zenginler ve yüksek rütbeliler konforlu odalarda kalırken, diğer suçlular, en zalim cezaların uygulandığı hücrelerde toplu olarak kalıyorlardı. Gardiyanlar para ihtiyaçlarını mahkûmlardan karşılıyorlardı. Kendilerine ayrıca bir ödeme yapılmıyor, mahkûmlardan "suavitas" adını verdikleri bir ücret talep

ediyorlardı. Bu ücret karşılığında mahkûmlara yemek, gaz, yatak örtüsü ve konforlarını sağlayacak diğer eşyaları sağlıyorlardı. Hiçbir mahkûm, gardiyana borcunu ödemediğinde özgürlüğüne kavuşamıyordu. Tuğlalar ve demir parmaklıklar yöntemi, hapishanelerin gelişimi açısından örnek alınan İngiltere tarihinden günümüze taşınan geleneklerden birisidir [2].

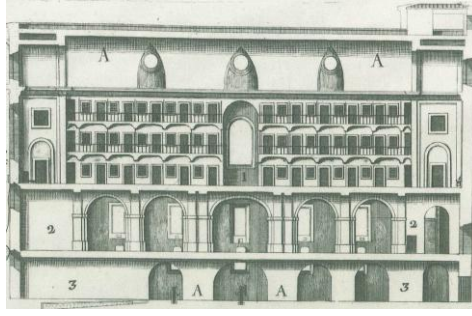
İnsanın sırf insan olmak sıfatıyla doğuştan bazı haklara ve hürriyetlere sahip olduğu ve devlet tarafından bunlara hiçbir zaman dokunulamayacağı yolundaki temel fikrin bir sistem halinde ortaya çıkışı 18. yüzyılda görülmüştür [46].

17. yüzyılın çaresiz ve kendi haline bırakılmış hapishane ortamında, gelecekteki reformlara önayak olacak örnek hapishaneler kurulmuştur [32]. Bunlara ilk örnek olarak 1667 yılında Floransa'da çocuklar için kurulan bir ıslahevi ile ceza tarihinde anılması gereken önemli bir reformist olan İtalyan rahip Filippo Franci verilebilir. San Filippo Neri adlı kurum suç işlemiş çocuklarla beraber, yoksul, başıboş çocukları da eğitmeyi hedeflemektedir [47]. Burası elli yıl sonra inşa edilecek olan ilk hücre sistem hapishanesine öncülük etmiştir [32].

Flippo Franci'nin çalışma evinin başarısı Papa XI. Clement tarafından, Carlo Fontana'ya St. Michael's Hastanesi' nin bir bölümünün genç mahkûmlar için hapishane olarak inşa ettirilmesi emrini vermesine vesile olmuştur (Şekil 2.10). 1704'te tamamlanan St. Michael's Hapishanesi (Şekil 2.11), ortada bir aks boyunca bırakılmış çalışma avlusu ve iki tarafında avluya dönük hücrelerin üç kat boyunca yerleştirilmesi ile oluşuyor ve ortak çalışma dışında yalnız kalmaları için mahkûmlara bireysel hücreler öneriyordu ve bu yaptırdığı çocuk ıslah evi kapısına "Eğer cezaevi disiplini ile kötülük işleyenleri ıslah etmezse, suçlunun hapsedilmesi faydasızdır" cümlesini yazdırmıştır [48].

Şekil 2. 10 St. Michael's Hapishanesi planı [28]

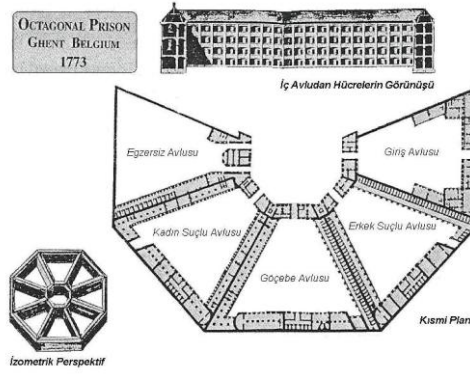

Şekil 2. 11 St. Michael's Hapishanesi Kesiti [28]

Yine 1703 yılında Papa XII. Clement bir kadın cezaevi [42]., VI. Clement ise genç (erkek) mahkûmlar için "Bösebubenhaus" (yaramaz bebekler evi) denilen bir cezaevi yaptırmıştır. Bu kurumlarda bulunan mahkûmlar geceleri hücrelerde kalırlar, gündüzleri ise birbirleriyle konuşmalarına izin verilmeksizin toplu olarak çalıştırılırlardı [41].

Fransız düşünür, sosyal teorist, tarihçi, edebiyat eleştirmeni, antropolog ve sosyolog [21] Michel Foucault, yeni yasalar ve suç teorilerini, cezalandırma hakkının siyasal ve âhlaki açıdan yeni bir meşrulaştırılması olarak görmekte; eski kararnamelerin iptali, örf hukukunun kaldırılması gibi Rusya'da 1769, Prusya'da 1780, Pensilvanya ve Toskana'da 1786, Avusturya'da 1788, Fransa'da 1791, 1808 ve 1810 tarihlerinde modern hukuk sistemlerinin devreye sokulmasını da ceza hukuku için yeni bir çağ olarak tanımlamaktadır [49].

18. Yüzyılda bedensel cezaların yerine hapis ve iş cezalarının konulması için araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu amaçla 1772 yılında Gand (Ghent) şehrinin belediye başkanı tarafından, hürriyeti bağlayıcı cezaların tarihinde önemli bir yeri olan ünlü **Gand (Ghent) Cezaevi** yapılmıştır. Projesi de Jean Vilain tarafından yapılan Gand Cezaevi, altı köşeli bir avlunun etrafında ayrı bölümler şeklinde inşa edilmiştir (Şekil 2.12). Bütün bölümleri bu avluya açılan ve her bölümde ayrı ayrı sınıflandırılmış olan suçluların bulunduğu cezaevinde cinayet mahkûmları için de ayrı bir bölüm ayrılmıştır. Mahkûmlar geceleri tam olarak ayrılıyorlar, gündüzleri ise toplu olarak çalıştırılıyorlardı. Çalışmayana yiyecek verilmiyordu ve mahkûmların birbirleriyle konuşmaları yasaklanmıştı. Burada mahkûmlara, keten, kenevir, iplik, dokuma ve boya üretimi işleri yaptırılmakta ve balık ağı ördürülmekteydi [43].

Şekil 2. 12 Belçika Gand (Ghent) Cezaevi kısmi plan ve görünüşü, 1773 [16]

Gand Cezaevi'nde bu sistem, 1782 yılına kadar başarılı bir şekilde işletilmiştir. Hatta bu cezaevindeki çalışma sistemi sayesinde cezaevi, cezaevi dışında aynı işi yapan esnaflarla rekabet eder bir hale gelmişti. Bu rekabetten rahatsız olan esnafların baskısı sonucunda, II. Joseph 1782 yılından sonra cezaevinin bu çalışma sistemini tamamen kaldırmıştır [43].

XVIII. yüzyılda Bedford yargıcı olan İngiliz **John Howard**, cezaevlerinin durumunu ve bu konuda yapılması gereken düzenlemeleri belirlemek amacıyla 12 yıl boyunca kendi ülkesini ve kıta Avrupası'nı kapsayan bir yolculuğa çıkarak çeşitli şehir ve topluluklardaki ceza sistemlerinin durumunu araştırmış, Avrupa ve Rusya'daki cezaevlerini görmüştür. Kendisi de savaş esiri olarak 1756'da Brest'te tanıdığı cezaevi dünyasını, cezaevinde acı çeken çok sayıdaki insanın durumunu kaydetmiştir [11]. John Howard (1726-1790) Gand Cezaevini değişik tarihlerde üç defa ziyaret etmiş ve incelemelerde bulunmuştur. 1783 yılında yaptığı ziyarette kurumda değişiklikler olduğunu, mahkûmların burada boş, sanat öğrenmekten mahrum, para kazanamaz bir durumda olduklarını ve verilen gıdaların azaltıldığını ifade etmiştir [43].

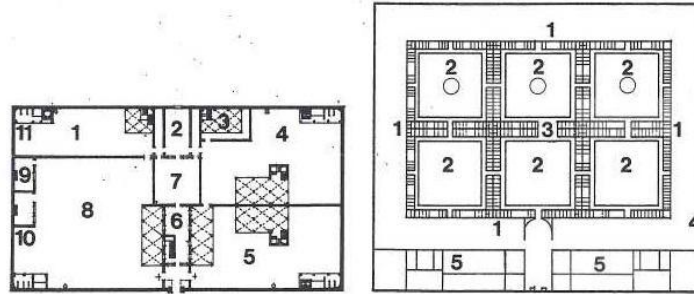
John Howard'ın gerek mahkûmlarla bizzat kalarak, gerekse hapishanelerin mevcut durumunu inceleyerek yazdığı ve 1777 yılında yayınladığı "Cezaevlerinin Durumu" isimli kitabı ceza infaz ilminde çığır açmıştır. 1775 yılında kendi ülkesi olan İngiltere'den başlayarak Kıta Avrupa'sındaki Belçika, Hollanda ve İtalya ile Rusya'daki cezaevlerini dolaşmış, dolaştığı kurumlardan bazılarını beğenmiş, beğenmediği kurumların ise kötü durumlarını eleştirmiştir. Howard Hollanda dışındaki tüm Avrupa ülkelerinin cezaevlerini eleştirmiştir. Howard'ın fikirleri yalnız Avrupa'da değil Amerika'da da

etkisini göstermiştir. Amerika’da 1787 yılında kurulan “Umumi Cezaevlerinin Sefaletini Giderme Cemiyeti” Howard’la iletişim kurmuş ve onun fikirlerinin Amerika’da yayılmasını sağlamıştır [50], [42], [11]. Howard’ın fikirleri bugün de geçerliliğini sürdürmektedir. Howard’a göre, iyi bir hapis sistemi belirttiği ilkelerin gerçekleştirilmesiyle mümkün olabilir. Bunlar [11]:

- Kentten uzak, mümkünse nehir kenarında uygun bir arazi,
- Uygun hijyen ve sağlık koşullarının sağlanması,
- Orta avluda aktivitelere olanak sağlamak içi arkadlar üzerinde dikdörtgen hücre yerleşimi,
- Mahkûmların yaş, cinsiyet ve suç derecelerine göre gruplandırılması,
- Isıtma ve havalandırma olanağı,
- Kaçışı ve dışarıdan gelebilecek saldırıları engelleyici ve caydırıcı güvenlik koşulları ve gözetim kolaylığı,
- Mahkûmların birbirleriyle olan etkileşimlerinden doğabilecek yozlaşmanın engellenmesi,
- Çalışma, din ve belki eğitimle ıslah üzerine çalışılması,
- Mahkûmlar gibi gardiyanların da sistematik gözlemi [27].

Howard bu prensiplere göre iki tesis tasarladı (Şekil 2.13). İkisi de inşa edilmedi. Hapishane tasarımında bir öncü olmasa da yol göstermesi nedeniyle reformun öncülerinden olmuştur [51].

Ceza infaz sisteminde hücre anlayışının Howard’ la birlikte doğduğunu söyleyebiliriz. Howard’ın düşüncelerine göre suçlunun ıslahının temelinde; yalnızlık, ağırlıklı olarak dini eğitim, öğretim ve çalışma yerleştirilmiştir. Ayrım yapılmadan topluca kapatılan hükümlüleri ıslah etmeden önce onların daha fazla bozulmasını engellemek gerekmektedir. Yani cezaevleri mahkûmun suç potansiyelini attırıcı değil ıslah edici olmalıdır. Bunun için yapılan uygulamaların başında mahkûmların geceleri birbirinden ayırmak olmuştur [24].

Şekil 2. 13 John Howard'ın küçük ve büyük ölçekli hapisane önerileri [32].

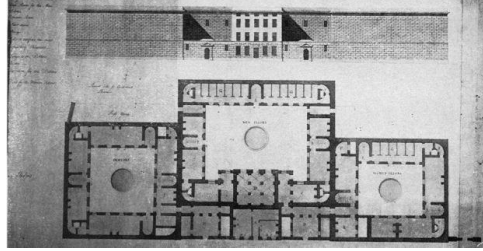
İngiltere'de 18. Yüzyıldan başlayarak 1868 yılına kadar mahkûmlar, Avustralya'da bulunan "Norfolk" ve "Van Diemen" adalarına sürgün olarak gönderiliyorlardı. İngiltere'deki en eski cezaevi ise 18. yüzyılın başlarından itibaren cezaevi olarak kullanılan Londra Şehri'nin bir kapısına yerleşmiş olan **Newgate Cezaevi**'dir (Şekil 2.14). 1770-1780 tarihleri arasında yeniden inşa edilen bu cezaevi 1880 yılında asiler tarafından yakılmıştır. Bu cezaevinde 1785-1868 tarihleri arasında ölüm cezaları infaz edilmiştir [52].

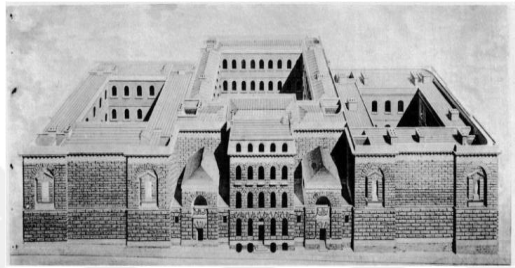
Şekil 2. 14 New Gate Cezaevi (New York) [16]

Reforma katkıda bulunmamış da olsa binlerce mahkûmu barındırmış olan Newgate Hapishanesi 1769'da İngiltere'de mimar George Dance tarafından tasarlanmıştır (Şekil 2.15). Kadınlar, erkekler ve borçlular olarak üç birim oluşturulmuş ve bunların bir araya gelmesi ile o dönem için etkileyici bir hapisane inşa edilmiştir. Dışarıdan ihtişamlı görünse de (Şekil 2.16) yapı önceki yüzyıllarda kullanılmış sıkışık koğuş sistemine ya da sağlık koşullarının yetersizliğine herhangi bir çözüm arayışında bulunmamıştır. Koğuşlar dışında beş karanlık hücre vardır ve bunlar da erkekler bölümünde aşırı disiplinsizlik durumları için ceza amaçlı inşa edilmişlerdir. Newgate Hapishanesi, reform için adımların atıldığı 18. yüzyıl için kötü bir örnek olmuştur. Aşırı kalabalık koğuşlar, ısınma ve hijyen sorunları, yönetimin gözlem yapmamasıyla mahkûmların birbirlerini işkence

ile haraca bağlamaları, 1782’de binanın anti-Katolik bir örgüt tarafından yakılması ile ilk tepkisini almıştır. Yeniden inşa edilen bina 1902’ye kadar aynı şema ile kullanılmaya devam etmiştir [53].

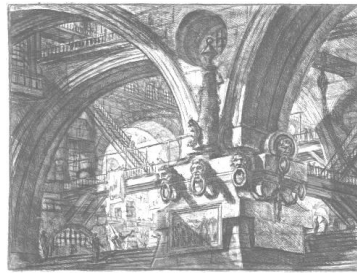

Şekil 2. 15 George Dance tasarımı Newgate Hapishanesi planı, 1768 [53]

Şekil 2. 16 Newgate Hapishanesi, 1768 [54]

İtalyan sanatçı, mimar Giovanni Battisti Piranesi'nin Carceri (Hapishaneler) eserinde, köprülerle birbirine bağlanan kale duvarları ve sınırsız mekânlarıyla insanın kavrayış sınırlarını zorlayan, büyük ölçekli modern mimari anlayışın ilk örneğini oluşturdu. Piranesi' nin yaratıcılığı, aşırı güçlü ölçeğin kırık mimari parçalarıyla tanımlanan sınırsız mekânlara dair görüşlerini içeren Carceri' de (Şekil 2.17) doruğa ulaşmıştır [55].

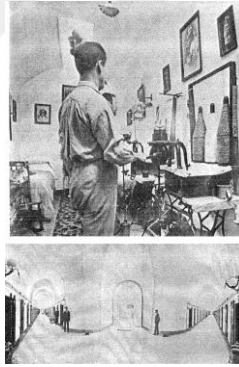

Şekil 2. 17 Giovanni Battisti Piranesi, Carceri (Hapishaneler), 1745-1761 [55]

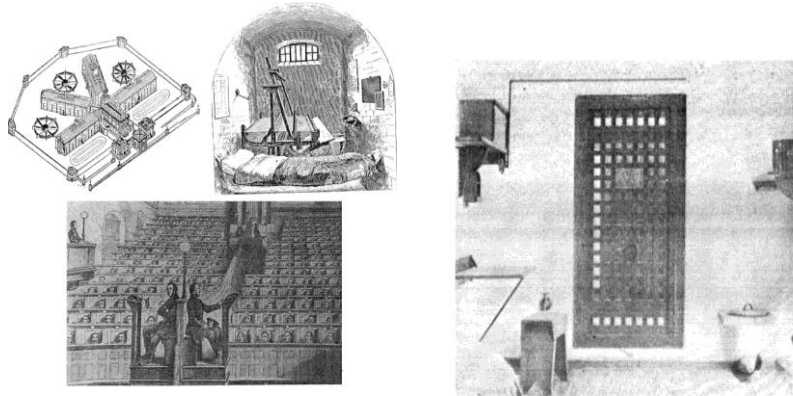
XVIII. yüzyılda cezaevlerinde belirli kurallara göre oluşturulmuş yeni sistemler ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan **Pensilvanya (Philadelphia) ve Panopticon sistemleri** toplu yaşamadan hücre uygulamasına geçiş için oluşturulmuş ilk sistemlerdir. Daha sonraki dönemlere de ışık tutmuşlardır.

- **Pensilvanya (Philadelphia Sistemi) (Hücre) Sistemi**

İngiltere’de dini inançları nedeniyle ağır cezalara uğradıkları için Pensilvanya’ya göç eden ve Kuzey Amerika’da Pensilvanya eyaletinin kurucusu olan Quakerlar, 1776’da dini güdülerle yönlendirilen, dünyanın ilk cezaevi iyileştirme vakfı olarak bugün de varlığını sürdüren Philadelphia Cezaevi Vakfı’nı [11] kurmuşlardır. 1790’da bu vakfın öncülüğünde 30 kişilik bir hapishane oluşturulmuştur (Şekil 2.18). O dönemlerde yaygın olan mala karşı işlenen cezalara karşılık verilen ölüm cezaları yerine, suçlular, bu hapishanede tek başlarına bir hücreye kapatılarak, eski hristiyan geleneklerine uygun olarak kendi vicdanları ve Tanrı ile baş başa bırakılarak, günahları için af dilemeleri ve bağışlanmaları amaçlanmıştır. Bu hapishanedeki mahkûmlar cezaları boyunca gardiyanlardan başka hiç kimseyi görememekte, hücre dışına ender olarak yalnızca kısa süreli yürüyüşler için küçük bir hole çıkabilmekte ve hücrelerinde yalnızca İncil okumalarına izin verilmekteydi (Şekil 2.19). Bu şekilde tüm dünyadan izole edilen mahkûmlar cezaları 12 yılın altında ise, ölmeden yada akli dengesini yitirmeden dışarı çıkabiliyordu çünkü daha fazla dayanabilmek mümkün değildi [56].

Şekil 2. 18 Pensilvanya Sistemi hücre ve hücre bloğu görüntüleri

Şekil 2. 19 Pensilvanya Sistemi hücre görüntüleri [16]

Sistemin kontrolü kolay olmakla birlikte, her mahkûm için bir hücre ihtiva ettiğinden cezaevlerinin yapım maliyeti çok yüksektir. Mahkûmların aklını kaçırmadan cezalarını tamamlamaları durumunda, küçük bir hücrede yalnız kalmalarının yarattığı psikolojik sorunlar, daha sonraları bu sistemin değiştirilmesine yol açmıştır. Ayrıca hücrelerin ılık, rutubet, ısınma ve hijyen özelliklerinin uygun olarak sağlanamaması, çeşitli hastalıkların kolayca ortaya çıkmasına ve yayılmasına yol açmıştır [57].

Philadelphia sistemi daha sonraları, mahkûmların birbirinden tecrit edilmesi ve böylece birbirlerini olumsuz etkilemelerinin önlenmesi özelliğiyle bazı değişikliklere uğrayarak Avrupa ve ABD'deki cezaevlerinde yaygın olarak kullanılmaya başlamıştır. Tek kişilik hücrelerinde uzun süre yalnız kalan mahkûmun, kendi kendisiyle büyük bir iç hesaplaşmaya gireceği ve böylece kendi kendine ıslah olacağı öngörülmekteydi [58].

Pensilvanya sisteminin zararlı yönleri ise şu şekilde sıralanmaktadır [42], [50], [59] :

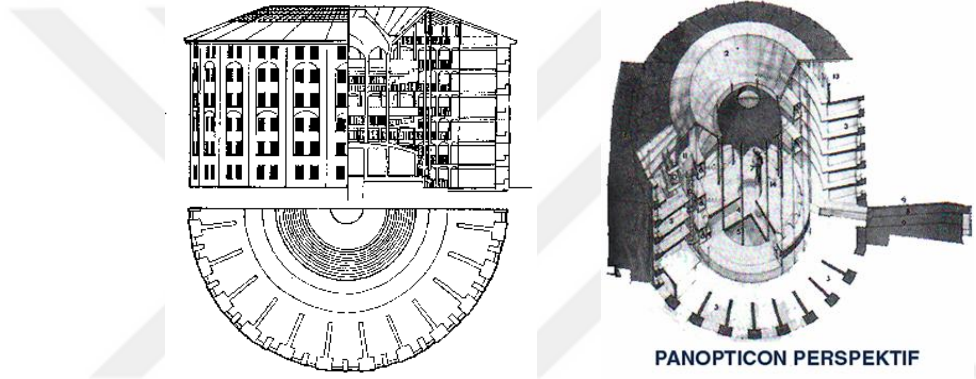
- Sürekli hücrede kalan mahkûmun beden ve ruh sağlığı tehlikeye girmektedir. Mahkûm kısa sürede vereme veya akıl hastalığına yakalanabilmekte ya da intihara yönelebilmektedir.
- İnsanlardan sürekli uzak kalan mahkûm, tahliyeden sonra yeniden sosyal hayata uyum sağlamakta zorlanmaktadır.
- İslahın en temel unsurlarından biri olan mahkûmun çalıştırılması imkânı hücrede oldukça dardır. Buradaki çalışma ancak küçük el sanatlarını kapsayabilir.
- Sistemin uygulanabileceği hücrelerin yapımı oldukça pahalıya mal olmaktadır.

Bütün bunlarla birlikte Pensilvanya sistemi, Amerika'da Pensilvanya eyaletinin dışındaki bazı eyaletlerde, Avrupa'da ise, İtalya ve Belçika'da uygulama alanı bulmuştur. Philadelphia'da 1913 yılında yürürlükten kaldırılan bu sistem Belçika'da kısmen de olsa hâlâ etkisini sürdürmektedir [42], [57], [40].

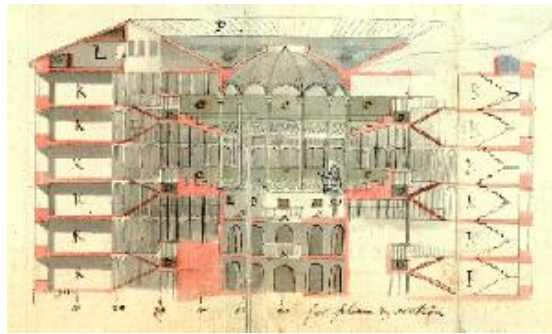
- **Panopticon Sistemi**

Panopticon'un çevresinde halka halinde bir bina, merkezinde bir kule vardır. Bu kule, halkanın iç cephesine bakan geniş pencerelere sahiptir. Çevre bina, hücrelere bölünmüştür. Bunlardan her biri, binanın tüm kalınlığını kat etmektedir. Biri içeri bakan ve kuleninkilere karşı gelen, diğeri de dışarıya bakan ve ışığın hücreye girmesine olanak

veren ikişer pencereleri vardır (Şekil 2.20). Bu durumda merkezi kuleye tek bir gözetmen ve her bir hücreye tek bir deli, bir hasta, bir mahkûm, bir işçi veya bir çocuk kapatmak yeterlidir. Geriden gelen ışık sayesinde, çevre binadaki hücrelerin içine kapatılmış küçük silüetleri olduğu gibi kavramak mümkündür (Şekil 2.21). Görülmeden gözetim altında tutmaya olanak sağlayan düzenleme, sürekli görmeye ve hemen tanınmaya olanak veren mekânsal birimler oluşturmaktadır. Hücre ilkesi, tersine döndürülmektedir. Daha doğrusu onun üç işlevi olan kapatmak, ışıktan yoksun bırakmak ve saklamak tersyüz edilmektedir. Görünürlüğün bir tuzak olduğu Panopticon'da bu işlevlerden yalnızca birincisi korunmakta, diğer ikisi kaldırılmaktadır [49].

Şekil 2. 20 Jeremy Bentham's Panopticon (1787)

Şekil 2. 21 Jeremy Bentham's Panopticon [60]

Panopticon cezaevindeki herkes izlendiği hissi içerisinde. Tüm tutuklular, her saniyelerinin izlendiği fikrine sahiplerdir.

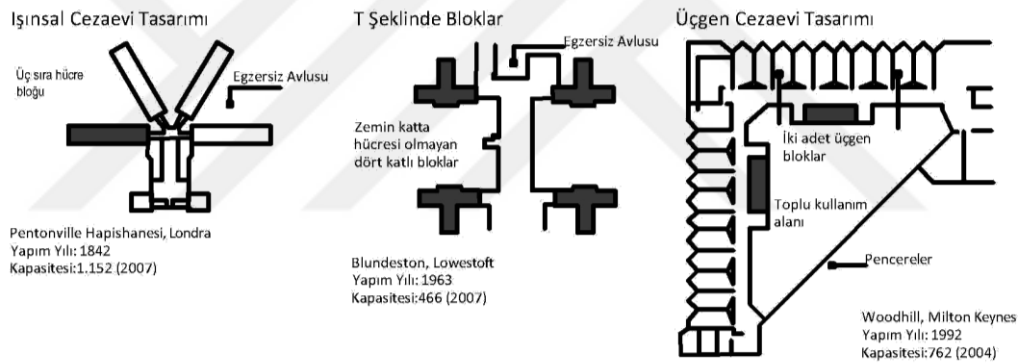
Gözlem merkezi, daire şeklindeki bir bina içerisinde ve iç mekânı dışarıdaki tutuklular tarafından görülmeyecek gibi karartılmış bir biçimde tasarlanmıştır. Gardiyanlar, her hücrenin içerisini görebilecekleri şekilde bu gözlem merkezinde konumlanmışlardır.

Herhangi bir istenmeyen davranışın fark edildiği anda, spot tutmak suretiyle şüphelendikleri hücreyi iyice gözlemleyebilirler.

Prof. Mimar Philip Steadman konuyla ilgili şunları söylemektedir: “Bu cezaevi sisteminin en temel prensibi, her şeyin gören bir gözün bulunduğu hissini yaratmak, böylece tüm tutukluların gündüz ve gece izlendikleri hissine kapılmalarını sağlamaktır. Aslında, her an böylesi bir gözlem yapabilme imkânı mevcut değildir. Ancak, her an her tutuklunun gözlemleniyor olma ihtimali bulunmaktadır.”

Aslında bu tip cezaevleri tasarlanırken İngiltere, “hilebazları dürüst insanlara çeviren bir makine” ortaya çıkarmaya, bu makineyle en cani katilleri bile, pek de yüksek meblağlarda paralar ödemededen, nasıl değiştirdiğini göstermeyi amaçlamıştı.

Ancak, pratik ve siyasî karşı çıkışlar, Bentham’ın Panopticon cezaevinin sonunu getirdi. İngiltere, 1842 yılındaki **Pentonville** cezaevlerine kadar yeni bir tip tasarlayamadı [61].

Şekil 2. 22 Farklı mimarlar tarafından farklı yıllarda yapılan cezaevi örnekleri ve son dönem mahkûm kapasiteleri [61]

Bentham'ın **Panopticon** modelinin sonradan inşa edilen tüm cezaevlerinin mimarisi üzerine bir iz bıraktığı ve 19. Yüzyıl boyunca inşa edilen cezaevlerinin bir merkeze bitişik olmak üzere ya tam daire veya kanat ya da yelpaze şeklinde binalar olduğu görülmektedir (Şekil 2.22) [11].

2.2.4 19. Yüzyılda Cezaevinin Dünya' da Yaygınlaşması

Farklı amaçlar için yapılan binaların restore edilerek ceza infaz kurumu olarak kullanılmasıyla başlayan süreç, 19. yüzyılda, yüzlerce mahpusun aynı yerde yatıp kalktığı topluluk diğer bir deyişle koğuş sistemine ve 19. yüzyıl başlarında Amerika

Birleşik Devletleri'nde birbirine rakip olarak arka arkaya iki ceza infaz kurumu modelinin ortaya çıktığı bir yol izlemiştir. Biri, Pensilvanya'da bulunan Doğu Eyaleti Ceza İnfaz Kurumu'nun örnek gösterilebileceği; tecrit ya da hücre nitelemeleri ile anılan Pensilvanya(Philadelphia) Sistemi, diğeri ise ona rakip olarak ortaya atılan; sessizlik ve topluluk esaslarına dayalı bulunan Auburn Sistemidir. Bu iki temel sistemin yanı sıra geliştirilen Panopticon sistemi ve İrlanda Sistemi ya da Dereceli (Gelişmeci) Sistem bu günkü ceza infazı uygulamalarının dayandığı anlayışı besleyen önemli sistemlerdir [8].

Ceza infaz ilminin gelişiminde 1830 yılında Belçika'da Cezaevleri Genel Müfettişi olarak görevlendirilen Dupectiaux'un da önemli katkıları olmuş [62], [43], bu görevi sırasında Belçika cezaevlerindeki kötü durumu görmüş ve ıslah için çözüm üretmeye çalışmıştır [62].

Dupectiaux'un 1833 yılında yayınladığı uzun raporda, karışık bir şekilde cezalarını çekmekte olan mahkûmların cinsiyetlerine ve cezalarının cinsine göre tasnif edilmeleri gerektiğini belirtmiştir. Bu rapora göre, 1772 yılında Gand şehrinde, projesi Jean Vilain tarafından tasarlanan **Gand Cezaevi**'ne hidematı şakke mahkûmları, Vilvorde Cezaevi'ne ise cinayet mahkûmları konulmalıydı. Mahkûmlar, cezaevinin imkânları ölçüsünde geceleri tek kişilik hücrelerde kalmalı, gündüzleri ise belirli bir sınıflandırma ile gözetim altında bulundurulmalıydı. Mutlak surette hücre hapsini ancak istisnai durumlarda ve ihtiyati tedbir olarak uygulanmalıydı [43]. Gündüzleri ise toplu olarak çalışıyorlardı. Çalışmaya yiycek verilmiyordu ve mahkûmların birbirleriyle konuşmaları yasaktı. Burada mahkûmlara, keten, kenevir, iplik, dokuma ve boya üretimi işleri yaptırılmakta ve balık ağı ördürülmekteydi [42]. Dupectiaux'un bu görüşleri zaman içerisinde değişmiş ve 1837 yılında yayınladığı eserinde, mutlak surette hücre hapsini suçluluğa karşı en etkin yol olarak tavsiye etmiştir [62].

Fransa'da 1840 yılında açılan **Mettray Cezaevi** (Şekil 2.23) hakkında Foucault şunları söylemektedir: "Eğer hapishane sisteminin oluşumunun ne zaman sona erdiğini saptamaya kalkışsaydım, ne 1810 ve ceza kanununu, ne de hücreye kapatma ilkesini koyan kanunla birlikte 1844'ü seçerdim; ... Mettray'ın resmi açılış tarihi olan 22 Ocak 1840'ı seçerdim... Neden Metray? Çünkü burası en yoğun haldeki disiplinsel biçim, davranış biçimlerine yönelik bütün bastırma teknolojilerinin yoğunlaştıkları modeldir.

Burada "manastırdan, hapishaneden, kolejden, alaydan" birşeyler vardır ...en küçük itaatsizliğe ceza verilmektedir ...verilen cezaların başında hücre hapsi gelmektedir ...hapishane olmasın diye yapılmış olan yasal ceza sisteminin dışında kalan tüm cezalandırma kurumu hücrede zirveye çıkmaktadır; burada duvarın üzerinde kara harflerle "Tanrı sizi görüyor" diye yazılmıştır"(Şekil 2.24) [49].

Şekil 2. 23 Fransa’da 1840 yılında açılan Mettray Cezaevi [63]

Şekil 2. 24 Mettray Cezaevi iş atölyesi [64]

1870 yılında ABD’de ACA (American Correction Association) isimli kurum ortaya çıkmıştır. Günümüze kadar varlığını üye sayısını arttırarak sürdüren ACA, infazın reform ihtiyaçlarını belirleyip bunları standart kurallar halinde yayınlarak, ABD’nin infaz politikasının iyileşmesinde çok önemli rol oynamıştır. ACA’nın kuruluşundan bir yıl sonra 1871 yılında Amerikan Federal Mahkemesi mahkûmların, cezaevinin şartlarının değiştirilmesi talebiyle dava açtıklarında davayı reddetmiş ve kararında da "mahkûmlar sivil ölüdür" demek suretiyle, mahkûmların hiçbir anayasal hakkının bulunmadığını belirtmiştir. Bu karar 20. yüzyıldan önce mahkûmlara bakış açısını gösteren önemli bir karardır [58].

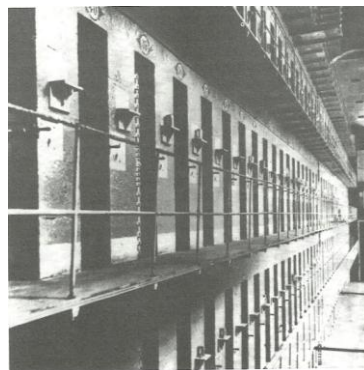
Ayrıca İngiltere’de 1877 yılında, cezaevleri konusunda genel politikayı belirlemek ve cezaevlerini kontrol etmek amacıyla Cezaevi Komisyonu (Prison Commission) kurulmuştur. Bu komisyon bugün de varlığının sürdürmektedir [65].

19. yüzyılda cezaevlerinde önceden kullanılan Pensilvanya (Philadelphia) sistemi ve Panopticon sistemine ek olarak şu üç yeni mimari model ortaya çıkmıştır;

- Auburn sistemi; sessizlik, topluluk sistemi
- Pentonville sistemi
- İrlanda (Dereceli) (Gelişimci) (Tedrici) sistem
- **Auburn Sistemi**

Auburn Cezaevi kurulduğu dönemdeki ilk mahkûmlar, hücrelerde ikerli gruplar halinde kalmışlar, ancak bir hücrede iki hükümlünün kalmasının ortaya çıkardığı sorunlar görülünce cezaevinin ayrı bir bölümüne seksen hücre yaptırılmış ve mahkûmlar tek tek bu hücrelere yerleştirilmiştir. Kısa süre sonra, bu uygulamanın da değişik sorunları beraberinde getirdiği görülmüş, onsekiz ay gibi kısa bir süre içinde mahkûmların bazıları ölmüş, pek çok mahkûmda fiziksel ve ruhsal çöküntüler meydana gelmiştir. Bunun üzerine New York valisi 1823 yılında geniş bir af ilan etmiştir [42].

Aynı yıl Auburn Cezaevi'nde, ilk defa bu cezaevinde uygulandığı için Auburn sistemi olarak adlandırılan yeni bir sistem uygulamaya konulmuştur [42]. Sessiz Sistem olarak da tanımlanabilecek bu sistemde, mahkûmlar hücrelerinin dışında önlerine bakmak, sessiz bir şekilde yürümek [66] ve birbiriyle konuşmadan gündüzleri atölyelerde bir arada çalışmak zorundaydılar. Geceleri ise herkes kendi tek kişilik hücresinde (Şekil 2.25) kalıyor, mahkûmların ailelerinin ziyaretlerine dahi izin verilmiyor, konuşma yasağına uymayanlara ise çok ağır cezalar veriliyordu [42], [67], [40], [68].

Şekil 2. 25 Auburn Hapishanesi'nin içindeki hücre galerileri [4]

Auburn sisteminde, mahkûmlar çalıştırıldıklarından dolayı infazdan beklenen ıslah amacına ulaşılması mümkündür. Mahkûmlar arasındaki konuşma yasağı, mahkûmların birbirlerini kötü yönden etkilemelerini engeller. Ayrı hücrelerde kalma eşcinsel ilişkileri önleyeceği gibi gündüzleri toplu çalışma da yalnızlığı önler [42], [40], [69]. 1823 yılında, Auburn Cezaevi'nde, mahkûmların iş gücünü kullanarak uygulamaya başlanan cezaevi endüstrisi sayesinde cezaevi giderleri belli ölçüde karşılanmıştır. Atölyelerde çalışan mahkûmlar böylece dışarıdaki işgücüne tekrardan eklenmiştir. Bu uygulamayla cezaevi mahkûm emeğine dayanarak yemek, onarım, büro işleri ve diğer servis işlerini tedarik etmiştir. Pek çok cezaevi içerisinde üretim tesisi bulundurmakta, mobilya ve elbise gibi üretilen mallar ıslah edici ve diğer eyalet kurumlarında kullanılmıştır [70].

Auburn sistemine yönelik olumsuzluklar şöylece özetlenebilir; Öncelikle bu sistemde, mahkûmların gündüzleri bir arada bulundurulduklarında konuşmamalarını sağlamak oldukça güçtür ve uygulamada da bir türlü başılamamıştır. Sistemin başarıya ulaşabilmesi için gerekli olan yapıların yapılması ve çok sayıda cezaevi personeline ihtiyaç olması büyük bir bütçe gerektirmiştir [42].

Auburn sistemi gerek Amerika'da gerekse Avrupa'da geniş bir uygulama alanı bulmuş ve zaman içinde kriminolojiden elde edilen verilerle geliştirilmiştir [42]. Bugün de bu sistem, mahkûmlar arasındaki konuşma yasağı kaldırılıp, dereceli sistemin bir bölümü haline getirilerek, bazı ülkelerde uygulanmaya devam edilmektedir [68].

Auburn sisteminin kendi adını taşıyan cezaevinden sonra, ikinci önemli ve öncü yapısı **Sing Sing Hapishanesi**'dir (Şekil 2.26). 1825'te Auburn'deki hücreler tamamen dolunca mahkûm işçiliği ile Hudson nehri yakınlarında kayalık bir arazide Sing Sing Hapishanesi'nin yapımına başlanmıştır. Tipik bir Auburn planına sahip bu hapishane beş katta 2.1 metre boyunda, 1 metre eninde ve 2 metre yüksekliğinde hücrelerden oluşmaktadır (Şekil 2.27) [27]. Tek bir hücre bloğu olan hapishanede, hücreler ancak çeper duvardan alınıp hücre kapılarının üstünden sızan ışık ile aydınlatılmıştır. Sıhhi tesisat Auburn'de olduğu gibi eksik, havalandırma da mümkün olmadığından karanlık, pis kokulu, dar hücreler ortaya çıkmıştır. Sonrasında Kuzey Amerika mahkûm gücü ile Auburn tipi (sessizlik tipi) hapishaneler üretmeye devam edecek ve bu Amerika'nın en yaygın cezaevi modeli olacaktır.

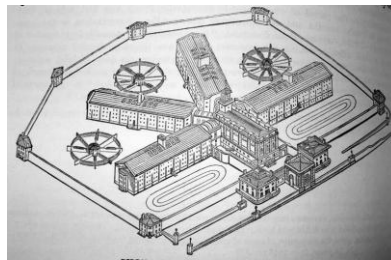
Şekil 2. 26 Sing Sing Hapishanesi'nin 1000 hücreyi içeren ana bloğu 1825-1828 [28]

Şekil 2. 27 Sing Sing Hapishanesi hücre yerleşimleri [71]

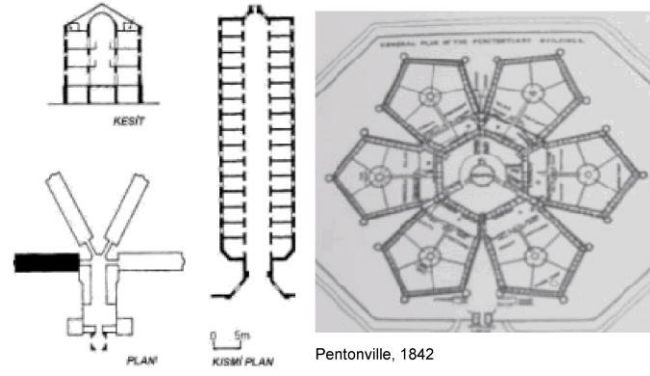
- **Pentonville Sistemi**

Londra'da 1840 yılında, Kraliyet Mühendisi, Binbaşı Joshuo Jebb tarafından tasarlanan Pentonville Cezaevi (Şekil 2.28) 560 mahkûm kapasiteli, bir şapel arkasına yerleşmiş üç katlı ve dört bloktan oluşmuştur. Jebb mahkûmların yaşam kalitesini arttırmak ve sağlıklı bir ortam oluşturmak için havalandırma bacası ve ısıtma sistemi oluşturmuştur. Her hücreye eşit ve temiz hava tedarik eden bacaların mahkûmlar arasındaki iletişime engel olacak şekilde düzenlenmiştir [72].

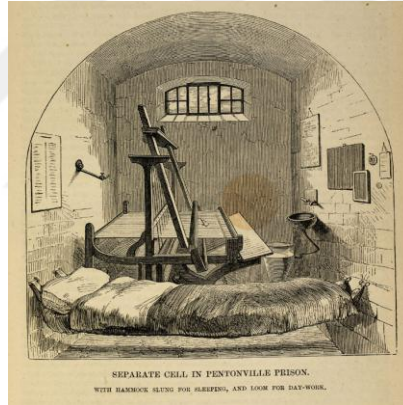
Şekil 2. 28 Mühendis Joshua Jebb tasarımı Pentonville Cezaevi, 1840-1842 [73]

Bu İngiliz hücre tipi cezaevi tarzında 1847 yılına kadar kırk cezaevi yapılmıştır (Şekil 2.29). Önce 1877 daha sonra 1898 tarihli cezaevlerine ilişkin kanunlarla İngiliz İnfaz Sistemi kesin şeklini almıştır. Zaman içerisinde sürgün cezasının başarısız bir ceza olduğu görüldüğünden mahkûmların ıslah durumuna bağlı olarak dereceli sistem benimsenmiştir [52].

Şekil 2. 29 Pentonville Cezaevi tasarımı örnekleri [74]

Pentonville'de "sessizlik sistemi" uygulanmıştır. Suçlular ayrı ayrı hücrelerde yerleştirilmiş ancak tamamen sessizlik talep edilmemiştir (Şekil 2.30). Ceza infaz kurumunun papazı, bir akşam üstü buraya gelen kişinin karşılaşacağı manzaradan şu şekilde söz etmiştir: 10 suçludan 9'u incil ya da benzeri içerikte bir başka kitabı okuyor olacaktı ve sesleri tıpkı bir arı kovanındaki arı kümesinin vızıltısı gibi algılanacaktı [8].

Şekil 2. 30 Londra Ceza Cezaevleri, Pentonville Cezaevi'nde hücre ve tezgah, 1862 [75]

- **İrlanda (Dereceli) (Gelişimci) (Tedrici) Sistem**

İrlanda'da 1851 yılından itibaren, Ceza İnfaz Kurumları Müdürü Sir Walter Crofton döneminde bu sistem uygulanmaya başlanmıştır [40], [48]. Walter Crofton'a göre serbest kalan hükümlünün denetimi ihmal ediliyor; yanlış yönetim yüzünden hükümlüler tekrar ceza infaz kurumuna dönmekteydi ve hayata geçirdiği en önemli işlev serbest kalan hükümlülerin gözlem altında bulundurulmasıydı [76].

Bu sistem, hürriyeti bağlayıcı cezanın devrelere bölünerek yerine getirilmesinden ibaretti. Ana fikrini ise hükümlüye iyi hali oranında avantaj ve mükafat tanınması ve

gidişatın olumsuz olması durumunda bu sağlanan yararların geri alınması oluşturmaktadır [77].

Bu sistemde cezanın infazı sırasında üç aşama karşımıza çıkmaktadır [78]:

- Birinci devrede; hükümlüler belli bir süre hücrede tutulmuş,
- İkinci devrede; toplu infaz ve çalışmaya tabi tutulmuş,
- Üçüncü devrede ise; iyi hali tespit edilenler, yarı açık ya da açık cezaevlerinde daha serbest koşullar altında cezalarını tamamlayabilmişlerdir [78].

Hükümlülere, birçok aşamadan oluşan, zordan kolaya doğru devre esasına dayalı bu sistemde, mükâfatlandırma yoluyla hükümlünün ıslahının gerçekleştirilmesine çalışılmıştır [59].

2.2.5 20. Yüzyılın Son Çeyreğinde Cezaevlerinde Yeni Arayışlar

ABD’de hapishane mimarisinin geliştirilmesi, önemli bir reform hareketi olarak 19. yüzyılda görülmeye başlanmıştır. Hapishane mimarisinin doğrudan hükümlü fizyolojisi ve psikolojisi üzerinde yarattığı etki birçok araştırma ile tespit edilmeye çalışılmış, ortaya çıkan sorunların çözümünde de yeni mimari arayışlara önem verilmeye başlanılmıştır. Bu anlamda, tutukluların daha fazla kişisel mekân ihtiyacının karşılanması, doğrudan ve sürekli gözetim altında bulunmaları ama aynı zamanda hem diğer hükümlülerle hem de gardiyanlarla doğrudan temas kurabilmelerine imkân tanıyan bir tasarım anlayışı özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısı ile öne çıkmaya başlamaktadır[79].

20. yüzyılın ilk yarısında gerçekleşen iki dünya savaşı ve dünyayı etkileyen Büyük Buhran [80] ile totaliter rejimler nedeniyle, ceza infaz kurumlarının gelişimi konusunda 1950’li yıllara kadar bir duraksama yaşanmıştır [11]. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren infazın iyileştirilmesi çalışmaları hızlanmış ve uluslararası standart kurallar uygulamaya konulmuştur. Temel amaç uluslar arası barış, istikrar ve güvenlik ortamını yaratmaktır. Bu atmosferin doğal sonucu Birleşmiş Milletler’in (1945) kurulmasıdır [45].

20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren ise, mahkûmlara uygulanacak muamelede minimum standartlar belirlenmiş ve bu standartlar, uluslararası belgelerde kabul

edilerek evrensel bir nitelik kazanmaya doğru yol almıştır. Bu bağlamda, BM tarafından hazırlanan "Hükümlülere Uygulanacak Muameleye İlişkin Minimum Standart Kurallar" ile bu kuralların Avrupa versiyonu olan, "Avrupa Cezaevi Kuralları" hükümlüler açısından oldukça önemli standartları kapsamaktadır. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik müzakerelerine başladığı göz önüne alındığında, Avrupa Cezaevi Kuralları'nın önemi daha net anlaşılabacaktır [24].

Günümüz hapis cezalarında caydırıcılık kavramı, kişinin iradesi dışında alınan önlem olması sebebiyle ıslah programlarından ayrıdır. Kişiye iradi karar seçeneği sunmaz, geri dönülmez özellik taşır, cerrahi ve kurumsaldır. Eski dönemlerde hırsızın elini, mutecavizin cinsel organını kesmek, bedensel yeteneklerini sonlandırmak (gözüne mil çekmek, kulağına erimiş kurşun dökmek, dilini kesmek...) suç coğrafyasından uzaklaştırmak gibi caydırıcılığı amaçlayan uygulamalar mevcuttu. Devlet yapısına henüz ulaşmamış ilkel toplumlardan engizisyona ve günümüz şeriat uygulamalarına kadar bu önlem kendi kendisini açıklamaktadır. Günümüz modern toplumlarında uygulanan modern ceza infaz sistemlerinde ise uzun/ kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalardan denetimli serbestliğe uzanan geniş bir yelpazede caydırıcılık amacına ulaşılması hedeflenmektedir.

20. yüzyılın ikinci yarısında uluslararası reform hareketlerinin ortaya çıkmaya başlamasıyla birlikte ilk kez infaz hukuku alanında bir ülkenin iç hukukuna yön verebilecek kurallar ortaya konmuştur. Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi gibi uluslararası örgütler tarafından hazırlanan bildiriler ve alınan kararlar çağdaş infaz uygulamaları alanında standart kuralların oluşumunu sağlamıştır [11], [81].

20. yüzyılda da kullanılan, kapalı ceza infaz kurumlarının mimari tasarımlarında, açık ceza infaz kurumlarına göre daha belirgin mimari kalıplar kullanılmıştır. Bu nedenle, kapalı ve açık ceza infaz kurumlarının mimari çözümlemelerinde üç farklı tarz ortaya çıkmıştır [36].

A. Yapı konfigürasyonlarına göre çözümlemeler;

1. Kampüs Sistemi

2. Telefon (telephon pole) sistemi

3. Merkezden dağılım (radyal) sistemi

4. Küme, grup (clusters) sistemi

5. Avlu (courtyard) sistemi

6. Yıldız sistemi

7. Baklava dilimi sistemi

B. Barınma üniteleri konfigürasyonlarına göre çözümler;

1. Topluluk-koğuş sistemi

2. Hücre–oda sistemi

C. Koğuş, hücre ve odaların yerleştirilme konfigürasyonlarına göre çözümler;

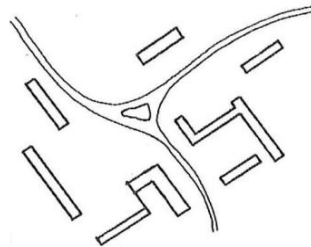
1. Linear sistem

2. Modüler sistem

A. Yapı konfigürasyonlarına göre çözümler

A.1. Kampüs Sistemi;

Mahpusların barınma ve ana hizmet ünitelerinin birbirinden tamamen ayrıldığı sistemdir. Aynı dış güvenlik alanı üzerine, birden fazla binanın birbiriyle bağlantısı olmaksızın yerleştirilmesidir (Şekil 2.31). Ünitelerin bağımsız yerleştirilmesi, her bir ünitenin ayrı ayrı yönetimini gerektirmemektedir; ünitelerin hepsi tek bir yönetime bağlıdır ve kurumun statüsü tekdir. Batı ülkelerinde genellikle çalışma atölyeleri ve kapalı ya da açık spor alanları ana ünitelerden ayrı yapılmakta ve bu ayrı ünitelerin diğerleriyle fizikî bağlantıları olmamaktadır [36].

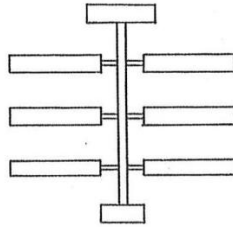

Şekil 2. 31 Kampüs Sistemi Cezaevi şematik gösterimi [27]

ABD' de, 1945 yılından itibaren kullanılmaya başlanan kampüs tasarımında çevrede ağaç gibi doğal öğeler ve etrafında duvarlar yerine keskin teller yer almaktadır. Çevrenin kontrolü; yürüyerek, araçla bazen de mini trenle sağlanmaktadır. Eğitim merkezi çoğunlukla kampüsteki en büyük binadır [82].

A.2. Telefon (telephon pole) sistemi;

İdari hizmet üniteleri de dahil olmak üzere, tüm ünitelerin ortadan bir koridora bağlı olmak üzere arka arkaya sıralanmasıdır (Şekil 2.32). Arka arkaya sıralanan ünitelere "blok" denir ve blok sayısının sistem açısından bir kısıtlaması yoktur. Barınma ve diğer hizmet üniteleri uygun bloklara yerleştirilir. Havalandırma avluları da, bloklar arasındaki boşluklardan oluşur [36].

Şekil 2. 32 Telefon (Telephon Pole) Sistemi Cezaevi şematik gösterimi [27]

ABD'de 1950 yılında kullanılmaya başlanan ve federal hükümet tarafından savunulan telefon direği tasarımı, uzun bir koridorun etrafına eklenmiş yaşama ve çalışma ünitelerinden oluşmaktadır. Fransa'daki Fresnes Prison (Şekil 2.33) bir örneğidir [82].

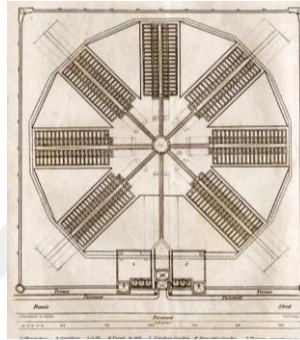
Şekil 2. 33 Fransa'daki Fresnes Cezaevi [83]

A.3. Merkezden dağılım (radyal) sistemi;

İdari hizmet ünitesi ile bazı hizmet ünitelerinin (sağlık, eğitim, çalışma üniteleri gibi) bir kütlede (ana yapıda) toplanması, barınma ünitelerinin değişik yönlerde (kuzey, güney,

doğu ve batı yönlerinin en az ikisinde) ana kütleyle bağlanması şeklinde oluşan sistemdir. Bağlantı üniteleri, dikdörtgen biçimindedir [36].

1790 yılında ortaya çıkan radyal tasarım, merkez ve onu izleyen kollardan oluşmaktadır. Bir alt tipi olan Pensilvanya Sistemi'nde (Şekil 2.34) yönetim binası merkezde, Auburn (New York) Sistemi'nde dışarıda yer almaktadır. Pensilvanya Sistemi tek hücreli, sessiz bir ortama, Auburn Sistemi bir arada yapılan çalışmalar ve sessiz ortamda yenen yemeklere dayanmaktadır [82].

Şekil 2. 34 Merkezden dağılım, Pensilvanya Sistemi [84]

A.4. Küme, grup (clusters) sistemi;

Ana hizmet ünitesi, kare ya da dikdörtgen biçiminde oluşturulup bu üniteye köşe noktalarından barınma üniteleri bağlanmaktadır. Bu şekilde oluşan ana yapı, aynı alan içinde birbirinden bağımsız olarak çok sayıda uygulanarak, bir küme oluşturulmaktadır [36].

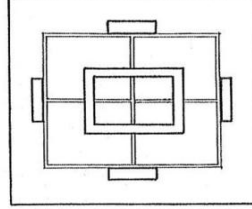
Singapur'da 2005 yılında tasarlanan Changi Cezaevi Kompleksi (Şekil 2.35) ile; eğitim, sosyal alanlar ve yaşam birimleri birbirine yakın olarak çok sayıda kümeler halinde oluşturulmuştur [85].

Şekil 2. 35 Singapur Changi Cezaevi Kompleksi

A.5. Avlu (courtyard) sistemi;

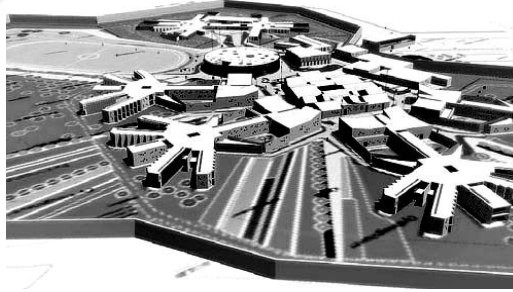
Ana hizmet üniteleri ya da barınma ünitelerinin, kare biçimindeki bir ana kütlenin dış kenarlarına bakan yüzeylerine yerleştirildiği ve karenin orta kısmının (örneğin havalandırma avlusu olarak kullanılmak üzere) boş bırakıldığı sistemdir (Şekil 2.36). Bağımsız ya da birbiriyle bağlı bloklar olarak da uygulanabilmektedir [36].

Şekil 2. 36 Küme, Grup (Clusters) Sistemi Cezaevi şematik gösterimi [27]

A.6. Yıldız sistemi;

Ana hizmet ünitelerinin bulunduğu merkezi kütleye, barınma ünitelerinin, gittikçe açılan bir açı ile bağlandığı sistemdir. 18 ve 19. yüzyıllarda bazı Avrupa ülkelerinde uygulanmıştır (Şekil 2.37) [86].

Şekil 2. 37 Vridsløsselille'de Danimarka Devlet Hapishanesi yıldız sistemi tasarımı [87]

A.7. Baklava dilimi sistemi;

Ana hizmet ünitesine sağ ve sol yönlerinde baklava dilimi şeklinde oluşan barınma ünitelerinin eklendiği sistemdir.

Bu sistemler sınırlayıcı olmayıp, belirtilen sistemlerin dışında da tasarımlar geliştirmek mümkündür. Çünkü, sistemlerin alan, tasarım ve işletme noktalarında deneyimlerle ortaya çıkan avantaj ve dezavantajları bulunmaktadır. Farklı tasarım arayışlarına "gökdelen sistemi" örnek verilebilir. Bu sistemde, ana hizmet üniteleri ve barınma üniteleri dar bir alana oturtulan temel yapı üzerindeki katlara yerleştirilmiştir [36].

B. Barınma üniteleri konfigürasyonlarına göre çözümlemeler

B.1. Topluluk-koğuş sistemi;

19. yüzyılın başlarına kadar, ceza infaz kurumlarında mahpusların müşahede işlemleri gelişmediğinden, barınma üniteleri çok geniş tutulmuştur. Askeri kışlaların ilk örneklerinde olduğu üzere, yüzlerce mahpus aynı üniteye beraber yatıp-kalkmışlardır. Gençlerin, yaşlıların, tutukluların, hükümlülerin, suç işlemeyi alışkanlık haline getirenlerin ya da ilk defa suç işleyenlerin hiçbir ayırım yapılmadan barınma ve ortak yaşam alanlarında bir araya getirildiği bu sistem "topluluk sistemini" doğurmuştur. Böylece, kapasitesi ne kadar yüksek olursa olsun ceza infaz kurumu bir ya da en fazla birkaç barınma ve ortak yaşam ünitesinden oluşmuştur. Tüm ihtiyaçlar, oldukça büyük ve geniş bu ünitelerin içinde karşılanmıştır [36].

Kriminoloji, penoloji ve adlî psikoloji bilimlerinin gelişimine paralel olarak zamanla suçluların yaş, fiziki bünye, psikolojik ve kriminolojik özelliklerine göre ayırımlarının yapılması ve oluşturulacak grupların diğer mahpusları olumsuz yönde etkilemelerinin önlenmesi gerektiği kabul edilmiştir. Dolayısıyla, barınma ve ortak yaşam ünitelerinin mekânsal olarak daraltılması, buna karşılık sayıca çoğaltılması gündeme gelmiştir. Bu mimari gelişim de, topluluk sisteminin bir sonraki aşamasını yani "koğuş sistemini" doğurmuştur. Koğuş sistemi, birden fazla mahpusun, maksimum 20-30 mahpusla beraber aynı barınma ve ortak yaşam ünitelerinde kalmaları anlamına gelmektedir. Bu nedenle, barınma ve ortak yaşam alanları en fazla 30 mahpusun ihtiyaçlarını karşılayacak özelliklere sahip olmalıdır [36].

Suçlular arasında herhangi bir ayırım yapılmayan bu sistemde, çekilmekte olan hürriyeti bağlayıcı cezanın uzun ya da kısa süreli olup olmadığının, suç işlemeyi alışkanlık haline getirmiş olmanın ya da ilk defa suç işlemiş olmanın bir önemi yoktur. Farklı bedensel, ruhsal ve fikirsel yapılara sahip, değişik gruplardan insanlar bir arada tutulmuşlardır. Bu nedenle bu insanların birbirlerinden etkilenmeleri de olumsuz olmuş, bu da pişmanlığa değil, aksine topluma karşı intikam taşıyan duygu ve düşüncelerin daha artmasına neden olmuştur. Ayrıca çocuk hükümlü ve tutukluların yetişkinlerle bir arada tutuluyor olması da pek çok sorun ortaya çıkarmıştır [88].

Tüm bu yaşanan olumsuzluklar ve çocukların uğradığı maddi ve manevi kayıplar, İtalyan rahip Filippo Franci'yi ilk çocuk ıslahevini kurmaya itmiş (1650'lerde) ve takip eden yıllarda Papa Clement XI. de , Roma'da bir çocuk ıslahevi yaptırmıştır [89]. Bütün hükümlülerin bir arada bulundurulmasından kaynaklanan sorunlar neticesinde, çocuk hükümlü ve tutuklular hakkında getirilen yeni uygulamalar, zamanla yetişkin hükümlüler hakkında da uygulanmaya başlamış ve böylelikle ortaya hücre sistemi çıkmıştır [88].

1595 yılında Amsterdam'da yaptırılan bir cezaevinde topluluk sistemi uygulanmaya başlamıştır. Bu cezaevinde sadece erkek hükümlü ve tutuklular ile çocuk hükümlü ve tutuklular barındırılmışlardır [40].

B.2. Hücre—oda sistemi;

Onlarca ya da yüzlerce mahpusun aynı üniteye yatıp, kalkmaları pek çok sakıncayı beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda, mahpusların başka mahpuslara ve personele yönelik saldırılarının önlenmesi ve kişisel rehabilitasyon programları ile mahpusun daha iyi ıslah edilebilmesi için, mahpusun gece ve gündüz tek başına kalması gerektiği fikri gelişmiştir. Bu gelişme "hücre sistemini" ortaya çıkarmıştır [90].

Mahpusun 24 saat tek başına bir hücrede kalması ya da sadece çalışmak için gündüzleri çalışma atölyelerine gönderilmesi pek çok psikolojik soruna yol açmıştır. Bu sorunları gidermek için de mahpusların geceleri tek kişilik odalarda yalnız kalmaları, gündüzleri ise ortak yaşam alanları ile eğitim, kültür, spor ve çalışma faaliyetlerinde diğer mahpuslarla bir araya gelebilmeleri fikri benimsenmiştir. Dolayısıyla, bu sistemin benimsenmesi oda sistemini doğurmuştur [36].

Auburn ve Philadelphia(Pensilvanya) kapalı ceza infaz kurumları, topluluk ve koğu sistemlerine bir tepkidir ve hücre sisteminin ilk uygulamaları olarak kabul edilmektedir. 19. yüzyılın başlarında Amerika Birleşik Devletlerinde inşa edilen, 20. yüzyılda da uygulanmıştır. iki çeşit hücre sistemi vardır: Pensilvanya Hücre Sistemi ve Auburn Hücre Sistemi.

Philadelphia(Pensilvanya) Hücre Sistemi; hükümlüler cezalarını kendileri için ayrılmış olan hücrelerde tek başlarına çekmektedir. Mahkûmları, hücrelerinde, sadece görevli gardiyanlar ve din adamları görebilir, ziyaretçilerle yapılacak olan görüşmeler ise idare

tarafından önceden belirlenen günlerde gerçekleşmektedir [14]. Mahkûmların gece-gündüz hücrede tutuldukları bu sistemde, her hükümlüye, gezinti amacıyla, yüksek duvarlarla çevrili küçük bir bahçe ayrılmıştır.

Pensilvanya modelinde cezanın hücrede tek başına nerdeyse hiç kimse ile konuşmadan çektilmesinin, hükümlünün ruhsal ve bedensel yapısı üzerinde çok fazla olumsuz etkisi olmuştur. Ancak tüm bu olumsuzluklara rağmen bu sistem Pensilvanya eyaleti dışındaki bazı eyaletlerde , Avrupa'da ise İtalya ve Belçika'da uygulama alanı bulmuştur [40].

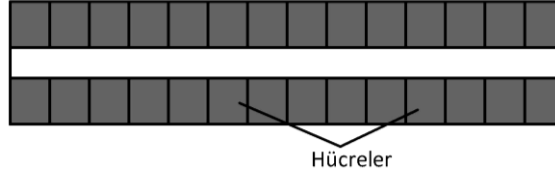
Auburn Hücre Sistemi; her hücreye iki mahkûm konmuştur. Ancak bu kez de birinin diğerine hükmetmeye başlaması ve baskı uygulaması gibi sakıncalar ortaya çıkmaya başlamıştır. Cezaevinin ayrı bir bölümüne hücre inşa edilmiş ve hükümlüler yine tek başlarına hücreye konmuşlardır [14].

C. Koğuş, hücre ve odaların yerleştirilme konfigürasyonlarına göre çözümler

C.1. Linear sistem;

Hücre ve daha sonraki süreçte oda sisteminin batı ülkelerinde yaygınlaşması, hücre ve odaların barınma ünitelerinde yerleştirilme esaslarını da etkilemiştir. Hücre ya da odalar (hatta koğuşlar) düz bir koridor üzerine ve yan yana yerleştirilmesiyle oluşan sisteme "linear sistem" adı verilmektedir (Şekil 2.38) [36]. Bu mimari sistem, hükümlülerin zaman zaman gözetlenmesi ve denetlenmesi prensibine dayanmaktadır. Cezaevlerinin genellikle dikdörtgen şeklinde dizayn edildiği bu mimari tasarımda, bina koridorlarla bölümlere ayrılmıştır. Bu koridorların iki tarafında ya hücreler yada çok kişilik yaşam mekânları olan koğuşlar yer almaktadır. Mahpusların gözetlenmesi ve denetlenmesi infaz ve koruma personelinin sürekli koridorlarla devriye gezmeleriyle sağlanmaktadır [91]. Toplu yaşamın olduğu fakat gözetlemenin aralıklı olduğu bu mimari tasarıma göre yapılan cezaevlerinde sık sık isyan, yaralama, öldürme, rehin alma, uyuşturucu kullanımı, kumar, fiziksel, cinsel ve manevi baskı, toplu firar gibi olumsuzluklar yaşanmıştır.

Türkiye' deki ceza infaz kurumları mimari tasarımları tümüyle linear sisteme göre dizayn edilmiştir [36].

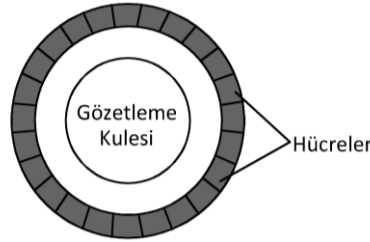

Şekil 2. 38 Lineer cezaevi tasarımı

C.2. Modüler sistem;

Hücre ve odaların daire, kare ya da dikdörtgen şeklindeki yüzeyler üzerine, giriş ve çıkışların bir merkezden kontrol edilebilecek biçimde yerleştirilmelerine "modüler sistem" adı verilmektedir [92].

Modüler sistemin doğuşu, 18. yüzyılın sonlarına, Jeremy Bentham'ın Panoptikon Cezaevi Modeli tasarımına dayanmaktadır. Bu tasarımda; hücreler daire şeklinde bir düzlem üzerine yerleştirilmiş, dairenin ortasında da tüm iç kısmı gören bir kule yer almıştır; kulede oturan cezaevi personeli, hücrelerde bulunan tüm mahpusları kulenin tasarım özelliklerinden yararlanıp kendisi görünmeden izleyebilmektedir (Şekil 2.39). Mahpusun 24 saat sürekli gözetlenebilmesi, cezaevi yönetimini güçlü hale getirmekte ve mahpusun zararlı davranışlara yönelmesi önlemektedir [93].

Şekil 2. 39 Modüler cezaevi tasarımı

Mimari tasarımdan yararlanılarak, mahpusun sürekli olarak gözetlenmesi, özellikle ABD'de yaygın olarak uygulanan modüler sisteminin doğuşuna neden olmuştur.

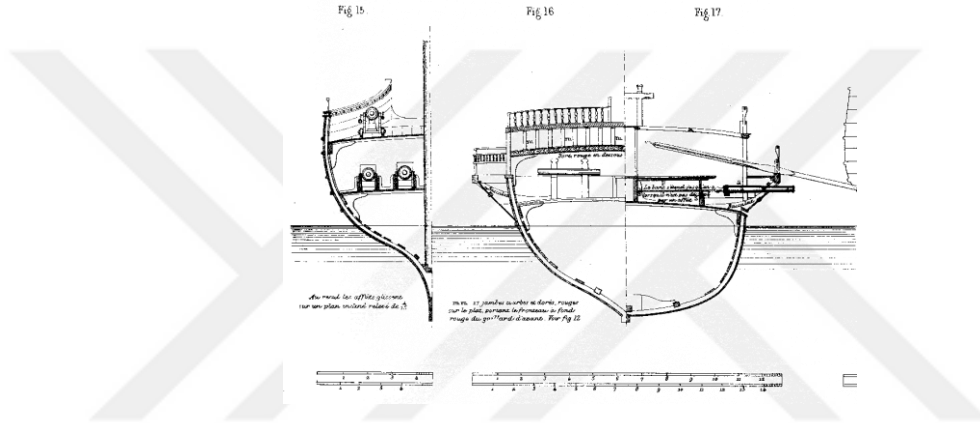
2.3 Türkiye' de Cezaevinin İlk Ortaya Çıkışı ve Örnekleri

Türkiye'deki cezaevlerinin tarihi süreç içerisinde incelenmesini iki başlık altında sınıflandırmak daha uygun olacaktır:

- Osmanlı'da Cezaevi
- Cumhuriyet Dönemi' nde Cezaevi

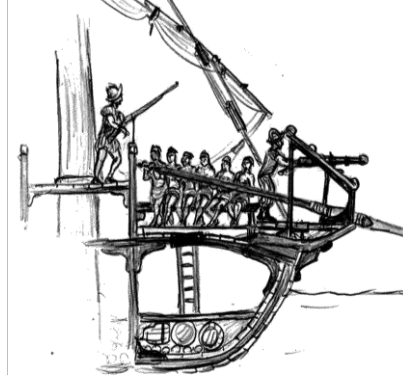
2.3.1 Osmanlı'da Cezaevi

Osmanlı Devleti'nde, Tanzimat'tan önce İslam Hukuku'nun uygulanması ve İslam Hukuku'nda hapis cezasının bulunmaması nedeniyle cezaevlerine rastlanılmamıştır [15]. Cezaevlerinin olmaması sebebiyle suçluları cezalandırmak amacıyla, Klasik Dönem Osmanlı kanunnamelerinde ve Şer'i Hukuk'ta yer almayan, hapse göre daha ağır bir ceza olarak kabul edilen kürek cezasının (Şekil 2.40), ne zaman ortaya çıktığı ve nasıl geliştiği konusunda yeterli bilgi mevcut olmamasına karşın, XVI. asrın ortalarından itibaren bazı hükümlerde kürek cezasına tesadüf edilmesi, bu tarihlerde ihdas edilmiş olduğunu düşündürmektedir [94].

Şekil 2. 40 Kürek cezalarının infaz edildiği kürekli gemi türlerine bir örnek "Mavna" [95]

Kürek cezasına çarptırılan mücrimlerin (suçluların) suçları, ta'zir (men etmek, engellemek) cezaları kapsamında tutulmuştur. Halka; zulüm, gasp, hırsızlık, zimmet, kumar, irtidat (İslam'ı terketmek), mahkûmun firarına yardımcı olmak, içki ve sarhoşluk, kasten adam öldürme, yağma, yol kesmek suretiyle eşkıyalık, resmi evrakta sahtecilik, kalpazanlık, casusluk gibi suçlara, kürek cezası verilmiştir. Mücrimler(suçlular), bazı hukuki yollardan geçmekte, suçu sabit olanlar hakkında sicil sureti tutularak ve suçlunun teslim edildiğine dair temessük(kayıt) alınarak, bu işlemler tamamlandıktan sonra suçlu küreğe konulmaktaydı (Şekil 2.41) [96]. Buharlı gemilerin icadından sonra ise, kürek cezası gerektiren suçları işleyenler, zor işlerde çalıştırma cezası ile cezalandırılmışlardır [97].

Şekil 2. 41 Kürek cezasına çarptırılan mücrimler(suçlular) [95]

Osmanlı döneminde kale burçları, zindanları ve tersane dehlizleri ceza infaz kurumları yerine kullanılmış [98] ve kaleler, tersaneler, askeri kışlalar gibi başka amaçlarla inşa edilmiş olan yapıların tadilat yoluyla dönüştürülerek hapishane [36] oluşturulmuştur. Sinop Cezaevi' de bunlara bir örnektir.

Sinop Cezaevi; Sinop Kalesi'nin güneyinde kalan 9.500 m²'lik kısım, günümüzde Tarihi Sinop Cezaevi'nin (Şekil 2.42) kullanım alanını oluşturmaktadır. Sinop Kalesi'nin bir cezaevi olarak kullanılmasına ilişkin elimizdeki en eski kayıt, 1568 tarihli [99].

Şekil 2. 42 Sinop Hapishanesi'nin kuşbakışı görüntüsü

Hapishane iki katlı, U planlı, kesme taştan, asimetric ve tüm cepheleri sık yerleştirilmiş pencerelere sahip bir yapıdır. Hücrelerin yer aldığı güneydeki bodrum katı dışında, zemin kat ve bir kat olarak koridorlara açılan koğuş sistemine göre düzenlenmiştir. Bol pencereli büyük koğuşlu olarak yapılmıştır. Doğu cephesinde avluya açılan yapı 28 adet koğuşa sahiptir [100].

Cezaevinin, İç Kale'nin duvarla ikiye ayrılan kısmının kuzey bölümünde, 1939 yılında 2 katlı ve 9 koğuşlu, ikinci bir taş bina yapılmıştır (Şekil 2.43). Bu yapının da kuzeyinde müşahede (gözlem) hücrelerinin yer aldığı 2 katlı bir yapı mevcuttur. Umumi cezaevinin

doğu cephesinde cezaevi ile aynı tarihlerde inşa edilen küçük bir de hamam yer almaktadır [101].

Tarihi kayıtlarda Sinop Kalesi içinde bulunan ve 1214`te Selçuklu Sultanı I. İzzettin Keykavus tarafından tersane olarak yaptırılan İç Kale`nin, 16. Yüzyıl`dan (1568`den) itibaren zaman zaman zindan olarak kullanıldığına dair bilgiler vardır [101].

Sinop'u 1640 yılında ziyaret eden Evliya Çelebi şu gözlemlerde bulunmaktadır: "Kale düz bir yerde kurulmuş olup, iki taraftan dalgalar döver. Dikdörtgen biçimindedir. Hapishaneyi oluşturan İç Kale, 11 adet burç ile desteklenmiştir. Burçların yüksekliği 22, duvarların yüksekliği 18 metredir. İç Kale'yi çepeçevre kuşatan duvarlar 3 metre kalınlığında olup, muhafızlar için devriye yolu özelliğindedir" [99].

Şekil 2. 43 Sinop Hapishanesi'nin restorasyon geçirmiş binasındaki hücre/koğuş galerisi

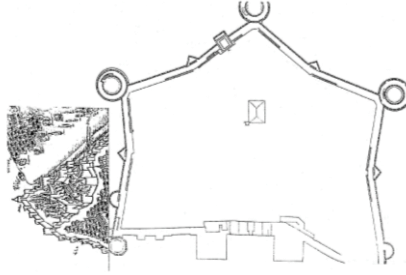
Osmanlı'da zindanlar; genellikle tersaneler, şehir surları ve kalelerden oluşmaktadır. Kale burçları en yaygın tutsaklık yerleridir. Karanlık, havasız ve nemli oldukları için bu yerlere Farsça'da karanlık, sıkıntılı ve dehşete düşürücü hapishane anlamına gelen "zindan" adı verilmiştir [102].

İstanbul'da Bizans döneminde var olan, Osmanlı döneminde de aynı işlevde kullanılan ve en çok bilinen zindanlar;

- Yedikule Zindanı
- Baba Cafer Zindanı
- Tersane-i Amire Zindanı'dır.

Yedikule Zindanı; İstanbul surlarının Yedikule bölgesindeki hapishane bölümüne verilen isimdir. Yedikule Zindanı (Şekil 2.44), Osmanlı tarihine vezirlerle, elçilerin zindanı olarak girmiştir. Bizans döneminde beş kuleden oluşurken, Fatih Sultan

Mehmet zamanında iki kule daha eklenerek kule sayısı yediye çıkarılmıştır. Ortası meydan olup, kuleler bu meydan etrafında bulunmaktadır (Şekil 2.45). Bu kulelerde ise mahkûmlar için hücreler yer almaktadır [102].

Şekil 2. 44 Yedikule Zindanları plan ve görünüşleri [103]

Şekil 2. 45 Ondokuzuncu yüzyılda Yedikule Hisarı [4]

Baba Cafer Zindanı; Haliç kıyısında yer almaktadır ve adi mahkûmlar için kullanılmıştır (Şekil 2.46). Hapishanede ayrıca kadın suçlular için de ayrı bir bölüm bulunmaktadır. Hatta 19. yüzyılda bütünüyle kadınlara tahsis edilmiştir. Zindanda Rum, Ermeni ve Yahudiler için de ayrı koğuşlar bulunmaktadır. Bu zindanın 1931 yılına kadar açık olduğu bilinmektedir [102].

Şekil 2. 46 Baba Cafer Zindanı'nın günümüzde kalan restore edilmiş kısmı

Tersane-i Amire Zindanı; Etrafı yüksek duvarlarla çevrili olan ve dışardan sadece içindeki binaların çatıları görünen [104] zindanın duvarlarında pencere olmayıp, ışığı tepede bırakılan camlardan almaktadır [105]. Esir ve mucrimlerin konulduğu, Tersane-i Amire zindanı XVI. yüzyılda üç bölümden meydana gelmektedir [106].

Birinci bölümde gemi inşasında çalıştırılan sanatkarlar, ikinci bölümde hiçbir sanatı olmayan ve donanmada kürek çekmeye mecbur olanlar kalmaktaydı. Üçüncü bölüm ise hastahane olarak kullanılıyordu (Şekil 2.47) [105].

Şekil 2. 47 XIX.yy Ortalarında Tersâne-i Âmire [107]

19. yüzyılda Osmanlı'da; Islahat Fermanı ile birlikte ceza infaz kurumlarının kuramsal ve yapısal biçimleri şekillenmeye başlamıştır [108]. 1859 tarihli Muhakemat Nizamnâmesi'nde ve 1879 tarihli Meclis Mazbatası'nda mevcut hapishanelerin durumuyla ilgili düzenlemelere yer verilmektedir [108]. 1880 yılında da "Tevkifhane ve Hapishanelerin İdarelerine Dair Nizamnâme" ve gardiyanlar hakkında bir "Talimatname" çıkarılmıştır. Cumhuriyet dönemi öncesi batılı diplomatların ve uzmanların Osmanlı hapishaneleri için çeşitli raporlar hazırladıkları bilinmektedir ki, bu raporların hepsi sistemi eleştiren raporlardır [108].

I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı'nın Almanya'nın yanında yer alması, hapishanelerin ıslahı ile ilgili nizamnâmenin oluşturulmasında ve hapishanelerin teftişinde Alman uzmanlardan yararlanmasını kaçınılmaz kılmıştır. Osmanlı Devleti'nin bu çalışmalara 1916'da "hapishaneler umumi müfettişliği" göreviyle dahil ettiği Alman uzmanlardan biri de, Dr. Mösyö Pollitz'dir. Savaş sonrası dönem için iyi bir altyapı oluşturan ıslahat çalışmaları, Almanya ve Osmanlı'nın savaşı kaybedeceği üzerine kurulmamıştır. Savaşın en zor günlerinde Mebuslar Meclisi, Üsküdar Paşa Kapısı Tevkifhanesi ile İshakpaşa Tevkifhanesi'nin (Sultanahmet Cezaevi) inşaatını başlatır. Modern anlamda inşa edilecek iki yapı, hapishanelerle ilgili hazırlanan yeni nizamnamenin ilk uygulanmaya

başladığı ve nizamnamenin mimari karşılığı olarak görülebilecek öncü mekânlar olmuşturlar [109].

Osmanlı döneminde yapılıp, hizmete açılan ve Cumhuriyet dönemine devredilen ceza infaz kurumları üzerine ayrıntılı bir araştırma yapılmış değildir. 1880 yılında çıkarılan Nizamnâme’de yer alan “Her kaza, livâ ve vilâyet dahilinde birer tevkifhane ve hapishane kurulması...” şeklindeki düzenleme, Cumhuriyet döneminde çıkarılan 1731 sayılı ve 1930 tarihli Hapishane ve Tevkifhanelerin İdaresi Hakkındaki Kanunla da korunmuştur. Bu nedenle, Osmanlı döneminden Cumhuriyet dönemine çok sayıda ceza infaz kurumu devredilmiş, ancak bunların büyük çoğunluğu zamanla kapatılmış ve yerlerine yenileri yapılmıştır [36].

Osmanlı Devleti’nde hapishâneler (Şekil 2.48) ile ilgili ilk resmi metinleri teşkil eden sadrâzamlik emirnâmelerinde; genel ve etraflı hükümlerden çok, mahkûmların çalıştırılması, ücretlerinin biriktirilmesi gibi özel konular yer almaktadır. Hapishâne ve tevkifhânelere ait ilk genel hükümlere ise 1880 tarihli “Memâlik-i Mahrûsa-i Şâhâne’de bulunan Tevkifhâne ve Hapishânelerin İdâre-i Dahiliyelerine Dâir Nizâmname’de rastlanılmaktadır. Bu nizâmname, başlangıçta Adliye Nezâreti’ne daha sonra ise Dâhiliye Nezâreti’ne bağlanan hapishâneleri:

1. Her kaza, livâ ve vilâyet merkezinde bulunacak hapishâneler,
2. Beş (5) yıldan fazla kürek cezasına mahkûm olanlara mahsus ve memleketin uygun yerlerinde kurulacak olan "Hapishâne-i Umûmîler" olmak üzere ikiye ayırmıştır [110].

Şekil 2. 48 Bir hapishane koğuşunda ve önünde mahkûmlar [4]

İnşa edilecek hapishanelerin "belirli bir plan ve proje dahilinde gerçekleştirilmesi", ayrıca "aynı tarz ve stilde olması" önemle istenmiştir. 1916 yılında hapishane tasarımlarının hızlı biçimde kâğıda aktarılması gerekmiştir. Bu sebeple, İstanbul ve

taşırada hapishane inşaatlarına ait planların detaylı şekilde çizimi için hapishaneler idaresinin oluşturduğu fen heyetinde çalışmak üzere bir ressam (çizim yapan) ve bir mühendis talep edilmiştir [111].

Ceza amaçlı kullanılan bu kapalı ceza infaz kurumlarının mimari özellikleri şöyledir: İdari hizmet ünitesi ile bazı hizmet ünitelerinin (sağlık, eğitim, çalışma üniteleri gibi) bir kütlede (ana yapıda) toplanması, barınma ünitelerinin değişik yönlerde (kuzey, güney, doğu ve batı yönlerinin en az ikisinde) ana kütleyle bağlanması şeklinde oluşan "radyal sistem" benimsenmiş olup; Osmanlı döneminde hizmete açılan ilk kapalı ceza infaz kurumlarında, gençlerin, yaşlıların, tutukluların, hükümlülerin, suç işlemeyi alışkanlık haline getirenlerin ya da ilk defa suç işleyenlerin hiçbir ayırım yapılmadan barınma ve ortak yaşam alanlarında bir araya getirildiği "topluluk sistemine" uyulduğu görülmektedir. Bununla birlikte barınma üniteleri düz bir koridor üzerine ve yan yana "linear sisteme" göre yerleştirilmiştir [36].

20. yüzyılın başında hızlanan hapishane inşaatları imparatorlukta pek çok noktada yeni hapishanelerin inşa edilmesi için çeşitli projelerin hazırlanmasına neden olmuştur. Tek elden ve aynı tip yapı inşa etme arzusu gerek mali sebepler gerekse topoğrafya farklılıkları sebebiyle mümkün olmamıştır. Pek çok mimar ya da mühendis 19. yüzyılın sonlarından itibaren hapishane planları için önerilerde bulunmuştur. Genellikle, inşaatları gerçekleştirilen tevkifhane ya da hapishane yapılarında Üsküdar Paşakapısı Tevkifhanesi'nde olduğu gibi haç plana sahip simetrik formlarda tasarlananlar olduğu gibi, İshakpaşa Tevkifhanesi'nin (Sultanahmet Cezaevi) gibi orta avlulu plan tipine sahip olanlar da bulunmaktadır [111].

Nizamnâme gereği İstanbul'da 1830 yılından itibaren;

- Hapishane-i Umumi
- Beyoğlu Tevkifhanesi
- Üsküdar Tevkifhanesi
- Tevkifhane-i Umumi
- Sultanahmet (İshakpaşa) Tevkifhanesi
- Mimar Kemaleddin ve Mimar Jasmund Cezaevi Tasarımı yapılmıştır.

- **Hapishane-i Umumi:**

1830'lu yıllarda, İbrahimpaşa Sarayı'nın arka cephesi önündeki açık alana yeni bölmeler eklenerek kurulmuştur. Zamanla bu ek bölmeler yetersiz kaldığından, sarayın bir kısmı aynı cepheden delinerek hapishane olarak kullanılmaya başlanmıştır. Plansız ve düzensiz olarak sarayın bu kısmına yeni bölmeler eklenmeye ve duvarlar inşa edilmeye devam edilmiştir. Bir süre sonra içerdeki avlularda barakalar, salonlarda helalar, zindanlar görülmeye başlanmıştır. Bu dönemde, mahkûmların büyük bir kısmı, 250 ve 500 kişilik iki koğuşta toplanmıştır. Her koğuşun ortak bir avlusu bulunmaktadır. İki ana koğuşun küçük olanı, her biri 30 metre x 7.5 metre büyüklüğünde, tavanları yaklaşık 4.5 metre yüksekliğinde, dört küçük penceresi olan iki bölümden oluşmaktadır (Şekil 2.49). Aydınlatma ve sıhhi tesisat yetersiz olduğu, aralarında bir koridor bulunan iki sıra halinde ve sıkışık düzende yataklar yerleştirilmişti. Aynı binada, iyi davranışları nedeniyle özel ayrıcalıklar tanınmış mahkûmlar için 3-6 kişilik küçük koğuşlar oluşturulmuştu [102].

Şekil 2. 49 II. Meşrutiyet döneminde Sultanahmed Meydanı ve Hapishane-i Umumi [4]

Aşırı yoğunluk ve koğuş yetersizliğinden dolayı hapishanenin hiçbir yerinde mahkûmlar birbirinden ayrı tutulamamıştır. Bu mahkûmlar her zaman bir arada bulunup istedikleri zaman ortak avluya serbestçe kullanabilmişlerdir. İki avludan daha geniş olanına açılan iki ana koğuş bulunmaktadır. Biri daha önce cephane deposu olarak kullanılan koğuş, 30 metre x 9 metre büyüklüğünde ve tavanı 9 metre civarında, pencereleri küçük, içerisi oldukça karanlık, zemin rutubetli ve oldukça sağlıksız bir yapı oluşturmuştur [102].

Hapishanedeki en kötü yer diye nitelenen kara delik, her iki kanadı aynı uzunlukta olan, L biçiminde bir mekâna verilen isimdir. Kanatların herbiri 14 adet kare biçiminde hücreden oluşmuştur. Her koridor, 90 metre x 6 metre büyüklüğünde olup her

koridorda sadece altı tane küçük pencere yer almıştır. Hücreler; tavanı kubbeli, yaklaşık 3.5 metrekare büyüklüğünde yapılmıştır. Küçük hücrelerin her birinde ise yedişer mahkûm yerleştirilmiştir [102].

14-21 yaş arasındaki erkek çocuklar için sübyan koğuşu oluşturulmuştur. Her biri 22.5 metrekare, üst üste iki odadan oluşan bu odalar oldukça iyi aydınlatılmıştır. Bu hapishane 1930 yılına kadar kullanılmıştır [102].

- **Beyoğlu Tevkifhanesi:**

8 Mayıs 1880'de çıkarılan ve Osmanlı Devleti'ndeki ilk infaz rejiminde yer alan her kaza liva ve vilayet merkezinde birer hapishane ve tevkifhanenin bulunması hükmü gereği açılmış olduğu tahmin edilmektedir. Üç tarafını çevreleyen yüksek binaların arasında kaldığından güneş ışığından yararlanamamaktadır. Binada hamam ve yemekhane olarak ayrı bir bölmenin bulunması, buranın sonradan hapishaneye dönüştürülmüş bir yapı olduğunu göstermektedir. 1921 yılında Amerikalılar, bu hapishaneye yaptıkları ziyaret sırasında koğuşların durumunu şu şekilde bildirmektedirler [102]:

"Mahkûmlar altı odada tutuluyor, hapishanenin kuramsal kapasitesi 50 kişi olmakla birlikte ziyaretimiz esnasında burada 59 hükümlü bulunmaktaydı. 15 metreye 2.40 metre büyüklüğünde ve bütün odaların en geniş olan odada 60 santimetrekarelik iki pencere mevcut, burada ise 20 kişi yaşıyor. 6.3 metreye 4.5 metre büyüklüğünde diğer bir odanın da yine iki penceresi var, ancak burada sadece 8 kişi bulunduğundan ışık ve hava oranı biraz daha iyi sayılabilir. En iyi durumda olan bölme, kadınlar için ayrılmış olan oda olup 9 metreye 3.9 metre büyüklüğündeki bu odada binanın güneşli kısmına açılan dört pencere var" [102].

- **Üsküdar Tevkifhanesi:**

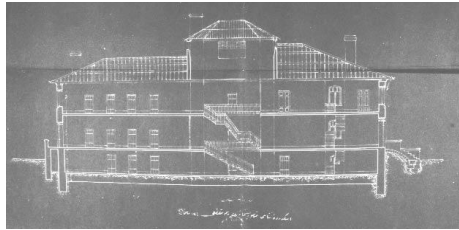
8 Mayıs 1880'de ilan edilen ilk infaz rejimi nizamnamesinin birinci maddesi; vilayet merkezleri, liva ve kazalarda birer hapishane ve tevkifhane bulunmasını öngördüğünden, Hapishane-i Umûmî yanında, İstanbul'un ilçe ve kazalarında da yeni tevkifhaneler tesis edilmeye başlanmıştır. Bunlardan biri de Üsküdar Tevkifhanesi (Üsküdar Liva Tevkifhanesi)'dir.

Üsküdar Tevkifhanesi'nin çekirdeği, Paşakapısı'nda Üsküdar Sultanisi'nin altında yer almıştır. Bu eski tevkifhane, tek koğuş ile köşesinde yer alan bir barakadan ibaret, ışık ve havadan mahrum, zemini beton, son derece rutubetli ve girişten on basamak aşağıda bodrum kattan oluşmaktadır [112]. 20 kadar mahkûmu barındıran bu mahallin üst katında ise iki odadan oluşan ahşap bir yapı bulunmaktadır (Şekil 2.50) [102].

Tevkifhanenin daha önce hazırlanmış olan plan ve projeleri gözden geçirilerek Mayıs 1914'de yenilenmiştir. Paşakapısı'nda; Millet Bahçesi, Sultani Mektebi, adliye ve belediye binaları ile jandarma ahırlarının çevrelediği arazi üzerinde inşasına karar verilen projeye göre yeni tevkifhane binası; bodrum, zemin ve üst kattan ibaret asıl hapisane binası ile müdür ve gardiyanlara mahsus tek katlı, ayrı bir birim ve muhafaza duvarlarından ibaret olarak planlanmıştır (Şekil 2.51). Yeni binanın toplam kullanım alanı, 604.035 m² olarak projelendirilmiştir [112].

Şekil 2. 50 Üsküdar Paşakapısı Tevkifhanesi'ni gösteren bir plan [112]

Şekil 2. 51 Üsküdar Paşakapısı Tevkifhanesi'ni gösteren bir kesit [112]

- **Tevkifhane-i Umumi:**

Hapishaneler nizamnamesinde, hükümleri kesinleşmemiş mahkûmların diğer mahkûmlardan ayrı ayrı mahallerde bulundurulması şartı gereğince, İstanbul Merkez Hapishanesi'nin bir bölümü de bu tür mahkûmlara ayrılmıştı. Burası Hapishane-i Umumi'nin mehtername kısmındaki otuzar kişilik iki ahşap ve köhne barakadan oluşmaktaydı. Barakaların doğrudan zemine oturmalarından dolayı tünel kazmak suretiyle gerçekleştirilen firar olaylarının artmasından dolayı, İshak Paşa'daki

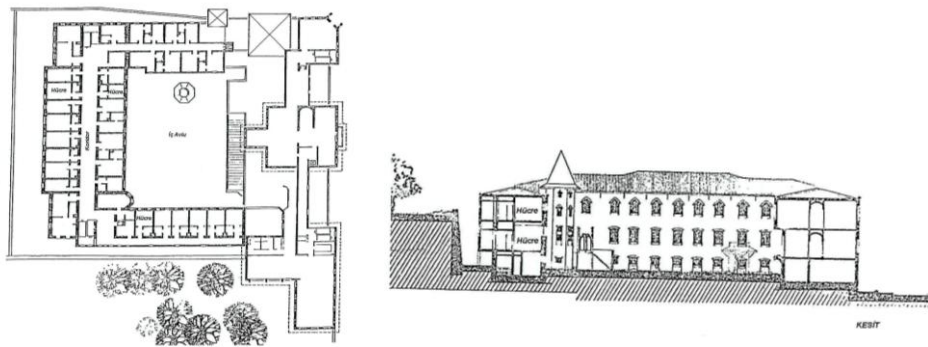
Sultanahmet (İshakpaşa) Tevkifhanesi'nin bir an önce tamamlanması istenmiştir. Ayasofya civarında, bir Türk mimarı tarafından tasarlanan bu tevkifhane binası, bodrum katı dışında üç kattan olup, kalın taş duvarlı, bütün pencereleri demirli, binayı çevreleyen bir avlu ve avlunun etrafında yüksek dış duvarlardan oluşmuştur. Her dine mensup insanların rahatça ibadet etmelerini sağlayacak ayrı ayrı ibadethanelerin de mevcut olduğu bu modern binada kapasite 400 kişi olarak belirlenmişti. Bu yeni hapisanede mahkûmlar geniş salonlarda sayıları 8-20 arasında değişen gruplar halinde, hep birlikte tutulmuştur. Kadınlar için planlanan tesisler, ana binadan ayrılmıştır [102].

- **Sultanahmet (İshakpaşa) Tevkifhanesi:**

İstanbul zindanları 1831'de kaldırılmıştır. İstanbul'un çeşitli zindanlarındaki mahkûmlar, biri mücrimine diğeri üç yıla kadar olan hapis cezalarına çarptırılmış mahkûmlara ait olmak üzere, ikiye ayrılmış koğuşlara sahip olan Sultanahmet'te Mehtherhane olarak anılan İbrahim Paşa Sarayı'nın bir bölümünde Hapishane-i Umumi'ye getirilmiştir. Bununla birlikte İstanbul dışında kale burçlarının zindan olarak kullanılması sürmüştür [102].

Ayasofya'nın doğusunda, Osmanlı Sarayı ana giriş kapısının (Bab-ı Humayun) güneyinde, 1982 yılına kadar Sultanahmet Cezaevi yer almıştır [113].

Bu cezaevi ortalama üç katlı, bir yapı olup, üç katlı idare bloğu, orta kısımda tek katlı mutfaklar ve görüşme hacimlerine sahiptir. Bina çevreden yüksek duvarlarla ayrılmış durumdadır. Pencerelerinde, cezaevi zamanında demir parmaklıklar yapılmıştır. Avlusunda şadırvan bulunmaktadır (Şekil 2.52) [114].

Şekil 2. 52 Sultanahmet Cezaevi plan ve görünüşü [114]

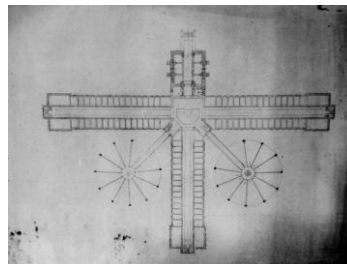
- **Mimar Kemaleddin ve Mimar Jasmund Cezaevi Tasarımı:**

Sultan II. Abdulhamit'in yeni bir umumi hapishane inşasına ilişkin talimatı üzerine, Mimar Jasmund ve yardımcılığına atanan Mimar Kemaleddin Bey'in de iştiraki ile Ticaret ve Nafia Nezareti'nde bünyesinde kurulan resmi bir komisyon eski projeden farklı olarak; havalandırma, elektrik tesisatı, iş alet ve gereçleri, ziraî üretim yapılabilecek bahçeler, gezinme alanları, görüşme ve ceza odaları ve her hücreye bir tuvalet eklenen ve tam bir "penitentiary" haline getirilen proje, yabancı ülkelerdeki "modern" hapishanelerden farksız bir görüntü oluşturmıştu (Şekil 2.53).

Hücre sayısı 609'a çıkartılmış hapishanenin idari rejimi, Mimar Jasmund'un tarif ettiği kadarıyla; Auburn modelini esas alacak, gün içinde atölyelerde birlikte çalışacak mahbuslar, geceleri tek başlarına hücrelerinde geçireceklerdi. Bununla beraber, Pentonville sistemi olarak bilinen gece-gündüz tecrit ve kesin sessizlik ilkelerinin geçerli olacağı ayrı bir hücre grubunun da hapishanede yer alacağı belirtilmişti. Prusyalı mimara göre, 3 metre yüksekliğindeki hücreler ve 4 metre yüksekliğindeki atölyelerde, her mahbus 18-20 metreküp hava alma imkânı bulunacak, gece gündüz hücrede kalacak mahkûmlara, diğerlerine oranla "daha büyük" bir yaşama alanı sağlanacaktı.

1899 yılında tasarlandığı düşünülen projenin kapsamında; hapishane binası dışında inşa edilecek olan hastahane, mutfak, hamam, personel lojmanı, jandarma koğuşu, okul, yiyecek satışı için dükkan ve farklı dinlerden mahbuslara hizmet verecek ibadethaneler olarak bir câmi, bir kilise ve bir sinagog yer almıştır [4].

Ancak yapılan projenin eski hapishaneler gibi tek binadan oluşmaması, farklı binaları, yeni birimleri ve yeni mekânları içermesi, bu iş için ayrılan bütçeyi fazlasıyla aşmasından dolayı uygulama imkânı olmamıştır.

Şekil 2. 53 Mimar Kemaleddin ve Mimar Jasmund'un modern cezaevi tasarımı [115]

2.3.2 Cumhuriyet Dönemi' nde Cezaevi

Modern ceza anlayışının ilk adımı 1929 yılında yürürlüğe konulan 1721 sayılı "Hapishane ve Tevkifhanelerin İdaresi Hakkındaki Kanun" ile atılmış ve ceza infaz kurumlarının yönetimi Adalet Bakanlığı'na bağlanmıştır. Bu tarihten sonraki uygulamalarda hürriyeti bağlayıcı cezaların dört devreye ayrılarak başlatılan infaz, 1953 yılında kabul edilen bir kanunla üç devreye indirilmiştir. 1965 yılında çıkarılan 647 sayılı "Cezaların İnfazı Hakkındaki Kanun" ile çağımızın modern infaz sisteminin uygulanmasına geçilmiş, böylece cezaların şahsileştirilmesi sağlanmıştır [78]. Bu yasaya göre infaz yönünden cezalar üçe ayrılır:

1. Ölüm cezası; hükümlünün asılarak hayatına son verilmesidir.
2. Özgürlüğü bağlayıcı cezalar; açık, yarı açık ve kapalı olmak üzere sınıflandırılan cezaevlerinde yerine getirilir.
3. Para cezaları; kararda belirtilen miktardaki paranın devlet hazinesine ödenmesiyle infaz edilir [116].

Özgürlüğü bağlayıcı cezaların infazı konusunda, çok sayıda sistem geliştirilmiştir. Bu sistemlerin başlıcaları;

- İlk cezaevlerinde uygulanan ve tüm mahkûmların ayırım yapılmaksızın birarada tutulduğu "toplu hapis sistemi", mahkûmların gece ve gündüz tek kişilik hücrelerde bulundurulması esasına dayanan "Pensilvanya sistemi",
- Mahkûmların gündüzleri konuşturulmaksızın bir arada çalıştırılması, geceleri ise tek kişilik hücrelerde tutulması esasına dayanan "Auburn sistemi",
- Cezanın infazının zordan kolaya doğru dereceli olarak yapıldığı, mahkûmların iyi hal göstermelerine bağlı olarak infaz rejiminin yumuşatıldığı "dereceli sistem", mahkûmların kişilik özelliklerinin dikkate alındığı, cezanın evde infazı, para cezası, denetimli serbestlik ve hükmün ertelenmesi gibi müesseselerin uygulandığı çağdaş sistemlerdir.

Türkiye’de hürriyeti bağlayıcı cezaların infazında, temel olarak "dereceli sistem" uygulanmaktadır. Ancak bu sistemle birlikte çağdaş sistemler de sıklıkla Türk İnfaz Hukukunda kullanılmaktadır. Örneğin; cezasının infazına yüksek güvenlikli kapalı ceza

infaz kurumunda başlanan hükümlü, iyi halli olmak koşuluyla, oradan kapalı ceza infaz kurumuna, oradan da açık ceza infaz kurumuna nakledilebilmekte, en sonunda ise koşullu salıverme ile tahliye edilebilmektedir [24].

Pensilvanya ve Auburn sistemlerinin uygulandığı ilk cezaevlerinden beri uygulanan hükümlülerin ıslah amacıyla çalıştırılması yöntemi, Türk İnfaz Sisteminde de uygulanmaktadır. Hükümlülerin çalışmalarının koordineli bir şekilde yürütülmesi amacıyla Adalet Bakanlığı'na bağlı Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumu kurulmuştur. Hükümlülerin çalıştırılmalarındaki temel amaç hükümlülerin iyileştirilerek topluma yeniden kazandırılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda çalıştırmanın dışında, ceza infaz kurumlarında eğitim ve öğretim faaliyetleri de yapılmaktadır [24].

Cumhuriyet'in kurulmasından günümüze kadar cezaevlerini kronolojik olarak ortak özelliklerine göre şöyle gruplayabiliriz;

- İlk jenerasyon kapalı ceza infaz kurumları
- İkinci jenerasyon kapalı ceza infaz kurumları
- Üçüncü jenerasyon kapalı ceza infaz kurumları
- **İlk jenerasyon kapalı ceza infaz kurumları**

Osmanlı döneminde ve Cumhuriyetin ilk yıllarında hizmet veren, aslında başka amaçlar için yapılan ve daha sonra tadilatlarla ceza infaz kurumlarına dönüştürülmüştür [117]. Bu dönemde yüzlerce hükümlü bir arada barındırılmışlardır. İstanbul Paşakapısı ve Ankara Ulucanlar ceza infaz kurumları, bu şekilde tadilatlarla ceza infaz kurumu haline getirilen kurumlardandır [24].

Cumhuriyetin ilk yıllarında, cezaevlerindeki koşulları ortaya koymak amacıyla çeşitli uzmanlar tarafından hazırlanan raporlara rastlanmaktadır. Bunlardan biri Adliye Müfettişleri Fuat ve Ferit Beylere aittir. 24 Aralık 1931 tarihli raporda; İzmir, Adana, Konya, Kastamonu ve İstanbul ceza ve tutukevlerinin fiziksel koşullarından bahsedilmektedir [22], [118].

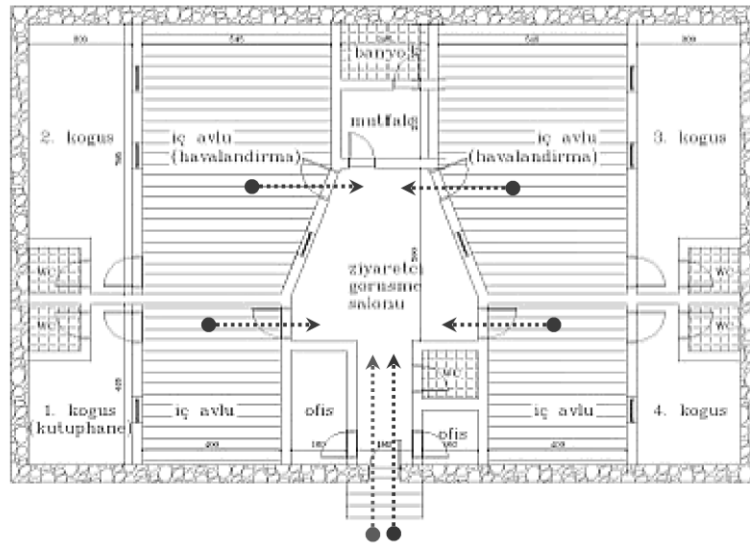
Bu raporda, ceza ve tutukevlerinin günün şartlarına uygun olmadığı, tamamının koğuş düzeninde yapılandırıldığı, hücrelerin bulunmadığı, cezaevlerinin kapasitesinden fazla mahkûm barındırdığı, her mahkûma en az 1.5 metrekare alan verilmesi gerektiği,

hijyen koşullarının sağlanamadığı, havalandırma avlularının yetersiz olduğu, koğuşların güneşten yararlanamadığı, havalandırma ve ısıtma tesisatının bulunmadığı, mutfak tertibatının olmadığı, tuvaletlerin kullanışsızlığı, mobilyaların yetersizliği gibi fiziksel olanaksızlıklardan bahsedilmektedir [15].

- **İkinci jenerasyon kapalı ceza infaz kurumları,**

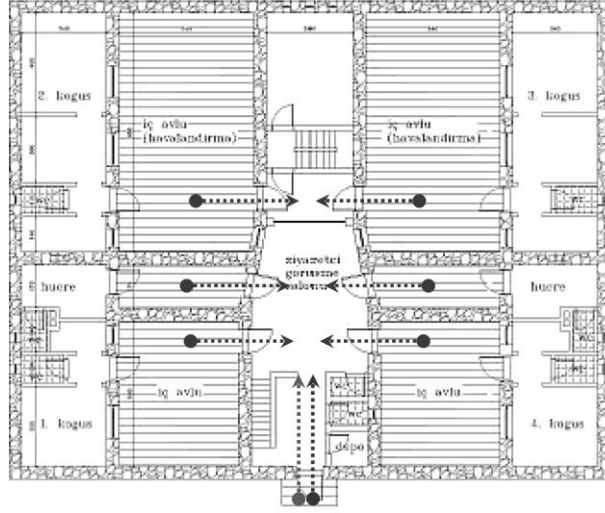
Cumhuriyet döneminde 1950 ila 1970 yılları arasında yapılan A, B ve C tipi binalardır [36]. Ceza infaz kurumlarının artık bir sisteme oturtulması ve tip proje haline getirilmeye çalışılması sebebi ile kod adı olarak harflendirme tercih edilmiştir. İlk yapılan ve en basit olan A tipi ceza infaz kurumudur.

A Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları: İlçe merkezlerine inşa edilen, 24-60 tutuklu ve hükümlü kapasiteli, az güvenli, taş binalardır (Şekil 2.54). İlçe nüfusunun yoğunluğuna göre A1 (24 kişi kapasiteli), A2 (40 kişi kapasiteli) ve A3 (60 kişi kapasiteli) olmak üzere kendi içinde üç farklı kategoriye ayrılmaktadır [36].

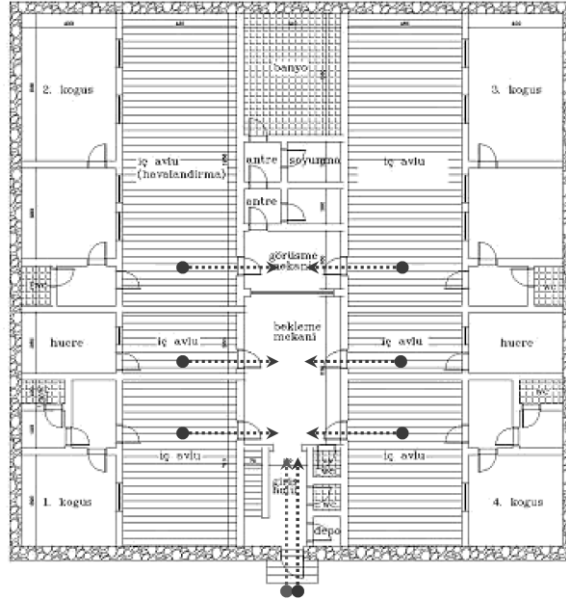
Şekil 2. 54 A Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu planı [118]

A1 Tipi Ceza İnfaz Kurumları: 40 mahkûm kapasiteli, dört koğuş, her koğuşa ait birer havalandırma ve tuvaletin olduğu kurumlardır (Şekil 2.55). İdareci, ziyaretçi ve mahkûm girişinin aynı kapıdan yapıldığı kurumda özel durumlar için iki hücre mekânı ve ortak hamam bulunmaktadır.

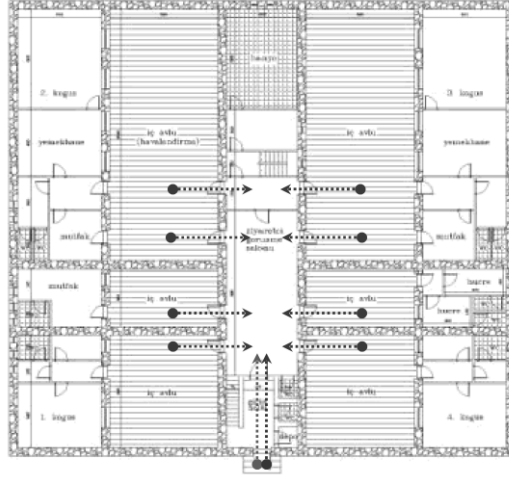
Şekil 2. 55 A1 Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu planı [118]

A2 Tipi Ceza İnfaz Kurumları: A1 Tipi Ceza İnfaz Kurum birimlerine ek olarak görüşme birimlerinin ve bekleme salonun olduğu, her koğuş içinde lavabo- tuvalet, ıslah mekânının bulunduğu 40 mahkûm kapasiteli kurumlardır (Şekil 2.56).

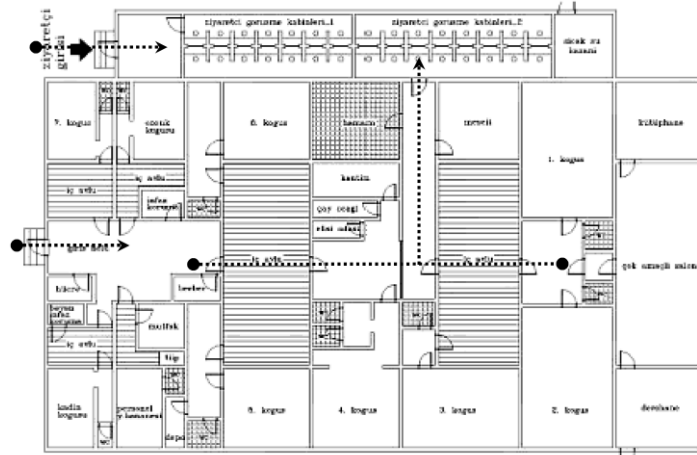
Şekil 2. 56 A2 Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu planı [118]

A3 Tipi Ceza İnfaz Kurumları: A Tipi Ceza İnfaz Kurumlarının en kapsamlısıdır. Dört koğuş ve havalandırması, ortak hamamı, iki hücre birimi olan kurumda her koğuş içerisinde mutfak, yeme bölümü yer almaktadır (Şekil 2.57). İdare, mahkûm ve ziyaretçi giriş çıkışları aynı kapıdan sağlanmaktadır.

Şekil 2. 57 A3 Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu planı [118]

B Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları: Ağır ceza merkezi bulunan, ilçe merkezlerine inşa edilen, 64–130 tutuklu ve hükümlü kapasiteli, normal güvenli, taş binalardır [36]. İdare, mahkûm girişi ile ziyaretçi girişi ayrıdır. Bir kadın, yedi erkek ve bir çocuk koğuşundan oluşmaktadır. Her koğuşun kendine ait havalandırması ve tuvaleti bulunmaktadır. Kurum; kütüphane, dersane, kantin, çay ocağı, berberhane, el işi odası, mescit, ziyaretçi kabinleri, personel yemekhanesi gibi mekânlar oluşturulmuştur (Şekil 2.58). Merkezi sıcak su sistemi de ilk olarak bu kurumda kullanılmıştır.

Şekil 2. 58 B Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu planı [118]

C Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları: Nüfusu fazla, ağır ceza merkezi olan ilçeler ile il merkezlerine inşa edilen, 164–300 tutuklu ve hükümlü kapasiteli, normal güvenli, taş binalardır [36]. 8 koğuş ve 4 disiplin hücresi bulunan bu tip cezaevlerinde çocuk ve kadınlar için ayrı bölümler, kütüphane ve konferans salonu mevcuttur. Banyo ve her

koğuşun yanında mutfak vardır. C tipi cezaevleri projesine göre 164 kişi kapasiteli olmasına karşın gerektiğinde 300 kişiyi barındırabilecek kapasitededir (Şekil 2.59) [119].

Şekil 2. 59 C Tipi Ceza İnfaz Kurumu genel görünüşü [119]

A, B ve C tipi kapalı (ikinci jenerasyon) ceza infaz kurumlarının ortak mimari tasarım özellikleri:

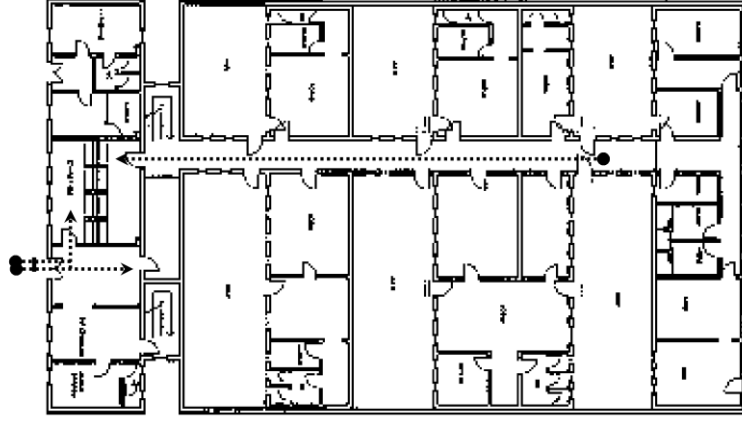
- Ana kütlenin sağ ve sol yönlerine mahpus barınma üniteleri yerleştirildiği için "radyal sistem" benimsenmiştir.
- Barınma üniteleri "koğuş sistemi" ne uygundur. İlk jenerasyonda olduğu üzere topluluk sistemi değildir.
- Barınma ünitelerinin yerleşimi "linear sistem" biçimindedir.
- Barınma ve hizmet üniteleri son derece yetersizdir [36].

Türkiye'de 1950 yılından itibaren A, A1, A2, A3, B ve C tipi cezaevleri fiziksel yetersizliklerinden dolayı kapatılmaya başlanmıştır [120].

- **Üçüncü jenerasyon kapalı ceza infaz kurumları**

Özellikle 1970–2000 yılları arasında çok sayıda yapılan K tipi, E tipi, 150 ve 350 kişilik Özel tip kapalı ceza infaz kurumları ile İstanbul (Bayrampaşa) ve İzmir (Buca) kapalı cezaevleridir [36]. 1970 yılından sonra E tipi, 350 kişilik özel tip, K1, K2, 1980 yılından sonra 500 kişilik özel tip, 2000 yılında ise F tipi olarak adlandırılan cezaevleri yapılmıştır [120].

K Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları: 44 ve 60 kişilik olmak üzere iki değişik kapasitede, az güvenli, betonarme binalardır. A tipi kapalı ceza infaz kurumları yerine ilçe merkezlerine inşa edilen küçük ceza infaz kurumlarıdır (Şekil 2.60) [36].

Şekil 2. 60 K2 Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu planı [118]

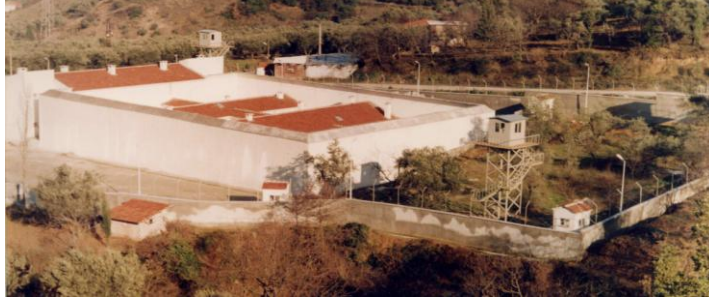
K1 ve K2 Tipi Cezaevleri: K1 ve K2 Tipi cezaevleri, 1970 ile 1990' yılları arasında inşa edilmiştir. Ancak her iki yapı da, yığma sistemle inşa edildiğinden, mekânların çağdaş standartlara göre iyileştirmesi yapılamamıştır [118].

K1 Tipi Ceza İnfaz Kurumu: İlçe tipi cezaevi olup, 4 koğuş ve 2 disiplin hücresi bulunmaktadır. Kadın ve çocuk hükümlüler için ayrı bölmeleri, kütüphane ve konferans salonu da mevcuttur. Projesi 42 kişilik olan kurumda, 60 kişi barındırılabilir. Her koğuşun bir havalandırma bahçesi bulunmakta olup, ayrıca banyo ve mutfak da mevcuttur (Şekil 2.61) [119].

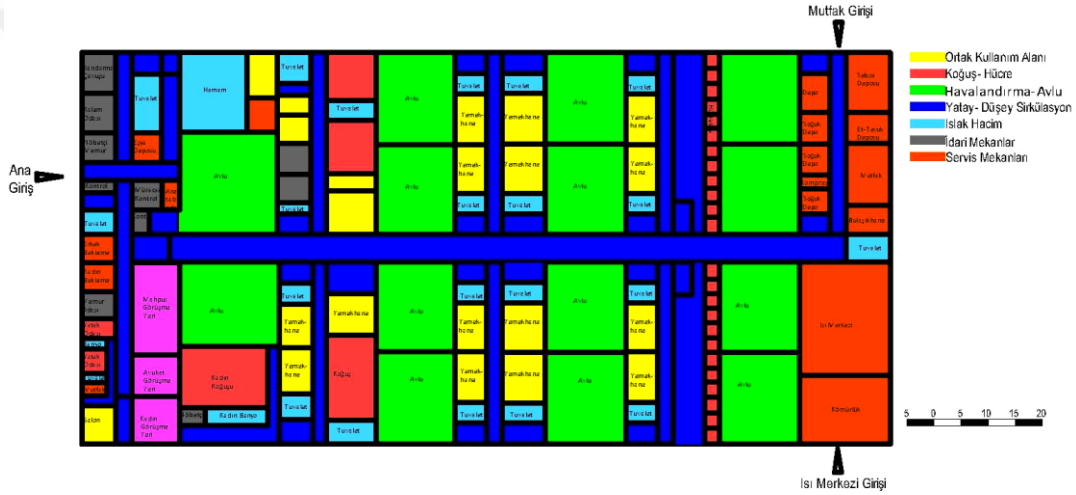
Şekil 2. 61 K1 Tipi Ceza İnfaz Kurumu genel görünüşü [119]

K2 Tipi Ceza İnfaz Kurumu: İlçe tipi olan bu cezaevinde kapasite 60 kişilik olup ilave ranzalarla bu sayı 150 kişiye çıkarılabilmektedir. 6 koğuş ve 2 disiplin hücresi bulunan kurumda her koğuş için bir teneffüs mahalli ayrılmış olup, çocuk ve kadın hükümlüler ile jandarma için ayrı birer bölüm ve her koğuşun yanında banyo ve mutfak mevcuttur. Ayrıca kurumda konferans salonu ile kütüphane de bulunmaktadır (Şekil 2.62) [119].

Şekil 2. 62 K2 Tipi Ceza İnfaz Kurumu genel görünüşü [119]

E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları: 600 tutuklu ve hükümlü kapasiteli, normal güvenli, betonarme binalardır [36]. 1970 li yıllarda yapılan E tipi cezaevlerinde, 18 adet koğuş ve müşahade amaçlı tek kişilik odalar bulunmaktadır (Şekil 2.63).

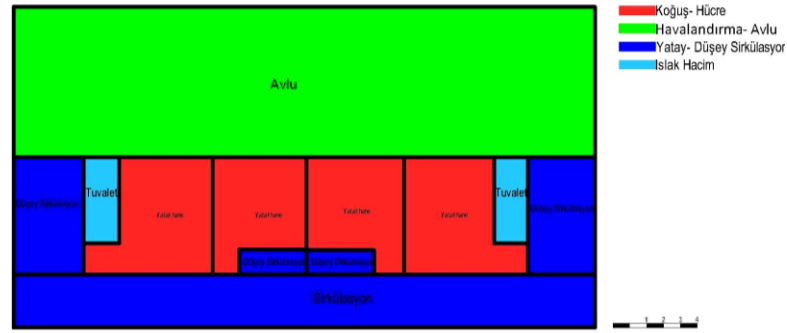

Şekil 2. 63 E Tipi Ceza İnfaz Kurumu zemin kat planı [121]

Daha önce de bahsedildiği gibi, 1970'li yıllarda E tipi ve 350 kişilik Özel tip cezaevi projeleri geliştirilmiştir. Bu proje safhasında tek kişilik oda sistemi ile topluluk sistemi tartışılmıştır. 50-60 kişilik koğuşlardan oluşan topluluk sisteminden kısmen vazgeçilerek, en fazla 10-15 kişinin bir arada olacağı küçük koğuş esasına geçilmiştir (Şekil 2.64). Küçük koğuş esasına göre inşa edilen cezaevlerinde yaşama bölümü iki katlı olarak yapılmış, alt kat yemekhane ve dinlenme salonu, üst kat ise yatakhane olarak düzenlenmiştir (Şekil 2.65) [2].

Şekil 2. 64 E Tipi Ceza İnfaz Kurumu kısmi zemin kat planı (oda sistemine dönüştürülmüş hali) [121]

Şekil 2. 65 E Tipi Ceza İnfaz Kurumu kısmi birinci kat planı (oda sistemine dönüştürülmüş hali) [121]

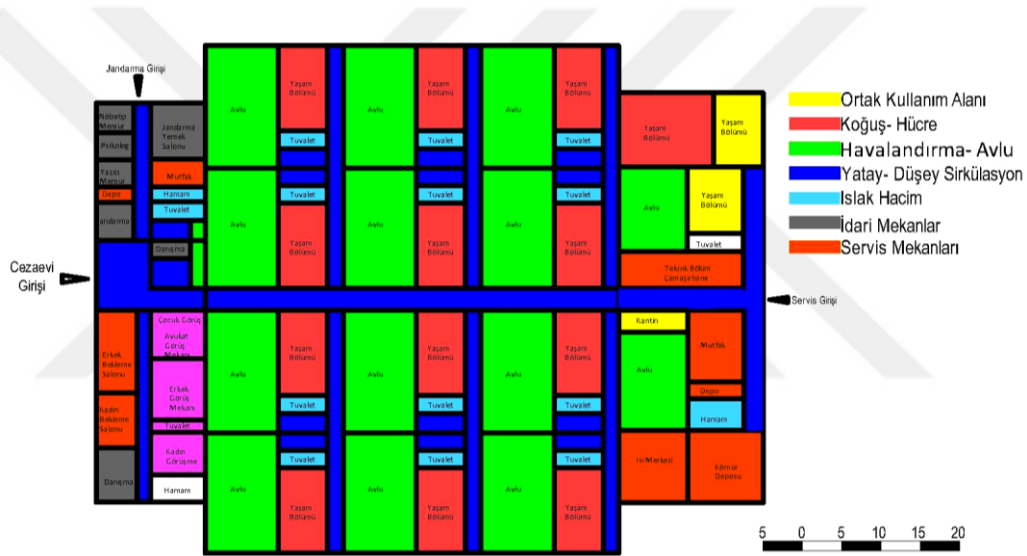
1970'li yıllarda uygulanan koğuş sisteminin yapısal eksiklikleri ve işleyişi bir çok olumsuzluğu beraberinde getirmiştir. Kullanıma başladıktan sonra karşılaşılan sorunları şöyledir [2]:

- Proje ve yapım aşamasında firar olaylarına karşı gerekli önlemler alınmamıştır. (Zemin sağlamlaştırılmamış, kapı ve pencereler cezaevi koşullarına uygun şekilde detaylandırılmamıştır.)
- Pek çoğunda elektrik, aydınlatma, sıcak ve soğuk su ile pis su arıtma tesisatları güvenlik açısından sakıncalı görüldüğünden yapılmamıştır.
- Duvarların betonarme veya benzeri dayanıklı bir malzeme ile yapılması gerekirken, tuğla kullanılmıştır.

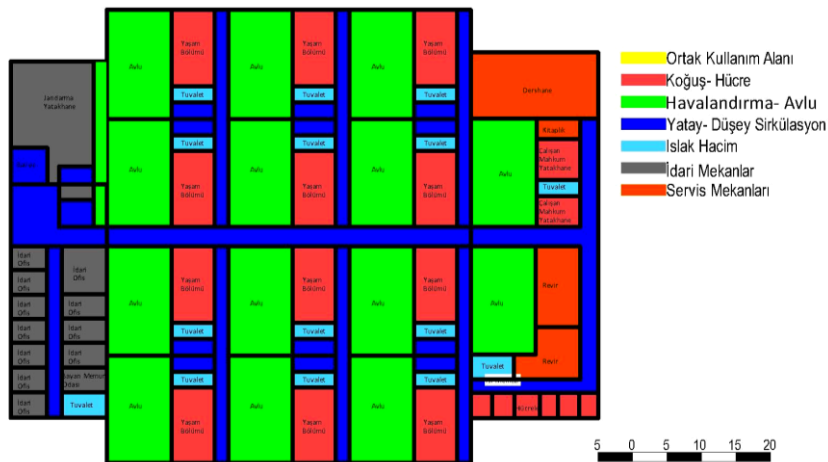
Bu cezaevlerindeki koğuş esası; isyan çıkarma, öldürme, koğuş ağalığı, kumar oynatma, sayım vermeme, aramalara engel olma, açlık grevine, ölüm dahil birtakım bedensel

cezalara mahkûm etme, koğuş kapılarını kapattırmama, duruşma ve hastaneye gitmeme, kurum görevlilerini rehin alma gibi olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Kalabalık koğuş sisteminin, hükümlülerin eğitilerek topluma hazırlanması yönünde eğitim ve rehabilitasyon çalışmalarının istenildiği ölçüde yapılamadığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle, koğuş esasına dayalı bir cezaevlerinin, tüm hükümlü ve tutuklular için ıslah edici ve caydırıcı bir fiziki yapıya sahip olmaktan uzak olduğu konusunda görüş birliğine varılmıştır [2].

150 Kişilik Özel Tip Kapalı Ceza İnfaz Kurumları: Yatak sayısının artırılmasıyla kapasitesi 300 tutuklu ve hükümlüye çıkarılan, normal güvenli, betonarme binalardır (Şekil 2.66), (Şekil 2.67) [36].

Şekil 2. 66 150 Kişilik Ceza İnfaz Kurumu zemin kat planı [121]

Şekil 2. 67 150 Kişilik Ceza İnfaz Kurumu birinci kat planı [121]

350 Kişilik Özel Tip Kapalı Ceza İnfaz Kurumları: 1970'li yıllarda 350 kişilik Özel tip cezaevi projesi, yatak sayısının artırılmasıyla kapasitesi 500 tutuklu ve hükümlüye çıkarılan, normal güvenli, betonarme binalardır. 50-60 kişilik koğuşlardan oluşan topluluk sistemi yerine en fazla 10-15 kişinin bir arada olacağı küçük koğuş esasına geçilmiştir. Her koğuş iki katlı olup, alt kat yemekhane ve dinlenme salonu, üst kat ise yatakhane olarak düzenlenmiştir.

İstanbul (Bayrampaşa) Kapalı Cezaevi: 1800 kişilik kapasitenin yatak ilave edilerek artırılmasıyla 2400 tutuklu ve hükümlüyü barındırabilen, normal güvenli, betonarme binadır (Şekil 2.68) [36].

Şekil 2. 68 İstanbul (Bayrampaşa) Kapalı Cezaevi [122]

İzmir (Buca) Kapalı Cezaevi: 1200 kişilik kapasitenin yatak ilave edilerek artırılmasıyla 1800 tutuklu ve hükümlüyü barındırabilen, normal güvenli, betonarme binadır. İstanbul (Bayrampaşa) Kapalı Cezaevi ile aynı mimari tasarıma sahiptir. Ancak, blok sayısı İstanbul'daki benzerinden daha azdır [36].

K tipi, E tipi, 150 ve 350 kişilik Özel tip kapalı ceza infaz kurumları ile İstanbul (Bayrampaşa) ve İzmir (Buca) Kapalı Ceza İnfaz kurumlarının ortak mimari tasarım özellikleri:

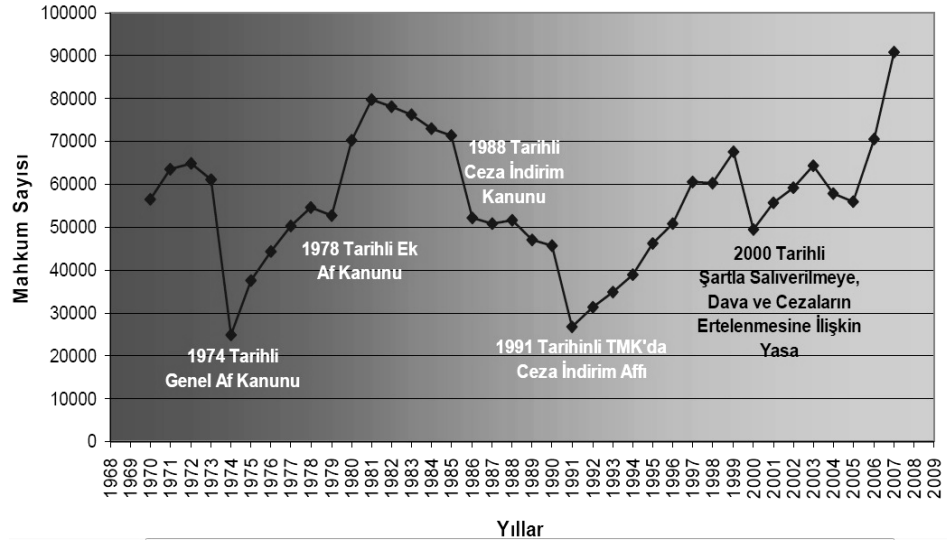
- K tipi, E tipi ve 150 kişilik Özel tip, İstanbul (Bayrampaşa) ve İzmir (Buca) kapalı ceza infaz kurumlarında ana hizmet üniteleri ile barınma üniteleri "telefon direği sistemi"ne göre yerleştirilmiştir. Buna karşılık, 350 kişilik Özel tip kapalı ceza

infaz kurumlarında ana hizmet üniteleri ile barınma üniteleri "radyal sistemi" ne uygundur.

- Bu jenerasyon kapalı ceza infaz kurumlarının barınma üniteleri "koğuş sistemi"ne uygun olarak yapılmıştır. Ancak, uygulamada 500 kişilik Özel tip kapalı cezaevleri ile İstanbul ve İzmir Kapalı cezaevlerinde koğuş mevcutları 100 kişinin üzerine çıkmış ve bu nedenle adeta topluluk sistemine bir geri dönüş olmuştur.
- Barınma üniteleri "linear sistem"e göre yerleştirilmişlerdir.
- Hizmet üniteleri kısmen yeterlidir [36].

T.C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün verileri analiz edilerek oluşturulan Grafik'te görüldüğü gibi, cezaevlerindeki doluluk oranları aklar neticesinde 1974, 1978, 1991 ve 2000 yıllarında azalmış ancak bu süreci takiben çok hızlı bir artış göstererek af öncesi doluluk oranını da geride bırakmışlardır. Şekil 2.69'da gösterilen analizde hapisane doluluk oranlarının azaldığı ve en alt düzeylere düştüğü tarihlere tekabül eden pek çok af kanunu olduğu görülmektedir. Bu kanunlar arasında en çok dikkat çekenler şunlardır:

- 14890 sayı ve 18 Mayıs 1974 tarihli resmi gazete yayınlanan 1803 sayılı Genel Af Kanunu,
- 19770 sayı ve 30 Mart 1988 tarihli resmi gazetede yayınlanan 3419 sayılı Ceza İndirimi Öngören Kanun,
- 20843 Sayı ve 12 Nisan 1991 tarihli resmi gazetede yayınlanan 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun geçici 4. Maddesi uyarınca öngörülen şartlı salıverme, 24268 sayı ve 22 Aralık 2000 tarihli resmi gazete yayınlanan 23 Nisan 1999 tarihine kadar işlenen suçlardan dolayı şartla salıverilmeye, dava ve cezaların ertelenmesine ilişkin 4616 sayılı kanun [123].

Şekil 2. 69 Cezaevlerindeki mahkûm sayılarının yıllara göre dağılımı

TÜRKİYE'DE CEZAEVİ KAVRAMI ALTINDA GELİŞEN FARKLI KONSEPTLER

Mahpuslar; suçlarına, cinsiyetlerine, yaşlarına ve eylemlerine göre sınıflandırılmalıdır. Suç siciller ya da kötü karakterleri nedeniyle cezaevi güvenliği üzerinde olumsuz etkileri bulunan mahpuslar diğerlerinden ayrılmalı ve özel bir iyileştirme programına tabi tutulmalıdır. Bu tür tedbirler ulusal mevzuatta yazılı olmalıdır ve buna yetkili bir merci tarafından karar verilmelidir.

Kadınlarla erkekler, çocuklarla yetişkinler, ilk defa suç işleyenlerle mükerrerler, tutuklularla hükümlüler, ruhsal ve bedensel durumları itibarıyla özel bir infaz rejimine gereksinim duyanlar birbirinden ayrılmalıdır.

İyileştirme hedefleri bakımından mahpuslar guruplara ayrılarak eğitilmeli, zor mahkûmlara bireysel eğitim de verilmelidir [124].

Hükümlülerin gözlem ve sınıflandırılması, ceza infaz sistemi içerisindeki en önemli hususlardan biridir. Sınıflandırmada öncelikle hükümlülerin kişisel özellikleri, bedensel, akli ve sağlık durumları, suç işlemekten önceki yaşamları, sosyal çevre ve ilişkileri, sanat ve meslek faaliyetleri, âhlaki eğilimleri, suça bakış açıları, hükümlülük süreleri ve suç türleri belirlenir [125]. Bu gözlem ve değerlendirme sonucunda hükümlüler; işledikleri suç tiplerine, gösterdikleri eğilimlere, tutum ve davranışları nedeniyle sıkı gözetim ve denetim altında bulundurulmaları gerekip gerekmediğine göre uygun infaz kurumlarına ayrılırlar [125].

Çağdaş anlamda infaz sisteminin dayandığı temel noktalardan biri olan sınıflandırma ile hükümlülerin psiko-sosyal gereksinimlerinin saptanması ve saptanan gereksinimlerin

giderilmesine yönelik çalışmalar yürütülür. Birleşmiş Milletler Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar'a göre sınıflandırmanın amacı [126];

Madde 67- (a) Cezai sicilleri ve kötü karakterleri nedeniyle, başkalarını kötü yönde etkileme ihtimali bulunan mahpusları diğer mahpuslardan ayırmak;

Madde 67- (b) Mahpusların sosyal rehabilitasyonu bakımından kendilerine uygulanacak rejimi kolaylaştırmak amacıyla onları sınıflara ayırmak;

Madde 68. Farklı sınıflardaki mahpuslara uygulanacak rejim için, mümkün olduğu kadar ayrı kurumlar veya aynı kurumun farklı bölümleri kullanılır.

Madde 69. Belirli bir süre cezası bulunan bir mahpusun kuruma girişinin yapılmasından sonra mümkün olan en kısa sürede ve kişiliği hakkında inceleme yapıldıktan sonra, bireysel ihtiyaçları, kapasitesi ve temayülleri doğrultusunda, bu mahpus için bir ıslah programı hazırlanır.

3.1 Suçlu Türü ve Mimari Modele Uygun Cezaevi Tipi

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, Hükümlülerin Sınıflandırılması ve Cezaların İnfazı Hükümlülerin gözlem ve sınıflandırılması bölümü Madde 23- (1) (a)' da belirtildiği üzere hükümlülerin gözlem ve sınıflandırılması şöyle yapılmaktadır: "Hükümlülerin kişisel özellikleri, bedensel, aklî ve sağlık durumları, suç işlemekten önceki yaşamları, sosyal çevre ve ilişkileri, sanat ve meslek faaliyetleri, ahlâkî eğilimleri, suça bakış açıları, hükümlülük süreleri ve suç türleri belirlenerek, durumlarına uygun infaz kurumlarına ayrılmaları ve bunlara göre saptanacak infaz ve iyileştirme rejimi; gözlem, inceleme ve değerlendirme yöntemiyle çalışan gözlem ve sınıflandırma merkezlerinde veya kapalı ceza infaz kurumlarının bu hizmete ayrılan bölümlerinde yapılır. Hükümlüler, işledikleri suç tiplerine, gösterdikleri eğilimlere, tutum ve davranışları nedeniyle sıkı gözetim ve denetim altında bulundurulmaları gerekip gerekmediğine göre yüksek güvenlikli ceza infaz kurumlarına veya normal güvenlikli ceza infaz kurumlarına veya açık ceza infaz kurumlarına gönderilirler" [125].

Kanuna uygun olarak suçlu türü ve mimari modele uygun cezaevi tiplerini şöyle gruplayabiliriz:

- Kapalı cezaevleri
- Açık cezaevleri (Çalışma Esaslı Cezaevleri)
- Yüksek güvenlikli cezaevleri

3.1.1 Kapalı Cezaevleri

Ülkemiz Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunun Madde 8-(1)' de belirtildiği üzere; "Kapalı ceza infaz kurumları, iç ve dış güvenlik görevlileri bulunan, firara karşı teknik, mekânîk, elektronik veya fizikî engellerle donatılmış, oda ve koridor kapıları kapalı tutulan, ancak mevzuatın belirttiği hâllerde aynı oda dışındaki hükümlüler arasında ve dış çevre ile temasın olanaklı bulunduğu, yeterli düzeyde güvenlik sağlanmış ve hükümlünün gereksinimine göre bireysel, grup hâlinde veya toplu olarak iyileştirme yöntemlerinin uygulanabileceği tesislerdir" olarak tanımlanmıştır [125].

Kapalı ceza infaz kurumlarında uygulanan infaz rejimleri, açık ceza infaz kurumlarına göre kuralcıdır. Kapalı infaz kurumlarında uygulanan infaz rejimlerinin ana teması; mahpusun firar etmesini ve başkalarına zarar vermesini önlemek, bu sağlandıktan sonra da eğitim ve iyileştirme faaliyetlerini gerçekleştirebilmektir.

Bu kurumlarda mimari tasarımın esası, iç ve dış güvenlik alanlarının belirlenmesine ve bu alanların fizikî, mekânîk ve elektronik güvenlik sistemleriyle donatılmasına dayanır.

Standart kapalı ceza infaz kurumlarının dış güvenliğe yönelik tasarımlarında bulunması gereken unsurlar:

- Sınırları belirleyen tel çit (örgü),
- Kalın ve yüksek ihata duvarları,
- İhata duvarlarının üzerine ya da müstakil olarak yapılmış yüksek gözetleme kuleleri ve nöbetçi kulübeleri,
- Dış güvenlik alanına giriş ve çıkışların yapılacağı ana kapı (dış nizamiye),
- Ziyaretçi bekleme salonu, garaj, otopark, atölye, su deposu, arıtma tesisi, trafo, yakıt deposu, çöp toplama ya da ihtiyaç duyulan diğer eklentiler,

- Enerji nakil hattı, gece aydınlatma sistemi ve atık su tesisatı,
- Ana yapıya (iç güvenlik alanına) ya da eklentilere ulaşım güzergâhlarıdır.
- Kapalı ceza infaz kurumlarında güvenlik standartları gerektiriyor ise, dış güvenlik alanlarında elektronik gözetleme sistemi ve ihata duvarlarının içinde duyarlı (sensörlü) ikinci bir tel örgü sistemi de kullanılmaktadır.

Standart bir kapalı ceza infaz kurumunun iç güvenliğe yönelik tasarımlarında da aşağıda belirtilen unsurlar dikkate alınmalıdır;

- Personel, mahpus, ziyaretçi ve iş sahipleri ile eşya ve malzemenin giriş ve çıkışlarının yapılacağı kapı ya da kapılar (iç nizamıye),
- Çalışma ofislerinin bulunduğu idarî bölüm,
- Mutfak, restoran (yemekhane), kalorifer dairesi, çamaşırhane, kantin, emanet eşya ve genel bütçe malzeme depoları gibi ortak hizmet üniteleri,
- Mahpus kabul ve tahliye bölümü,
- Koğuş ya da odalardan oluşan mahpus barınma üniteleri,
- Disiplin ceza ve tedbirlerinin uygulanacağı üniteler,
- Barınma ünitelerinde duş bulunmadığı takdirde, mahpusların yararlanabilecekleri hamam,
- Sağlık ünitesi,
- Spor ve jimnastik faaliyetleri için kapalı ve açık alanlar,
- Açık ve kapalı ziyaret alanları, avukat görüş odaları,
- Konferans salonu, kütüphane, eğitim ve hobi odaları gibi üniteler,
- Çalışma atölyeleri,
- Havalandırma avluları,
- Tüm bölüm ve üniteleri birbirlerine bağlayan ana ve tali koridorlar (maltalar),
- Mahpusların yararlanacağı oda, koğuş, ünite ve bölümler ile ana ve tali koridorlarda özellikle demir malzemedan yapılmış pencere, kapı ve korkuluklar,

- Aydınlatma, ısıtma, soğuk ve sıcak su tesisatları ile atık su tahliye tesisatları, telefonla görüşme ve televizyon izleme sistemleri.
- Kapalı ceza infaz kurumlarının iç güvenlik alanları da elektronik sistemlerle görüntülü olarak izlenebilmekte ve başka bazı elektronik güvenlik sistemleri de (yangın alarmı gibi) kullanılmaktadır [36].

3.1.2 Açık Cezaevleri (Çalışma Esaslı Cezaevleri)

Ülkemiz Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunun Madde 14-(1)' de belirtildiği üzere; "Açık ceza infaz kurumları, hükümlülerin iyileştirilmelerinde, çalıştırılmaları ve meslek edindirilmelerine öncelik verilen, firara karşı engelleri ve dış güvenlik görevlisi bulunmayan, güvenlik bakımından kurum görevlilerinin gözetim ve denetimi ile yetinilen kurumlardır" olarak tanımlanmıştır [125].

Açık ceza infaz kurumlarında uygulanan infaz rejimlerinin ana teması ise; suçluyu bir iş ve meslek sahibi yapmak, kurum içinde ve dışında yaratılan çalışma ortamları ile bireyi üretken bir hale getirmektir.

Çağdaş infaz anlayışına göre, kapalı ceza infaz kurumunda tamamlanan süreçte suçlunun firar etme olasılığının ve başkalarına zarar verme riskinin minimum düzeye indiği varsayılmaktadır. Dolayısıyla, güvenlik anlayışı açık ceza infaz kurumlarında minimum seviyeye indirilmekte, rehabilitasyon anlayışı ön plâna çıkmaktadır.

Bu nedenle açık ceza infaz kurumlarının mimari tasarımlarında;

- Çalışma mekânları oluşturmali,
- Bireysel ve ortak yaşam alanları (kuralları ve yaşam biçimleriyle kışla, okul ve hastane gibi yapılarda da hissedilen) bazı zorunlu düzenlemelere elverişli olmalıdır.

Kapalı ceza infaz kurumlarının mimari tasarımları; açık ceza infaz kurumlarının mimari tasarımlarına göre daha şekilci ve daha çok güvenlik anlayışına yöneliktir. Bu nedenle, infaz süreci kapalı ceza infaz kurumları mimarisini bağımlı, açık infaz kurumları mimarisini ise yarı bağımlı bir hale getirmiştir. Kurumların ortak noktasının

kullanıcıların insan ve bu bağlamda personelin mahpus olmasına karşın, kullanım amaçlarının farklılığı, mimari yapılarının da farklılaşmasına yol açmıştır [36].

Açık ceza infaz kurumları ihtiyaca göre ayrıca, kadın açık ceza infaz kurumları, gençlik açık ceza infaz kurumları, şeklinde oluşturulabilir [44].

3.1.3 Yüksek Güvenlikli Cezaevleri

Ülkemiz Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunun Madde 9-(1)' de belirtildiği üzere; "Yüksek güvenlikli kapalı ceza infaz kurumları, iç ve dış güvenlik görevlilerine sahip, firara karşı teknik, mekânîk, elektronik ve fizikî engellerle donatılmış, oda ve koridor kapıları sürekli kapalı tutulan, ancak mevzuatın belirttiği hâllerde aynı oda dışındaki hükümlüler arasında ve dış çevre ile temasların geçerli olduğu sıkı güvenlik rejimine tâbi hükümlülerin bir veya üç kişilik odalarda barındırıldıkları tesislerdir. Bu kurumlarda bireysel veya grup hâlinde iyileştirme yöntemleri uygulanır" olarak tanımlanmıştır [125].

3.2 Cinsiyet, Yaş ve Akli Duruma Göre Cezaevleri

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, Hükümlülerin Sınıflandırılması ve Cezaların İnfazı Hükümlülerin gözlem ve sınıflandırılması bölümünde belirtildiği üzere;

Hükümlülerin gözlem ve sınıflandırılması aşağıdaki esaslara göre yapılır:

Madde 23- (1) (b) Bu merkezlerde; mümkün olduğunca kriminoloji, penoloji, davranış bilimleri, adalet psikolojisi veya ceza hukuku alanında bilgi ve deneyime sahip yöneticiler, psikiyatri uzmanı, hekim, adlî tıp uzmanı, psikolog, pedagog, çocuk gelişimcisi, sosyal çalışmacı, psikolojik danışman, rehberlik uzmanı ve öğretmen gibi uzman görevliler ile diğer kurum görevlileri bulundurulur.

Madde 23- (1) (c) Kadın, çocuk ve genç hükümlüler ile ilgili gözlem ve sınıflandırma, gerekli görülen yer veya bölgelerdeki ayrı gözlem ve sınıflandırma merkezlerinde veya bunların noksanlığı hâlinde kadın, çocuk ve kadın ve erkek gençlik kapalı ceza infaz kurumlarının bu hizmete ayrılan bölümlerinde yerine getirilir [125].

İlgili kanun kapsamında cinsiyet, yaş ve akli duruma göre cezaevlerini şöyle gruplayabiliriz:

- Kadın cezaevleri
- Erkek cezaevleri
- Çocuk cezaevleri
- Akıl hastaları için cezaevleri

3.2.1 Kadın Cezaevleri

Bütün dünyada cezaevi sitemindeki kadınların oranı %2 ile %8 arasında değişmektedir. Kadınların böylesine küçük bir azınlık olmasının bir sonucu, cezaevi sistemlerinin temelde erkeklerin ihtiyaçlarına göre düzenlenmesidir. Bu, cezaevi mimarisi, güvenlik ve cezaevlerinin sunduğu tüm olanaklar için geçerlidir. Kadınlar için özel bir düşünleme yapıldığında, bu genelde erkeklere sunulan olanaklara bir tür ek olarak gerçekleştirilmektedir [127].

Kadınların işlediği suçlar ve bunların arkasında yatan nedenler, erkeklerinkinden farklıdır. Bu nedenle kadınlara uygulanacak iyileştirme faaliyetleri, erkeklerinkinden farklı olmalıdır. Çünkü kadınların duygusal ve psikolojik halleri, eğitim ihtiyaçları ve istihdam koşulları erkeklerinkinden farklıdır. Bu yüzden kadın cezaevlerinde çalışan kişilerin özel bir eğitim programına tabi tutulması gerekir.

Kadınlar siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve diğer alanlarda insan haklarının korunması ve bu haklardan eşit olarak yararlanma hakkına sahiptir [124].

Ülkemiz Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunun Madde 10-(1)'de de belirtildiği üzere; "Kadın kapalı ceza infaz kurumları, kadın hükümlülerin hapis cezalarının infaz edildiği Kanunun 8 ve 9 uncu maddelerine göre kurulmuş kurumlardır. Bu kurumlarda iç güvenlik görevlileri kadınlardan oluşturulur" olarak tanımlanmıştır [125].

3.2.2 Erkek Cezaevleri

Bütün dünyada cezaevi sitemindeki erkeklerin oranı %92 ile %98 arasında değişmektedir. Suçluların neredeyse tamamının erkek nüfustan oluşması sebebiyle

cezaevleri erkek kullanıcıya göre tasarlanmıştır. İhtiyaçlar, sosyal alanlar ve iyileştirme faaliyetleri erkeklere göre düzenlenmektedir.

3.2.3 Çocuk Cezaevleri (İslahhaneler)

Cezai ehliyet yaşı çocuklar tarafından işlenen suçların ceza kanunu kapsamına girmeye başlayacağı yaştır. Bu yaş, ülkeden ülkeye büyük ölçüde değişir. Aynı şekilde, yasaların çocukların cezaevlerinde alıkonulmaya başlanabileceğini belirttiği yaş da değişir. Ayrıca, cezaevi sistemi içinde küçüklerin yetişkinlerle aynı cezaevlerinde alıkonulmaya başlanabileceği yaş da değişiklik gösterir [127].

Küçük yaşta birisinin cezaevinde tutulması şartsa; cezaevi hayatının zorlayıcı öğelerini asgariye indirecek, eğitim ve kişisel gelişime olanaklarından azami ölçüde yararlanılmasını sağlayacak özel düzenlemeler yapılmalıdır. Küçük yaşta kimselerin aile ilişkilerini korumalarına ve geliştirmelerine yardımcı olmak için özel bir gayret gösterilmelidir [127].

Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuğa insancıl biçimde; insani kişiliğinin özünde bulunan saygınlık ve kendi yaşındaki kişilerin gereksinimleri göz önünde tutularak davranılacaktır. Özgürlüğünden yoksun olan her çocuk, aksi gerektirmedikçe kendi yararı için özellikle, yetişkinlerden ayrı tutulacak ve olağanüstü durumlar dışında ailesi ile yazışma ve görüşme yoluyla ilişki kurma hakkına sahip olacaktır [124].

Çocuk cezaevleri ile ilgili olarak, Ülkemiz Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunun Madde 11’de:

Madde 11- (1) Çocuk tutukluların ya da çocuk eğitimevlerinden disiplin veya diğer nedenlerle kapalı ceza infaz kurumlarına nakillerine karar verilen çocukların barındırıldıkları ve firara karşı engelleri olan iç ve dış güvenlik görevlileri bulunan, eğitim ve öğretime dayalı kurumlardır.

Madde 11- (2) Oniki-onsekiz yaş grubu çocuklar, cinsiyetleri ve fizikî gelişim durumları göz önüne alınarak bu kurumların ayrı ayrı bölümlerinde barındırılırlar.

Madde 11- (3) Bu hükümlüler, kendilerine özgü kurumun bulunmadığı hâllerde kapalı ceza infaz kurumlarının çocuklara ayrılan bölümlerine yerleştirilirler. Kurumlarda ayrı

bölümlerin bulunmaması hâlinde, kız çocukları kadın kapalı ceza infaz kurumlarının bir bölümünde veya diğer kapalı ceza infaz kurumlarının kendilerine ayrılan bölümlerinde barındırılırlar [125].

Gençlik kapalı ceza infaz kurumları ile ilgili olarak, Ülkemiz Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunun Madde 12'de

Madde 12- (1) Gençlik kapalı ceza infaz kurumları, cezanın infazına başlandığı tarihte onsekiz yaşını bitirmiş olup da yirmibir yaşını doldurmamış genç hükümlülerin cezalarını çektikleri, eğitim ve öğretim esasına dayalı, firara karşı engelleri olan, iç ve dış güvenlik görevlileri bulunan kurumlardır.

Madde 12- (2) Bu hükümlüler için ayrı bir kurum kurulamadığı takdirde, yukarıdaki fıkra kapsamındaki hükümlüler, diğer kapalı ceza infaz kurumlarının gençlere ayrılan bölümlerinde bu maddedeki esaslara göre barındırılırlar.

Madde 12- (3) ...gençlerin cezaları, gençlik kapalı ceza infaz kurumlarının güvenli bölümlerinde yerine getirilir.

Madde 12- (4) Bu kurumlarda çocuklara eğitim ve öğretim verilmesi ilkesine tam olarak uyulur [125].

3.2.4 Akıl Hastaları İçin Cezaevleri

Akil hastalığı nedeniyle kişi özgürlüğünün kısıtlanabilmesi için davranış bozukluğunun "hastalık" niteliğinde olması aranır [128].

Bir kişinin aklî dengesinin yerinde olup olmadığına ulusal kanunlar bu kanunların belli bir durumda nasıl uygulandığı ve kişinin durumuna ilişkin mevcut psikiyatrik bilgilere göre karar verilmelidir.

Aklî dengesi yerinde olmayan bir kişinin özgürlüğünden mahrum edilmesine ilişkin bir kararın uygulanması da hukuka uygunluk şartının bir parçasıdır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi aklî dengesi yerinde olmayan bir kişinin alıkoymasının " keyfi" bir uygulama olmaması için yerine getirilmesi gereken şartları belirtmiştir:

- Aklî bozukluk objektif bir tıbbî uzman tarafından tespit edilmiş olmalıdır;

- Bozukluğun özellikleri veya derecesi alıkoymayı gerektirecek ölçüde ağır olmalıdır;
- Alıkoyma hali yalnızca tıbbî bozukluk ve bu bozukluğun şiddeti devam ettiği süreyle kısıtlanmalıdır;
- Alıkoyma halinin süresiz olma ihtimali bulunduğu durumlarda kişiyi salıverme yetkisine haiz bir mahkeme tarafından kişinin durumu düzenli olarak değerlendirilmelidir;
- Alıkoyma bir hastanede klinikte ya da bu tür kişileri alıkoyma yetkisine sahip bir diğer kurumda olmalıdır [129].

Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallardan Akıl Ve Ruh Hastası Olan Mahpuslar başlığı altında belirtilen Madde-82 ve 83' de;

Madde 82- (1) Akıl hastası olduğu tespit edilen kişiler cezaevlerinde tutulamazlar ve bu kişilerin mümkün olan en kısa süre içinde akıl hastanelerine sevk edilmeleri için gerekli düzenlemeler yapılır.

Madde 82- (2) Diğer ruhsal hastalıklardan veya anormalliklerden şikayetçi olan mahpuslar, uzman tıbbi kurumlarda gözlem altına alınır ve tedavileri yapılır.

Madde 82- (3) Bu tür bir mahpus hapishanede kaldığı sürece, bir sağlık görevlisinin özel olarak gözetimi altında tutulur.

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu 252(4) Cezaevlerinin sağlık ve psikiyatri servisleri, bu tür bir tedaviye ihtiyaç duyan diğer mahpusların psikiyatrik tedavilerini de sağlar.

Madde 83- Tahliyeden sonra psikiyatrik tedavinin sürdürülmesinin gerekli olması halinde buna devam edilmesi ve sosyal psikiyatrik bakımın sağlanması için ilgili kuruluşlarla birlikte gerekli tedbirler alınır [130].

Akil hastası mahpuslarla ilgili olarak Ülkemiz Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunun Madde 16- (1)'de ; "Akıl hastalığına tutulan hükümlünün cezasının infazı geriye bırakılır ve hükümlü, iyileşinceye kadar Türk Ceza Kanununun 57 nci

maddesinde belirtilen sağlık kurumunda koruma ve tedavi altına alınır. Sağlık kurumunda geçen sreler cezaevinde geçmiş sayılır" olarak tanımlanmıştır [125].

3.3 Türkiye' deki Cezaevi Tipleri

Türkiye Cumhuriyeti kurulması ile Osmanlı döneminde kullanılmış olan, "ilk jenerasyon ceza infaz kurumları" olarak adlandırılan kurumlar kullanılmaya devam etmiştir. Farklı amaçlarla yapılan yapıların ihtiyaç sebebiyle tadilat yapılarak ceza kurumlarına dönüştürüldüğü bilinmektedir. Daha sonraları ceza yapılarının Adalet Bakanlığı adı altında toplanması ile basit formlu, ceza amaçlı yapılmış yapılar olarak inşa edilmesiyle "ikinci jenerasyon ceza infaz kurumları" oluşmuştur. En basit form olarak 1950 yılından itibaren A, A1, A2, A3, B ve C tipi projeler uygulanmıştır. Karmaşayı önlemek, belirli bir düzene oturtmak amaçıyla harflendirme sistemi ile kodlandırılmıştır. 1970- 2000 yıllarında ceza infaz kurumları daha nitelikli, daha fazla sosyal mekân içeren kompleks yapılara dönüşerek "nc jenerasyon kurumlar" yapılmaya başlanmıştır. 1970 yılından sonra E tipi, 350 kişilik özel tip, K1, K2, 1980 yılından sonra 500 kişilik özel tip ve H tipi, 2000 yılında ise F, L, ve T tipleri olarak adlandırılan cezaevleri yapılmıştır [120].

A, B, K ve E tipi cezaevleri koğuş (topluluk) sistemine göre tasarlanmıştır. Deneyimler, koğuş sisteminin, mahkûmların iyileştirilmesi yönünde etkili olmadığını göstermiştir. Bu sistemde mahkûmlar, çoklu gruplar halinde bir arada yaşadığından, hareketleri glkle idare edilebilmektedir. Aktivite meknlarına taşınmaları sırasında oğ zaman problemler yaşanmaktadır. Cezaevlerindeki fiziksel mekân ve program eksiklikleri tüm çabalara rağmen giderilememiştir [118].

Yeni bir cezaevi tipinin uygulanması, ceza infaz kurumlarının işleyişi konusunda uzman kişilerden oluşan gruplarca yapılan ihtiyaç programları doğrultusunda bir proje çizilmesi ve bu projenin ilgili makamlarca onaylanıp sonrasında aynı tipin ihtiyaç duyulan yerleşim yerlerine inşaası ile gerçekleşir [15].

Birleşmiş Milletler Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar'ın 8. Maddesi' ne göre mahpuslar şu şekilde kategorilere ayrılmaktadır:

Madde 8- Cinsiyetleri, yaşları, ceza sicilleri, tutulmalarının hukuki nedenleri ve kendilerine uygulanacak rejimin gerekleri dikkate alınarak farklı kategorilere ayrılan mahpuslar, ayrı kurumlarda veya bu kurumların ayrı bölümlerinde tutulurlar. Buna nedenle,

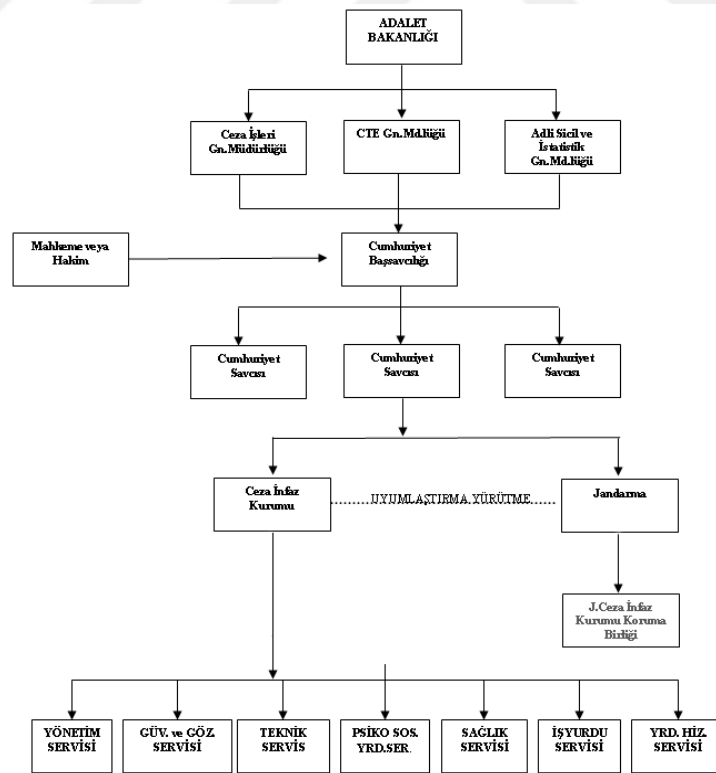
Madde 8- (a) Erkekler ve kadınlar mümkün olduğu kadar ayrı kurumlarda tutulurlar; hem erkekleri hem de kadınları barındıran kurumlarda kadınlara tamamıyla ayrı yerler tahsis edilir,

Madde 8- (b) Tutuklu mahpuslar, hükümlü mahpuslardan ayrı mekânlarda tutulurlar;

Madde 8- (c) Borç yüzünden veya diğer bir hukuki sebeple hapsedilenler ile cezai bir fiil nedeni ile hapsedilenler ayrı yerlerde tutulurlar,

Madde 8- (d) Genç mahpuslar yetişkin mahpuslardan ayrı yerde tutulurlar.

Türkiye'de cezaların infazı sürecindeki Adalet Bakanlığı ve ilgili birimlerine ait örgüt yapısı ve ceza infaz kurumlarının yapılanması Şekil 3.1'deki sıralama ile gerçekleşmektedir.

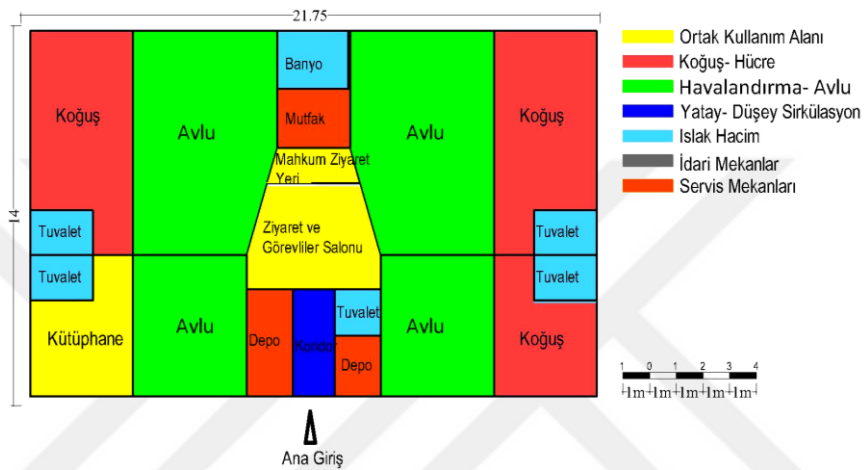

Şekil 3.1 Cezaların infazı sürecindeki örgüt yapısı ve ceza infaz kurumlarının yapılanması

3.3.1 A Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

1950 ve 1970'li yıllarda inşa edilmiş ilçe tipi cezaevleridir. 4 adet koğuşu, banyosu, mutfak ve kütüphanesi ile konferans salonu mevcuttur. Kadın hükümlü, çocuk hükümlü ve tutuklular için ayrı bölümleri bulunan bu cezaevleri 24 kişi kapasitelidir, ancak gerektiğinde 30 kişiyi de barındırabilir (Şekil 3.2).

Türkiye' de 2012 yılında kullanımda olan 10 adet A Tipi Ceza ve İnfaz Kurumu bulunmaktadır [119].

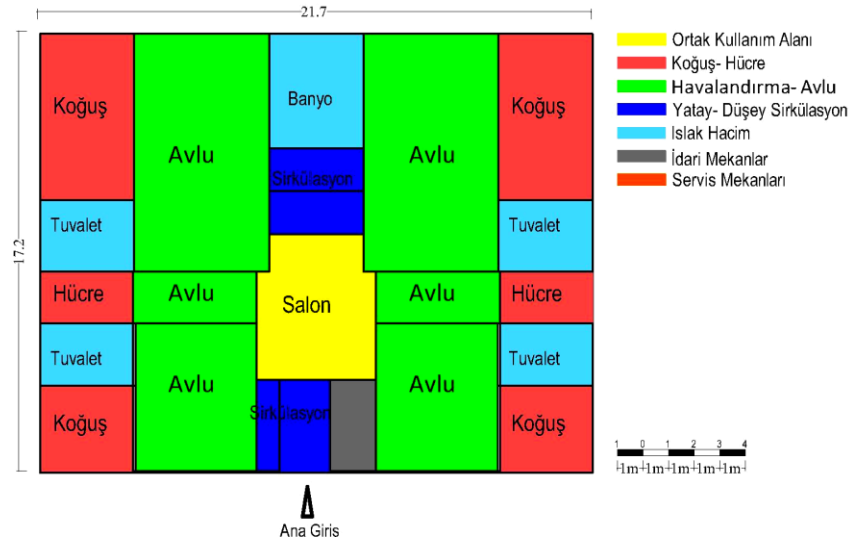

Şekil 3.2 A Tipi Erkek Kapalı Ceza İnfaz Kurumu şematik gösterimi [121]

3.3.1.1 A1 Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

A1 Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları 1950 ve 1970'li yıllarda yapılmış ilçe tipi cezaevleridir. 4 adet koğuşu, 2 adet hücresi ve her koğuşunun yanında gerektiğinde mutfak olarak kullanılabilecek mahalleri vardır. A tipi cezaevlerinde olduğu gibi kütüphane ve konferans salonu ile kadın ve çocuklar için ayrı bölümler bulunmaktadır. A1 tipi cezaevleri normalde 24 kişilik olup, gerektiğinde ise 40 kişiyi barındırabilmektedir (Şekil 3.3).

Türkiye' de 2012 yılında kullanımda olan 8 adet A1 Tipi Ceza ve İnfaz Kurumu bulunmaktadır [119].

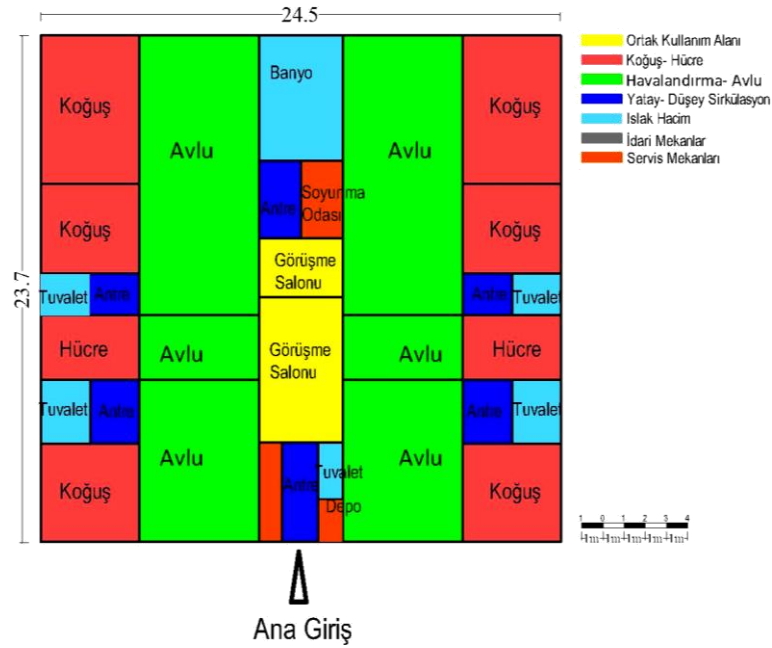

Şekil 3.3 A1 Tipi Ceza İnfaz Kurumu şematik gösterimi [121]

3.3.1.2 A2 Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

A2 tipi cezaevleri ilçe tipi olup ve 1950 ila 1960'lı yıllarda inşa edilmişlerdir. 5 koğuş ve 2 disiplin hücresi bulunan A2 tipi cezaevlerinde kadın ve çocuklar için ayrı bölümler, konferans salonu ve kütüphane mevcuttur (Şekil 3.4). Kapasiteleri 40 kişiliktir.

Türkiye' de 2012 yılında kullanımda olan 13 adet A2 Tipi Ceza ve İnfaz Kurumu bulunmaktadır [119].

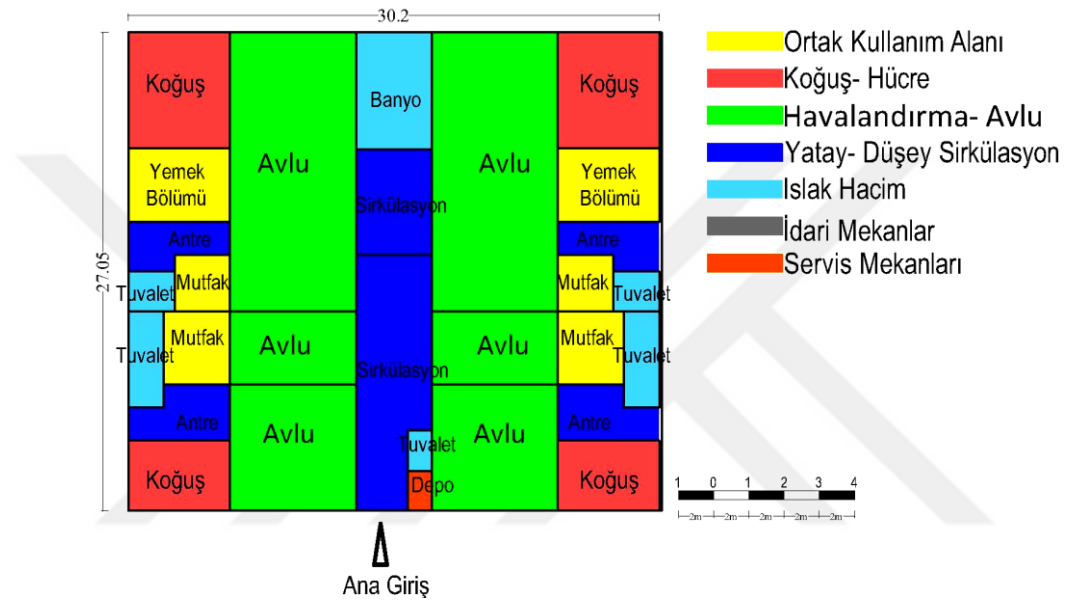

Şekil 3.4 A2 Tipi Ceza İnfaz Kurumu şematik gösterimi [121]

3.3.1.3 A3 Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

İlçe tipi olarak 1950 ve 1960'lı yıllarda inşa edilmiş bu tip cezaevlerinde de diğer A tipi cezaevlerinden farklı olarak 6 koğuş bulunmaktadır. Bu tip cezaevlerinde de kadın ve çocuklar için özel bölüm ile konferans salonu ve kütüphane bulunmaktadır (Şekil 3.5). Kapasitesi 60 kişiliktir.

Türkiye' de 2012 yılında kullanımda olan 28 adet A3 Tipi Ceza ve İnfaz Kurumu bulunmaktadır [119].

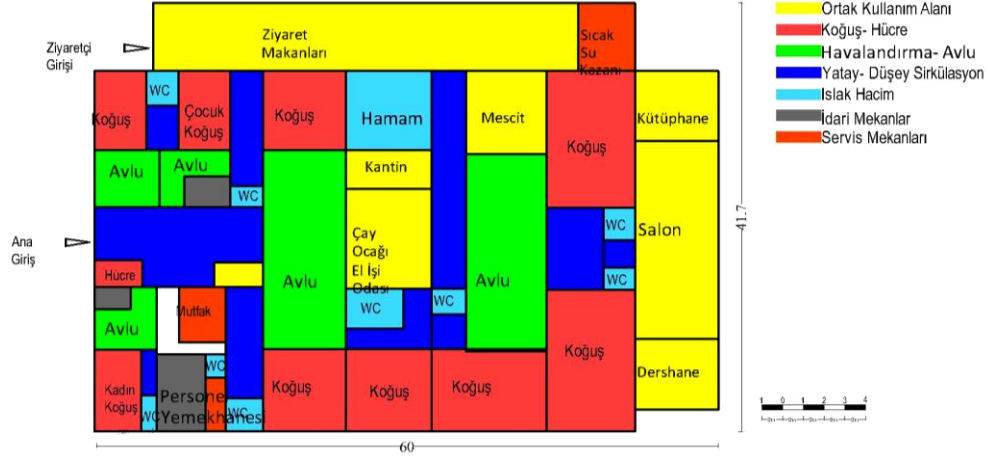

Şekil 3.5 A3 Tipi Ceza İnfaz Kurumu kat planı [121]

3.3.2 B Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

7 koğuş ve 2 disiplin hücresi bulunan bu tip cezaevlerinde A tiplerinde olduğu gibi kadın ve çocuk hükümlüler için ayrı bölümler mevcuttur. Banyo ve her koğuşun yanında gerektiğinde mutfak olarak kullanılabilecek alan ve her koğuşun müstakil havalandırması mevcuttur (Şekil 3.6).

Türkiye' de 2012 yılında kullanımda olan 13 adet B Tipi Ceza ve İnfaz Kurumu bulunmaktadır [119].

Şekil 3.6 B Tipi Ceza İnfaz Kurumu şematik gösterimi [121]

3.3.3 C Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

8 koğuş ve 4 disiplin hücresi bulunan bu tip cezaevlerinde çocuk ve kadınlar için ayrı bölümler, kütüphane ve konferans salonu mevcuttur. Banyo ve her koğuşun yanında mutfak olarak kullanılabilecek bir alan vardır. C tipi cezaevleri projesine göre 164 kişi kapasiteli olmasına karşın gerektiğinde 300 kişiyi barındırabilecek kapasitededir.

Türkiye' de 2012 yılında kullanımda olan 7 adet C Tipi Ceza ve İnfaz Kurumu bulunmaktadır [119].

3.3.4 D Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

Biri idare bloğu olmak üzere 11 blok, 230 odadan oluşmaktadır. Bloklarda; çamaşırhane, kütüphane, dershane, çok amaçlı hobi salonları, disiplin hücreleri, müşahede odaları, idari ofisler, konferans salonu, 2 adet her biri 10 yataklı revir, kamera sistem odası, santral, berberhane, terzi, teknisyen odası, ses yayın odası, mutfak, yemekhane bulunmaktadır. Bloklar birbirine fiziksel olarak bağlantı hâlinindedir. Tek ve üç kişilik oda esasına göre inşa edilmiştir.

Türkiye' de 2012 yılında kullanımda olan 2 adet D Tipi Ceza ve İnfaz Kurumu bulunmaktadır [119].

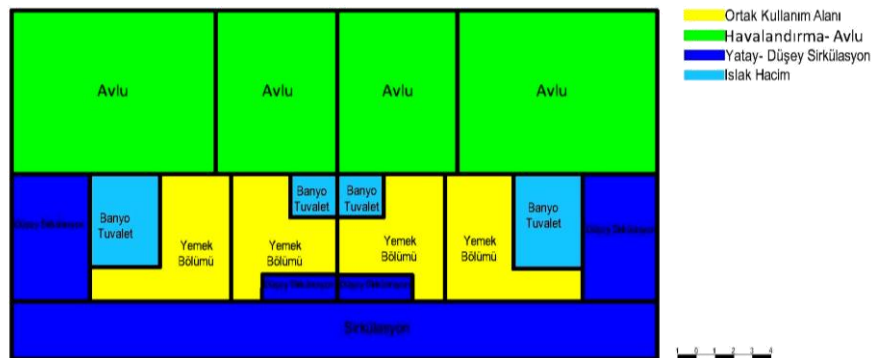
3.3.5 E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

İki katlı olarak koğuş sistemine göre inşa edilmiş olan bu cezaevleri (Şekil 3.7), oda sistemine dönüştürüldükten sonra 2, 4, 6, 8 ve 10 kişilik odalar elde edilmiş olup, her odanın müstakil bir havalandırması mevcuttur. İlk kısmının üst katı idareye ait olup, alt katlar yemekhane (Şekil 3.8), üst katlar ise yatakhane olarak kullanılmaktadır (Şekil 3.9). 80 kişilik müşahade bölümü, tam teşkilatlı mutfak, soğuk hava deposu, çamaşırhane, berber, hamam, özel ziyaret yerleri, mescit, konferans salonu ve iş atölyeleri bulunmaktadır. Son yıllarda müşahade kısımlarında tadilat yapılarak yeni küçük oda tipi koğuşlar da elde edilmiştir. E Tipi Cezaevlerinin normal kapasitesi 600 kişi olup gerekli durumlarında ilave ranzalarla kapasitesi 1000'e kadar ulaşabilmektedir. E Tipi cezaevlerinde çocuk ve kadınlar için ayrı bölmeler, jandarma için de müstakil yer mevcuttur. Kurum kaloriferli olup, ana bina içerisinde üç adet lojmanı vardır.

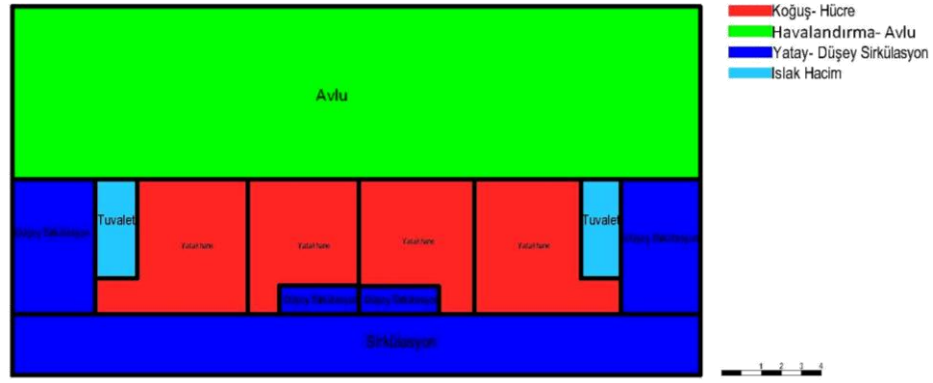
Türkiye' de 2012 yılında kullanımda olan 45 adet E Tipi Ceza ve İnfaz Kurumu bulunmaktadır [119].

Şekil 3.7 E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu koridoru

Şekil 3. 8 Oda sistemine dönüştürülmüş E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu kısmi zemin kat planı [32]

Şekil 3.9 Oda sistemine dönüştürülmüş E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu kısmi 1. kat planı [118]

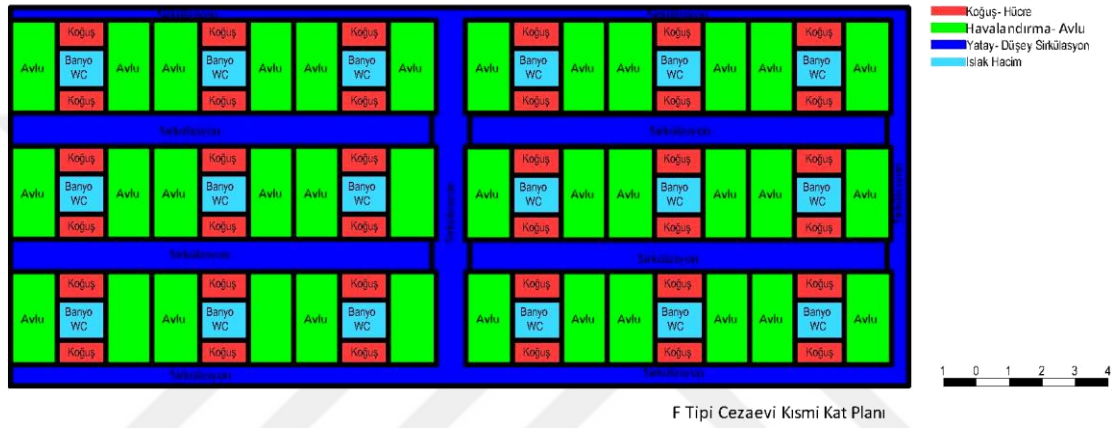
3.3.6 F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

Yüksek güvenlikli F tipi kapalı cezaevleri, tüm eğitim programlarının uygulanabilmesi için uygun mekânlara sahiptir. Mevzuatı gereğince sadece tehlikeli hükümlü ve tutuklu statüsündeki kişilerin barındırılabilceği, fizikî yapısı, güvenlik sistemleri ile yönetim plânı bakımından güvenliği tehdit eden unsurları en aza indirilmiş, içten ve dıştan koruma görevlileri ile firara karşı engelleri bulunmaktadır. Oda sistemine göre inşa edilmiş ceza infaz kurumlarıdır. Sirkülasyonu 3 ana koridordan sağlanan ve 5 bloktan oluşan, 57 adet 1 ve 2, 103 adet 3 kişilik odaları (Şekil 3.10) bulunan cezaevi toplam 368 kişi kapasitelidir. Kurumda açık ve kapalı spor sahaları, ön görüşme odası, iş atölyeleri, kreş, kantin, müdahale ekip odası, merkez kontrol odası, kütüphane, yönetim ve hizmet servis büroları, revir, gözetim odaları, kabul, sevk ve tahliye hizmet büroları, nöbetçi müdür ve baş memur odaları, personel yemekhanesi, mutfak, soğuk hava depoları, jeneratör, çamaşırhane ve sığınak bulunmaktadır (Şekil 3.11). Kurum özelliği ve güvenliği nedeniyle, 24 saat kesintisiz ısınma, aydınlanma ve su verebilecek kapasitede kalorifer, elektrik, jeneratör ve asıl su tesisatı ile donatılmıştır. Zemin tünel kazma girişimini engelleyici, yeterli miktarda hasır demirli betonla sağlamlaştırılmıştır. Kanalizasyon boruları firarı engelleyecek ebatlarda döşenmiş, rögarlar ile kontrol imkânı sağlanmış, çevreyi koruma amacı güdülerek arıtma tesisleri kurulmuştur.

Türkiye' de 2012 yılında kullanımda olan 14 adet F Tipi Ceza ve İnfaz Kurumu bulunmaktadır [119].

Şekil 3.10 F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu 3 kişilik yatakhane bölümü
[130]

Şekil 3.11 F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu kısmi planı [118]

3.3.7 H Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

Oda sistemine göre inşa edilmiş bulunan kurum iki katlı ve iki bloktan meydana gelmektedir. 200 adet tek kişilik ve 100 adet üç kişilik odası bulunmaktadır. Müstakil yemekhane, mutfak, soğuk hava deposu, berber, bulaşikhane, çamaşırhane, özel ziyaretçi yerleri, mescit, konferans salonu ve hamam yer almaktadır. H tipi cezaevleri 500 kişi kapasiteli olup kalorifer ile ısıtılmaktadır.

Türkiye' de 2012 yılında kullanımda olan 5 adet H Tipi Ceza ve İnfaz Kurumu bulunmaktadır [119].

3.3.8 K1 Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

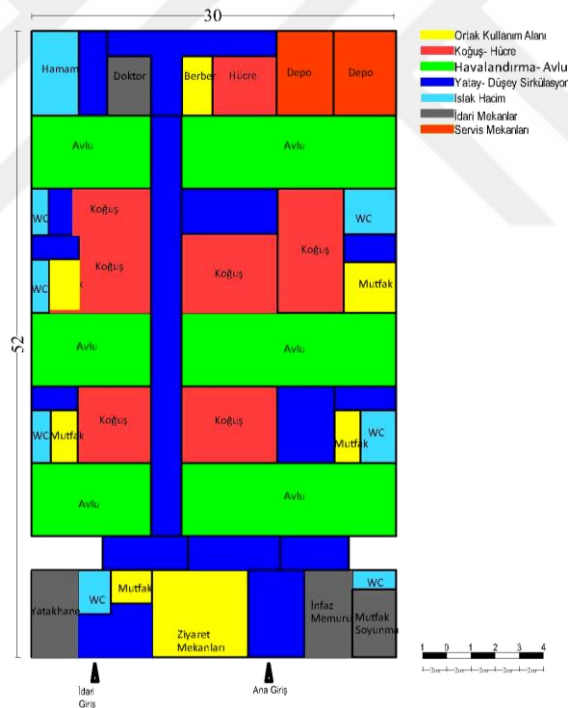
İlçe tipi cezaevi olup, 4 koğuş ve 2 disiplin hücresi, kadın ve çocuk hükümlüler için ayrı bölmeleri, kütüphane ve konferans salonu bulunmaktadır. Projesi 42 kişilik olan

Türkiye' de 2012 yılında kullanımda olan 71 adet K1 Tipi Ceza ve İnfaz Kurumu bulunmaktadır [119].

3.3.9 K2 Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

İlçe tipi cezaevi olup, 6 koğuş ve 2 disiplin hücresi, kadın ve çocuk hükümlüler için ayrı bölmeleri, kütüphane ve konferans salonu bulunmaktadır (Şekil 3.12). Kapasitesi 60 kişilik olan kurumda ilave ranzalarla 150 kişi barındırılabilir. Her koğuşun havalandırma bahçesi, banyo ve mutfağı mevcuttur.

Türkiye' de 2012 yılında kullanımda olan 21 adet K2 Tipi Ceza ve İnfaz Kurumu bulunmaktadır [119].

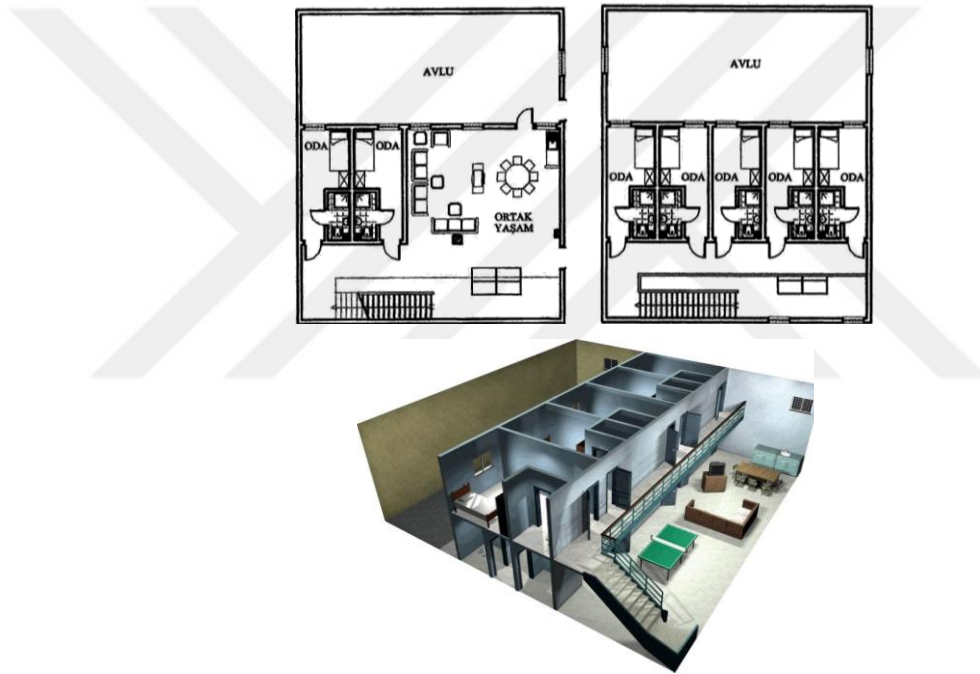

Şekil 3.12 K2 Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu krokisi [121]

3.3.10 L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları; büyük kentlerdeki eski ceza infaz kurumlarının yerlerine ya da kapasite yetersizliğine çözüm amacıyla inşa edilen uluslararası standartlara uygun kapalı ceza infaz kurumlarıdır. Tutuklu ve hükümlülerin; barınma,

sağlık, eğitim ve her türlü iyileştirme taleplerine cevap verecek, sportif ve kültürel hizmetlerin sunulacağı yeterli fiziki alanlar bulunmaktadır. Hükümlü ve tutuklular, ünitelerde bulunan bireysel odalarında kalmaktadır (Şekil 3.13). Bu odaların kapıları gece belirli bir saatten sonra kapatılmakta, gündüzleri ise açık tutulmaktadır. Oda sistemine uygun olarak projelendirilen L tipi kapalı ceza infaz kurumları, koğuş sisteminden kaynaklanan güvenlik zafiyetlerini büyük ölçüde azaltmaktadır. Çizelge 3.1'de görüldüğü gibi bir, üç ve yedi kişilik birimlerin ortak yaşam alanında; bir adet tv anten girişi, bir adet çok kanallı radyo, küçük bir mutfak, elektrikli ısıtıcı için bir adet priz, acil durumlarda personelin çağırılması için 1 adet ışıklı çağırma butonu bulunmaktadır [119].

Şekil 3.13 L tipi cezaevi oda planları [130]

Çizelge 3. 1 L tipi ceza infaz kurumu mahkûm oda sayısı ve ebatları

T Tipi Ceza İnfaz Kurumu	Toplam Oda Sayısı	Yatak Mekânı Büyüklüğü	Yaşam Mekânı Büyüklüğü	Havalandırma Alanı
Tek Kişilik Oda	40	12.45 m ²	-	-
Üç Kişilik Oda	4	-	-	-
Yedi Kişilik Oda	61	87.15 m ²	56.59 m ²	65.19 m ²

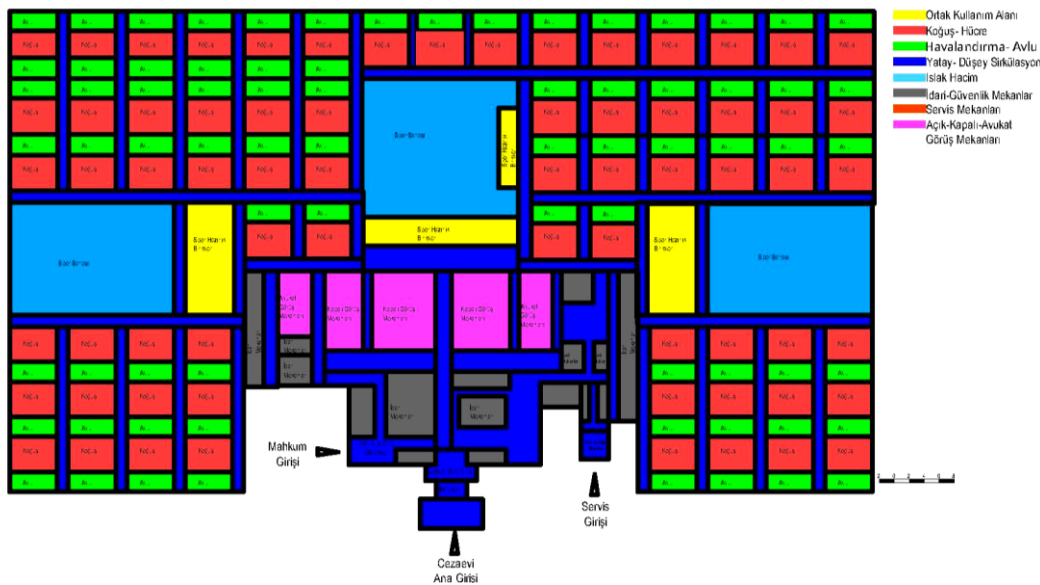
Ceza infaz kurumunda, günlük hizmetlerin (sayım, hastane, ziyaret, duruşma, tahliye, görüş vb.) kayıt altına alındığı, personelin idari blok ile hükümlü ve tutuklu bloklarına geçişlerinin kontrol altında tutulduğu ve tüm sirkülasyonun organize edildiği bir ana kontrol merkezi ile altı lokal kontrol merkezi bulunmaktadır (Şekil 3.14).

L tipi ceza infaz kurumlarında; kurum müdürü, ikinci müdürler, idare memuru, sayman ile yeterli sayıda doktor, diş hekimi, psikolog, sosyal hizmet uzmanı, öğretmen, kâtip, sağlık memuru, infaz ve koruma başmemuru, teknisyen, infaz ve koruma memuru, hasta bakıcı, odacı, çamaşırcı, kaloriferci ve hizmetli görev yapmaktadır (Şekil 3.15).

Türkiye' de 2012 yılında kullanımda olan 19 adet L Tipi Ceza ve İnfaz Kurumu bulunmaktadır [119].

Şekil 3.14 L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu kontrol merkezi koridoru [119]

Şekil 3.15 L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu şematik gösterimi [121]

3.3.11 M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

İki katlı olarak, koğuş sistemine göre inşa edilmiş olan M tipi kapalı ceza infaz kurumları, oda sistemine dönüştürülerek 4, 6, 8, 10 kişilik odalar oluşturulmuştur. Alt katlar yemekhane, üst katlar yatakhane olarak kullanılmaktadır. Kadınlar ve çocuklar için müstakil bölümler, her odaya ait havalandırma, tam teşkilatlı mutfak, soğuk hava deposu, özel ziyaretçi yeri, mescit, konferans salonu, hamam, berber, bulaşikhane, çamaşırhane, iş atölyeleri ve 6 adet disiplin hücresi bulunan kurum kalorifer ile ısıtılmaktadır.

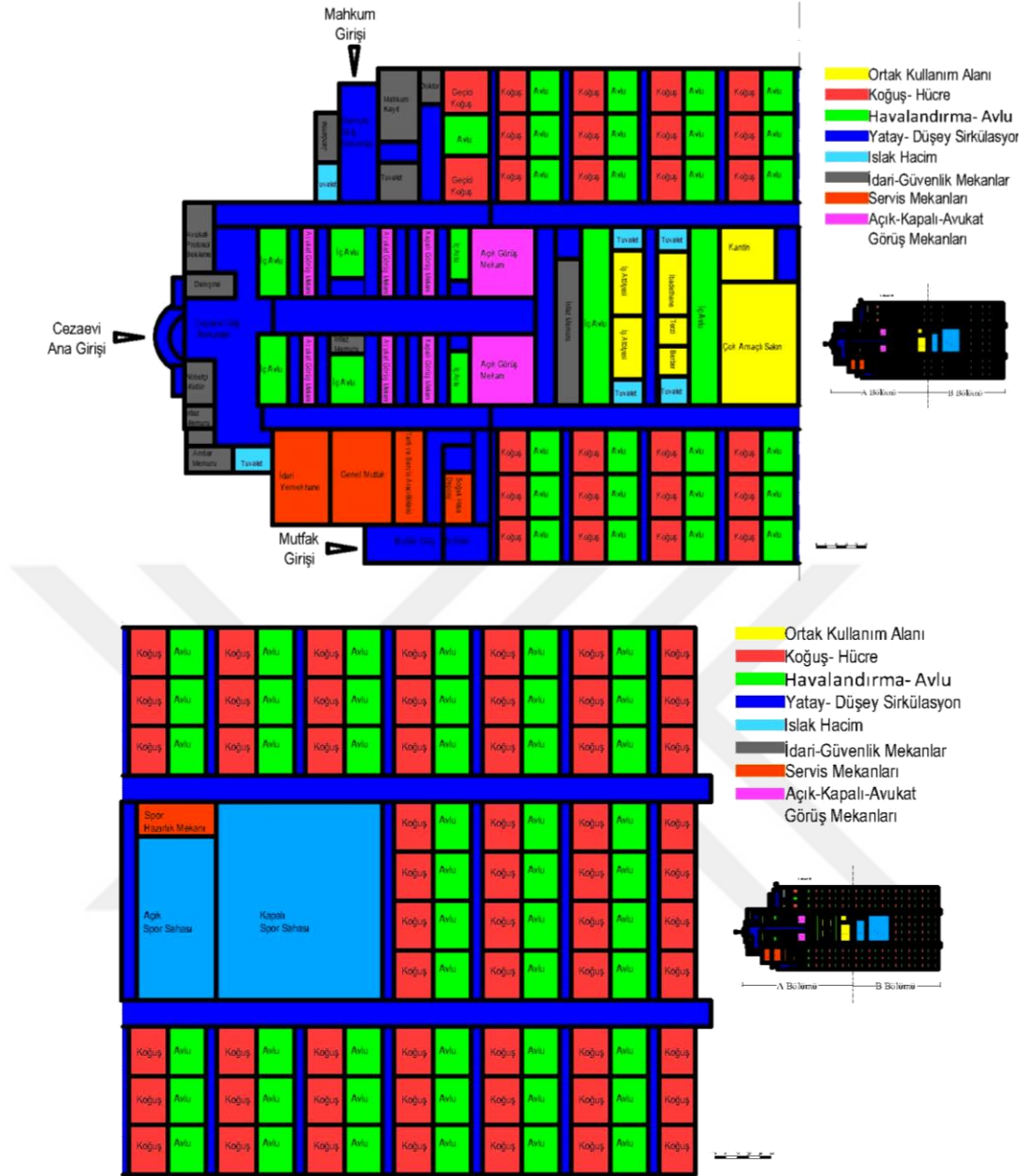
Türkiye' de 2012 yılında kullanımda olan 23 adet M Tipi Ceza ve İnfaz Kurumu bulunmaktadır [119].

3.3.12 T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

T tipi ceza infaz kurumları, büyük kentlerdeki eski ceza infaz kurumlarının yerlerine ya da kapasite yetersizliğine çözüm amacıyla inşa edilen uluslararası standartlara uygun, kapalı ceza infaz kurumlarıdır. Tutuklu ve hükümlülerin barınma, sağlık, eğitim ve her türlü iyileştirme taleplerine cevap verecek yeterli fizikî alanlar bulunmaktadır. Bu faaliyetlere ilave olarak, sportif ve kültürel hizmetlerin sunulacağı mekânlar da mevcuttur.

T tipi ceza infaz kurumunda hükümlü ve tutukluların sosyal ve kültürel alanları tanzim edilmiş, bu çerçevede net kullanım alanlarına sahip 494 m²'lik kapalı spor salonu, 251 m²'lik açık spor alanı, 226 m²'lik çok amaçlı gösteri salonu, aynı anda 450 kişinin açık görüş, 36 kişinin kapalı görüş yapacağı alanlarla birlikte, 32 kişilik avukat görüş mahalli bulunmaktadır. Ceza infaz kurumunda eğitim ve iyileştirme faaliyetleri çerçevesinde iş atölyeleri, dersane ve kütüphaneler ile revir ve sağlık üniteleri de yer almaktadır (Şekil 3.16).

Sekiz, üç ve tek kişilik oda sistemine (Çizelge 3.2) uygun olarak projelendirilen T tipi kapalı ceza infaz kurumları, koğuş sisteminden kaynaklanan güvenlik zafiyetlerini büyük ölçüde azaltmaktadır ve tüm sirkülasyonun organize edildiği bir kontrol merkezi bulunmaktadır. Ceza infaz kurumunun dış güvenliği için ihata duvarı üzerinde jandarma nöbetçi kuleleri bulunmaktadır [119].

Şekil 3.16 T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu kat planları [118]

Çizelge 3. 2 T tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu mahkûm oda sayısı ve ebatları

T Tipi Ceza İnfaz Kurumu	Toplam Oda Sayısı	Yatak Mekânı Büyüklüğü	Yaşam Mekânı Büyüklüğü	Havalandırma Alanı
Tek Kişilik Oda	16	12m ²	-	-
Üç Kişilik Oda	8	27m ²	27m ²	30m ²
Sekiz Kişilik Oda	72	32,5m ²	28m ²	35m ²

T tipi ceza infaz kurumlarında; kurum müdürü, ikinci müdür, idare memuru, sayman ile yeterli sayıda doktor, diş hekimi, psikolog, sosyal hizmet uzmanı, öğretmen, kâtip, sağlık memuru, infaz ve koruma başmemuru, teknisyen, infaz ve koruma memuru, hasta bakıcı, odacı, çamaşırcı, kaloriferci ve hizmetli görev yapmaktadır. Her bölümün ortak yaşam alanında; merkezi radyo, küçük bir mutfak, acil durumlarda personelin çağırılması için 1 adet ışıklı çağırma butonu bulunmaktadır.

Türkiye' de 2012 yılında kullanımda olan 17 adet T Tipi Ceza ve İnfaz Kurumu bulunmaktadır [119].

3.3.13 Kadın Ceza İnfaz Kurumları

Türkiye' de ve dünyada kadın suçluların erkek suçlulara oranı %2 ile %8 oranında değiştiği için genel olarak ceza infaz kurumları erkek suçlular için tasarlanmıştır (Çizelge 3.3). Türkiye' de kadın suçlular için yapılan ceza infaz kurumları ikiye ayrılmaktadır:

- Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumları
- Kadın Kapalı Açık Ceza İnfaz Kurumları

Çizelge 3. 3Türkiye'deki ceza infaz kurumlarında bulunan tutuklu ve hükümlülerin cinsiyetlerine ve yaş guruplarına göre dağılımı (01.12.2014 tarihinde) [119]

Yaş Gruplarına Göre Dağılım	Hükümlü			Tutuklu			Genel Toplam		
	E	K	T	E	K	T	E	K	T
12 ve 17 Yaş Arası (Çocuk)	458	16	474	1.477	45	1.522	1.935	61	1.996
18 ve 20 Yaş Arası (Genç)	4.309	112	4.421	3.007	90	3.097	7.316	202	7.518
21 ve 39 Yaş Arası (Genç-Orta Yetişkin)	83.298	2.767	86.065	12.622	508	13.130	95.920	3.275	99.195
40 ve 64 Yaş Arası (İleri Yetişkin)	39.201	1.848	41.049	4.267	213	4.480	43.468	2.061	45.529
65 ve 79 Yaş Arası (Yaşlı)	1.831	60	1.891	171	9	180	2.002	69	2.071
80 Üstü (İleri Yaşlı)	104	3	107	14	3	17	118	6	124
Yaş Grubu Bilinmeyen	33	9	42	61	7	68	94	16	110
Toplam	129.234	4.815	134.049	21.619	875	22.494	150.853	5.690	156.543

K=Kadın, E=Erkek, T=Toplam

3.3.13.1 Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

İstanbul Paşakapısı Ceza İnfaz Kurumu kadın tutukluların statüsüne, fiziksel ve ruhsal yapılarına ve topluma kazandırılma amaçlarına uygun olarak, tarihsel ve kültürel özelliğine önem verilerek restore edilmiş ve kadın ceza infaz kurumu hâline getirilmiştir. Kurum tüm İstanbul ceza infaz kurumlarında bulunan kadın tutukluların barındırıldığı çağdaş ve modern bir kadın tutukevi haline getirilmiştir. İstanbul Bakırköy'de 506 kişi kapasiteli modern bir kadın kapalı ceza infaz kurumu yapılmıştır. Kurumda 12'şer kişilik 38 ünite; 3'er kişilik 2 ünite; 44 adet de tek kişilik odalar bulunmaktadır. Ankara Sincan'da 352 kişi kapasiteli modern bir ceza infaz kurumunun yapımı tamamlanarak hizmete açılmıştır. Kurumda 12'şer kişilik 24 ünite; 3'er kişilik 12 ünite; 28 adet de tek kişilik odalar bulunmaktadır. Her iki ceza infaz kurumu da çağdaş normlara uygun olarak tasarlanmış olup eğitim, spor, kültürel iş atölyeleri, dershaneler ve her türlü iyileştirme alanlarına sahiptir.

Türkiye' de 2012 yılında kullanımda olan 5 adet Kadın Kapalı Ceza ve İnfaz Kurumu bulunmaktadır [119].

3.3.13.2 Kadın Açık Ceza İnfaz Kurumu

İş esası üzerine kurulmuş bulunan açık ceza infaz kurumlarında amaç üretime yöneliktir. Bu nedenle hükümlüler kurumdaki ilgili atölyelerde çalıştırılmaktadır. Böylece atıl durumdaki hükümlü iş gücü üretime kanalize edilmiş olup, tahliye sonrası bir meslek ve sanat öğrenmeleri amaçlanmaktadır. Açık ceza infaz kurumlarındaki bu faaliyetler kurumda kadrolu olarak görev yapan atölye şefleri tarafından yönlendirilmekte, gerek görüldüğü takdirde serbest işçi statüsünde de eleman istihdam edilmektedir.

Türkiye' de 2012 yılında kullanımda olan 1 adet Kadın Açık Ceza ve İnfaz Kurumu bulunmaktadır [119].

3.3.14 Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

Değişik tipleri mevcut olan kapalı ceza infaz kurumlarının kapasiteleri de farklıdır. Kapasitelerine göre; revir, müstakil mutfak, bulaşık ve çamaşırhane, soğuk hava

deposu, mescit, berber, özel ziyaretçi mahalli, hamam ve iş atölyeleri bulunmaktadır. Binalar kaloriferli olup kadın ve çocuk hükümlüler ile jandarmanın da kurumda ayrı bir bölümü mevcuttur.

Türkiye' de 2012 yılında kullanımda olan 22 adet kapalı ceza ve infaz kurumu bulunmaktadır [119].

Standart bir kapalı ceza infaz kurumunun dış güvenliğe yönelik tasarımlarında bulunması gereken unsurlar aşağıda sıralanmıştır [131], [36]:

- Sınırları belirleyen tel çit,
- İhata duvarlarının üzerine ya da müstakil olarak yapılmış yüksek gözetleme kuleleri ve nöbetçi kulübeleri,
- Dış güvenlik alanına giriş ve çıkışların yapılacağı ana kapı,
- Ziyaretçi bekleme salonu, garaj, otopark, atölye, su deposu, arıtma tesisi, trafo, yakıt deposu, çöp toplama ya da ihtiyaç duyulan diğer eklentiler,
- Enerji nakil hattı, gece aydınlatma sistemi ve atık su tesisatı,
- Ana yapıya ya da eklentilere ulaşım güzergâhlarıdır.
- Dış güvenlik alanlarında elektronik gözetleme sistemi ve ihata duvarlarının içinde duyarlı ikinci bir tel örgü sistemi de kullanılmalıdır.

Standart bir kapalı ceza infaz kurumunun iç güvenliğe yönelik tasarımlarında bulunması gereken unsurları aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür:

- Personel, mahpus, ziyaretçi, çalışanlar ile eşya ve malzemenin giriş-çıkışlarının yapılacağı kapı ya da kapılar,
- Çalışma ofislerinin bulunduğu idari bölüm,
- Mutfak, yemekhane, kalorifer dairesi, çamaşırhane, kantin, emanet eşya ve genel malzeme depoları gibi ortak hizmet üniteleri,
- Mahpus kabul ve tahliye bölümü,
- Koğuş ya da odalardan oluşan mahpus barınma üniteleri,

- Disiplin ceza ve tedbirlerinin uygulanacağı üniteler,
- Barınma ünitelerinde duş bulunmadığı takdirde, mahpusların yararlanabilecekleri hamam veya banyo ünitesi,
- Sağlık ünitesi,
- Spor ve jimnastik faaliyetleri için kapalı ve açık alanlar,
- Açık ve kapalı ziyaret alanları, avukat görüş odaları,
- Konferans salonu, kütüphane, eğitim ve hobi odaları gibi üniteler,
- Çalışma atölyeleri,
- Havalandırma avluları,
- Tüm bölüm ve üniteleri birbirine bağlayan ana ve tali koridorlar,
- Mahpusların yararlanacağı oda, koğuş, ünite ve bölümler ile ana ve tali koridorda özellikle demir malzemeden yapılmış pencere, kapı ve korkuluklar,
- Aydınlatma, ısıtma, soğuk ve sıcak su tesisatları ile atık su tahliye tesisatları, telefonla görüşme ve televizyon izleme sistemleridir.

Kapalı ceza infaz kurumlarının iç güvenlik alanlarının görüntülü olarak izlenebilmesi için elektronik güvenlik sistemleri de kullanılmalıdır [44].

3.3.15 Çocuk Ceza İnfaz Kurumları

3.3.15.1 Çocuk Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

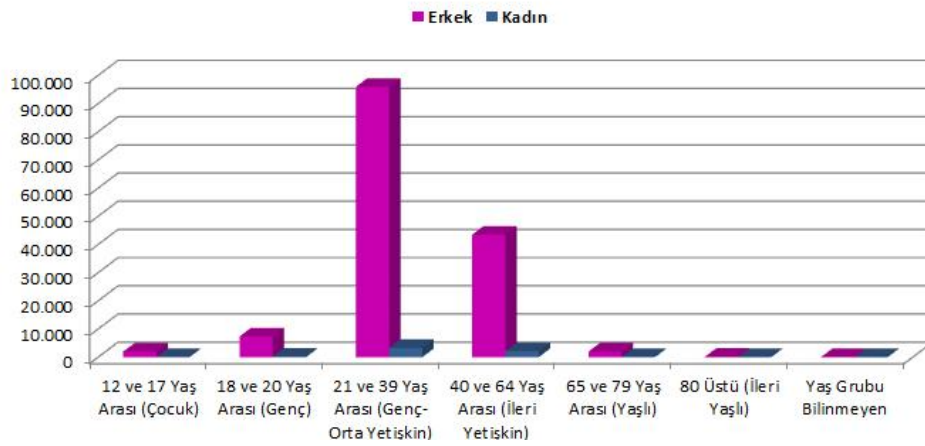
Çocuk kapalı ceza infaz kurumlarında dersane, kütüphane, müstakil yemekhane, mutfak, çamaşırhane ve terapi salonları bulunmaktadır. Cezaevinde mahkemelerce tutuklanmış olup yargılamaları devam eden çocuklar barındırılmakta, hüküm giyen çocuklar ise ıslahevlerine gönderilmektedir.

Türkiye' de 2012 yılında kullanımda olan 3 adet Çocuk Kapalı Ceza ve İnfaz Kurumu bulunmaktadır [119].

3.3.15.2 Çocuk Eğitimevi

Çocuk eğitimevleri kapasiteleri 100 ila 250 kişi arasında değişmektedir. Kurumda; revir, sinema, konferans salonu, müstakil yemekhane, yatakhane, tam teşekküllü mutfak, soğuk hava deposu, bulaşikhane, çamaşırhane, berber, kütüphane, spor alanları ve iş atölyeleri bulunmaktadır. Bu kurumlarda suç işledikleri zaman 12 ila 18 yaşları arasında bulunan ve cezasını çekmeye başladığında 18 yaşını doldurmayan hükümlü çocuklar barındırılmaktadır. 18 yaşını doldurup da bulundukları kurumda herhangi bir eğitim kurumuna devam eden çocukların, cezaevi idaresinin de uygun görmesi şartıyla devam ettikleri eğitim programlarını tamamlayabilmeleri açısından 21 yaşına kadar kalmalarına müsaade edilebilir.

Türkiye' de 2012 yılında kullanımda olan 2 adet Çocuk Eğitimevi bulunmaktadır [119].

Şekil 3.17 Türkiye'deki ceza infaz kurumlarında bulunan tutuklu ve hükümlülerin yaş guruplarına göre dağılımı (01.12.2014 tarihinde) [119]

Şekil 3.17'de Türkiye'de 1 Aralık 2014 tarihine ait ceza infaz kurumlarında bulunan tutuklu ve hükümlülerin yaş guruplarına göre dağılımı gösterilmektedir.

3.3.16 Açık Ceza İnfaz Kurumları

3.3.16.1 Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğüne Bağlı Açık Ceza İnfaz Kurumu

Kapalı ceza infaz kurumu müdürlüğüne bağlı açık ceza infaz kurumlarının ayrı bir müdürlükleri bulunmamakta olup, bulundukları kapalı ceza infaz kurumları müdürlüklerine bağlı olarak hizmet vermektedir.

Türkiye' de 2012 yılında kullanımda olan 56 adet Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğüne Bağlı Açık Ceza İnfaz Kurumu bulunmaktadır [119].

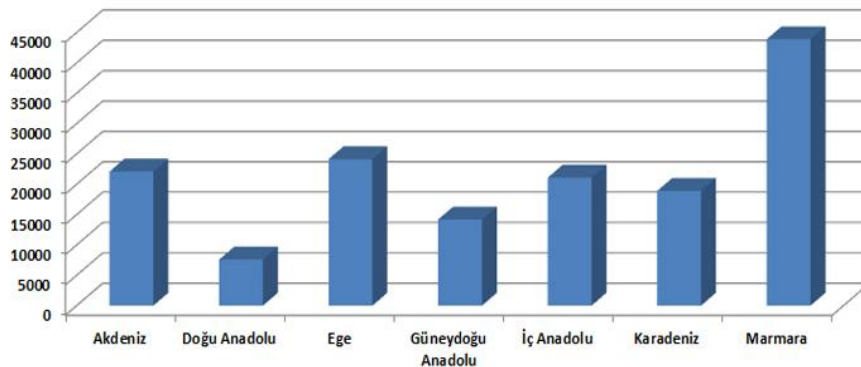
3.3.16.2 Bağımsız Açık Ceza İnfaz Kurumu

Tip proje üzerine inşa edilmiş bulunan açık ceza infaz kurumlarının kapasitesi 35 ile 485 kişi arasında değişmektedir. İş esası üzerine kurulan kurumlarda amaç üretime yöneliktir. Bu nedenle iş atölyeleri bulunmakta ve hükümlüler bu atölyelerde çalıştırılmaktadır. Böylece atıl durumdaki hükümlü iş gücü üretime kanallanmakta, tahliye sonrası bu hükümlülerin bir meslek ve sanat öğrenmeleri amaçlanmaktadır. Açık ceza infaz kurumlarındaki bu faaliyetler kurumda kadrolu olarak görev yapan atölye şefleri tarafından yönlendirilmektedir. Ayrıca gerek görüldüğü takdirde serbest işçi statüsünde de eleman istihdam edilmekte, bu personel aynı zamanda hükümlülerin bir meslek ve sanat öğrenmesini de sağlamaktadır [119].

Revir, sinema ve konferans salonu, yatakhane ve yemekhanesi ile tam teşekküllü mutfak, bulaşikhane, soğuk hava deposu, çamaşırhane, berber, özel ziyaretçi yeri, hamam ve mescidi de bulunan açık ceza infaz kurumları kaloriferli binalardır.

Mahpusların iş gücü, ceza infaz kurumunun bulunduğu bölgenin hammadde ve üretim imkânlarına göre yapılacak imalat atölyelerinde değerlendirilmektedir. Şekil 3.18'de Ülkemizde bulunan mahkûm sayılarının bölgelere göre dağılımı görülmektedir,

Türkiye' de 2012 yılında kullanımda olan 35 adet Bağımsız Açık Ceza İnfaz Kurumu bulunmaktadır [119].

Şekil 3.18 Türkiye'deki ceza infaz kurumlarında bulunan tutuklu ve hükümlülerin bölgelere göre dağılımı (01.12.2014 tarihinde) [119]

DÜNYA' DAKİ GÜNCEL CEZAEVİ TASARIM ÖLÇÜTLERİ VE STANDARTLARI

Vücuda yönelik şiddet içeren cezaların insanlığa aykırı olduğunu savunan hümanistler, suçlunun işlemiş olduğu suçtan dolayı pişmanlık duyup ıslah olmasını bekleyen Püriten (16. ve 17. yüzyıllarda I. Elizabeth'in İngiliz Kilisesi'nde başlattığı reformist harekete karşı çıkan, kendini "safılığı" aramak olarak tanımlayan bir Protestan doktrin ve ibadet şeklidir [21]. Hristiyanlar ve nihayet her ferde eşit ceza vermesi gereken, iktidarın hem eşitliği sağlama hem de bu durumu kendi lehine olacak şekilde kullanarak fertler üzerinde daha fazla müdahil olma imkânına sahip olan bürokrasi, modern hapisanenin doğuşundaki üç ana unsur olarak karşımıza çıkmaktadır [132]. Aydınlanma dönemiyle birlikte, özellikle 19. yüzyılın ilk yarısında başlayan ceza infaz kurumlarını düzeltme ve buralarda kalanları âhlaki yönden iyileştirme çabaları hız kazanmıştır. Bedensel cezaların yerine, hapis ve iş cezalarının konulması için araştırmalar yapılmaya başlanmıştır [11].

Uluslararası boyutta, hürriyet bağlayıcı cezaların infazında ortak "standart kuralların" ortaya konulabilmesi için, 19. yüzyılın ortalarından itibaren uluslararası kongreler yapılmaya başlanmıştır. Bu kapsamda 1846 yılında Frankfurt'ta, 1847 yılında Brüksel'de kongreler yapılmış; çalışmalar 19. yüzyılın sonlarına doğru aralıklarla devam ederek yoğunluk kazanmıştır [42].

Ancak bu dönemden sonra başlayan Dünya Savaşları, infazın insanileştirilmesine karşı çıkan totaliter sistemler, bu çabaları önemli ölçüde engellemiştir. Tüm bu olumsuz koşullara rağmen 20. yüzyılın ikinci yarısında uluslararası reform hareketlerinin ortaya

çıkmaaya başlamasıyla birlikte ilk kez infaz hukuku alanında bir ülkenin iç hukukuna yön verebilecek kurallar ortaya konmuştur. "Birleşmiş Milletler" ve "Avrupa Konseyi" gibi uluslararası örgütler tarafından hazırlanan bildiriler ve alınan kararlar çağdaş infaz uygulamaları alanında standart kuralların oluşumunu sağlamıştır [11].

"İnsan haklarının" korunması ve demokratik yönetim, uygar ülkelerin benimsediği uluslararası hukukun ilkeleri olarak bütün dünyanın bir numaralı gündemi haline gelmiştir [132].

Modern çağda, ceza infaz sisteminin geçirdiği dönüşümle birlikte mahkûmlara yönelik ciddi bazı değişikliklerin de meydana geldiği bir gerçektir. Allen (Prof. Dr. Harry E. Allen: Louisville Üniversitesi Adalet Yönetimi Bölümü, Öğretim Görevlisi) ve Simonsen (Dr. Clifford E. Simonsen, ABD Ordusu Albayı) değişiklikleri 3 grupta ele almaktadırlar:

- 1) Mahkûmlara tanınan hak ve ayrıcalıkların artması,
- 2) Cezaevindeki şiddet eylemlerinin azalması,
- 3) Rehabilitasyon çalışmalarında yaşanan gelişmeler.

Günümüzde rehabilitasyon çalışmalarının amacı, suçluları suç işlemekten alıkoyacak şekilde iyileştirmektir. Glaser (Daniel L. Glaser: Amerikan Terörizm ve Mali İstihbarat Dairesi Genel Müdür Yardımcısı) , suçlulara yönelik ıslah çalışmalarının tarihsel süreç içerisinde öç alma, hapsedme ve reformasyon sürecinden gerçek günümüzde dördüncü aşama olarak suçluları toplumla yeniden bütünleştirme aşamasına geldiğini belirtmektedir. 21. yüzyılda cezaevinde suçluların rehabilite edilmeleri ve toplumla bütünleşmelerinin sağlanması, cezaevi infaz sistemin önemli bir görevi olarak kabul edilmektedir. Öyle ki, son dönemlerde cezaevi sisteminin, ceza ve kontrol amacından çok rehabilitasyon amacının öncelik kazanması gerektiği yoğunluklu olarak ifade edilmeye başlanmıştır [133].

4.1 Dünya'daki İlgili Sözleşme, Standart ve Bildiriler

Akıl, irade, özgürlük gibi bir çok özelliği içinde barındıran insanın, doğuştan itibaren hatta ana rahmine düştüğü andan itibaren ırk, dil, cinsiyet vb. gibi herhangi bir ayırım gözetilmeksizin sırf insan olması sebebiyle sahip olduğu dokunulmaz ve devredilmez

haklar vardır. Kısaca, insan hakları, kişinin özgürlük ve onurunu güvence altına alan haklardır [116].

Cezaevi mimarisindeki gelişmelere paralel olarak, 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra, Almanya ve Amerika'daki gelişmelerin yanı sıra, uluslararası reform hareketlerinin de ortaya çıktığı görülmektedir. 1955 yılında Birleşmiş Milletler tarafından Cenevre'de düzenlenen "Suçların Önlenmesi ve Hükümlülere Muamele" adlı kongrede, "Hükümlülere Muamelede Uyulacak Asgari Standart Kurallar" belirlenmiş ve 31 Temmuz 1957'de kabul edilmiştir. "Hükümlülere Muamelede Uyulacak Asgari Standart Kurallar", 19 Ocak 1973'de Avrupa Konseyi tarafından da kabul edilmiştir. 12 Şubat 1987'de, bu maddelere yeni kabul edilenleri de eklenerek, 100 maddeden oluşan "Avrupa Ceza İnfaz Kuralı" belirlenmiştir [22].

Bu belgeler, bütün devletler için yasal bağlayıcı olan anlaşmalardır. Birçoğunda özgürlüğü elinden alınmış kimselere değinmeler vardır. Bunlara ek olarak, doğrudan mahkûmlarla ve hapis koşullarıyla ilgili bir dizi uluslararası belge bulunmaktadır. Bunlar [127], [132] ;

- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (1948)
- İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme (1953)
- Mahpusların İyileştirilmesi İçin Birleşmiş Milletler Minimum Standart Kuralları (1957)
- Uluslararası Medenî ve Siyasî Haklar Sözleşmesi (1966)
- İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayri-İnsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (1975)
- Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere Mahpusların İyileştirilmesi İçin Minimum Standart Kurallar Hakkındaki Tavsiye Kararları (1987)
- Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere Avrupa Cezaevi Kuralları Hakkındaki Tavsiye Kararı (1987)
- Tutuklama veya Hapsetmenin Herhangi Bir Şekline Tâbi Tutulan Kişilerin Korunması İçin Prensipler Bütünü (1988)

- İşkencenin ve Gayri-İnsani veya Küçültücü Ceza veya Muamelenin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi (1989)
- Diğer uluslararası sözleşmeler ve uluslararası belgelerdir.

Bunların uluslararası cezaevi standartlarından sözleşme hükmünde olanlar, bağlayıcı olup uyulması zorunludur. Tavsiye kararı niteliğinde olanlar ise, bağlayıcı olmamakla birlikte, çağdaş ülkeler tarafından uyulması gereken kurallardır. Uluslararası standartlar asgari kuralları koymaktadır. Ancak ülkeler, uygulamalarıyla bu standartların üzerine de çıkabilirler [132].

4.1.1 Avrupa Konseyi Cezaevi Standartları ve İlgili AK Sözleşmeleri

Avrupa Konseyi'nin cezaevleri ile ilgili olarak, her durum ve bileşenine ait standartları, ilgili sözleşmeleri, kuralları, bildirileri bulunmaktadır. Dünya' daki Güncel Cezaevi Tasarım Ölçütleri ve Standartları başlığı kapsamında inceleme yapılacağı için, öncelikli olarak konunun mimari yönlendirmede bulunan maddeleri orjinal haliyle belirtilip, ilgili değerlendirmeler yapılacaktır.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere Avrupa Cezaevi Kuralları Hakkında Rec (2006) 2 Sayılı Tavsiye Kararı, Bakan Delegelerinin 11 Ocak 2006 tarihli ve 952 sayılı oturumunda Bakanlar Komitesi'nce kabul edilmiştir.Bakanlar Komitesi, Avrupa Konseyi statüsünün 15.b maddesi gereğince [Ek-B],

"Hapis cezalarının infazında ve mahpusların iyileştirilmesinde, emniyet, güvenlik ve disiplin ihtiyaçlarının hesaba katılmasını, aynı zamanda insanlık onurunu zedelemeyen ve mahpuslara anlamlı meşgul edici faaliyetler ile iyileştirme programları sunan, böylece onları toplumla yeniden bütünleşmeye hazırlayan cezaevi koşulları sağlanmasının gerekliliğini önemle belirterek;

Avrupa Konseyine üye devletlerin, kendi cezaevi politikalarına ilişkin ortak ilkeleri güncellemelerinin ve bunlara uymaya devam etmelerinin önemli olduğunu düşünerek; Daha da önemlisi, söz konusu ortak ilkelere uyulmasının, bu alandaki uluslararası işbirliğini artıracığını düşünerek;

Son yirmi senede Avrupa'da cezaevi alanındaki önemli gelişmeleri etkileyen sosyal değişiklikleri not ederek" tavsiye eder.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere Avrupa Cezaevi Kuralları Hakkında Rec (2006) 2 Sayılı Tavsiye Kararına Ek, 2. Bölüm, Hapsedilme Koşulları:

- Yerleştirme ve barındırma
- Hijyen
- Açık havaya çıkma ve boş zaman faaliyetleri
- Eğitim
- Kadınlar
- Çocuklar
- Küçük çocuklar

Yerleştirme ve Barındırma

Madde 17- (1) Mahpuslar, mümkün olabildiğince evlerine veya sosyal rehabilitasyon ortamlarına yakın cezaevlerine yerleştirilmelidirler.

Madde 17- (2) Cezaevlerine yerleştirmede, suçun devamlı takibi, güvenlik ve emniyet gerekleri ve tüm mahpuslara uygun rejimlerin sağlanması ihtiyacı hesaba katılmalıdır.

Madde 17- (3) İlk yerleştirme ve sonradan yapılacak bir cezaevinden diğerine nakil konusunda, mümkün olabildiğince mahpusa danışılmalıdır.

Madde 18- (1) Mahpuslara sağlanan barınma yerleri ve özellikle bütün yatakhane bölümleri, insan onuruna ve mümkün olabildiğince özel yaşama saygı gösterecek biçimde olmalı, iklim koşulları ve özellikle zemin alanı, havanın metreküp miktarı, aydınlatma, ısıtma ve havalandırma dikkate alınarak, sağlık ve temizlik gereklerini karşılamalıdır.

Madde 18- (2) Mahpusların yaşadığı, çalıştığı veya bir araya geldiği tüm binalarda:

a) Pencereleler, mahpusların normal koşullarda gün ışığında okumalarını veya çalışmalarını mümkün kılmaya yeterli büyüklükte olmalı ve klima sistemiyle yeterli

ölçüde bir havalandırmanın yapıldığı haller hariç, temiz havanın içeriye girmesini sağlamalıdır (Şekil 4.1);

b) Yapay aydınlatma, onaylanan teknik standartlara uygun olmalıdır (Şekil 4.2).

c) Mahpusların personel ile gecikmeksizin irtibat kurmasını mümkün kılan bir alarm sistemi olmalıdır.

Madde 18- (3) Paragraf 1 ve 2'de değinilen konulardaki özel asgari gereklilikler, ulusal mevzuatta düzenlenmelidir.

Madde 18- (4) Ulusal mevzuat, bu asgari gerekliliklerin cezaevlerinin kalabalık olması gerekçe gösterilerek ihlal edilmemesinin temini için mekanizmalar sağlamalıdır.

Madde 18- (5) Başkalarıyla aynı koğuşı paylaşmasının tercih edilebilir olması dışında, mahpuslar normal olarak geceleri tek kişilik odalarda barındırılmalıdır.

Madde 18- (6) Kalacak yer, sadece bu amaç için uygun olması durumunda paylaşılmalı ve mahpuslardan sadece birbirleriyle uyum içinde olanların aynı yeri paylaşmaları sağlanmalıdır.

Madde 18- (7) Mümkün olabildiğince, başkalarıyla aynı koğuşı paylaşması istenen mahpuslara öncelikle bir seçim hakkı tanınmalıdır.

Madde 18- (8) Mahpusların özel cezaevlerine veya bir cezaevinin özel bölümlerine yerleştirilmesine karar verilirken;

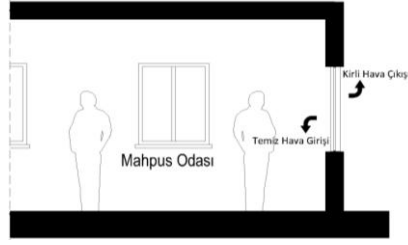
a) Tutuklu mahpusların hükümlülerden ayrı olmasına;

b) Erkek mahpusların kadın mahpuslardan ayrı olmasına;

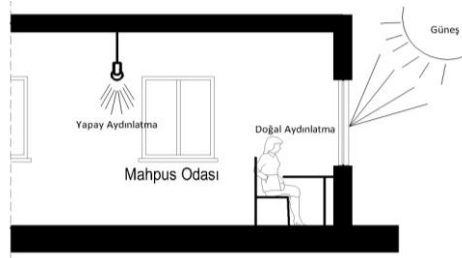
c) Genç yetişkin mahpusların büyüklerden ayrı olmasına dikkat edilmelidir.

Madde 18- (9) Mahpusların, düzenlenen etkinliklere birlikte katılmalarına imkân sağlamak amacıyla, ...ayrı barındırma gerekliliklerine istisnalar konulabilir; ancak mahpuslar birlikte kalmaya muvafakat etmedikçe ve cezaevi yetkililerince hepsinin yüksek çıkarı için en iyisinin böyle olacağına karar verilmedikçe, bu gruplar geceleri daima birbirinden ayrılmalıdırlar.

Madde 18- (10) Bütün mahpusların kaldıkları yerler, onların kaçmasına, kendilerine ve başkalarına zarar verme tehlikesine karşı asgari sınırlayıcı güvenlik düzenlemelerine uygun koşullarda olmalıdır [Ek-B].

Şekil 4.1 Mahkûm odası doğal havalandırması

Şekil 4.2 Mahkûm odası doğal ve yapay aydınlatması

Avrupa Konsey Kararı gereği; cezaevleri kadın, erkek, genç, mahkûm ve tutuklular birbirinden ayrı, zorunlu haller dışında tek kişilik odalarda, evlerine ya da rehabilitasyon merkezlerine yakın olarak düzenlenmelidir. Mahpuslara sağlanan barınma mekânları, yatakhane bölümleri insan onuruna ve özel yaşama saygı gösterecek biçimde olmalıdır. İklim şartları, mekânın yeterli kullanım ve hava alanı, aydınlatma, ısıtma, sağlık ve temizlik gereksinimleri ulusal standartlara uygun olarak dikkate alınmalıdır. Pencereleler, mahkûmların gün ışığında okumalarını ve çalışmalarını yapabilceği, doğal havalandırmayı sağlayan (Şekil 4.1), standartlara uygun olmalıdır. Gerektiğinde kullanılması için yapay aydınlatma (Şekil 4.2), havalandırma ve personelle iletişimi sağlayan alarm sistemi düşünülmelidir.

Hijyen

Madde 19- (1) Her cezaevinin bütün bölümleri gerekli şekilde bakılmalı ve her zaman temiz tutulmalıdır.

Madde 19- (2) Mahpuslar cezaevine kabul edildiklerinde kalacakları odalar veya diğer yatma yerleri temiz olmalıdır.

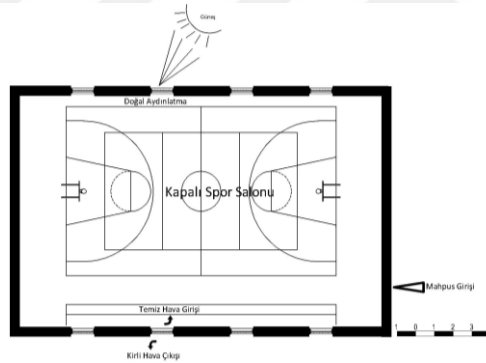
Madde 27- (3) Mahpusların bedensel sağlıklarını geliştirmek ve uygun egzersizler ile boş zaman etkinliklerine imkân sağlamak amacıyla doğru bir biçimde organize edilen faaliyetler cezaevi rejiminin ayrılmaz bir parçasını oluşturmalıdır.

Madde 27- (4) Cezaevi yetkilileri uygun tesisat ve ekipman sağlayarak bu tür faaliyetleri kolaylaştırmalıdır.

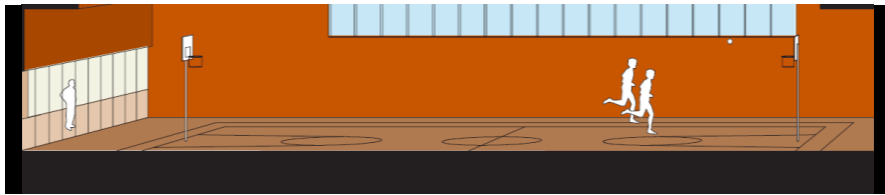
Madde 27- (5) Cezaevi yetkilileri, ihtiyaç duyan mahpuslar için özel faaliyetler organize edilmesine yönelik düzenlemeler yapmalıdır.

Madde 27- (6) Spor, oyunlar, kültürel faaliyetler, özel hobiler ve diğer boş zaman uğraşlarını kapsayan eğlendirici fırsatlar yaratılmalıdır ve mümkün olabildiğince mahpusların bu etkinlikleri organize etmelerine izin verilmelidir.

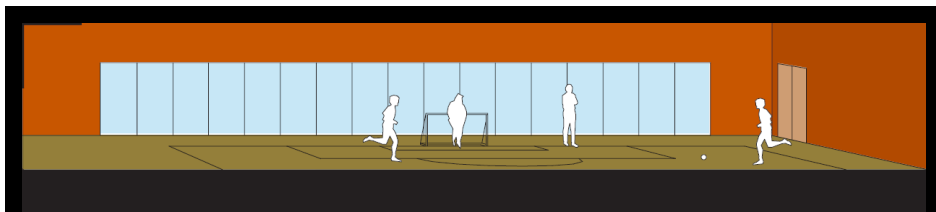
Madde 27- (7) Mahpusların egzersiz esnasında ve eğlendirici faaliyetlere katılmaları için birbirleriyle bir araya gelmelerine izin verilmelidir (şekil 4.5, şekil 4.6) [Ek-B].

şekil 4.4 Cezaevi kapalı spor salonu

şekil 4.5 Cezaevi açık spor sahası örneği [134]

şekil 4.6 Cezaevi kapalı spor salonu örneği [134]

Avrupa Konsey Kararı gereği; cezaevi kapsamında, mahpusların iklim şartlarının uygun olduğu dönemde yararlanmaları amacıyla açık spor alanları, hava şartlarının uygun olmadığı durumda, sportif aktivitelerini düzenleyebilecekleri kapalı spor alanları (Şekil 4.4) olmalıdır. Ayrıca mahpusun boş vakitlerini değerlendirmek, eğlenceli ve eğitici hale dönüştürmek amacıyla düzenleyebilecekleri aktiviteleri sergileme amacıyla çok amaçlı salon ve hobi alanları cezaevi içerisinde tasarlanmalıdır.

Eğitim

Madde 28- (1) Her cezaevi, mahpusların beklentilerini de dikkate alarak, bireysel eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için onlara mümkün olabildiğince ayrıntılı ve anlaşılır eğitim programları sağlamaya çalışmalıdır.

Madde 28- (2) Okuma yazma bilmeyen veya dört işlem yapamayan mahpuslar ile temel ya da mesleki eğitimden yoksun bulunanlara öncelik verilmelidir.

Madde 28- (3) Genç mahpusların ve özel ihtiyacı bulunanların eğitimine özel dikkat gösterilmelidir.

Madde 28- (4) Cezaevi rejimi içerisinde eğitim, çalışmadan daha düşük bir statüye sahip olmamalı ve eğitim faaliyetlerine katılan mahpuslar bu yüzden veya başka nedenlerle mali yönden dezavantajlı duruma düşmemelidirler.

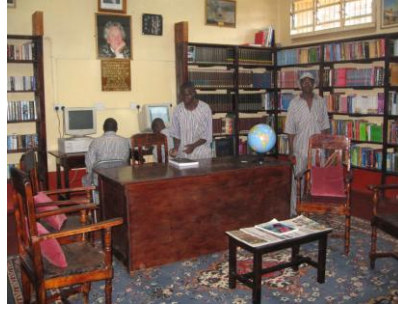
Madde 28- (5) Her kurumda mahpusların yararlanması için eğlendirici ve eğitsel kaynak, kitap ve diğer kitle iletişim araçlarıyla yeterli bir biçimde donatılmış zengin bir kütüphane bulunmalıdır (Şekil 4.7).

Madde 28- (6) Mümkün olabilen her durumda, cezaevi kütüphanesi toplumdaki kütüphane hizmetleriyle işbirliği yapılarak düzenlenmelidir.

Madde 28- (7) Uygulanabildiği ölçüde mahpusların eğitimi;

a) Ülkenin eğitim ve mesleki eğitim sistemiyle bütünlük içerisinde olmalıdır. Böylece mahpuslar tahliyelerinden sonra herhangi bir zorlukla karşılaşmaksızın eğitim ve mesleki eğitimlerine devam edebilirler (Şekil 4.8);

b) Dışarıdaki eğitim kurumlarının desteğiyle olmalıdır [Ek-B].

Şekil 4.7 Kurum içi kütüphane [134]

Şekil 4.8 Mapus atölyesi çalışmaları-, HMP Dartmoor, Devon. [134]

Avrupa Konsey Kararı gereği; cezaevinde bulunan mahpusların başta temel eğitim olmak üzere, eğitim ve öğretim faaliyetlerini sürdürmek amacıyla yeterli sayıda derslik oluşturulmalıdır. Ayrıca yeterli donanımına sahip zengin bir kütüphane de (Şekil 4.7) kurum bünyesinde tasarlanmalıdır.

Kadınlar

Madde 34- (1) Bu kurallarda yer alan kadın mahpuslarla ilgili özel düzenlemelere ek olarak, yetkililer, onların hapiste tutulmasının herhangi bir yönünü etkileyen bir karar aldıklarında, bu tür mahpusların sosyal, psikolojik, bedensel ve mesleki ihtiyaçlarına özel dikkat göstermelidirler.

Madde 34- (2) Kural 25.4 (Bedensel, ruhsal veya cinsel istismara tabi tutulmuş olan mahpusların ihtiyaçlarına özel dikkat gösterilmelidir) 'de düzenlendiği biçimde ihtiyaç halinde bulunan kadın mahpusların bu alandaki özel servislere erişimleri için özel çaba gösterilmelidir.

Madde 34- (3) Kadın mahpusların cezaevi dışında doğum yapmalarına izin verilmelidir. Ancak bir çocuğun cezaevinde doğması halinde, yetkililer, gerekli tüm destek ve kolaylıkları sağlamalıdır [Ek-B].

Avrupa Konsey Kararı gereği; kadın mahkûmların bulunduğu cezaevi bölümünde kadınların psikolojik, bedensel ve mesleki ihtiyaçlarına cevap verecek ilgili birimler düzenlenmelidir. Ayrıca kadın mahkûmun doğumunu cezaevinde gerçekleştirmesini sağlayacak ilgili sağlık bölümü tasarlanmalı, ihtiyaçları karşılanmalıdır.

Çocuklar

Madde 35- (1) On sekiz yaşından küçük çocukların yetişkinlere ait bir cezaevinde tutulduğu istisnai hallerde, yetkililer, tüm mahpuslara sunulan hizmetlere ilaveten, toplum içindeki çocuklara sunulan sosyal, psikolojik ve eğitsel hizmetlere, dini korunmaya, eğlenceli programlara veya bunlara denk hizmetlere kurumdaki çocukların da erişimini sağlamalıdır.

Madde 35- (2) Çocuk olan ve zorunlu eğitime tabi olan her mahpusun bu tür zorunlu eğitimi alması sağlanmalıdır.

Madde 35- (3) Cezaevinden tahliye edilen çocuklara ilave yardımlar sağlanmalıdır.

Madde 35- (4) Çocuklar, cezaevlerinde tutulmaları halinde yüksek yararlarına aykırı olmadığı sürece cezaevinin yetişkinler tarafından kullanılan bölümünden ayrı bir yerde muhafaza edilmelidirler [Ek-B].

Avrupa Konsey Kararı gereği; yetişkinlere ait cezaevinde, onsekiz yaşın altında mahpusların bulunduğu durumda, çocuklar kesinlikle yetişkinlerle bir arada olmayacak şekilde düzenleme yapılmalıdır. Ayrıca çocuğun eğitim hayatını devam ettirebilmesi için derslikler düzenlenmeli, sosyal, psikolojik, eğitsel ihtiyacını sağlamak amacıyla spor alanı, çok amaçlı salon ve psikolog, pedegog için gerekli mekânlar oluşturulmalıdır.

Küçük Çocuklar

Madde 36- (1) Küçük çocuklar sadece yüksek yararlarının gerektirmesi halinde cezaevinde bir ebeveynle birlikte kalabilmelidirler. Bu çocuklara mahpus gibi muamele edilmemelidir.

Madde 36- (2) Küçük çocukların, cezaevinde bir ebeveynle kalmalarına izin verildiğinde, ebeveynin çocuğuyla birlikte katılamayacağı bir etkinliğe iştirak etmesi durumunda, çocuğun kalabileceği ve nitelikli kişilerce hizmet verilen bir kreş oluşturulması için özel düzenleme yapılmalıdır (Şekil 4.9).

Madde 36- (3) Bu tür çocukların rahatının sağlanması için özel bir yatak ünitesi kurulmalıdır (Şekil 4.10) [Ek-B].

Şekil 4.9 Quito Ecuador Kadın Cezaevi'nde çocuk uyuma ve oyun bölümü [135]

Şekil 4.10 Ebeveyni ile kalan çocuk için yatak düzenlemesi [136]

Avrupa Konsey Kararı gereği; cezaevinde ebeveyni ile kalmak zorunda olan çocuğun, katılamayacağı bir etkinlikte kalabileceği nitelikli bir kreş tasarlanmalı (Şekil 4.9), küçük çocukların ebat ve ihtiyacına uygun yatak düzenlenmelidir (Şekil 4.10).

4.1.2 Birleşmiş Milletler Cezaevi Standartları ve İlgili BM Sözleşmeleri

Birleşmiş Milletler "Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar"; 1955'te Cenevre'de toplanan Suçların Önlenmesi ve Suçluların Islahı Üzerine Birinci Birleşmiş Milletler Konferansı tarafından kabul edilmiş, Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından 31 Temmuz 1957 tarihli ve 663 C (XXIV) sayılı ile 13 Mayıs 1977 tarihli ve 2076 (LXII) sayılı Kararlarıyla onaylanmıştır [126].

Her mahkûmun bir insan olduğu unutulmadan standartta insani unsurlar, güvenlik tedbirleri ve ana konu olan cezalandırma maddeleri incelikle dikkate alınmış ve açıklanmıştır. Konunun geniş bir açıklaması olması sebebiyle mimari oluşuma atıfta bulunan, yön gösterici maddeleri dikkate alınacaktır.

- İlk tespitler

- Temel prensipler
- Kategorilere ayırma
- Kalacak yer
- Kişisel temizlik
- Giysi ve yatak
- Yiyecek
- Beden eğitimi ve spor
- Sağlık hizmetleri
- Kitaplık
- Eğitim ve eğlence
- Akıl ve ruh hastası olan mahpuslar
- Göz altında veya tutuklu bulunan mahpuslar

İlk Tespitler

Madde 1- Aşağıdaki kurallar, cezaevi sistemi için ayrıntılı bir model tanımlama niyeti taşımamaktadır. Bu kurallar sadece, çağdaş düşüncenin genel kabullerine ve günümüze en uygun düşen sistemlerin temel unsurlarına dayanarak, mahpusların ıslahında ve cezaevlerinin idaresinde genellikle kabul görmüş, geçerli prensipleri ve uygulamaları göstermektedir.

Madde 2- Yeryüzündeki hukuki, sosyal, ekonomik ve coğrafi şartların büyük değişiklik gösterdiği göz önünde tutulduğunda, bu kuralların tamamının her yerde ve her zaman uygulanma imkânı bulunmadığı açıktır. Ancak, Birleşmiş Milletler tarafından gerekli oldukları kabul edilen asgari şartları bir bütün olarak ifade ettiği düşünülen bu kurallar, uygulama sürecinde ortaya çıkan pratik güçlükleri yenmek için sürekli bir çabanın harekete geçirilmesine yardım ederler.

Madde 3- Bu kurallar öte yandan, fikirlerin sürekli geliştiği bir alanı düzenlemektedir. Bu kurallar, prensiplerle uyum içinde bulunan tecrübeleri ve uygulamaları kaldırmak istememekte, bu kuralların metninden bir bütün olarak çıkan amaçları daha ileriye

götürmek istemektedir. Hapishane merkez yönetimlerini bu kuralların ruhuna uygun davranmak kaydıyla kuralların metninden ayrılabilirler.

Madde 4- Birinci Bölüm, kurumların genel idaresini düzenlemektedir; bu bölüm, hukuki ve cezai bir nedenle, tutuklu veya mahkûm olan, bir yargıcın karar verdiği, güvenlik tedbirlerine veya iyileştirici tedbirlere tabi tutulan her kategorideki mahpuslara uygulanır [126].

Birleşmiş Milletler Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar'ı; mahpusların ıslahını ve cezaevi idaresinde geçerli prensip ve uygulamaları içerir, bir cezaevi sitem modeli değildir. Bu kuralları, Dünya' daki her yerde ve her zaman uygulamak mümkün olmasa da ortaya çıkan problemleri çözmek için sürekli gelişen bir alanı kapsamaktadır.

Temel Prensipler

Madde 6- (1) Aşağıdaki kurallar taraf gözetmeden uygulanır. Kuralların uygulanmasında ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir fikir, ulusal veya toplumsal köken, mülkiyet, doğum veya diğer bir statü gibi sebeplerle ayrımcılık yapılamaz.

Madde 6- (2) Öte yandan, mahpusların mensubu oldukları dinsel inançlara ve âhlaki ilkelere saygı gösterilmesi zorunludur [126].

Kategorilere ayırma

Madde 8- Cinsiyetleri, yaşları, ceza sicilleri, tutulmalarının hukuki nedenleri ve kendilerine uygulanacak rejimin gerekleri dikkate alınarak farklı kategorilere ayrılan mahpuslar, ayrı kurumlarda veya bu kurumların ayrı bölümlerinde tutulurlar. Buna nedenle,

Madde 8- (a) Erkekler ve kadınlar mümkün olduğu kadar ayrı kurumlarda tutulurlar; hem erkekleri hem de kadınları barındıran kurumlarda kadınlara tamamıyla ayrı yerler tahsis edilir;

Madde 8- (b) Tutuklu mahpuslar, hükümlü mahpuslardan ayrı mekânlarda tutulurlar;

Madde 8- (c) Borç yüzünden veya diğer bir hukuki sebeple hapsedilenler ile, cezai bir fiil nedeni ile hapsedilenler ayrı yerlerde tutulurlar;

Madde 8- (d) Genç mahpuslar yetişkin mahpuslardan ayrı yerde tutulurlar.

Birleşmiş Milletler Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar gereği: Mahpuslar; kadın, erkek, genç, yetişkin, tututlu, hükümlü ve suçluluk derecelerine göre farklı kurumlarda yada aynı kurumun bağımsız farklı bölümlerinde yer alırlar [126].

Kalacak Yer

Madde 9- (1) Mahpusların uyuyacakları yerler, tek kişilik küçük bir yer veya oda ise, her mahpus gece tek başına bu odada kalır. Geçici kalabalıklık gibi özel nedenlerle hapishane merkez idaresinin bu kurala istisna getirmesi gerektiğinde bile, iki mahpusun küçük bir yerde veya odada bir arada tutulması uygun değildir.

Madde 9- (2) Koşuş sisteminin uygulandığı yerlerde, aynı koşuşa bu şartlar altında birbirleri ile uyuyabilecek kişiler dikkatle seçilerek yerleştirilir. Kurumun özelliği dikkate alınarak, düzenli biçimde gece denetimleri yapılır.

Madde 10- Mahpuslara kalmaları için ayrılan bütün yerlerde ve özellikle uyumak için kaldıkları yerlerde, iklim şartlarına ve ayrıca metreküpteki hava miktarına, asgari metrekare alana, ıslıklandırmaya, ısıtmaya ve havalandırmaya gerekli özen gösterilerek, sağlık için gerekli bütün ihtiyaçlar karşılanır.

Madde 11- Mahpusların yaşamaları ve çalışmaları istenen yerlerde,

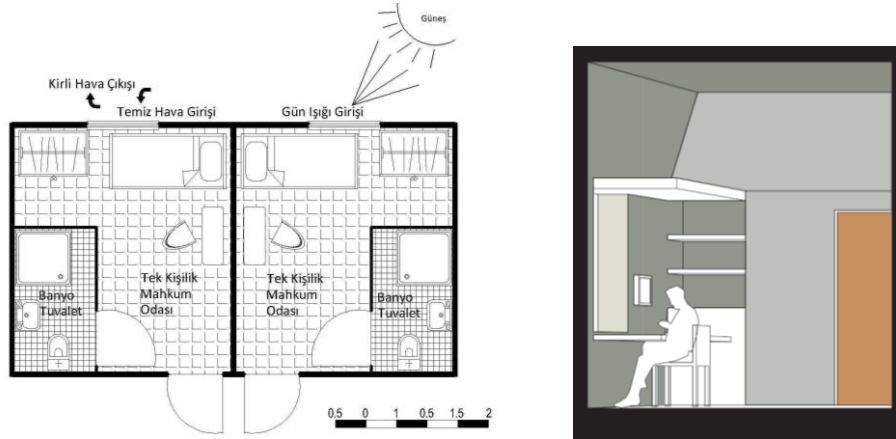
Madde 11- (a) Pencereler, mahpusun gün ışığında okuyabilmesine veya çalışabilmesine imkân verecek yeterli büyüklükte, havalandırma tertibatı yapılmış olsa da temiz havanın girebileceği bir biçimde yapılmış olur (Şekil 4.11).

Madde 11- (b) Mahpusun okuma veya çalışması için, görme yeteneğine zarar vermeyecek ölçüde yeterli aydınlatma sağlanır.

Madde 12- Her mahpusun doğal ihtiyaçlarını karşılayabileceği ölçüde yeterli sıhhi tesis bulunur ve bu tesisler temiz ve bakımlı tutulur.

Madde 13- Her mahpusun yararlanabileceği yeterli banyo ve duş tesisi bulunur. Mahpusların iklim şartlarına uygun bir ısıda, mevsimlere ve coğrafi bölgeye göre genel hijyenik koşullar için gerekli aralıklarda, ılık bir iklim varsa haftada en az bir kez banyo veya duş almalarına imkân verilir.

Madde 14- Kurumun mahpuslar tarafından düzenli olarak kullanılan yerleri, her zaman titizlikle temiz olarak tutulur ve temizliği korunur [126].

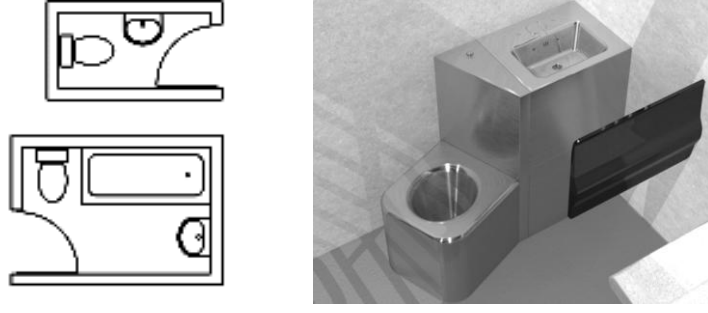
Şekil 4.11 Mahpus odası örneği

Birleşmiş Milletler Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar gereği: Mahpuslar geceleri tek kişilik odalarda kalır. İhtiyaç halinde tek kişilik küçük bir odada iki mahkûm kalmaz. Koğuş sisteminin uygulanması halinde geceleri düzenli olarak koğuş içerisi gözlemlenir. Mahpusların yaşam alanları ve kaldıkları yerlerde, çalışma mekânlarında doğal havalandırma ve doğal aydınlatma sağlayan pencereler bulunur. Mekân büyüklüğü her mahpus için yeterli hava alanı ve hareket imkânı sağlayacak ebatlarda oluşturulur. Çalışma ve okuma imkânı sağlayacak ölçüde aydınlatma sağlanır. Her mahpusun yararlanacağı, iklim ve hava şartlarına uygun olan, temiz ve yeterli sayıda banyo, sıhhi ihtiyaçlarını karşılayabileceği tuvalet imkânı sağlanır (Şekil 4.11).

Kişisel temizlik

Madde 15- Mahpusların kendilerini temiz tutmaları istenir ve bu amaçla kendilerine sağlıkları ve temizlikleri için gerekli su ve tuvalet malzemesi sağlanır (Şekil 4.12).

Madde 16- Mahpusların özsayıgılarına uygun bir dış görünümü sürdürebilmeleri amacıyla, saç ve sakalların uygun şekilde bakımı için gerekli araçlar sağlanır, ve erkeklerin düzenli olarak tıraş olmalarına imkân verilir [126].

Şekil 4.12 Mahpus odası lavabo, tuvalet ve banyo örneği ve özel tasarlanmış lavabo tuvalet [134]

Birleşmiş Milletler Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar gereği: Mahpusların temizlik ihtiyaçlarını sağlamak amacıyla tuvalet ve banyo düzenlemesi yapılır (Şekil 4.12). Ayrıca düzenli olarak saç ve sakal bakımı amacıyla kurum içerisinde berber mekânı oluşturulur.

Giysi ve yatak

Madde 17- (1) Şahsi elbisesini giymesine izin verilmeyen her mahpusa, iklim şartlarına uygun ve kendisinin sağlığını koruyacak türden giysiler verilir. Mahpuslara hiç bir biçimde onur kırıcı veya aşağılayıcı giysi giydirilmez.

Madde 17- (2) Bütün giysiler temiz olur ve giysiler uygun şartlarda tutulur. İç çamaşırlar hijyenik şartların gerektirdiği sıklıkta değiştirilir ve yıkanır.

Madde 17- (3) Bir mahpusun kurumun dışına çıkmasına izin verildiği istisnai hallerde, mahpusun kendi giysilerini veya mahpus olduğunu fark ettirmeyecek giysiler giymesine izin verilir.

Madde 18- Mahpusların kurum içinde kendi giysilerini giymelerine izin verilmesi halinde, kuruma girişleri sırasında temiz ve kullanıma uygun olmasını sağlamak için gerekli düzenlemeler yapılır.

Madde 19- Her mahpusa, yerel ve ulusal standartlara uygun olan ve verildiği anda temiz bulunan, iyi korunan ve temizliğin sağlanmasına yetecek sıklıkta değiştirilen tek kişilik ve yeterli büyüklükte bir yatak sağlanır (Şekil 4.13) [126].

Şekil 4.13 Mahkûm odası için tasarlanmış yatak[134]

Birleşmiş Milletler Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar gereği: Kurumda mahpusun kıyafetlerini temizleyebileceği çamaşır yıkama ve kurutma alanları oluşturulur. Standartlara ve hijyen şartlarına uygun, tek kişinin yatabileceği yatak (Şekil 4.13) imkânı her mahpusa sağlanmalıdır.

Yiyecek

Madde 20- (1) Kurum idaresi tarafından her mahpusa sağlık ve kuvvet için yeterli ölçüde besin değerine sahip olan, iyi hazırlanan ve uygun saatlerde servisi yapılan yemek verilir.

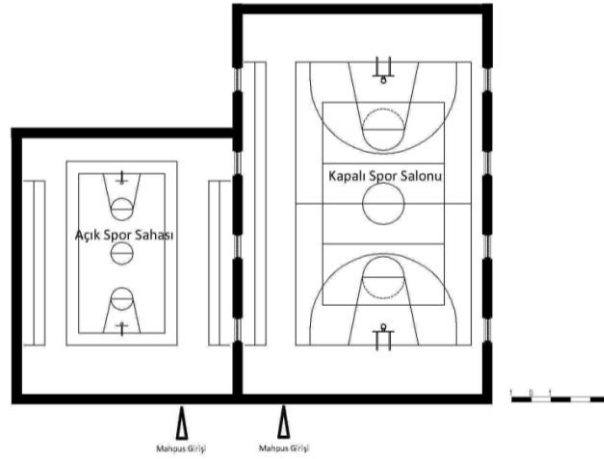
Madde 20- (2) Her mahpusun ihtiyacı olduğu her an içebileceği içme suyu bulundurulur [126].

Birleşmiş Milletler Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar gereği: Her mahpusa ihtiyaç duyduğu her an içebileceği içme suyu ve idare tarafından hazırlatılan sağlık ve kuvvet için yeterli besin değerine sahip, uygun saatlerde servis edilen yemek verilir.

Beden Eğitimi ve Spor

Madde 21- (1) Dışarıda çalıştırılmayan her mahpusun, hava koşulları müsaade ettiği zaman, günde en az bir saat açık havada uygun bir biçimde beden eğitimi yapmasına imkân verilir.

Madde 21- (2) Genç mahpuslara ve fizik durumu itibarıyla uygun olan diğer mahpuslara, egzersiz süreleri içinde fiziksel eğitim ile eğlenmeleri için eğitim verilir. Bunun için kendilerine yer, tesis ve araç sağlanır (Şekil 4.14) [126].

Şekil 4.14 Açık ve kapalı spor alanları

Birleşmiş Milletler Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar gereği: Mahpusların gün içerisinde doğal havada egzersiz yapabilecekleri açık mekân düzenlenir, egzersiz ve fiziksel çalışmalarını yapabilecekleri açık ve kapalı spor alanları (Şekil 4.14) oluşturulur.

Sağlık Hizmetleri

Madde 22- (1) Her kurumda, psikiyatriden de anlayan en az bir nitelikli sağlık görevlisi hizmet verir. Kurumdaki sağlık hizmetleri, toplumun veya ulusun genel sağlık yönetimiyle yakın ilişki içinde düzenlenir. Kurumdaki sağlık hizmetleri, psikiyatrik vakalarda teşhisi ve gerektiğinde ruh sağlığındaki normal dışı olan halleri tedavi etmeye imkân verecek şekilde düzenlenir.

Madde 22- (2) Durumu özel bir tedaviyi gerektiren mahpuslar, uzman kurumlara veya sivil hastanelere sevk edilirler. Hastane hizmetlerinin kurum içinde verilmesi halinde, bu kurumların araçları, donanımları ve ilaç stoklarının hasta mahpusların tıbbi bakım ve tedavilerini karşılayabilecek uygunlukta olur ve buralarda bu işe uygun eğitim görmüş görevliler bulunur.

Madde 22- (3) Her mahpusa, nitelikli bir dışçının hizmetinden yararlanma imkânı verilir.

Madde 23- (1) Kadın mahpusların tutulduğu kurumlarda doğum öncesi ve doğum sonrası her türlü bakım ve tedavi için özel bir yer bulunur. İmkân bulunan yerlerde, çocukların kurum dışında bir hastanede doğmaları için gerekli düzenlemeler yapılır. Bir bebek hapishanede doğmuş ise, hapishanede doğduğu doğum belgesine işlenmez.

Madde 23- (2) Bebeklerin anneleri ile birlikte kalmalarına izin verilen kurumlarda, bebeklerin annelerinin bakımı altında olmadığı zamanlarda bırakılabilecekleri ve nitelikli kişiler tarafından hizmet verilen bir kreş sağlanır.

Madde 24- Sağlık görevlisi, mahpusların özellikle fiziksel ve ruhsal hastalıklarını teşhis etmek ve gerekli bütün önlemleri almak, bulaşıcı hastalık taşıdığından kuşkulandığı mahpusu diğerlerinden ayırmak, rehabilitasyonu önleyebilecek fiziksel ve ruhsal kusurları not etmek ve her birinin fiziksel çalışma kapasitesini tespit etmek amacıyla, her mahpusun kuruma girişinden sonra en kısa sürede ve daha sonra gerektiği her zaman mahpusu görür ve muayene eder (Şekil 4.15).

Madde 25- (1) Sağlık görevlisi, mahpusların fiziksel ve ruhsal sağlıklarının bakımını yapar ve bütün hasta mahpusları, hastalıktan şikayet edenleri ve sağlığı bakımından özel olarak dikkat çekenleri her gün görür.

Madde 25- (2) Sağlık görevlisi, bir mahpusun fiziksel veya ruhsal sağlığının bozulmuş olmasını ve mahpusun sağlığının mahpusluğun devamı veya mahpusluk şartlarından biri nedeniyle kötü biçimde etkilenmiş olmasını kurum yöneticisine bildirir.

Madde 26- (1) Sağlık görevlisi, aşağıdaki konularda düzenli olarak denetim yapar ve yöneticiye tavsiyelerde bulunur:

- a) Yiyeceklerin kalitesi, niceliği, hazırlanması ve servisi;
- b) Kurumun ve mahpusların hijyenik şartları ve temizliği;
- c) Kurumun temizliği, ısınması, aydınlatılması ve havalandırılması;
- d) Mahpusların giysilerinin ve yatacak yerlerinin uygunluğu ve temizliği;
- e) Beden eğitimi ve spor faaliyetlerinden sorumlu bir teknik personelin bulunmaması halinde, beden eğitimi ve sporla ilgili kurallara uyulması.

Madde 26- (2) Kurum yöneticisi, sağlık görevlisinin 25 (2) ve 26. Kurallara göre sunduğu raporları ve tavsiyeleri dikkate alır; yapılan tavsiyelere yöneticinin de katılması halinde, bu tavsiyeleri uygulamak için acil tedbirler alınır; eğer alınacak tedbirler yöneticinin yetkisine girmiyorsa veya yönetici yapılan bu tavsiyelere katılmıyorsa, hemen kendi raporunu ve sağlık görevlisinin yaptığı tavsiyeyi daha yüksek makamlara sunar [126].

Şekil 4.15 Kaliforniya Cezaevi hasta mahkûm odası [137]

Birleşmiş Milletler Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar gereği: Ceza infaz kurumu içerisinde sürekli muayene imkânı sağlayan doktor odası ve dış muayeneleri için dış hekimi ofisi düzenlenir. Sürekli müşaade altında tutulması gereken hasta mahpuslar için hasta odası oluşturulur (Şekil 4.15). Ayrıca doğum yapacak mahpuslar için ilgili doğumhane düzenlenir yada kurum dışına ilgili hastaneye sevk edilir. Ruhsal problemi olan mahpuslar için özel düzenlenmiş odalar hazırlanır ve sürekli gözlem altında tutulmaları sağlanır.

Kitaplık

Madde 40- Her kurumda, her kategoriden mahpusların kullanabileceği, kendilerini geliştirici ve eğitici yeterli sayıda kitabın bulunduğu bir kitaplık bulunur. Bu kitaplıktan tam olarak yararlanmaları için mahpuslar teşvik edilir (Şekil 4.16) [126].

Şekil 4.16 Maryland Cezaevi kütüphanesi [138]

Eğitim ve Eğlence

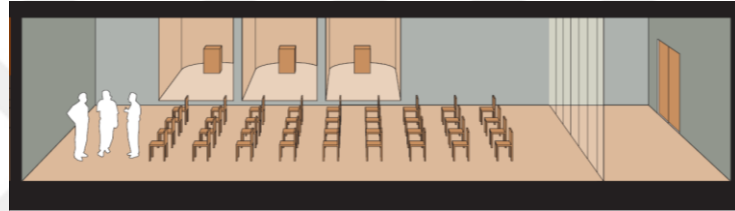
Madde 77- (1) Bütün mahpuslara kendilerine yarar sağlayacak öğretim (Şekil 4.17) ile dinsel eğitimin verilmesi mümkün olan ülkelerde dinsel eğitim de verilir. Okur-yazar olmayan mahpuslar ile genç mahpusların eğitimi zorunludur ve idare tarafından bu kişilerin eğitimine özel bir dikkat gösterilir.

Madde 77- (2) Mahpusların eğitimi, salıverildikleri zaman güçlükle karşılaşmadan eğitimlerini sürdürebilmeleri için, mümkün olduğu takdirde, ülkenin eğitim sistemi ile bütünleştirilir.

Madde 78- Mahpusların ruhsal ve fiziksel sağlıkları için her kurumda eğlendirici ve kültürel faaliyetler düzenlenir (Şekil 4.18) [126].

Şekil 4.17 Kuaförlük eğitim sınıfı [134]

Şekil 4.18 Çok amaçlı salon örneği [134]

Birleşmiş Milletler Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar gereği: mahpusların okuma yazma ve eğitsel faaliyetlerini sürdürebilmeleri için derslikler oluşturulur. Mahpusun ruhsal ve fiziksel sağlığı açısından eğlendirici ve kültürel faaliyetleri yapabileceği iş atölyeleri (Şekil 4.17), gösteri ve sunum yapabilecekleri çok amaçlı salon kurum içerisinde oluşturulur (Şekil 4.18).

Akıl ve Ruh Hastası Olan Mahpuslar

Madde 82- (1) Akıl hastası olduğu tespit edilen kişiler cezaevlerinde tutulamazlar ve bu kişilerin mümkün olan en kısa süre içinde akıl hastanelerine sevk edilmeleri için gerekli düzenlemeler yapılır.

Madde 82- (2) Diğer ruhsal hastalıklardan veya anormalliklerden şikayetçi olan mahpuslar, uzman tıbbi kurumlarda gözlem altına alınır ve tedavileri yapılır.

Madde 82- (3) Bu tür bir mahpus hapishanede kaldığı sürece, bir sağlık görevlisinin özel olarak gözetimi altında tutulur.

Madde 82- (4) Cezaevlerinin sağlık ve psikiyatri servisleri, bu tür bir tedaviye ihtiyaç duyan diğer mahpusların psikiyatrik tedavilerini de sağlar.

Madde 83- Tahliyeden sonra psikiyatrik tedavinin sürdürülmesinin gerekli olması halinde buna devam edilmesi ve sosyal psikiyatrik bakımın sağlanması için ilgili kuruluşlarla birlikte gerekli tedbirler alınır [126].

Birleşmiş Milletler Mahpusların Islahı için Asgari Standart Kurallar gereği: Akıl hastası olduğu tespit edilen kişiler akıl hastahanesine sevk edilirler. Ruhsal hastalığı olan yada anarmalliklerden şikayetçi olanlar sağlık görevlisinin gözetimi altında olacağından, gerekli mekânsal düzenleme yapılır.

Gözaltında veya Tutuklu Bulunan Mahpuslar

Madde 84- (1) Gözaltına alınan veya haklarında bir suç isnadı olduğu için polis nezaretinde veya tutukevinde tutulan, henüz yargılanmamış, hüküm giymemiş olan kişiler, bundan sonra bu kurullarda "tutuklu" olarak geçecektir.

Madde 84- (2) Hükümlü olmayan mahpusların masum oldukları varsayılır ve kendilerine buna göre muamele yapılır.

Madde 84- (3) Kişi zgrlğnn korunması için getirilen veya tutuklu bulunanlar bakımından uyulması gereken usulleri belirten kurallar saklı kalmak kaydı ile bu mahpuslar, aşağıda sadece temel unsurları gösterilen kurullarda tanımlanan özel bir rejimden yararlandırılır.

Madde 85- (1) Tutuklu olan mahpuslar, hükümlü mahpuslardan başka bir yerde tutulurlar.

Madde 85- (2) Genç tutuklular, yetişkinlerden ayrı bir yerde ve kural olarak ayrı bir kurumda tutulurlar.

Madde 86- Tutuklular, iklim şartları bakımından değişik yerel adetler saklı kalmak kaydıyla, geceleri ayrı odalarda tek başlarına kalırlar.

Madde 87- Tutuklular istedikleri takdirde, kurumun düzenine uygun düşecek sınırlar içinde, bedelini kendilerinin ödemeleri koşuluyla yiyeceklerini kurum vasıtasıyla veya

aileleri veya arkadaşları aracılığıyla dışarıdan temin edebilirler. Aksi takdirde, kurum idaresi tutukluların yiyeceklerini sağlar.

Madde 88- (1) Tutukluların kendi giyeceklerini temiz ve uygun olmaları şartıyla giymelerine izin verilir.

Madde 88- (2) Bir tutuklunun mahpus elbisesi giymesi halinde, kendisine hükümlülerin elbisesinden farklı bir elbise verilir.

Madde 89- Tutuklulara her zaman çalışma imkânı sağlanır, ancak çalışmaları şart koşulmaz. Tutuklu çalışırsa, bunun için kendisine ödeme yapılır.

Madde 90- Adalet dağıtımının yararına ve kurumun güvenliğine, düzenine uygun olmak koşuluyla, bedelini kendisinin veya üçüncü bir kişinin ödemesi halinde, tutukluların kitap, gazete, yazılı materyaller ve diğer meşguliyet araçları temin etmesine izin verilir.

Madde 91- Tutukluların, yaptıkları başvurunun makul olması ve giderlerini kendileri karşılamaları halinde, kendi doktorları ve dış hekimleri tarafından ziyaret ve tedavi edilmesine izin verilir.

Madde 92- Tutukluların ailelerini, tutulmaları konusunda hemen haberdar edebilmelerine izin verilir, tutukluların aileleri ve arkadaşlarıyla irtibat kurabilmeleri ve adalet dağıtımının yararı, kurumun güvenliği, düzeni için gerekli kısıtlama ve denetime tabi olarak, aileleri ve arkadaşları tarafından ziyaret edilebilmeleri için kendilerine her türlü makul kolaylık gösterilir.

Madde 93- Tutukluların savunmalarını hazırlayabilmeleri için ücretsiz adli yardım almak üzere başvurmalarına, savunmaları konusunda görüşmek üzere avukatı tarafından ziyaret edilmelerine ve hazırladıkları gizli talimatları avukatlarına verebilmelerine imkân tanınır. Bu amaçlar için tutuklunun istemesi halinde kendisine yazılı materyaller sağlanır. Mahpuslar ile avukatları arasındaki görüşmeler gözle izlenebilir ancak polis veya kurum personeli onları dinleyemez [126].

Birleşmiş Milletler Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar gereği: Hükümlü ve tutuklular birbirinden ayrı yerlerde tutulur. Tutuklular geceleri tek kişilik odalarda kalır, gündüzleri çalışma imkânı sağlanır. Aileleri ve aileleri tarafından ziyaret edilmeleri için ziyaret mekânları oluşturulur.

4.1.3 Diğer Uluslararası Belgeler

- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
- Pekin Kurulları (Çocuk Adaletinin İcrasına Dair Birleşmiş Milletler Minimum Standart Kuralları)

4.1.3.1 İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 10 Aralık 1948 tarih ve 217 A(III) sayılı kararıyla ilan edilmiştir [132].

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu; İnsanlık topluluğunun bütün bireyleriyle kuruluşlarının bu Bildirgeyi her zaman göz önünde tutarak, eğitim ve öğretim yoluyla bu hak ve özgürlüklere saygıyı geliştirmeye, giderek artan ulusal ve uluslararası önlemlerle gerek üye devletlerin halkları ve gerekse bu devletlerin yönetimi altındaki ülke halkları arasında bu hakların dünyaca etkin olarak tanınmasını ve uygulanmasını sağlamaya çaba göstermeleri amacıyla, tüm halklar ve uluslar için ortak ideal ölçüleri belirleyen bu İnsan Hakları Evrensel Bildirgesini ilan eder .

1. Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler, birbirlerine karşı kardeşlik anlayışıyla davranmalıdırlar.
2. Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş veya herhangi başka bir ayırım gözetmeksizin bu Bildirge ile ilan olunan bütün haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanabilir. Ayrıca, ister bağımsız olsun, ister vesayet altında veya özerk olmayan ya da başka bir egemenlik kısıtlamasına bağlı ülke yurttaşı olsun, bir kimse hakkında, uyruğunda bulunduğu devlet veya ülkenin siyasal, hukuksal veya uluslararası statüsü bakımından hiçbir ayırım gözetilmeyecektir.
3. Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır.
4. Hiç kimse kölelik veya kulluk altında bulundurulamaz, kölelik ve köle ticareti her türlü biçimde yasaktır.
5. Hiç kimseye işkence yapılamaz, zalimce, insanlık dışı veya onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz ve ceza verilemez.
6. Herkesin, her nerede olursa olsun, hukuksal kişiliğinin tanınması hakkı vardır [132].

4.1.3.2 Pekin Kurulları (Çocuk Adaletinin İcrasına Dair Birleşmiş Milletler Minimum Standart Kuralları)

Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 29 Kasım 1985 tarihli 96 oturumunda A/RES/40/33 sayılı Genel Kurul kararı ile kabul edilmiştir [132].

Pekin Kurulları'nın ilgili maddeleri;

Madde 13- Tutuklu Yargılama

Madde 13- (1) Tutuklu olarak yargılamaya en son tedbir olarak başvurulmalı ve süresi mümkün olabildiğince kısa olmalıdır.

Madde 13- (2) Mümkün olabilen her zaman, tutukluluk yerine yakın gözetim, yoğun bakım, bir aile yanına, eğitim evine veya eğitim kurumuna yerleştirme gibi alternatif tedbirler kullanılmalıdır.

Madde 13- (3) Tutuklu olarak yargılanmakta olan çocuklara Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen Mahpusların İyileştirilmesi İçin Minimum Standart Kurallar'ın tanıdığı tüm haklar ve teminatlar tanınmalıdır.

Madde 13- (4) Tutuklu olarak yargılanmakta olan çocuklar, yetişkinlerden ayrı tutulmalı, ayrı bir kurumda ya da yetişkinlere mahsus bir kurumun kendilerine ayrılan bir bölümünde barındırılmalıdır.

Madde 13- (5) Çocuklar, tutukluluk sırasında yaşlarının, cinsiyetlerinin ve kişiliklerinin gerektirebileceği bütün sosyal, kültürel, mesleki, psikolojik, tıbbi, fiziki yardım ve bakımdan bireysel olarak yararlandırılmalıdır.

Madde 26- Kurum İçi İyileştirme

Kurum içi iyileştirmenin amaçları:

Madde 26- (1) Kurumlara yerleştirilen çocukların eğitim ve iyileştirmesinin amacı, onların toplumda yapıcı ve üretken roller üstlenmelerine yardımcı olmak için, bakım, koruma, eğitim ve mesleki beceriler elde edebilmelerini sağlamaktır.

Madde 26- (2) Kurumlarda çocuklara; yaşları, cinsiyetleri ve kişilikleri itibarıyla gerekebilecek ve tamamen gelişmelerinin yararına olabilecek sosyal, kültürel, mesleki, psikolojik, tıbbi ve fiziki yardım sağlanmalıdır.

Madde 26- (3) Kurumlarda, çocuklar yetişkinlerden ayrılmalı; ya ayrı kurumlarda ya da yetişkinlerin de barındırıldığı kurumların ayrı bölümlerinde tutulmalıdırlar.

Madde 26- (4) Kurumlarda bulunan kız çocuğu suçluların kişisel ihtiyaçlarına ve sorunlarına özel itina gösterilmelidir. Bunlara, hiçbir şekilde erkek çocuk suçlulara gösterilenden daha az bakım, koruma, yardım ve tretman (iyileştirme) sağlanamaz.

Madde 26- (5) Kurum içi tretmana tabi tutulan çocukların çıkarı ve iyiliği için ailelerinin ya da yasal temsilcilerinin ziyaret hakkı olmalıdır.

Madde 26- (6) Çocuğun kurumdan eğitsel bir dezavantajla tahliye edilmesine yol açılmaması için uygun bir akademik ya da mesleki eğitim alabilmesi amacıyla bakanlıklar ya da kurumlar arasında işbirliği tesis edilmelidir

Madde 27- Birleşmiş Milletler Tarafından Kabul Edilen Mahpusların İyileştirilmesi İçin Minimum Standart Kurallar'ın Uygulanması,

Madde 27- (1) Yargılanmayı bekleyen tutuklular da dahil olmak üzere, çocuk suçluların yaşam koşullarının düzenlenmesine ilişkin olduğu ölçüde, kurumlarda barındırılan bütün çocuk suçlulara Mahpusların İyileştirilmesi için Minimum Standart Kurallar ve ilgili tavsiye kararı uygulanabilmelidir.

Madde 27- (2) Çocukların, yaş, cinsiyet ve kişiliklerinin gerektirdiği çeşitli ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla, Minimum Standart Kurallar'da yer alan ilgili prensiplerin mümkün olabilen en geniş oranda uygulanması için çaba sarf edilmelidir

Madde 29- Yarı Kurumsal Düzenlemeler

Madde 29- (1) Yarı yol evleri, eğitim evleri, gündüz eğitim merkezleri ve diğer uygun yerler gibi çocuğun toplumla doğru bir şekilde bütünleşebilmesine yardımcı olabilecek yarı kurumsal düzenlemelerin kullanımı için çaba sarf edilmelidir [132].

Çocuk Adaletinin İcrasına Dair Birleşmiş Milletler Minimum Standart Kuralları (Pekin Kuralları) gereği: Çocuk tutuklu ve hükümlüler için özel tasarlanmış ceza infaz kurumları oluşturulmalıdır. Mecbur olunan durumlarda yetişkinlerin kaldığı kurumlarda, çocuk suçlulara özel bölüm oluşturulmalıdır. Çocukların sosyal, kültürel, mesleki, psikolojik, tıbbi ve fiziki yardım amcıyla uygun mekânlar oluşturulur. Tüm

yaşam ve uyuma mekânlarında Birleşmiş Milletler Tarafından Kabul Edilen Mahpusların İyileştirilmesi İçin Minimum Standart Kurallar'ına uygun düzenlemeler yapılır.

TÜRKİYE' DEKİ CEZAEVLERİNİN MEKÂNSAL OLARAK İNCELENMESİ

Türkiye'de, cezaevlerinin gerek işletmeciliğinde ve gerekse planlanmasında yararlı olacak kriterler, çağdaş ölçüler dikkate alınarak standartlar halinde geliştirilmediği için 2000 yılına kadar geliştirilen prototipler, cezaevi olarak mimari karakteristikleri, inşaat birimleri ve kullanılan malzemeler bakımından tartışmaya açıktır [58].

Türkiye'nin 1949 yılında kabul ettiği Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi [88] tüm insanların haklarına ve temel özgürlüklerine, ırk, cinsiyet, dil ya da din ayrımı yapılmaksızın saygı gösterilmesi bağlamında faaliyette bulunmayı taahhüt etmektedir. Bu kapsama, herhangi bir suç yüzünden yargılanan ya da hapis cezası alan kişiler de girer [24].

Cezaevi, suçluları ıslah ederek yeniden topluma kazandırma işlevi gören bir kurumdur. Bir kurumun cezaevi olarak adlandırılabilmesi için dört unsuru barındırması gerekmektedir. Bunlar [11]:

- Fiziki unsur; yeterli iç ve dış güvenlik alanları üzerine inşa edilmiş, sürekli bir yaşam için temel insani gereksinimleri karşılayabilen ve amaca uygun malzeme, yapım ve donanım standartlarına sahip, açık ve kapalı alanlar,
- Personel unsuru; yönetim ve hizmet servislerinde çalışmak üzere görevlendirilen, yetki ve sorumlulukları kurallarla belirlenen personel,

- Hükümlü ve tutuklu unsuru; hak ve yükümlülükleri hukuk kurallarınca denetim ve koruma altına alınan ve bu kurallar çerçevesinde sevk ve idareleri infaz personeline bırakılmış olan hükümlü ve tutuklular,
- İnfaz hizmetleri unsuru; hak ve yükümlülükleri ulusal ve uluslararası mevzuata uygun barınma, iâşe, sağık, eğıtim, rehabilitasyon, spor, sosyal ve kültürel faaliyetler ile çalışma ortamlarının sağılanmasıya yönelik faaliyetler [11].

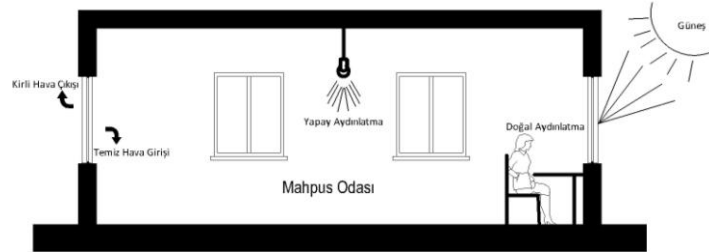
5.1 Yaşam (Barınma) Mekânları

Mahpusların yaşam ve ihtiyaçlarını yerine getirebilmesi için sağılanması gereken bazı asgari koşullar vardır. Hava, gıda, temizlik, su gibi temel yaşam ihtiyaçlarının, coğrafi, iklimsel, kültürel, insani değere uygun olarak sağılanmalıdır.

Yaşam üniteleri, farklı mahpus gruplarının birbirinden ayrılmasını sağılayacak sayı ve şekilde olmalıdır. Kadın suçlularla erkeklerin, genç suçlularla yetişkinlerin birbirinden akustik, görsel ve fiziksel şekilde ayrılmasını sağılayacak mekânlar olmalıdır. Suçluların davranış biçimine ve işledikleri suçun şiddete dönük olup olmadığına göre ayrılması gereken gruplara elverişli mekânların bulunması; tutuklu ve mahkûmların birbirinden ayıracak şekilde, yaşam mekânlarının bulunması; ağır cezayı gerektiren, suçlularla, hafif cezayı gerektiren suçluların ayrılması için gerekli mekânların bulunması; cezaevinde çalışmakla görevli (itimat edilen mahkûmların) ayrı bir yerde bulundurulması için gerekli mekânların olması gerekir [Ek-A]. Mahkûmun, tututlunun, farklı suç guruplarının, kadın mahpusun, erkek mahpusun, çocuk mahpusun tamamen birbirinden ayrı, mümkünse farklı kurumlarda bulunması gerekir.

Bu veriler ışığında Ankara Sincan'da 2011 yılında tamamlanan Ankara Ceza İnfaz Kurumu Kampüsü tüm farklı guruplar için ayrı ayrı bloklar içermektedir. Yine İstanbul Bakırköy Kadın Ceza ve İnfaz Kurumu, İstanbul Maltepe Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu gibi örneklemek mümkündür. Tehlikeli hâli bulunan hükümlü ancak bir veya üç kişilik odalarda, diğere hükümlüler ise kurumun fizikî yapısı, kapasite durumu ve güvenlik gerekleri göz önüne alınarak cezaevi yönetimi tarafından belirlenecek sayıda mahkûmun kalabileceğı odalarda barındırılırlar [Ek-C].

Tek kişilik, gece yatılan yerlerde; tuvalet, el yıkama (sıcak, soğuk su) ve içme suyu, yatak, suni ışık, gün ışığı giren pencerelerin sağlanması (Şekil 5.1), hücrelerin, görevlinin bulunduğu görev yerine mekânî olarak irtibat imkânı, hücre kapısında görüşü sağlayan şeffaf yüzey oluşturulmalıdır (Şekil 5.2) [Ek-A].

Şekil 5.1 Tek kişilik hükümlü odası

Şekil 5.2 Mahpus oda kapısı ve doğal aydınlatma havalandırma amaçlı pencereler

Uluslararası kurallar, cezaevlerinin, sağlıklı kalabilmek için yeterli hava ve ışığa erişim imkânı sağlayan ve içinde yaşanabilmesi için yeterli mekâna sahip olması gerektiği hususunu açık biçimde ortaya koymaktadır [139].

Mahpuslara sağlanan barınma yerleri ve özellikle bütün yatakhane bölümleri, insan onuruna ve mümkün olabildiğince özel yaşama saygı gösterecek biçimde olmalı, iklim koşulları ve özellikle zemin alanı, havanın metreküp miktarı, aydınlatma, ısıtma ve havalandırma dikkate alınarak, sağlık ve temizlik gereklerini karşılamalıdır [Ek-B].

Hijyen

Tüm mahkûmlara, temiz ve uygun bir biçimde doğal ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri ve temiz görünmelerini sağlayacak imkânlar verilmelidir. Kişisel onurlarını koruyarak, sağlık açısından en temel fiziki ihtiyaçlarını yerine getirmesine ,mahremiyet içinde özel önem verilmesi zorunludur. Mimari çözüm olarak; lavabo ve yıkanma tesisatı, kolayca

temizlenebilir özellikte ve çalışabilir basitlikte olmalıdır (Şekil 5.3). Mahkûmların hijyen gerektiren çalışma alanlarında, yemek hazırlanan ve verilen alanlarda yeterli yıkama tesisatı bulunmalıdır [139].

Şekil 5.3 Mahkûm odası banyosu ve oda içi tuvalet ve lavabo düzenleme örneği [140]

Her cezaevinin bütün bölümleri, kalacakları odalar veya diğer yatma yerleri temiz olmalıdır. Mahpuslar, hijyene ve mahremiyete saygı gösteren sıhhi imkânlarla her an ulaşabilmeli, genel hijyenin sağlanması için her mahpusun, ıklime uygun sıcaklıkta ve mümkünse her gün, değilse haftada en az iki kez (veya gerekiyorsa daha sık olarak) banyo veya duş yapabilmesi için uygun tesisler sağlanmalı, giysilerini ve kaldıkları yerleri temiz ve düzenli tutmalıdırlar [Ek-B].

5.2 Sosyal Donatı Mekânları

Hükümlünün geçmişi, suçluluk nedenleri, suç sicili, fizik yeteneği ve ruhsal yapısı, kişisel doğası, arz edebileceği tehlike hâlleri, hapis cezasının süresi, salıverildikten sonraki beklentisi dikkate alınarak, toplumun hukuka uygun hareket eden ve üretken bir üyesi olarak yaşamını sürdürmesini sağlayacak ve bireysel ihtiyaçlarına uygun bir biçimde iyileştirme programları uygulanır. Bu programların hazırlanması ve uygulanması amacıyla ceza infaz kurumlarında eğitim ve psiko-sosyal hizmet servisleri oluşturulur [Ek-C].

5.2.1 İş Atölyeleri

Cezaevlerinin tasarımı yapılırken, mahpuslara her gün odaları dışında, yapıcı faaliyetlerde geçirmelerine imkân verecek yeterli mekânın oluşturulması önem taşımaktadır [139].

Hükümlülerin yerleştirildikleri kurum veya bölümlerde bireyselleştirmeyi mümkün kılacak sayıda bulundurulmalarına özen gösterilir. İyileştirme programları uygulanan grupların özelliklerine göre değişik güvenlik tedbirlerine yer verilir. Tehlikeli hâlde oldukları saptanan hükümlüler, bireyselleştirilmeleri için yapılacak çalışmalarda on kişiyi aşacak biçimde gruplandırılmaz [Ek-C].

Mahkûmların iyileştirme programı kapsamında Türkiye'deki ceza infaz kurumlarında resim, heykel, saz yapımı, çini, seramik, demir işleri, bıçkı dikiş gibi bir çok atölye düzenlemesi yapılmıştır.

5.2.2 Açık ve Kapalı Spor Alanları

Spor, mahkûmların fiziki sağlığı için önemli olup psikolojik problemlerden uzaklaşmasına yardımcı olur. Hava şartlarının uygun olması durumunda mahkûmlar hergün bir saat spor yapma hakkına sahiptir (Şekil 5.4) [139].

Hükümlünün toplumsal, ruhsal ve bedensel gelişmelerini sağlamak amacıyla fizik ve ruhsal sağlık durumlarının elverdiği ölçüde spor, beden eğitimi ve eğlendirici etkinliklere katılmasına müsaade olunur ve olanaklar ölçüsünde yer ve araç sağlanır (Şekil 5.5). Açık havada çalışmayan veya kapalı ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüye, hava koşulları elverdiği ölçüde, günde en az bir saat açık havada gezinmek olanağı verilir [Ek-C].

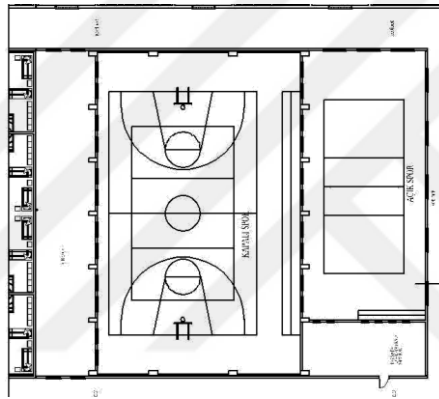
Şekil 5.4 Açık spor alanı [119]

Mahpusların bedensel sağlıklarını geliştirmek ve uygun egzersizler ile boş zaman etkinliklerine imkân sağlamak amacıyla doğru bir biçimde organize edilen faaliyetler cezaevi rejiminin ayrılmaz bir parçasını oluşturmalıdır. Cezaevi yetkilileri uygun tesisat

ve ekipman sağlayarak bu tür faaliyetleri kolaylaştırmalı, ihtiyaç duyan mahpuslar için özel faaliyetler organize edilmesine yönelik düzenlemeler yapılmalıdır [Ek-B].

Spor, oyunlar, kültürel faaliyetler, özel hobiler ve diğer boş zaman uğraşlarını kapsayan eğlendirici fırsatlar yaratılmalıdır ve mümkün olabildiğince mahpusların bu etkinlikleri organize etmelerine izin verilmelidir. Mahpusların egzersiz esnasında ve eğlendirici faaliyetlere katılmaları için birbirleriyle bir araya gelmelerine izin verilmelidir [Ek-B].

Türkiye' de Cumhuriyet sonrası yapılan tüm ceza infaz kurumlarında yaşam alanlarının kapsamında açık hava mekânı mevcuttur. Hava şartlarına uygun olarak mahkûmun kullanımına sunulur. Ayrıca 2000 yılı sonrası yapılan ceza infaz kurumlarında uluslararası standartlara uygun açık ve kapalı spor sahaları oluşturulmuştur.

Şekil 5.5 Açık ve kapalı spor alanı planı

Havalandırma ve kültür fizik için düzenlenmiş mekânlar, gerekli araç gereçleri, mahkûmların vücut çalıştırmaları sağlayacak imkânları, görevlilerin gözetleme denetleme imkânını ve tuvalet, lavabo, su içme imkânını sağlamalıdır [Ek-A].

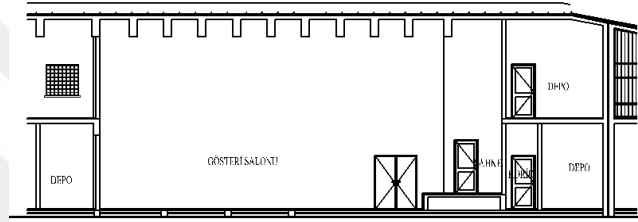
Gençlik ve Spordan Sorumlu Devlet Bakanlığı İle Adalet Bakanlığı Arasında Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevlerinde Spor ve Diğer Serbest Zaman Etkinliklerine Yönelik İşbirliği Protokolü 11.12.2001 tarihinde imzalanmıştır. Protokol ile şunlar amaçlanmıştır [141]:

- Kurumlarda bulunan hükümlü ve tutuklulara spor eğitimi yaptırmak, onların ruhen ve bedenen daha sağlıklı olmalarına ve iyileşmelerine katkıda bulunmak;
- Kurumlarda düzenlenecek serbest zaman, gençlik ve spor etkinliklerinde teknik yardım ve danışmanlık hizmetlerini sağlamak;

- Kurumlarda bulunan ve tahliye edilen hükümlü ve tutukluların Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü tarafından, diğer kişilere sağlanan spor ve benzeri hizmetlerden yararlanmalarını sağlamak;
- Ceza İnfaz Kurumları Personeli Eğitim Merkezlerinde gereksinme duyulan eğitim programlarını hazırlamak, eğitici görevlendirmek [141].

5.2.3 Çok Amaçlı Salon

Çeşitli sunumların, eğitimlerin, programların yapıldığı alanlardır. Doğal ve mekânîk havalandırma, ısıtma sistemi, akustik gibi teknik donanımları düşünülmüş mekânlardır (Şekil 5.6).

Şekil 5.6 Ceza infaz kurumu çok amaçlı salon kesiti

5.2.4 Derlikler

Ceza infaz kurumlarında bulunduğu süre içinde hükümlüye, kişiliğini geliştirecek, eğitimi güçlendirecek, yeni beceriler elde etmesini, suç işleme eğilimini yok etmeyi sağlayacak ve salıverilme sonrasına hazırlayacak programlar uygulanır [Ek-C].

Hükümlünün yaş, ceza süresi ve yeteneklerine öncelik verilerek ekonomik ve kültür durumuna uygun biçimde düzenlenen eğitim programları; temel eğitim, orta ve yüksek öğretim, meslek eğitimi, din eğitimi, beden eğitimi, kütüphane ve psiko-sosyal hizmet konularını kapsar [Ek-C].

Açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitimevlerinde bulunan hükümlülerin örgün ve yaygın, kapalı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerin yaygın öğretimden yararlanmaları sağlanır [Ek-C].

Her cezaevi, mahpusların beklentilerini de dikkate alarak, bireysel eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için onlara mümkün olabildiğince ayrıntılı ve anlaşılır eğitim programları

sağlamaya çalışılmalıdır. Okuma yazma bilmeyen veya dört işlem yapamayan mahpuslar ile temel ya da mesleki eğitimden yoksun bulunanlara öncelik verilmelidir [Ek-B].

Genç mahpusların ve özel ihtiyacı bulunanların eğitimine özel dikkat gösterilmelidir (Şekil 5.7).

Cezaevi rejimi içerisinde eğitim, çalışmadan daha düşük bir statüye sahip olmamalı ve eğitim faaliyetlerine katılan mahpuslar bu yüzden veya başka nedenlerle mali yönden dezavantajlı duruma düşmemelidirler [Ek-B].

Uygulanabildiği ölçüde mahpusların eğitimi; Ülkenin eğitim ve mesleki eğitim sistemiyle bütünlük içerisinde olmalıdır. Böylece mahpuslar tahliyelerinden sonra herhangi bir zorlukla karşılaşmaksızın eğitim ve mesleki eğitimlerine devam edebilirler [Ek-B].

Şekil 5.7 Maltepe Çocuk Cezaevi [142]

Milli Eğitim Bakanlığı ile Adalet Bakanlığı işbirliğinde, Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevlerindeki Hükümlü ve Tutuklulara Yönelik Çeşitli Eğitim Faaliyetlerinin Düzenlenmesine Dair İşbirliği Protokolü 21.02.2000 tarihinde imzalanmıştır. Bu protokolün amacı, ceza infaz kurumları ve tutukevlerindeki hükümlü ve tutuklulardan okur yazar olmayanların, okur yazar hale getirilmeleri, eksik eğitimlerini tamamlamaları, bir üst öğretim sınavlarına hazırlanmaları, sosyal ve kültürel bakımdan geliştirilmeleri, tahliyeden sonra bir işe girebilmelerine kolaylık ve destek sağlayacak düzeyde bir meslek ve beceri öğrenmeleri gibi yeniden sosyal yaşama hazırlanmaları için gerekli bilgi ve becerileri kazanmalarına katkılar sağlamaktır [143].

5.2.5 Kütüphane

Hükümlü, çalışma saatleri dışında ve belirlenecek düzene göre idarece tertiplenen kurslara katılabilir ve kütüphaneden yararlanabilir. Bu konudaki programlar uzmanların önerileri ve hükümlünün istekleri dikkate alınarak kurum yönetimince belirlenir[Ek-C].

Her kurumda mahpusların yararlanması için eğlendirici ve eğitsel kaynak, kitap ve diğer kitle iletişim araçlarıyla yeterli bir biçimde donatılmış zengin bir kütüphane bulunmalıdır. Mümkün olabilen her durumda, cezaevi kütüphanesi toplumdaki kütüphane hizmetleriyle işbirliği yapılarak düzenlenmelidir [Ek-B].

Adalet Bakanlığı tarafından 12.07.2005 tarihli Adalet Bakanı oluru ile yürürlüğe giren Ceza İnfaz Kurumları Kütüphane ve Kitaplık Yönergesi'nin, Kitaplık ve Kütüphanelerin Yer tahsisi, Donatımı ve Korunması bölümünde (Madde 6) [144]:

- Ceza infaz kurumlarında kütüphane ve kitaplık için bağımsız bir oda veya uygun bir yer ayrılır.
- Kütüphane ve kitaplıkların amaca uygun bir şekilde donanımı için gerekli malzemeler eğitim kurulunca belirlenir. İhtiyaçlar kurum idaresince giderilir.
- Kütüphane ve kitaplıklarda; iç güvenlik, disiplin, yangın ve sabotajlara karşı her türlü güvenlik tedbirleri ceza infaz kurumu idaresince alınır.
- Mahkûmların kendileri için belirlenen zamanlarda gidip araştırma yapıp kitap okuyabilecekleri, kitap ödünç alıp yaşama birimlerinde okuyabilecekleri mekânlardır.
- İlgili memur ve kayıt sistemine dayanan, içerisinde çalışma masalarını da düşünüldüğü, kütüphane için uygun aydınlatma ve ısıtmanın olduğu birimlerdir [144].

5.3 İdari Mekânlar

5.3.1 Giriş Birimleri

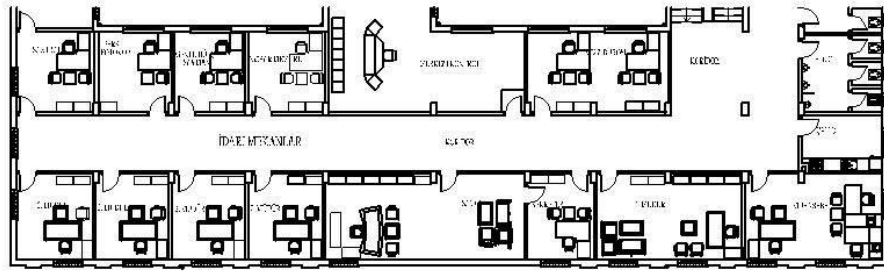
Kayıt kabul alanı; yalnız mahkûm ve tutukluların girebileceği, taşıyıcı araçların girmesine müsait bir garaj imkânı olan, cezaevinin diğer bölümlerinin etkinlik

[illegible]

Ceza infaz kurumunda bulunan, resmi olarak görevlendirilmiş personelin çalışma alanlarının bulunduğu yerlerdir (Şekil 5.9).

- Yönetim servisinde: İdare memuru, ambar memuru ve ceza infaz kurumu kâtibi,
- Güvenlik ve gözetim servisinde: İnfaz ve koruma baş memuru ile infaz ve koruma memuru,
- Teknik serviste: Mühendis, mimar, tekniker, teknisyen, teknisyen yardımcısı,
- Psiko-sosyal yardım servisinde: Psikolog ve sosyal çalışmacı,
- Sağlık servisinde: Ceza infaz kurumu tabibi, diş tabibi, eczacı, veteriner, diyetisyen, sağlık memuru ve hayvan sağlık memuru,

- Eğitim ve öğretim servisinde: Öğretmen ve kütüphane memuru,
- İşyurdu servisinde: İş yurdu müdürü, sayman, veznedar, tahsildar, işyurdu ambar memuru, satın alma memuru, bütçe, pazarlama ve benzeri işlerden sorumlu görevliler, işçi statüsünde çalışan personel ile gerektiğinde bütçeden aylık alan kadrolu personel,
- Yardımcı hizmetler servisinde: Santral memuru, gemi adamı, şoför, kaloriferci, aşçı, hizmetli personel görev yapmaktadır.

Şekil 5.9 İdari mekânlara ait kat planı

Cezaevinin güvenlik sahası içinde olup, dışarıdan gelenlerin mahkûm mahallerine girmeden kolay görüşme imkânı sağlayaması gerekir [Ek-A].

5.3.3 Sağlık Hizmetleri Verilecek Alanlar

Sağlık hizmetleri bölümüne, yalnızca görevliler ve hasta mahkûmlar girebilir. Alet, araç ve gereçler için ayrı, sağlık servisinde kullanılacak ihtiyaç maddeleri için ayrı, ilaçların muhafazası için ayrı gerekli dolaplar (buzdolabı dahil) olmalıdır.

Bütün gerekli araç ve gereçlerin, sağlık servisi verecek her türlü imkânın bulunması; lavabo (sıcak, soğuk su), tuvalet, duş, muayene masası, hemşire ve doktor yardımcılarının çalışacağı masalar, görevliler ve kontrol odası ile görevlilerin ses bağlantısı, revir, sağlık ve psikolojik bakımdan ihtiyaca cevap verecek şekilde cezaevinin ihtiyacına göre düzenlenmiş yatak sayısı bulunmalıdır [Ek-A].

Sağlık hizmetleri bölümünde; diğer bölümlerden ayrı düşünülen koğuş ve hücre şeklinde düzenlenen hasta yatma yerleri, belirlenen standartlara göre hava sirkülasyonu sağlamalıdır. Mahkûmların sağlık hizmetleri bölümünde bekleme yerleri oluşturulur. Diş hekimi ve muayenesi için de ilgili mekân düzenlemesi yapılır [Ek-A].

Hükümlü, beden ve ruh sağlığının korunması, hastalıklarının tanısı için muayene ve tedavi olanaklarından, tıbbî araçlardan yararlanma hakkına sahiptir. Bunun için hükümlü öncelikle kurum revirinde, mümkün olmaması hâlinde Devlet veya üniversite hastanelerinin mahkûm koğuşlarında tedavi ettirilir [Ek-C].

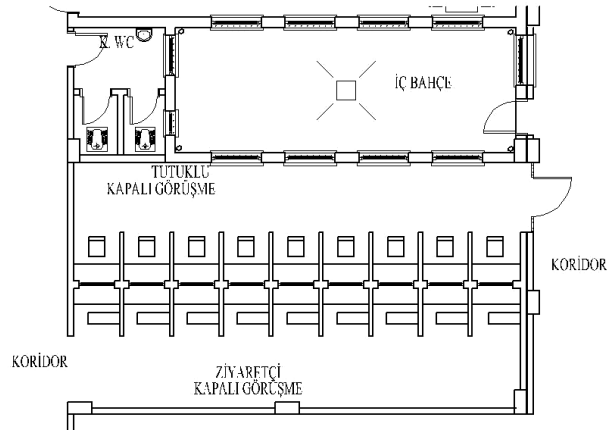
Kurumun sağlık koşullarının düzenlenmesi, hükümlünün acil veya olağan muayene ve tedavisi kurumun hekimi tarafından yapılır. Kurum hekimi, kurumu ayda en az bir kez denetleyerek genel ve özel önlem alınması gereken hastalıklar ile kurumda sağlık koşulları yönünden alınması gereken önerileri içeren bir rapor düzenler ve kurum yönetimine verir [Ek-C].

5.3.4 Görüş Mekânları

Hükümlü, belgelendirilmesi koşuluyla eşi, üçüncü dereceye kadar akrabaları ile vasisi veya kayyımı tarafından haftada bir kez ve ayrıca kuruma kabullerinde, zorunlu hâller dışında bir daha değiştirilmemek üzere, ad ve adreslerini bildirdiği en fazla üç kişi tarafından, yarım saatten az ve bir saatten fazla olmamak üzere çalışma saatleri içinde ziyaret edilebilir. Görüşler, koşul ve süreleri Adalet Bakanlığınca hazırlanan yönetmelikle kapalı ve açık olmak üzere iki biçimde yaptırılır [Ek-C].

5.3.4.1 Kapalı Görüş Alanları

15 günde bir yarım saat, bütün tutuklu ve mahkûmlara ziyaret imkânı verecek şekilde yeterli miktarda ziyaret alanı cezaevi girişine yakın bir yerde düzenlenmelidir. Ziyaretçilerin, cezaevinin güvenlik sahasına giremeyecek şekilde düzenlenmeli, hava şartlarının uygun bekleme alanı imkânı (buralarda tuvalet, içilecek su ve paralı telefon imkânları) sağlanmalıdır. Ziyaretçilerin, palto ve çantalarını koyabilecekleri, emniyetli, anahtarı ziyaretçiye verilen kilitli dolaplar bulunmalıdır. Ziyaret kabinleri, ziyaretin mahremiyetini temin edecek şekilde teker teker düzenlenmiş, karşılıklı oturma yeri ve arada büyük bir kırılmaz cam olan, telefonla karşılıklı görüşme imkânı sağlayan mekânlardır. Kapalı görüş alanları, görevliler tarafından dinlenmeden devamlı şekilde gözetlenen mekânlardır (Şekil 5.10) [Ek-A].

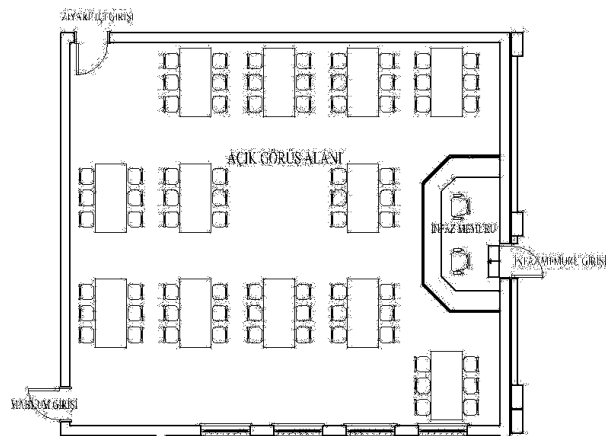

Şekil 5.10 Kapalı görüş alanı planı

5.3.4.2 Açık Görüş Alanı

Ziyaretçiler, ziyaret yerine, cezaevinin dış güvenliğinden geçerek girilecek şekilde düzenlenen, üst arama kabinleri olan, ziyaretçilerin çanta, palto vs gibi eşyaları için, depolama imkânı bulunan bölümlerdir. Görevli tarafından denetlenebilen, ziyaretçiler, tutuklu ve mahkûmları için karşılıklı oturma imkânı sağlayan görüşme mekânlarıdır [Ek-A].

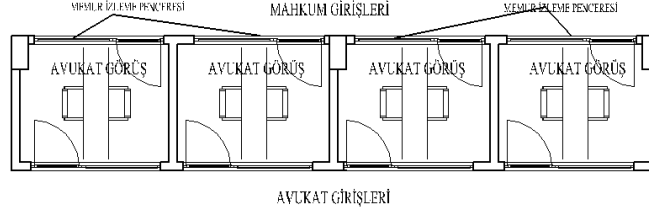
Ziyaretçilerin mahkûm gelene kadar bekleyebilecekleri, çocuklar için de oyun alanlarının düşünüldüğü bekleme salonları oluşturulur. Görüş odaları mümkün olduğunca güzel görünümlü ve ceza infaz memurunun görüşmeyi izleyebileceği ancak konuşmaları duyamayacağı düzende tasarlanır (Şekil 5.11) [139].

Şekil 5.11 Açık görüş alanı planı

5.3.4.3 Avukat Görüşme (Ziyaret) Alanı

Diğer ziyaret alanlarından ayrı, evrak takdimi ve imzalanması için oturacak sandalye, masa, yazı yazma imkânı sağlamalıdır. Ziyaret alanlarının, görevli tarafından gözetlenebilir ancak dinlenemez olmalıdır (Şekil 5.12) [Ek-A].

Şekil 5.12 Avukat görüşme mekânları

5.4 Güvenlik Mekânları

Cezaevi personeli, mahkûmların meşru hapis cezalarından kaçamamaları ve dışarıdaki halkın korunması sorumluluğuna sahiptir [139].

5.4.1 İç Güvenlik Mekânları

Merkez kontrol odası, cezaevi sınırları içinde, stratejik olarak yerleştirilmeli ve buradan cezaevi faaliyet trafiği kontrol edilecek bir konumda olmalıdır. Tasarım, merkezde çalışan görevliler dışında hiç kimsenin giremeyeceği şekilde, dışardan olası bir tecavüze dayanıklı olacak şekilde yapılmalı ve ona göre inşa edilmelidir. Girişinde, iki kapılı, antresi olan, içinde cezaevinin anahtarlarının muhafaza edildiği, merkezden, tutuklu ve mahkûmların bulunduğu bütün yaşam yerleri ve hücrelerle, konuşma imkânı sağlayacak sistemler bulunur. Merkezden, bütün diğer görev yerleri ile tek tek, çalışan kimselerle konuşma imkânının bu sisteme dahil olması gerekir. Cezaevinin, yangın emniyeti sistemlerinin merkezden kontrol edilmesi, tehlike anında, tutuklu ve mahkûmların bulundukları mekânların kapılarının anında hep birden açılması imkânını sağlayan özelliklerin, merkez kontrol odası elektronik sistemine dahil olmalıdır. Merkez kontrol görevlilerinin kullanacağı tuvalet-lavabo mekân içerisinde düşünülmelidir [Ek-A].

Kurumların iç güvenliği, Adalet Bakanlığına bağlı infaz ve koruma görevlileri tarafından sağlanır. İç güvenlik görevlileri, gerektiğinde dış güvenlik görevlileri ile işbirliği yapar.

Açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitimevlerindeki idare ile infaz koruma görevlileri; firarların önlenmesi, asayiş ve disiplinin sağlanması için gözetim ve denetimle yükümlüdürler [Ek-C].

Kapalı ceza infaz kurumlarında oda ve koridor kapıları kapalı tutulur. Kapılar aşağıdaki hâllerde açılır:

- Kurum hekimine, revir, hamam ve berbere gitme, başka odaya nakil,
- Hastane ve duruşmaya gönderme ve başka kuruma nakil,
- Tahliye, ziyaret, arama, sayım, denetim, eğitim, öğretim, spor ve iyileştirme çalışmaları, kurumda çalıştırma,
- Kurullara çağırılma,
- Ölüm, deprem veya yangın gibi olağanüstü hâller,
- Cezaevi idaresince gerekli görülen hâller.

Hükümlüler, yukarıda sayılan hâller dışında, diğer odalardaki hükümlüler ve kurum görevlileri ile temasta bulunamazlar [Ek-C].

5.4.2 Dış Güvenlik Mekânları

Kapalı ceza infaz kurumlarının dış kontrolü:

Jandarma komutanı tarafından, devriye hizmeti için ayrılan jandarmaların ceza infaz kurumu etrafında gezmeleri, gerektiğinde idarenin yardımı ile su ve tuvalet kanalları ile benzeri yerleri kontrol etmeleri ve çöpleri aramaları sağlanır. Kurum içinde çekilen görüntüler hariç olmak üzere, kurum dışı ve çatıları gösteren kamera sisteminin bulunması durumunda bu görüntülerin eş zamanlı olarak jandarma tarafından izlenmesi sağlanır.

İsyân, direniş, yangın, deprem gibi olağanüstü durumlar ile firar teşebbüslerinin önlenmesi maksadıyla veya kuvvetli şüphe durumlarında, müdahale ve arama ceza infaz kurumu personeli ile birlikte yapılır.

Yüksek güvenli ceza infaz kurumundan başlamak üzere, mevcut kapalı ceza infaz kurumlarının dış korumasındaki aydınlatma, kule, tel örgü, kafes tel, ihata duvarı,

dinleme cihazı, kamera, nöbetçi kulübeleri, kapı ve pencere demirleri ve elektronik kontrol cihazları gibi fiziki noksanlıkların giderilmesi suretiyle, tünel kazılarak vuku bulacak firarları önlemek amacıyla, Adalet Bakanlığınca bütçe imkânları ölçüsünde gerekli tedbirler alınır. Yeni yapılacak ve yapılmakta olan ceza infaz kurumlarında da aynı fiziki tedbirler alınır ve uygulamaya konulur. Adalet Bakanlığınca belirlenecek ceza infaz kurumlarında dinleme ve kamera sistemi kurulur.

Haberleşmeyi, firarı, tünel kazmayı önlemek ve hükümlü ve tutukluların güvenliklerini sağlamak üzere, önem arz eden ceza infaz kurumlarının çevresinde güvenlik alanı olarak belli bir miktar arazi, Adalet Bakanlığı ile İçişleri Bakanlığı arasında varılacak mutabakat çerçevesinde bütçe imkânlarının elverdiği ölçüde kamulaştırılabilir.

Yeni yapılacak ceza infaz kurumlarının proje aşamasında jandarmanın kullanacağı bina ve tesislerin konumu ve fiziki şartları konusunda dış güvenlikten sorumlu İl Jandarma Komutanlığının görüşü alınır [146]. Ceza infaz kurumları nitelikleri ve işlevleri gereği özel güvenlik alanlarıdır.

5.5 Diğer Mekânlar

Ceza infaz kurumu bünyesinde bulunan diğer mekânlar;

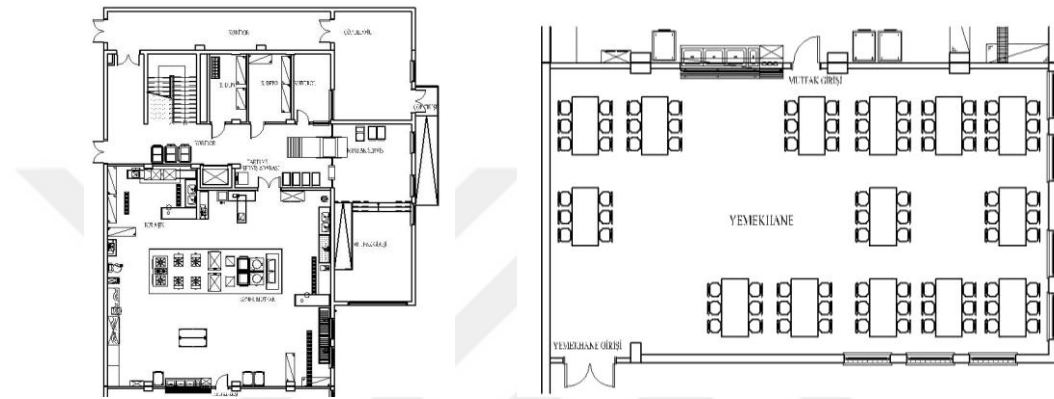
- Ana mutfak ve mutfak ihtiyaç alanları
- Çamaşır yıkama alanları
- Kantin
- Kreş ve çocuk mekânları
- Dini ibadet mekânı
- Teshin merkezi ve su deposu

Ana Mutfak ve Mutfak İhtiyaç Alanları:

Tüm mahkûmların ve ceza infaz kurumu çalışanların yemeklerinin pişirildiği mekânlardır. Güvenlik amacıyla özel kamera sistemli malzeme girişi ve çöp çıkışının olduğu birimdir.

Görevli ve çalışan mahkûmların girebileceği alanlardır. Depolama alanlarının, hem yaş sebze, meyve, et, kuru iâşe vs gibi gerekleri dikkate alınarak, yeterli miktarlarda düzenlenmesi gerekir. Cezaevinin ihtiyacına ve mahkûm sayısına göre yemek servisi yapılmasına cevap verecek alanı tespit edilip, içine gereken araç gereç düzenlenmesinin yapılmalıdır [Ek-A].

Mahkûm yemekleri özel taşıma araçları ile odalarına servis edilir. Ceza infaz kurumu görevlileri için ayrı yemekhane, el yıkama bölümü ve tuvalet bu bölümde yer alır [Ek-A].

Şekil 5.13 Ceza infaz kurumu mutfağı ve personel yemekhanesi

Çamaşır Yıkama Alanları: Cezaevinin ihtiyacına cevap verecek, mahkûmların kıyafet, nevresim, iç çamaşırları vs.'nin haftada gerektiği kadar yıkanması için, gerekli çamaşır makinesi ve kurutucu makinalarının bulundurulacağı alan;

- Hava sirkülasyonunun yeterli olması,
- Depoların olması,
- Fazla gürültüyü engelleme imkânı sağlamalıdır.

Kantin:

Hükümlü, kendisine verilen günlük besin ve ihtiyaç maddeleri dışındaki ihtiyaçlarını kurum kantininden sağlayabilir. Kantini bulunmayan kurumlarda, bu maddeler, idarenin izin ve kontrolü altında dışardan sağlanabilir [Ek-C].

- Gerekli yiyecek ve içeceklerin depolanma imkânı,
- Soğuk hava deposu,
- Evrak depolama dolaplarını içerir.

Kreş ve Çocuk Mekânları: Küçük çocuklar sadece yüksek yararlarının gerektirmesi halinde cezaevinde bir ebeveynle birlikte kalabilmelidirler. Bu çocuklara mahpus gibi muamele edilmemelidir.

Küçük çocukların, cezaevinde bir ebeveyni ile kalmalarına izin verildiğinde, ebeveynin çocuğuyla birlikte katılamayacağı bir etkinliğe iştirak etmesi durumunda, çocuğun kalabileceği ve nitelikli kişilerce hizmet verilen bir kreş oluşturulması için özel düzenleme yapılmalıdır. Bu tür çocukların rahatının sağlanması için özel bir yatak ünitesi kurulmalıdır [Ek-B].

Dışarıda, bakabilecek kimsesi bulunmayan sıfır-altı yaş grubundaki çocuklar, annelerinin yanında kalabilirler. Bu çocuklar gündüzleri ceza infaz kurumu bünyesindeki veya Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu yada diğer kurum ve kuruluşlara ait kreş, gündüz bakımevlerinde barındırılırlar. Annelerinin yanında kalan çocuklara, yaşlarına, durumlarına ve ihtiyaçlarına göre yiyecek, içecek verilir [Ek-C].

Dini İbadet Mekânı: Hükümlü, ceza infaz kurumunda, mensup bulunduğu dinin ibadetlerini, düzeni bozmayacak ve çalışmayı engellemeyecek biçimde serbestçe yerine getirebilir ve ibadette kullanılan eşyayı, dinî yaşamı bakımından zorunlu olan kitap ve eserleri temin ve bulunduğu yerlerde muhafaza edebilir [Ek-C].

Teshin Merkezi ve Su Deposu: Teshin merkezi, ısıtma sisteminin bulunduğu teknik bölümdür. Su deposu bölümü ise su kesintisi anında su ihtiyacını karşılayan teknik alandır. Yapı kullanıcı sayısına göre büyüklüğü değişmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Eski hukuk düzenlerinde hapis cezaları; ölüm cezası, bedene yönelik cezalar ve para cezası gibi cezalardan daha az görülmektedir. Bunun en önemli nedeni mahkûmların cezalarını çekebilmeleri için gerekli mekânsal olanakların o dönemde yeterli olmamasıdır. Mahkûm ya da esir için hapsedildiği saray, kale, hisar, kule, tersane ve çeşitli devlet görevlilerinin konutları birer mahbesti. Fakat bunların hiçbirisi suçluları veya tutukluları kapatmak, cezalandırmak ve dönüştürmek için tesis edilmiş birer hapisane değildi [4].

Tarih öncesinden günümüze suçluyu toplumdan ayırmak, cezalandırmak ve tecrit etmek için farklı yöntemler ve yapılar kullanılmıştır. Tarihin ilkelliğinde işlevine cevap vermeyen cezalandırma mekânları, toplum bilinci oluşmaya başladıkça ceza niteliğinin ağır bastığı işkence yerleri, ilerleyen dönemlerde ise güvenlik yönünün öncelikli olduğu saray yapıları içerisindeki mekânlara dönüştürülmüştür. İlk olarak 16. yüzyılda artık bu ölüm ve cismani cezaların yerini hapis cezası almaya başlamıştır [14]. Hapishanenin, modern ceza sistemi anlamında bir kurum olarak doğuşu 18. yüzyıldan 19. yüzyıla geçiş döneminde rastlanılmakta, yine bu dönemde farklı cezaevi sistemleri geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Ancak hapis cezasının hazineye yük getirmesi, iş gücü kaybına yol açması, mahpusun sorumluluk duygusunu yok etmesi, hapishanelerin suç okulu haline gelmesi gibi olumsuzluklar ortaya çıkmıştır.

Cezaevleri hakkında dönem düşünürleri, bilim adamları, hukukçular, din görevlileri, mimarlar ve diğer ilgili incelemeciler de yorumlarını, gözlemlerini kaleme almışlardır. Kimisi tecrübelerini, kimisi de çözüm önerilerini paylaşmış, yapılan tasarımların bir bölümü de hayata geçirilmiştir. Bu çalışmalar, farklı bakış açılarının bir araya

getirilmesinden çok, tekil düşünce olarak ele alındığından başarıya ulaşamamıştır. Mimarın; fonksiyona cevap verebilecek tasarımı yapabileceği, insanın fiziksel ihtiyaçlarını ve yaşamını öngöreceği, sosyoloğun; suçlunun bulunduğu toplumsal değerleri ve öncelikleri ile yaşam şeklini, din görevlisinin; toplumsal âhlak ve inanıştaki bilinci, psikoloğun; kişisel öncelikler, problemler ve karakterin gerektirdiği ihtiyaçları sentezleme imkânı olan, hukukçunun; yapının amacının cezalandırma olduğu ve yapılacağı ülkenin hukuksal verilerini içermesi gerekliliği göz ardı edilmeden bu verilerle yapılacak bir ekip çalışması gerçekleştirilmelidir. Aksi halde günümüze kadar yapılmış olan örneklerde de olduğu gibi tam başarıya ulaşamayacağı gerçeği kaçınılmazdır. Çocuk cezaevleri için pedegog, akıl hastaları için psikiyatrist gibi özelleşen meslek guruplarının da yardımına ihtiyaç duyulmalıdır.

20. yüzyılda cezaevleriyle ilgili standartlar ve kurallar oluşturulmuştur. Kurumun yönetimi, mahpusun ihtiyaçları, yaşam koşulları, insani haklarıyla ilgili standartlar oluşturulmuş ve uygulamaya konmuştur. 21. yüzyılda yapılan tasarımlar da bu kriterlere uygun olarak düzenlenmiştir. Ancak en ince ayrıntısına kadar düşünülmüş olan bu kriterlerin farklı yaşam şekillerine, farklı iklimlere, farklı inanışlara ve farklı bölgelere göre uyarlanması gerekliliği gözardı edilmiştir. Aynen alınıp uygulanan bu kriterlerin, istenilen tam başarıya ulaşması mümkün değildir. Her bölge, iklim, inanış, yaşam şekli, hukuk anlayışı için düzenlenerek kullanılması cezaevi tasarımında başarıya ulaşılmasını sağlayacaktır.

İhtiyaç ve fonksiyon olarak farklı bileşenlere sahip olan cezaevlerinde "güvenlik, cezalandırma ve insani değerler" üçgeninde dengeyi sağlamak asıl amaçtır. Herhangi birini gözardı etmek yada ikinci plana atmak başarısızlığı da beraberinde getirecektir. Mimari tasarımın her aşamasında, güvenliğin nasıl sağlanacağını unutulmayacağı gibi amacın cezalandırmak olduğu ve kullanıcının da bir insan olması gerçeği ile yüzleşilmelidir. Bu veriler ışığında toplumdan tecrit edilen suçlunun suçluluk duygusunu ortadan kaldırmak, bir tehlike unsuru olmaktan çok toplumun bir ferdi olmasını sağlamak, kişisel becerilerini, eğitimini geliştirerek gerçek hayata tutunmasını sağlamak, yaşadığı toplumla bağlantısı kesilen mahkûmun gelişen yeni koşullara yabancılaşmasını önleyen programlar, programların gerçekleşeceği mekânlar oluşturmak modern cezaevi tasarımının ve mimarın asıl görevini oluşturur.

Mahkûmun topluma yeniden kazandırılması amacıyla düzenlenen ıslah programları aynı zamanda; cezalandırma sonrası meslek edinme, sonraki hayatta başarılı iş hayatı sağlama, eğitime devam ettirme, üretken hale getirerek topluma faydalı hale getirme, ekonomik kazanç olarak geri dönüşler sağlamaktadır. Bu amaçla Ülkemiz cezaevlerinde de var olan ahşap atölyesi, konfeksiyon atölyesi, çini atölyesi, enstrüman kursları, halı dokuma atölyesi, dil öğrenim kursları... yer almaktadır. Böylelikle suçlunun; boş zamanı değerlendirilerek meslek edinmesi, farklı zararlı düşünce ve davranışlarını önlemesi, Türkiye ekonomisine katkıda bulunması, kendi kazancını sağlaması, diğer mahkûmlarla bir araya gelerek sosyalleşmesi, cezaevi sonrası topluma faydalı, mesleği ve ekonomik özgürlüğü olan bireylere dönüştürülmektedir.

Farklı kullanıcı gurupları için farklı cezaevi tasarımı yapılmalıdır. Kadın, erkek ve çocuğun yaşam şekilleri, gereksinimleri, kişisel ihtiyaçları, cezalandırma ve ıslah şekilleri birbirinden farklı olduğu için ayrı cezaevleri oluşturulmalıdır. İlk defa suç işleyen ile çok kez işleyen, basit suç işleyen ile büyük suç işleyen aynı şartlarda barındırılmayacağı için suç kapsamına uygun güvenlikte kurumlar oluşturulmalıdır. Cinsiyet ve suçluluk gibi, engelli mahkûmlar için her kurumda özel düzenlemeler yapılmalıdır. Engellinin; kuruma girişi, yaşam alanı, ıslak hacimleri, ortak kullanım alanları, sosyal mekânları gibi bulunacağı her ortam standartlara uygun düzenlenmelidir.

Cezaevlerinde yangın, deprem, sel gibi olağanüstü durumlarda diğer yapılardaki gibi tahliyenin kolay olmadığı kesindir. Can güvenliğini sağlarken firarın engellenmesi önem taşımaktadır. Bu amaçla mekân içerisinde yangın söndürme sistemleri, genel kullanılan kapılar dışında özel müdahale kapıları, ihbar sistemleri de oluşturulabilir. Ayrıca Ülkemiz cezaevlerinde iç ve dış güvenlik olarak iki sistem oluşturulduğu için yapı içerisinde bir güvenlik problemi olması durumunda dış güvenlik ile oluşan sorun çözülmektedir.

Kent merkeziyle ilişkili fakat belirli bir uzaklıkta, geniş arazi üzerine konumlanmış, güvenlik amacıyla yakın çevresinde yaşamın olmadığı alanlardır. Tabi ki kesintisiz yaşamın olduğu, her türlü insani ihtiyacın gerekliliğini bünyesinde bulunduran, firara ve saldırıya karşı korunaklı, özel yapım tekniğiyle, aşılması ve delinmesi zor yüzeylerin olduğu, tesisat kanallarına ve borularına özel ızgaraların yapıldığı, ortak kullanın

alanları, koridor, yaşam alanlarının, açık mekânlarının özel kameralarla izlendiği, kaçmayı engelleyen özel sistemlerle yapılmış cezaevleri için ülkeler büyük bütçeler ayırmaktadır. Ekonomik olarak, yapımı gibi işletilmesinde de önemli bir bütçeye ihtiyaç duyulmaktadır.

Enerjinin geri dönüşümü ve ihtiyaç duyulan enerjinin kazanımı cezaevlerinde mimari çözümlerle sağlanabilir. Geniş alanlar üzerine kurulan cezaevlerinde, güneş panelleri, rüzgar gülleri sayesinde sıcak su, ısıtma, elektrik enerjisi sağlanması, atık malzemelerin ayrıştırılarak geri dönüşümü yapılması, kullanılan suyun arıtılarak sulamada ve tuvaletlerde kullanılması gibi birçok mimari uygulama ile cezaevinin enerji ihtiyacı karşılanıp, enerji kaynaklarının korunması ve çevre temizliğine katkı sağlanmış olur. Böylelikle yüksek bütçe gerektiren enerji giderlerine ekonomik ve ekolojik yönden katkı sağlanır. Örneğin; Türkiye'de Ankara Sincan Ceza İnfaz Kurumu bünyesinde kullanım suyu arıtılarak sulamada kullanılmaktadır.

Mimarlık mesleğinin ana ilkelerinden olan tasarım öncesi araştırma yapılmasına, çalışma kapsamında genişçe yer verilmiş, Türkiye'deki bazı ceza infaz kurumlarında günümüzde bulunulmuştur. Ancak günümüze kadar yapılan örneklerde de olduğu gibi, yapı içerisinde uzun süreli bulunmak, gözlem yapmak, yaşamak, farklı kullanıcıların (çocuk, kadın, erkek, hasta, engelli...) tamamı ile iletişim kurmak gibi olanaklar bu çalışmada da sağlanamamıştır. Yapılan araştırmalar ışığında kullanıcı ve mevcut mekânlarda zaman geçirip gözlem yapılmasının mükemmel tasarıma bir adım daha yaklaştıracığı ise kesindir.

KAYNAKLAR

- [1] Yıldız, G., (2002). Osmanlı Devleti'nde Hapishane Islahatı (1839-1908), Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- [2] Yalçın, A., (2003). Cezaevlerinde Hükümlü Yaşama Hacımlerinin İç Mekân Düzenlemesi, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- [3] Devellioğlu, F., (2013). Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lügat, Onbeşinci Baskı, Aydın Kitabevi, Ankara.
- [4] Yıldız, G., (2012). Mapusane Osmanlı Hapishanelerinin Kuruluş Serüveni(1839-1908), Birinci Baskı, Kitabevi, İstanbul.
- [5] Kılıçlıoğlu, S., Araz, N. ve Devrim, H., (1991). Meydan Larousse, 8, Birinci Baskı, Meydan Yayınevi, İstanbul.
- [6] Arıklı, E., (1986). Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, 17, İkinci Baskı, Gelişim Yayınları, İstanbul.
- [7] İçli, T., (2007). Kriminoloji, Yedinci Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- [8] Demir, G., (2011). Ceza İnfaz Kurumu Kütüphaneleri ve Türkiye' de Durum, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- [9] Brodeur, O. ve Ouellet, G., (2004). What Is a Crime? A Secular Answer, UBC Press, Canada.
- [10] Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi (2006). Ceza İnfaz Alanındaki Tavsiye Kararları (REC (2006) 13 Sayılı Tavsiye Kararına Ek), 27 Eylül 2006.
- [11] Demirbaş, A. T., (2008). İnfaz Hukuku, İkinci Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- [12] Bardak, C., (1996). Cezaların İnfazı ve İnfaz Müesseseleri: Açıklamalar, İnfaz Hesapları, Konulara İlişkin Yargıtay Kararları, Konulara İlişkin Adalet Bakanlığı Genelgeleri, İlgili Mevzuat, Yetkin Hukuk Yayınları, Ankara.
- [13] Erkmen, B., (1986). Ana Britannica, 7, Birinci Baskı, Ana Yayıncılık, İstanbul.
- [14] Hekimoğlu, M. F., (2001). Ceza İnfaz Hukuku ve Cezaevi İdaresi, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara.

- [15] Ata, A., (2006). "Tarihi Süreç İçinde Dünya'da ve Türkiye'de Cezaevi Sisteminin Gelişimi", Ceza İnfaz Kurumları Mimarisi Konferansı, 3-4 Nisan 2006, Ankara.
- [16] Roberts, J. W., (1997). Reform and Retribution: An Illustrated History of American Prisons, First Press, United Book Press Inc., Baltimore, Maryland.
- [17] Sarıhan, Ş., (2001). Cezaevlerine Genel Bir Bakış ve Türk İnfaz Sisteminin Sorunları, 21. Yüzyıla Girerken Cezaların İnfazı Sempozyumu, Adalet Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- [18] Bardakoğlu, A., (1997). Hapis, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt 16, İstanbul.
- [19] Çiçen, A., (2010). II. Meşrutiyet Dönemi Hapishane Islahatı, , Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- [20] Max-Planck-Institut Für Ausländisches und Internationales Strafrecht, Prof. Dr. Dr. h.c. mult. Günther Kaiser Director Emeritus (1928-2007), <https://www.mpicc.de/en/home/kaiser.html>, 09 Kasım 2014.
- [21] Wikipedia The Free Encyclopedia, Albert Krebs, http://en.wikipedia.org/wiki/Albert_Krebs, 09 Kasım 2014.
- [22] Demirbaş, A. T., (2005). Hapishane Kitabı, Birinci Baskı, Kitabevi Yayınevi, İstanbul.
- [23] Adak, U., (2006). XIX. Yüzyılın Sonları XX. Yüzyılın Başlarında Aydın Vilayeti'ndeki Hapishaneler, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- [24] Kurt, M., (2006). Türkiye'de Ceza İnfaz Kurumlarının Sorunları, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- [25] İçli, T. G., (1997). İnfaz ve Koruma Memurları El Kitabı, Üçüncü Baskı, Adalet Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- [26] Morris, N. ve Rothman, D. J., (1995). The Oxford History of The Prison, Üçüncü Baskı, Oxford University Press Inc., New York.
- [27] Fairweather, L., Vetere, E., Cacciapuoti, B., Eriksson, T. ve Leone, U., (1975). Prison Architecture- An International Survey of Representative Closed Institutions and Analysis of Current Trends in Prison Design, Birinci Baskı, Architectural Press, United Kingdom.
- [28] Johnston, N., (2000). Forms of Constraint A History of Prison Architecture, First Edition, University of Illinois Press Urbana, Chicago.
- [29] Roma Közöségi Oldala, Róma Közösségi Oldala Hírei, <http://orokvaros.network.hu/blog/roma-kozoesegi-oldala-hirei/tisztitjak-roma-legregebbszennyvizcsatornajat>, 08 Ekim 2013.
- [30] Tenney F. ,(1924). "The Tullianum and Sallust's Catiline", The Classical Journal, 8: 495-498.

- [31] Ergün, B., (2012), Anlamak, Ortaçağ Avrupasında Engizisyon Mahkemelerinin İşgence Teknikleri, <http://www.anlamak.com/orta%C3%A7a%C4%9F-avrupasinda-engizisyon-mahkemelerinin-i%C5%9Fkence-teknikleri.html>, 20 Ekim 2014.
- [32] Ağcakale, S., (2010). Ceza Mimarlığı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [33] Alhoy, M., (2011). Les Bagnes, Toronto Üniversitesi Kütüphaneleri, Kanada.
- [34] Quetel, C., (1989). La Bastille, Histoire Vraie D'une Prison Légendaire, Laffont Press, Paris.
- [35] Naskalı E.G., (2005). Hapishane Kitabı, Birinci Baskı, Kitabevi, İstanbul.
- [36] Sağlam, M.Y., (2003). Ceza İnfaz Kurumları Mimarisi ve Türk İnfaz Sisteminde Mimari Özellikler, Adalet Bakanlığı Yayınları, İkinci Baskı, Ankara.
- [37] Hinkle, W.G. (2006). A History of Bridewell Prison 1553-1700, First Edition, Londra.
- [38] London Lives 1690 to 1800, Bridewell Prison and Hospital, <http://www.londonlives.org/static/Bridewell.jsp>, 08 Ekim 2013.
- [39] The Architecture of Robert Adam, Edinburgh Bridewell - As Built, http://sites.scran.ac.uk/ada/documents/castle_style/bridewell/bridewell_castle_style_as_built.htm, 08 Ekim 2013.
- [40] Mete, T., (1987). İnfaz Hukuku, Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, Birinci Baskı, Ankara.
- [41] Tan, H., (1939). Alman Hapishanesi Nizamnamesi Ve Buna Müteallik Esaslar Üzerinde Bir İnceleme, Adliye Ceridesi, Ankara.
- [42] Dönmezer, S. ve Erman S. (1994). Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku, Birinci Baskı, Akgün Matbaası, İstanbul.
- [43] Öztunç, M., (1939). Belçika Hapishanecilik Tarihine Kısa Bir Bakış, Birinci Baskı, Adliye Ceridesi, Ankara.
- [44] Erkul, K., (2006). Türkiye’de Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetsel Sorunları Ve Çözüm Önerileri, Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- [45] Rodriguez, S. A., (2007). “The Impotence of Being Earnest: Status of the United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners in Europe and the United States”, New England Journal on Criminal & Civil Confinement, 33 (1): 67.
- [46] Kapani, M., (1982). Kamu Hürriyetleri, Yedinci Baskı, Yetkin yayınları, Ankara.
- [47] Sellin, T. ve Franci, F. (1926). "A Precursor of Modern Penology", Journal of the American Institute of Criminal Law & Criminology, 17 (1): 105-110.
- [48] Kunter, N., (1943). Suçluların Terbiye ve Islahı, Birinci Baskı, Adliye Ceridesi, Ankara.

- [49] Foucault, M., (1975). La Naissance De La Prison, First Edition, Galimard Co, Paris; Çeviren: Kılıçbay, M. A. , (2000). Hapishanenin Doğuşu, İmge Kitabevi, Beşinci Baskı, İstanbul.
- [50] Erem, F., (1997). Suç Bilimi Açısından Adalet Psikolojisi, Onuncu Baskı, Adil Yayınevi, Ankara.
- [51] Di Gennaro, G. (1975). Prison Architecture An International Survey of Representative Closed Institutions and Analysis of Current Trends in Prison Design, First Edition, Architectural Press, United Kingdom.
- [52] Güran, S., (1940). Ecnebi Memleketlerde Ceza İnfaz Müesseseleri. Birinci Baskı, Adliye Ceridesi, Ankara.
- [53] Kalman, H. D., (1969). Newgate Prison, Architectural History, Edition 12, Londra
- [54] Encyclopaedia Britannica, Newgate Prison, <http://www.britannica.com/women/timeline?tocId=9404138§ion=249214>, 18 Eylül 2013.
- [55] Roth, L. M., (1193). Understanding Architecture Its Elements, History and Meaning, First Edition, Westview Press, Colorado; Çeviren: Akça, E., (2002). Mimarlığın Öyküsü Öğeleri, Tarihi ve Anlamı, İkinci Baskı, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- [56] Demirbaş, T., (2003). "Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların ve Cezaevlerinin Evrimi", Hapishane Sempozyumu, 4-5 Aralık 2003, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- [57] Soyaslan, D., (1998). Kriminoloji, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara.
- [58] Türker, M., (2001). "ABD'de İnfaz Sisteminde İnsan Haklarının Gelişimi", 21. Yüzyıla Girerken Cezaların İnfazı Sempozyumu, 21-22 Ocak 2000, Ankara.
- [59] Artuk, M.E., Gökçen, A. ve Yenidünya, A.C., (2003). Ceza Hukuku Genel Hükümler, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- [60] Çoban, B. ve Özarslan, Z., (2008). Panopticon: Gözün İktidarı, Su Yayınları, İstanbul.
- [61] Türkiye Mimarlar Odası, Cezaevi Mimarisi ve 19 Aralık, <http://www.mimdap.org/w/?p=2890>, 12 Kasım 2010.
- [62] Erem, F., (1994). Adalet Psikolojisi, Beşinci Baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara.
- [63] Cairn.info, Une visite à Mettray par l'image : l'album de gravures de 1844, http://www.cairn.info/zen.php?ID_ARTICLE=SR_018_0207#, 16 Ekim 2014
- [64] Delcampe.fr, CPA Colonie De Mettray Les Brossiers TOP Carte, <http://cartes-postales.delcampe.fr/page/item/id,146346358,var,CPA-colonie-de-Mettray-les-brossiers-TOP-carte,language,F.html> , 18 Ağustos 2013.

- [65] Mengüç, A. R., (1968). Ceza İnfaz Hukuku ve İnfaz Müesseseleri, Birinci Baskı, Cezaevi Matbaası, İstanbul.
- [66] Savcı, İ., (2003), "Türkiye’de Cezaevi İşyurtları: Bir Alan Çalışmasından Notlar", Hapishaneler Sempozyumu, 4-5 Aralık 2003, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- [67] Öztürk, B., Erdem, M. R., (2005). Uygulamalı Ceza Hukuku ve Emniyet Tedbirleri Hukuku, Altıncı Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara.
- [68] Ocakçioğlu, İ., (1967). "Fransız Ceza İnfaz Sistemi ve Ceza İnfaz Müesseseleri", Adalet Dergisi, 58: 689.
- [69] Taşkın, A., (2004). Türkiye’nin Cezaevi Gerçeği, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- [70] Cole, G.F. ve Smith, C.E., (2007). The American System Of Criminal Justice, 11th Edition, Wadsworth Publishing Inc., Canada.
- [71] Dark History, Sing Sing Prison, <http://ghb67.wordpress.com/2012/01/06/prisons/>, 18 Ağustos 2013.
- [72] Institutional Landmark Buildings, Royal Victoria Hospital, Belfast, 1903, http://www.hevac-heritage.org/landmark_buildings/institutional/institutional.htm, 08 Ekim 2013.
- [73] Elton Engineering Books, Joshua Jebb on Pentonville Prison, London, <http://www.elton-engineeringbooks.co.uk/highlights/jebb.htm>, 10 Aralık 2014.
- [74] Fairweather, L., McConville, S., (2000). Prison Architecture: Policy, Design and Experience, First Edition, Architectural Press, New York.
- [75] The British Library, Separate Cell in Pentonville Prison, <http://www.bl.uk/learning/images/victorian/crime/large102224.html>, 08 Ekim 2013.
- [76] Putney, S. ve Putney, G.J., (1962). "Origins of the Reformatory", The Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science, 53 (4): 438.
- [77] Gülşen, R., (1993). Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların İnfazında Çağdaş Sistem, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- [78] Turgut, H., (1986). Cezaevi İdaresi, Birinci Baskı, Yarıaçık Cezaevi Matbaası, Ankara.
- [79] Özden, A. T., (2012). " Kent Merkezinde Kapatılma: Panoptikon Hapishanesi ve Şikago Islah Evi Karşılaştırması Üzerinden Hapishane, Denetim ve Mimari Tasarım İlişkisi", Ankara Mimarlar Odası Mimarlık Dergisi, 363.
- [80] Stylianou, E., (2008). "The Great Depression and Its Effects on America and the World", Eco 1326, 5:10-11.

- [81] Yayak, A., (2009). Türkiye Cezaevlerindeki Islah- Rehabilitasyon Çalışmalarının Diğer Ülkelerin Uygulamalarıyla Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- [82] Yılmaz, E.M., (2009), Mimarlık Parmaklıklar Ardında Mı?, <http://v3.arkitera.com/news.php?action=displayNewsItem&ID=41086>, 18 Şubat 2011.
- [83] Squadron Rcaf 1941 to 1945, F/O Joel Matthew Stevenson Pilot, <http://www.419squadronbewarethemoose.com/Stevenson.html>, 10 Eylül 2014.
- [84] Alevis De Tocqueville, http://www.tocqueville.culture.fr/en/voyages/popup/html/z_ameri62.html, 11 Kasım 2014.
- [85] CPG Consultants, Redevelopment of Changi Prison Complex, http://www.cpgcorp.com.sg/CPGC/Project/Project_Details?ProjectID=1265&TypologyID=12, 15 Kasım 2014.
- [86] Sağlam, M.Y., Sevimli, Z. ve Yurdatapan, N., (1995). , Türkiye Cezaevi Gerçeği ve Yeniden Yapılanma Modeli, Birinci Baskı, Adalet Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- [87] Architecture View, New Design for Danish State Prison in Vridsløselille, <http://architecture-view.com/2010/12/23/new-design-for-danish-state-prison-in-vridsl%C3%B8selille/>, 15 Kasım 2014.
- [88] Canel, P. (2003). Türkiye’de Cezaevleri ve F Tipi Uygulaması, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- [89] Maculan, A., Ronco, D. ve Vianello, F., (2013). Prison in Europe: Overview and Trends, First Edition, European Union Press, Roma.
- [90] Soyaslan, D., (2001). İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu, Goethe Institut- Başkent Üniversitesi Yayınları, Ankara: 164-165.
- [91] Türker, M., (1998). "Türk İnfaz Sistemi Alt Yapı Sorunları ve Bunlardan Kaynaklanan Tutuklu ve Mahkûmların Çözümüne Dair Çağdaş Öneriler", Manisa Barosu Dergisi, 69: 32.
- [92] Dewitt, C.B., (1986). National Directory of Corrections Construction, First Edition, The National Criminal Justice Reference Service, U.S.
- [93] Spens, I., (1994). The Architecture of Incarceration, St. Martin Press, London.
- [94] Avcı, M., (2010). Osmanlı Uygulamasında İnfazı Özellik Gösteren Hapis Türleri: Kalebentlik, Kürek ve Prangabentlik, <http://www.e-sosder.com/?sayfa=ozet&no=73>, 18 Nisan 2010.
- [95] Altın, E., (2013), İlkel Dönemden 21. Yüzyıla, Tekne Yapım Teknikleri ve Kullanım Esasları, <http://www.boatbuilderturkey.com/?pid=23001>, 07 Ekim 2014.
- [96] Bostan, İ., (1982). Osmanlı Bahriye Teşkilatı: XVII. Yüzyılda Tersane-i Amire, Birinci Baskı, T.T.K. Yayınları, Ankara.

- [97] Gökçen, A., (1989). Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Kanunları ve Bu Kanunlardaki Ceza Müeyyideleri, Nadir Kitap, İstanbul.
- [98] Ersoy, T., (1991). Sinop'un Hanı, Birinci Baskı, Karşı Yayınları, Ankara.
- [99] Aydın, M., (2007), Sinop Tarihi Cezaevi ve Ünlü Mahkûmları, <http://www.sinoppostasi.com/content/view/615/46/>, 07 Ekim 2008.
- [100] Kuru, A. Ç., (2004). Sinop Hapishanesi, Atatürk Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara.
- [101] Yılmaz, C., (2009). "Tarihi Sinop Kalesi Cezaevi", Doğu Coğrafya Dergisi, 14: 5.
- [102] Yıldıztaş, M., (1997). Mütareke Döneminde Suç Unsurları ve İstanbul Hapishaneleri, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul .
- [103] Koca, O. E., (1991). The History of YediKule and Its Place in Military Architecture, Doktora Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- [104] Alpagut, A.H., (1941). Marmara'da Türkler, Birinci Baskı, Deniz Matbaası, İstanbul.
- [105] Wratislaw, B.W., (1981). Anılar, "16. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'ndan Çizgiler", İkinci Baskı, Karacan Yayınları, İstanbul.
- [106] Dankoff, R., Kahraman, S. A. ve Dağlı, Y., (2006). Evliya Çelebi Seyahatnamesi/ 1. Kitap, Dördüncü Baskı, Yapı kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- [107] Fatih'in Mirası: Tersane-i Amire, <http://son.altayli.net/fatihin-mirasi-tersane-i-amire.html>, 15 Kasım 2014.
- [108] Bozkurt, G., (1996). Batı Hukukunun Türkiye'de Benimsenmesi, İkinci Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- [109] Şen, Ö., (2007). Osmanlı'da Mahkûm Olmak Avrupalılaşma Sürecinde Hapishaneler, Üçüncü Baskı, Kapı Yayınları, İstanbul.
- [110] Atar, Z., (2011). "20. Yüzyıl Başlarında Turgutlu Hapishanesinin Genel Durumu", Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9:1.
- [111] Şenyurt, O., (2003), "20. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Anadolu ve İstanbul'da Bazı Hapishane İnşaatları", Arredamento Mimarlık, 9 (161):76-82.
- [112] Çelik, Y., (2009). "Üsküdar Paşakapısı Tevkifhânesi: İnşası ve İşgali (1912-1923)". Üsküdar Sempozyumu IV, 06 Ağustos 2009, İstanbul.
- [113] Girgin, Ç. (2011). " Sultanahmet Eski Cezaevi Kazıları: Augoustaion Meydanı'na Açılan Kapı ve Çevre Mimarisi ", Uluslararası Sevgi Gönül Bizans Araştırmaları Sempozyumu, 21-23 Haziran 2010, İstanbul.
- [114] Özalp, H., (2001). Sultanahmet Cezaevi Yeniden İşlevlendirme Projeleri Araştırma ve Analizi, Doktora Tezi, Haccettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- [115] Batur, A.(2009). İstanbul Vakıflar Bölge Müdürlüğü Mimar Kemaleddin Proje Kataloğu, Birinci Baskı, TMMOB Mimarlar Odası& Vakıflar Genel Müdürlüğü Ortak Yayını, Ankara.
- [116] Gözübüyük, Ş.A. ve Gölcüklü, F., (2013). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, Onuncu Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- [117] Teker, A., (2001). Üsküdar Paşakapısı Cezaevi Denetim Raporu, Cezaevleri Genel Müdürlüğü (Yayınlanmamış), Ankara.
- [118] Ata, A., (2008). Ülkemiz Özelliklerine Uygun Cezaevi Ziyaretçi Görüşme İç Mekân Biçimlenmesi Tasarım Önerileri, Doktora Tezi, Haccettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- [119] T.C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, www.cte.adalet.gov.tr, 01 Aralık 2012.
- [120] T.C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, (1997). Ceza ve İnfaz Kurumları ile Tutukevlerinin Yapısal Durumları ve Özellikleri, Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı, Yayın No:3, Ankara.
- [121] T.C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Arşivi, Ankara.
- [122] İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul Şehir Rehberi, <http://sehirrehberi.ibb.gov.tr/map.aspx>, 12 Nisan 2010.
- [123] Dolu, O., Büker, H. ve Uludağ, Ş., (2012). "Türk Ceza Adalet Sisteminin Caydırıcılık Kapasitesine İlişkin Eleştirel Bir Değerlendirme", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 61(1): 84-85.
- [124] Nursal, N., (2006). "Uluslararası Cezaevi Standartları", Ceza İnfaz Kurumları Mimarisi Konferansı, 3-4 Nisan 2006, Ankara, 44-45.
- [125] T.C. Resmi Gazete, 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun. (25685), 29.12.2004, 42.
- [126] Birleşmiş Milletler, Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar (1955), Cenevre.
- [127] Coyle, A., (2002). Cezaevi Yönetimine İnsan Haklarını Göz Önüne Alan Bir Yaklaşım, Uluslararası Cezaevi Araştırmaları Merkezi, İngiltere.
- [128] Ümit, M., (2009). İnsan Hakları Yargısında Özgürlük ve Güvenlik Hakkı, Master Projesi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- [129] Arslan, M., (2006). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türk Pozitif Hukukunda Kişinin Özgürlük Ve Güvenlik Hakkı, Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- [130] Öztosun, M., (2002). T.C. Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü İnfaz Kurumlarının İnşası ve Yenilenmesi Konferansı, Galatasaray Üniversitesi, İstanbul.
- [131] Vural, C., (2001). "İnfaz Rejiminin Kurumlar Arasında Uyumu ve Cezaevleri Protokolünün Değerlendirilmesi", Modern Ceza İnfazı ve Cezaevlerinin Yönetim Sistemi Kolokyumu, 15–16 Şubat 2001, Ankara.

- [132] Nursal, N., (2002). Uluslararası Cezaevi Standart Kuralları ve İlgili Sözleşmeler, Eğitim Serisi 11, Ankara Açık Cezaevi, Ankara.
- [133] Kızmaz, Z., (2006). Cezaevi Müdavimleri İnatçı Suçlular, Birinci Baskı, Orion Yayınevi, Ankara.
- [134] Henley, B., (2002). Learning Works: The 21st Century Prison, First Edition, The Good News Press, London.
- [135] New Horizon For News, Kids at kindergarten of women's prison in Ecuador, <http://english.sina.com/world/p/2009/1109/284129.html>, 20 Temmuz 2014.
- [136] Political Teen Tidbits, Update On Helping KIDS In Immigration Jails, <http://frecklescassie.wordpress.com/2007/03/07/update-on-helping-kids-in-immigration-jails/prison-cell-for-a-baby-and-child-with-immigrant>, 20 Temmuz 2014.
- [137] Huff Post San Francisco, California Prison Doctors, http://www.huffingtonpost.com/2012/10/19/california-prison-doctors_n_1990847.html, 20 Temmuz 2014.
- [138] Prison Librarian, Library Snapshot Day, http://prisonlibrarian.blogspot.com.tr/2010_10_01_archive.html, 11 Temmuz 2014.
- [139] Brayns, S., (2006). "Cezaevi Tasarımına İlişkin Cezaevi Yönetimi Perspektifleri", Ceza İnfaz Kurumları Mimarisi Konferansı, 3-4 Nisan 2006, Ankara.
- [140] Prison and Prison System Design, Prison Cell Design Concept, <http://prisondesign.org/2009/12/09/prison-cell-design-concept/> , 7 Aralık 2013.
- [141] T.C. Gençlik ve Spordan Sorumlu Devlet Bakanlığı ve T.C. Adalet Bakanlığı, Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevlerinde Spor ve Diğer Serbest Zaman Etkinliklerine Yönelik İşbirliği Protokolü, 11 Aralık 2001.
- [142] Pakkan, Ş., (2010), Bu Cezaevine Giren Kurtuluyor, <http://www.milliyet.com.tr/bu-cezaevine-giren-kurtuluyor/guncel/haberdetay/26.07.2010/1268297/default.htm> , 18 Haziran 2014.
- [143] T.C. Milli Eğitim Bakanlığı ve T.C. Adalet Bakanlığı, Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevlerindeki Hükümlü ve Tutuklulara Yönelik Çeşitli Eğitim Faaliyetlerinin düzenlenmesine Dair İşbirliği Protokolü, 21 Şubat 2000.
- [144] T.C. Adalet Bakanlığı, Ceza İnfaz Kurumları Kütüphane ve Kitaplık Yönergesi, 12 Temmuz 2005.
- [145] T.C. Resmi Gazete, Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük. (26131), 06.04.2006.

- [146] T.C. Gençlik ve Spordan Sorumlu Devlet Bakanlığı, T.C. İçişleri Bakanlığı ve T.C. Adalet Bakanlığı, Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetim, Dış Koruma, Hükümlü ve Tutukluların Sevk ve Nakilleri İle Sağlık Hizmetlerinin Yürütülmesi Hakkında Protokol, 19 Ağustos 2011.

ÇAĞDAŞ CEZAEVİ TASARIMI TÜRKİYE'YE UYGUN MİMÂRİ STANDARTLAR

Uzun yıllardan beri ABD'de yaşayan Melda Türker, cezaevleri sistem iyileştirme uzmanı olarak 27 yılda 180 adet değişik kapasite ve sınıfta cezaevinin planlanmasında mimarlarla, cezaevi idarecileri ve kullanıcılarıyla diyalog içinde mimari projeler geliştirme konusunda danışman olarak çalışmıştır. ABD'de bu konuda gelişmiş bir standartlar sistemi ve uzmanlık birikimi bulunmaktadır. Türkiye'ye daha çağdaş ve insani bir cezaevi düzeni yaratma zorunluluğunu anımsatarak bunun mimari boyutunun önemini vurgulamayı amaçlamıştır.

Melda Türker'in hazırladığı, Türkiye'de cezaevi mimari tasarımını geliştirecek uygun mimari standartlar;

A-1 Dış Güvenlik

(1) Tutuklu ve mahkûmların, içeri taşınmasından itibaren, tahliyelerine kadar içerde tutulmalarına elverişli bir dış güvenlik çevresi gereği; (2) Güvenlik çevresine girilen kapının devamlı kontrolü imkânı; (3) Tutuklu ve hükümlülerin girişi için tamamen ayrı bir kapı, görevli ve diğer ziyaretçilerin güvenlik sahasına girmesi için ayrı bir kapı; (4) Girişin kontrolü için (merkezi kontrol odasından), ya yalın gözle görme imkânı veya kısa devre televizyon görüntüsü imkânı sağlanmalı ve aynı zamanda konuşma imkânı mekânîk olarak temin edilmeli; (5) içeri girmesi gereken, silahlı görevlilerin silahlarını koyacakları, emniyet kutularının girişte bulundurulması; (6) Güvenlik sahasına giren açıklıktan bir tanesinin, acil yardıma imkân verecek bir geçit olması (hasta taşınan ambulans yatağının, geçebilmesi imkânı); (7) Güvenlik çevresinin ışıklandırılması gereği;

(8) Güvenlik çevresinin devamlı kısa devre televizyon sistemleri ile gözetlenmesi imkânı; (9) Güvenlik çevresinin gereken şekilde elektronik sistemlerle güçlendirilmiş bir engelle belirlenmiş olması; (10) Gözetleme kulelerinin stratejik olarak yerleştirilmesi.

A-2 Merkez Kontrol Odası

(1) Cezaevi hudutları içinde stratejik olarak yerleştirilmeli ve buradan cezaevi faaliyet trafiği kontrol edilecek bir konumda olmalı; (2) Tasarım, içeri, merkezde çalışan görevliler dışında hiç kimsenin giremeyeceği şekilde ve dışardan herhangi bir tecavüze dayanıklı olacak şekilde yapılmalı ve ona göre inşa edilmelidir; (3) Girişinde, iki kapılı, antresi olmalı; (4) İçinde cezaevinin anahtarların, muhafaza etme imkân, (kutu); (5) Merkezden, tutuklu ve mahkûmların bulunduğu bütün yaşam yerler, ve hücrelerle, konuşma imkân,sağlayacak sistemler bulunması; (6) Merkezden, bütün diğer görev yerleri ile ve tek tek, çalışan kimselerle konuşma imkânının bu sisteme dahil olması imkânı; (7) Cezaevinin, yangın emniyeti sistemlerinin merkezden kontrol edilme imkânı; (8) Tehlike anında, tutuklu ve mahkûmların bulundukları mekânların kapılarının anında hep birden açılması imkânını sağlayan özelliklerin, merkez kontrol odası elektronik sistemine dahil olması; (9) Merkez kontrol görevlilerinin kullanacağı tuvalet-lavabo imkânı.

A-3 Diğer Sabit Görev Yerleri

(1)Kayıt kabul alanı görev mekânı; (2)Her görev yerinde en az bir görevli, 24 saat, 3 ayrı vardiyada iş yapacak şekilde düzenleme; (3) Tutuklu ve mahkûmların bulundukları yerlerin 24 saat 3 ayrı vardiyada yalın gözle gözetlenmesi için, görev yeri (1 görevliye en fazla 48 tutuklu ve mahkûm düşecek şekilde); (4) Şayet cezaevinde kadınlar bulunuyorsa, minimum olarak bir tane kadın görevlinin bulunacağı, kadınları gözetleyebileceği görev yeri imkânı.

A-4 Kayıt Kabul Alanı

(1)Yalnız mahkûm/tutukluların girebileceği açıklığın, kişilerin özelliğini koruyacak biçimde bir yerde bulunması; (2)Bu açıklıktan taşıyıcı araçların girmesine müsait bir garaj imkânı; (Tutuklu ve mahkûmlar bu garajda

indirilmelidir); (3) Kayıt Kabul alanının cezaevinin diğer bölümlerinin etkinlik trafiğinden etkilenmeyecek bir şekilde yerleştirilmiş olması; (4) Kayıt Kabul için özel tasarım edilmiş masa ve diğer imkânlar; (5) Tutuklu ve mahkûmların beklerken oturma imkânı; (6) Gerektiğinde, başka şehirlerin de aranabilmesini sağlayabilecek telefon imkânı; (7) Fotoğraf çekilmesi ve parmak izi alınması için gerekli yerin düzenlenmesi; (8) Alkol (Sarhoşluk) testi yeri düzenlenmesi; (9) Bir sıra görevlinin, gözetlemek için bulunacağı mekân; (10) Kadın, erkek ve genç suçluların bekleme sürecinde birbirlerinden ayrılmasına imkân verecek şekilde düzenleme ile tasarım edilmiş olması; (11) Disiplin altına alınamayan tutuklu ve mahkûmların diğerlerinden ayrılabilme imkânını sağlayan düzenlemeler olması (geçici kalınan hücreler).

Geçici kalınan hücreler:

(a) Cezaevlerinin ihtiyacına göre, kayıt kabul için gerektiği kadar, geçici kalınacak; (b) En fazla 8 saat kalınabilir; (c) En fazla 6 kişilik (d) En az 6 m² ve eni 6 metre olması; (e) Eğer birden fazla kişi kalacaksa kişi başına 2 m² olması; (f) Kişilerin oturması için gerekli gereçler ve bunların yer tespit edilmiş olması; (g) Tuvalet/musluk, içme suyu ihtiva eden çelik klozet; (h) Suni ışık, 15-20 watt; (i) Hücresinin kapısında içeriği gözetlemek için cam açıklığı; (j) Hücrelerin, görevlinin bulunduğu yerden devamlı gözetlenmesi imkânı; (k) Disiplin altına alınamayan kişilerin tek başına kalacağı hücreler.

Sarhoşlar için kullanılacak özel hücreler:

(a) Minimum 6 m²; (b) Eni minimum 6 metre; (c) En fazla 8 saat kalınabilir; (d) İçinde, yerden 20 cm yükseklikte betondan yapılmış yatak imkânı; (e) Tuvalet/lavabo klozeti; (f) Odanın önünde ve fakat dışarıda kanalizasyon deliği; (g) Suni ışık, 15 - 20 watt; (h) Kapıda yiyecek deliği; (i) Kapıda içerisinin gözetlenmesi için cam uygulaması; (k) Hücresinin duvarında içerisini görevli tarafından her an görebilmek için büyük cam uygulaması; (l) Hücrelerin kayıt kabulde çalışan görevlilerin gelip geçtiği yerlere yakın olarak tasarım edilmesi; (m) Devamlı ses iletişimi gerekliliği; (n) Özel arama tarama mekânı; (o) Temizleme alanı, duş imkânı; (p) Gelenlerin bulundurulması gereken bekleme alanı (Kadın erkek ve gençlerin ayrılabilceği şekilde düzenlenmiş mekânlar); (r) Gelen tutuklu ve mahkûmların üzerinden alınanların bulundurulacağı mekânlar;

(s)Tutuklu ve mahkûmlara verilecek eşyaların bulundurulacağı depolama mekânları yatak, yastık vb. konulacak şekilde geniş mekânlar; (t) Kıymetli eşyaların saklanacağı yerler.

A-5 Tutuklu Ve Mahkûmların Sınıflandırılması İmkânları

Tutuklu ve mahkûmların gerektiği gibi bilimsel bir sınıflandırma sonucu yerleştirilecekleri, sayısal olarak kâfi miktarda, akustik ve görme imkânları, grupları birbirinden ayıracak nitelikte olan yaşam ünitelerinin bulunması gerekliliği; yaşam üniteleri, aşağıdaki grupların birbirinden ayrılmasını sağlayacak sayıda olmalıdır. Bu bir öncelik listesidir: (a) Kadın, erkek ayırımına el verecek şekilde sayısal elverişli, görsel elverişli ve akustik olarak birbirinden ayrı mekânlar düzenlenmeli; (b) Genç suçlularla, yetişkinlerin birbirinden akustik olarak, görsel ve teması mümkün kılmayacak şekilde ayrılmasını temin edecek mekânlar olması gereği; (c) Suçluların davranış biçimine ve işledikleri suçun, şiddete dönük olup olmadığına göre ayrılması gereken gruplara elverişli mekânların bulunması (maximum, medium security); (d) Tutuklu ve mahkûmların birbirinden ayıracak şekilde, yaşam mekânlarının bulunması; ağır cezayı gerektiren, suçlularla, hafif cezayı gerektiren suçluların ayrılması için gerekli mekânların bulunması; (e) Cezaevinde çalışmakla görevli (itimat edilen mahkûmların) ayrı bir yerde bulundurulması için gerekli mekânların bulundurulması.

A-6 Tutuklu Ve Mahkûmların Yaşam Yerleri

(1) Üniteler:

(a) Yaşam ünitelerinin 25 kişiden fazla olmaması gereği; (b) Yaşam ünitesi ve girişinde iki kapılı antrenin bulunması; (c) Her üniteden, 2 çıkış kapısı olması (yangın emniyeti); (d) Yangın emniyeti için gerekli araç ve gereçlerin bulunması (kanun gereği); (e) Her üniteye telefon imkânı.

(2) Yaşam ünitesinde toplu yaşam yerinin bulunması gerekir:

(a) Kişi başına 3,5 m² alan imkânı; (b) En ufak toplu yaşam yeri 10 m²; (c) Masa sandalye vs. yemek yemek ve oturmak için bulunması gerekliliği; (d) Televizyon imkânı (25 kişiye yetecek kadar, birden fazla); (e) Gün ışığının olması şart değil; (f) Yapay

ışık, 30 watt kadar; (g)12 kişiye bir duş, duşun görevli tarafından görüntülü ve fakat kişiye özelliğini koruyucu mahiyette olması; (h) 8 kişiye bir tuvalet olacak şekilde imkân sağlanması, bunun yemek yenen yerden ayrı olması, el yıkama musluğu vb; (i) Toplum yaşam yerinin, görevliler tarafından gözetlenmesi imkânı; (j) Görevli ile devamlı konuşmak için mekân imkân.

(3)Yaşam Hücreleri

Tek kişilik gece yatılan yerler: (a) 7 m²; (b) En az 2 metre 10 santim eninde; (c) Yüksek güvenlikli cezaevinde, hücre eşyalarının, yüksek güvenlikli olması; (d) Tuvalet, el yıkama (sıcak, soğuk su) ve içme suyu, ayna imkânı; (e) Yatak; (f) Yazı yazma masası (yere raptedilmiş) ve kitapları koymak için raf (duvara raptedilmiş); (g) Suni ışık 30 watt ve gece yatarken 3 watt inecek şekilde; (h) Gün ışığı giren pencerelerin sağlanması; (i) Hücrelerin, görevlinin bulunduğu görev yerine mekân olarak irtibat imkânı; (j) Hücre kapısında dikey cam.

(4) Koğuş biçiminde yaşam yerleri:

Yalnız hafif suçlular için kullanılabilir (örneğin, cezası 6 aydan az suçluların barındırılması vb); Maksimum kapasite 24 geçemez, 12 kişilik olması idealdir; (c) Minimum 5 m² uyumak için hesaplanır; (d) Toplu aktivitelerin yapıldığı alan, koğuşun bir parçası olarak adam başına 3,5 m² olmalı ve yatılan alandan farklı bir alan olmalı.

Not: Aynen yaşam ünitelerinde olduğu gibi, yeterli yangın tertibatı 2 çıkış kapısı, tuvalet ve el yıkama yerleri, su içilecek imkân, tuvaletin şahsın özelliğini koruyacak şekilde bir duvarla ayrılmış olması ve fakat, görevliler tarafından gözetlenebilecek şekilde olması, duş imkânı, oturacak masa, sandalye, suni ışık 30 mum ışığı gücünde, güneş ışığı camdan gelecek şekilde imkân, kişilerin şahsi eşyalarını saklayacak dolap imkânı, telefon imkânı, TV imkânı, görevlilerle konuşma imkânı girişte, iki kapılı antre, uyuma yerlerinin mümkün olduğu kadar kişiye özel şekilde ayrılması

A-7 Cezaevlerinde Gerekli Diğer Mekânlar

(1) Ziyaret yerleri

(a) Kapalı ziyaret alanları:

(i) 15 günde bir yarım saat, bütün tutuklu / mahkûmlara ziyaret imkânı verecek şekilde kafi miktarda ziyaret alanı; (ii) Kapalı ziyaret alanı cezaevi girişine yakın bir yerde düzenlenmeli; (iii) Ziyaretçilerin, cezaevinin güvenlik sahasına giremeyecek şekilde düzenlenmeli; (iv) Ziyaretçiler için hava şartlarının uygun bekleme alanı imkânı (Buralarda tuvalet, içilecek su ve paralı telefon imkânları düzenlenmeli); (v) Ziyaretçilerin, palto ve çantalarını koyabilecekleri, emniyetli, anahtarı ziyaretçiye verilen kilitli dolaplar bulunmalı; (vi) Ziyaret alanından içeri yasak maddeleri geçirmeyecek şekilde mimari düzenleme yapılması; (vii) Ziyaret kabinlerinin, ziyaretin mahremiyetini temin edecek şekilde V teker teker düzenlenmesi; (viii) Hem cezaevi sakini, hem de ziyaret esnasında ziyaretçi için oturma yeri; (ix) Büyük bir kırılmaz cam uygulaması (60x60 cm); (x) Telefonla görüşme imkânı; (xi) Birbirlerini, ayan beyan görme imkânı; (xii) Akustik bakımından normal sesle konuşma imkânının düzenlenmesi; (xiii) Ziyaret alanlarının, görevliler tarafından dinlenmeyecek ve fakat devamlı şekilde gözetlenmesi imkânı.

(b)Açık görüş alanı:

(i) Ayrı bir mekân; (ii) Ziyaretçiler ve tutuklu / mahkûmları için oturma alanları; (iii) Görevliler tarafından denetleme imkânı; (iv) Ziyaretçilerin çanta, palto vs gibi eşyaları için, depolama imkânı: (Çıkarken anahtarı iade edilmek üzere çelik dolaplar vb); (v) Ziyaretçiler, ziyaret yerine, cezaevinin dış güvenliğinden geçerek girecek şekilde düzenleme; (vi) Ziyaretçilerin üst aramaları için gerekli imkânlar ve yerler.

(c)özel / avukat görüşme alanı (Avukat ziyaret alanı):

(i) Bu alanın diğer ziyaret alanlarından ayrı mekânları olmalı; (ii) Evrak takdimi ve imzalanması imkânı avukat ve mahkûmun evrak tevdi imkânı; (iii) Oturacak sandalye, masa, yazı yazma imkânı; (iv) Yapay ışığın 30 mum ışığı olması; (v) Avukat ve mahkûmun açık ziyaretine imkân verilmesi; (vi) Ziyaret alanlarının, görevli tarafından gözetlenebilme imkânı, ancak konuşulanların dinlenmesi gerekliliği gözetilecek şekilde gözetleme imkânı; (vii) Avukatın bulunduğu mekândan görevliye ulaşması için mekânîk imkân.

(2) Sağlık hizmetleri verilecek alanlar:

Bu alana ancak görevliler ve hasta mahkûmlar girebilecek şekilde düzenleme;

Kilitli depolama yerleri:

(i) Alet, araç ve gereçler için; (ii) Sağlık servisinde kullanılacak ihtiyaç maddeleri için ayrı; (iii) ilaçların muhafazası için gerekli dolaplar (buzdolabı dahil).

Bütün gerekli araç ve gereçlerin sağlık servisi verecek her türlü imkânın bulunması:

(i) Lavabo (sıcak, soğuk su); (ii) Tuvalet; (iii) Duş; (iv) Muayene masası; (v) Hemşire ve doktor yardımcılarının çalışacağı masalar; (vi) Telefon (vii) Görevliler ve kontrol odası ile görevlilerin ses bağlantısı; fa (viii) Revir, sağlık ve psikolojik bakımdan ihtiyaca cevap verecek şekilde cezaevinin ihtiyacına göre düzenlenmiş yatak sayısı.

(d) Sağlık hizmetleri bölümünde:

(i) Koğuş ve hücre şeklinde düzenlemelerde, bu düzenlemeler, yatılacak yerlerde belirlenen standartlara göre düzenlenmeli; (ii) Bu bölümün hava sirkülasyonu, diğer bölümlerden ayrı düzenlenecek; (iii) Mahkûmların sağlık hizmetleri bölümünde bekleme yerleri; (iv) Dişçilik bölümü.

(3) Yemek servisi ve mutfak ihtiyaç alanları:

(a) Ancak görevli ve çalışan mahkûmların girebileceği alanlar olmalı; (b) Depolama alanlarının, hem yaş sebze meyve, et, kuru iâşe vs gibi gerekleri dikkate alınarak, yeterli miktarlarda düzenlenmesi; (c) Cezaevinin ihtiyacına göre mahkûm sayısına göre yemek servisi yapılmasına cevap verecek şekilde mutfak için alan tespit edilip, içine gereken araç gereç düzenlenmesinin yapılması; (d) Çevrenin hijyenik tutulması için gerekli imkânlar; (e) Yangın emniyeti gereklerinin kanunlarda yazılı biçimde düzenlenmesi; (f) Bıçaklar için ve diğer tehlikeli araç gereçler için özel depolama imkânları (bıçaklar için, kullanıldığı zamanlarda hangi bıçağın yerinde olmadığını gösteren "shadow box"); (g) Yemek servisi menejerinin çalışma odası; (h) Gerekli evrakin depolanması için gerekli dolaplar; (i) Telefon imkânı; (j) El yıkama, tuvalet imkânı; (k) Mahkûmlar için yemekhane; (l) Görevliler için ayrı yemekhane.

(4)Çamaşır yıkama alanları:

(a) Cezaevinin ihtiyacına cevap verecek mahkûmların, kıyafet, nevresim, iç çamaşırları vs.'nin haftada gerektiği kadar yıkanması için, gerekli çamaşır makinesi ve kurutucu

makinalarının bulundurulacağı alan; (b) Bu alanın hava sirkülasyonunun yeterli olması; (c) Depoların olması; (d) Fazla gürültüyü engelleme imkânı.

(5)Havalandırma ve Kültür Fizik alanları:

(a) Havalandırma ve kültür fizik için, cezaevi ihtiyacını karşılayacak ve mahkûmlara açık havada bulunma imkânı (günde en az 1 saat) verecek bir alan imkânı; (b) Kapalı salon, Kültür Fizik Alanı, gene ihtiyacı cevap verecek şekilde, (günde bir saat) düzenlenmiş, Kültür Fizik Alanı; (c) Gerekli araç gereç ve mahkûmların vücut çalıştırmaları sağlayacak imkânlar (Basketbol, voleybol, ağırlık kaldırma imkânları); (d) Alet edevatın depolanması için imkânlar; (e) Görevlilerin gözetleme denetleme imkânı; (f) Tuvalet / lavabo / su içme klozeti.

Kantin:

(a) Gerekli yiyecek ve içeceklerin depolanma imkânı; (b) Soğuk hava deposu; (c) Evrak depolama dolapları.

Diğer gerekli servis alanları:

Sınıflar, görevlilerle çalışma alanları, berber, kütüphane dini servis imkânları vb.

A-8 Cezaevi İdari Bölümleri

(1) Cezaevinin güvenlik sahası içinde olup, öte yandan dışarıdan geleceklerle de kolay görüşme ve dışarıdan gelenlerin güvenlik sahasına girmelerine imkân vermeyecek şekilde düzenlenmiş bir alan olması gerekliliği; (2) Sekreteryaya ait alan; (3) Evrak depolama imkânları; (4) Duş ve memurların giyinip soyunma alanının cezaevinin güvenlik sahası dışında olması şartı; (5) Görevlilerin göreve başlamadan evvel, brifing için bulunacakları bir alan; (6) Eğitim vermek için gerekli salon; (7) Eğitimi veren görevlilerin odaları; (8) Cezaevi müdürü odası.

A-9 Cezaevi Binalarının Yapılanma Standartları

(1) Tavan: (a) Beton; (b) Yükseklik 2,5 metre (hücrelerde); (c) Diğer alanlarda, kullanım şekline göre yükseklik.

(2) Taban: (a) Beton üzeri boyalı; (b) Terrazo; (c) Çok dayanıklı; (d) Halı (yanmayan) ancak aktivite alanlarında kullanılabilir; (e) Su akması için, toplu yaşam yerlerinde kanalizasyon ızgarası.

(3) Duvarlar: (a) Beton bloklar ve blokların deliklerinden demir geçirip içine beton dökülmesi; (b) Beton dökme, çelikle güçlendirilmiş; (c) Prefabrike, çelikle güçlendirilmiş beton duvarlar; (d) Özel hücreler için duvarlar lastikli, yumuşak maddeler kaplama.

(4) Cam uygulaması: (a) Cam kırılmaz nitelikli olmalı; (b) Dışarıya açılan cam uygulamasında, camı eni 12 cm'i geçemeyecek; (c) Camın yüzölçümü, taban yüzölçümünün % 5'inden aşağı olamaz; (d) Dışa bakan cam uygulaması 1.80 metre yükseklikten daha yüksek olamaz; (e) Camın, her ne şekilde tecavüze uğraması halinde kırılmayacak şekilde, ortası cam üzerine polycarbonate uygulanmış nitelikte olması; (f) Camın zamanla parlaklığını kaybetmeyecek nitelikte olması; (g) Camın uygulandığı çerçevenin duvara geçmiş, çelikten yapılmış olması; (h) Kapılardaki cam açıklığı hücrenin içini görmesi imkânı verecek biçimde ölçüleri gözetmeli, ancak eni 12 cm'i geçmemelidir.

(5) Duvar, tavan, tabanın boyanması için gerekli maddeler: (a) Yanmaz nitelikli; (b) Zehirlenmez nitelikli; (c) Yıkanmaya dayanıklı; (d) Açık renkler.

A-10 Cezaevlerinde Kullanılacak Araç Gereç vb Nitelikleri

(1) Yatak: (a) Normal ölçüde; (b) Yerden 18 cm yükseklikte.

(2) Cezaevinin kısa devre TV ile gözetlenmesi: (a) Merkez kontrolde yerine monte edilmiş olması;

(b) Kameralar yalnız dış güvenliği, cezaevinin çıkış noktalarını ve mahkûmların geçebileceği koridorları görüntüleyebilir; (c) Kamera olan alanlarda mahkûmların mahremiyeti dikkate alınmalıdır.

(3) Kapılar ve kapıların duvarlara raptedilmesi: (a) Kapı, anahtarı, tokmağı, duvara raptedilmesi için gerekli imkânı, cezaevlerinde kullanılacak nitelikte olmalıdır, güvenlik bakımından yüksek performans verecek şekilde olmalıdır; (b) Kapılar yana doğru açılmalı veya yana doğru kaymalı çalışacak şekilde olmalıdır; (c) Kapıların birbirini fonksiyonunu engelleyecek şekilde düzenlenmemesine dikkat edilmelidir.

(4) Işıklandırma: Işıklandırma imkânları (suni ışık), hücrede 30 \watt, toplu yaşam yerlerinde gündüz 20 watt, geceleri 3 watt olacak şekilde düzenlenmeli, ışıklandırma araçları cezaevinde kullanılacak nitelikte olmalıdır.

(5) Kilit / Anahtar: (a) Mahkûmlar tarafından zorlanamayacak şekilde ve kapiya gerektiği gibi uygulanmış olması; (b) Bütün elektrikli anahtarların tehlike halinde kilitle açılabilir şekilde olmalıdır; (c) Kilitler, her yaşam ünitesi için ayrı olmalıdır.

(6) Sıhhi tesisat: (a) Güvenlik seviyelerine göre tuvalet ve lavabo araç ve gereçleri seçilmeli (Örneğin, maksimum güvenlik, çelik klozet, medium, çelik, minimum, normal klozet); (b) Sıcak suyun yanmaya engel olacak şekilde ayarlanmasına imkân verecek bir gereçle kontrol edilmesi; (c) Acil durumlarda, suyun kesilmesi imkânı.

(7) Güvenlik araç ve gereçleri (Kısa devre iletişim sistemi, yangın emniyeti sistemleri, yangın alarmı, yangın söndürme sistemi vb):

(a) Bunların binaya entegrasyonunun, planlarının gerekli kurumlar tarafından onaylanması; (b) Bu araç ve gereçlerin, cezaevlerinde kullanılacak nitelikte olması.

(8) Masa ve sandalyeler:

(a) Cezaevlerinde kullanılacak nitelikte ağır metalden yapılmış olması; (b) Yere kımıldatılmayacak, yerinden sökülemeyecek biçimde raptedilmiş olmaları; (c) Oturulacak yerlerin 45 cm'den aşağı yükseklikte olmaması.

**AVRUPA KONSEYİ BAKANLAR KOMİTESİ'NİN ÜYE DEVLETLERE AVRUPA
CEZAEVİ KURALLARI HAKKINDA REC (2006) 2 SAYILI TAVSİYE KARARI**

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere Avrupa Cezaevi Kuralları Hakkında Rec (2006) 2 Sayılı Tavsiye Kararı, Bakan Delegelerinin 11 Ocak 2006 tarihli ve 952 sayılı oturumunda Bakanlar Komitesi'nce kabul edilmiştir. Bakanlar Komitesi, Avrupa Konseyi statüsünün 15.b maddesi gereğince,

Hapis cezalarının infazında ve mahpusların iyileştirilmesinde, emniyet, güvenlik ve disiplin ihtiyaçlarının hesaba katılmasını, aynı zamanda insanlık onurunu zedelemeyen ve mahpuslara anlamlı meşgul edici faaliyetler ile iyileştirme programları sunan ve böylece onları toplumla yeniden bütünleşmeye hazırlayan cezaevi koşulları sağlanmasının gerekliliğini önemle belirterek;

Avrupa Konseyine üye devletlerin, kendi cezaevi politikalarına ilişkin ortak ilkeleri güncellemelerinin ve bunlara uymaya devam etmelerinin önemli olduğunu düşünerek; Daha da önemlisi, söz konusu ortak ilkelere uyulmasının, bu alandaki uluslararası işbirliğini artıracakını düşünerek;

Son yirmi senede Avrupa'da cezaevi alanındaki önemli gelişmeleri etkileyen sosyal değişiklikleri not ederek;

... tavsiye eder.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere Avrupa Cezaevi Kuralları Hakkında Rec (2006) 2 Sayılı Tavsiye Kararına Ek, 2. Bölüm, Hapsedilme Koşulları:

B-1 Yerleştirme ve Barındırma

17.1) Mahpuslar, mümkün olabildiğince evlerine veya sosyal rehabilitasyon ortamlarına yakın cezaevlerine yerleştirilmelidirler.

17.2) Cezaevlerine yerleştirmede, suçun devamlı takibi, güvenlik ve emniyet gerekleri ve tüm mahpuslara uygun rejimlerin sağlanması ihtiyacı hesaba katılmalıdır.

17.3) İlk yerleştirme ve sonradan yapılacak bir cezaevinden diğerine nakil konusunda, mümkün olabildiğince mahpusa danışılmalıdır.

18.1) Mahpuslara sağlanan barınma yerleri ve özellikle bütün yatakhane bölümleri, insan onuruna ve mümkün olabildiğince özel yaşama saygı gösterecek biçimde olmalı, iklim koşulları ve özellikle zemin alanı, havanın metreküp miktarı, aydınlatma, ısıtma ve havalandırma dikkate alınarak, sağlık ve temizlik gereklerini karşılamalıdır.

18.2) Mahpusların yaşadığı, çalıştığı veya bir araya geldiği tüm binalarda:

a) Pencereleer, mahpusların normal koşullarda gün ışığında okumalarını veya çalışmalarını mümkün kılmaya yeterli büyüklükte olmalı ve klima sistemiyle yeterli ölçüde bir havalandırmanın yapıldığı haller hariç, temiz havanın içeriye girmesini sağlamalıdır;

b) Yapay aydınlatma, onaylanan teknik standartlara uygun olmalıdır ve

c) Mahpusların personel ile gecikmeksizin irtibat kurmasını mümkün kılan bir alarm sistemi olmalıdır.

18.3) Paragraf 1 ve 2'de değinilen konulardaki özel asgari gereklilikler, ulusal mevzuatta düzenlenmelidir.

18.4) Ulusal mevzuat, bu asgari gerekliliklerin cezaevlerinin kalabalık olması gerekçe gösterilerek ihlal edilmemesinin temini için mekanizmalar sağlamalıdır.

18.5) Başkalarıyla aynı koğuşı paylaşmasının tercih edilebilir olması dışında, mahpuslar normal olarak geceleri tek kişilik odalarda barındırılmalıdır.

18.6) Kalacak yer, sadece bu amaç için uygun olması durumunda paylaşılmalı ve mahpuslardan sadece birbirleriyle uyum içinde olanların aynı yeri paylaşmaları sağlanmalıdır.

18.7) Mümkün olabildiğince, başkalarıyla aynı koğuşı paylaşması istenen mahpuslara öncelikle bir seçim hakkı tanınmalıdır.

18.8) Mahpusların özel cezaevlerine veya bir cezaevinin özel bölümlerine yerleştirilmesine karar verilirken;

a) Tutuklu mahpusların hükümlülerden ayrı olmasına;

b) Erkek mahpusların kadın mahpuslardan ayrı olmasına;

c) Genç yetişkin mahpusların büyüklerden ayrı olmasına dikkat edilmelidir.

18.9) Mahpusların, düzenlenen etkinliklere birlikte katılmalarına imkân sağlamak amacıyla, ... ayrı barındırma gerekliliklerine istisnalar konulabilir; ancak mahpuslar birlikte kalmaya muvafakat etmedikçe ve cezaevi yetkililerince hepsinin yüksek çıkarı için en iyisinin böyle olacağına karar verilmedikçe, bu gruplar geceleri daima birbirinden ayrılmalıdırlar.

18.10) Bütün mahpusların kaldıkları yerler, onların kaçmasına, kendilerine ve başkalarına zarar verme tehlikesine karşı asgari sınırlayıcı güvenlik düzenlemelerine uygun koşullarda olmalıdır.

B-2 Hijyen

19.1) Her cezaevinin bütün bölümleri gerekli şekilde bakılmalı ve her zaman temiz tutulmalıdır.

19.2) Mahpuslar cezaevine kabul edildiklerinde kalacakları odalar veya diğer yatma yerleri temiz olmalıdır.

19.3) Mahpuslar, hijyene ve mahremiyete saygı gösteren sıhhi imkânlarla her an ulaşabilmelidirler.

19.4) Genel hijyenin sağlanması için her mahpusun, iklime uygun sıcaklıkta ve mümkünse her gün, değilse haftada en az iki kez (veya gerekiyorsa daha sık olarak) banyo veya duş yapabilmesi için uygun tesisler sağlanmalıdır.

19.5) Mahpuslar kendilerini, giysilerini ve kaldıkları yerleri temiz ve düzenli tutmalıdırlar.

19.6) Mahpusların temizlik koşullarını yerine getirebilmeleri için cezaevi yetkilileri onlara tuvalet malzemeleri de dahil olmak üzere genel temizlik alet ve malzemelerini sağlamalıdırlar.

19.7) Kadınların sıhhi ihtiyaçları için özel düzenleme yapılmalıdır.

B-3 Açık Havaya Çıkma ve Boş Zaman Faaliyetleri

27.1) Eğer hava koşulları elveriyorsa, her mahpusun günde en az bir saat açık havaya çıkarak egzersiz yapmasına fırsat verilmelidir

27.2) Eğer hava elverişsiz olursa mahpusların egzersiz yapmalarına imkân sağlayan alternatif düzenlemeler yapılmalıdır.

27.3) Mahpusların bedensel sağlıklarını geliştirmek ve uygun egzersizler ile boş zaman etkinliklerine imkân sağlamak amacıyla doğru bir biçimde organize edilen faaliyetler cezaevi rejiminin ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır.

27.4) Cezaevi yetkilileri uygun tesisat ve ekipman sağlayarak bu tür faaliyetleri kolaylaştırmalıdır.

27.5) Cezaevi yetkilileri, ihtiyaç duyan mahpuslar için özel faaliyetler organize edilmesine yönelik düzenlemeler yapmalıdır.

27.6) Spor, oyunlar, kültürel faaliyetler, özel hobiler ve diğer boş zaman uğraşlarını kapsayan eğlendirici fırsatlar yaratılmalıdır ve mümkün olabildiğince mahpusların bu etkinlikleri organize etmelerine izin verilmelidir.

27.7) Mahpusların egzersiz esnasında ve eğlendirici faaliyetlere katılmaları için birbirleriyle bir araya gelmelerine izin verilmelidir.

B-4 Eğitim

28.1) Her cezaevi, mahpusların beklentilerini de dikkate alarak, bireysel eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için onlara mümkün olabildiğince ayrıntılı ve anlaşılır eğitim programları sağlamaya çalışmalıdır.

28.2) Okuma yazma bilmeyen veya dört işlem yapamayan mahpuslar ile temel ya da mesleki eğitimden yoksun bulunanlara öncelik verilmelidir.

28.3) Genç mahpusların ve özel ihtiyacı bulunanların eğitimine özel dikkat gösterilmelidir.

28.4) Cezaevi rejimi içerisinde eğitim, çalışmadan daha düşük bir statüye sahip olmamalı ve eğitim faaliyetlerine katılan mahpuslar bu yüzden veya başka nedenlerle mali yönden dezavantajlı duruma düşmemelidirler.

28.5) Her kurumda mahpusların yararlanması için eğlendirici ve eğitsel kaynak, kitap ve diğer kitle iletişim araçlarıyla yeterli bir biçimde donatılmış zengin bir kütüphane bulunmalıdır.

28.6) Mümkün olabilen her durumda, cezaevi kütüphanesi toplumdaki kütüphane hizmetleriyle işbirliği yapılarak düzenlenmelidir.

28.7) Uygulanabildiği ölçüde mahpusların eğitimi;

a) Ülkenin eğitim ve mesleki eğitim sistemiyle bütünlük içerisinde olmalıdır. Böylece mahpuslar tahliyelerinden sonra herhangi bir zorlukla karşılaşmaksızın eğitim ve mesleki eğitimlerine devam edebilirler;

b) Dışarıdaki eğitim kurumlarının desteğiyle olmalıdır.

B-5 Kadınlar

34.1) Bu kurallarda yer alan kadın mahpuslarla ilgili özel düzenlemelere ek olarak, yetkililer, onların hapiste tutulmasının herhangi bir yönünü etkileyen bir karar aldıklarında, bu tür mahpusların sosyal, psikolojik, bedensel ve mesleki ihtiyaçlarına özel dikkat göstermelidirler.

34.2) Kural 25.4 (Bedensel, ruhsal veya cinsel istismara tabi tutulmuş olan mahpusların ihtiyaçlarına özel dikkat gösterilmelidir) 'de düzenlendiği biçimde ihtiyaç halinde bulunan kadın mahpusların bu alandaki özel servislere erişimleri için özel çaba gösterilmelidir.

34.3) Kadın mahpusların cezaevi dışında doğum yapmalarına izin verilmelidir. Ancak bir çocuğun cezaevinde doğması halinde, yetkililer, gerekli tüm destek ve kolaylıkları sağlamalıdır.

B-6 Çocuklar

35.1) On sekiz yaşından küçük çocukların yetişkinlere ait bir cezaevinde tutulduğu istisnai hallerde yetkililer, tüm mahpuslara sunulan hizmetlere ilaveten, toplum içindeki çocuklara sunulan sosyal, psikolojik ve eğitsel hizmetlere, dini korunmaya, eğlenceli programlara veya bunlara denk hizmetlere kurumdaki çocukların da erişimini sağlamalıdır.

35.2) Çocuk olan ve zorunlu eğitime tabi olan her mahpusun bu tür zorunlu eğitimi alması sağlanmalıdır.

35.3) Cezaevinden tahliye edilen çocuklara ilave yardımlar sağlanmalıdır.

35.4) Çocuklar, cezaevlerinde tutulmaları halinde yüksek yararlarına aykırı olmadığı sürece cezaevinin yetişkinler tarafından kullanılan bölümünden ayrı bir yerde muhafaza edilmelidirler.

B-7 Küçük Çocuklar

36.1) Küçük çocuklar sadece yüksek yararlarının gerektirmesi halinde cezaevinde bir ebeveynle birlikte kalabilmelidirler. Bu çocuklara mahpus gibi muamele edilmemelidir.

36.2) Küçük çocukların, cezaevinde bir ebeveynle kalmalarına izin verildiğinde, ebeveynin çocuğuyla birlikte katılamayacağı bir etkinliğe iştirak etmesi durumunda, çocuğun kalabileceği ve nitelikli kişilerce hizmet verilen bir kreş oluşturulması için özel düzenleme yapılmalıdır.

36.3) Bu tür çocukların rahatının sağlanması için özel bir yatak ünitesi kurulmalıdır.

CEZA VE GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN İNFAZI HAKKINDA KANUN

Kanun Numarası : 5275

Kabul Tarihi : 13/12/2004

Yayımlandığı R.Gazete : Tarih : 29/12/2004 Sayı :25685

Yayımlandığı Düstur : Tertip : 5 Cilt : 44

C-1 Kanunun Amacı

Madde 1- (1) Bu Kanunun amacı, ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin usûl ve esasları düzenlemektir.

C-2 Temel İlkeler

Madde 2- (1) Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin kurallar hükümlülerin ırk, dil, din, mezhep, milliyet, renk, cinsiyet, doğum, felsefî inanç, millî veya sosyal köken ve siyasî veya diğer fikir yahut düşünceleri ile ekonomik güçleri ve diğer toplumsal konumları yönünden ayırım yapılmaksızın ve hiçbir kimseye ayrıcalık tanınmaksızın uygulanır.

(2) Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz.

İnfazda temel amaç

Madde 3- (1) Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazı ile ulaşılmak istenilen temel amaç, öncelikle genel ve özel önlemeyi sağlamak, bu maksatla hükümlünün yeniden suç işlemesini engelleyici etkenleri güçlendirmek, toplumu suça karşı korumak, hükümlünün; yeniden sosyalleşmesini teşvik etmek, üretken ve kanunlara, nizamla ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine uyumunu kolaylaştırmaktır.

C-3 Ceza İnfaz Kurumlarında Düzen ve Güvenlik

Kurumların iç güvenliği

Madde 33- (1) Kurumların iç güvenliği, Adalet Bakanlığına bağlı infaz ve koruma görevlileri tarafından sağlanır. İç güvenlik görevlileri, gerektiğinde dış güvenlik görevlileri ile işbirliği yapar.

(2) Açık kurumlar ile çocuk eğitimevlerindeki idare ile infaz ve koruma görevlileri; firarların önlenmesi, asayiş ve disiplinin sağlanması için gözetim ve denetimle yükümlüdürler.

Kapıların açılmaması ve temasın önlenmesi

Madde 34- (1) Kapalı ceza infaz kurumlarında oda ve koridor kapıları kapalı tutulur. Kapılar aşağıdaki hâllerde açılır:

- a) Kurum hekimine, revir, hamam ve berbere gitme, başka odaya nakil.
- b) Hastane ve duruşmaya gönderme ve başka kuruma nakil.
- c) Tahliye, ziyaret, arama, sayım, denetim, eğitim, öğretim, spor ve iyileştirme çalışmaları, kurumda çalıştırma.
- d) Kurullara çağırılma.
- e) Ölüm, deprem veya yangın gibi olağanüstü hâller.
- f) Cezaevi idaresince gerekli görülen hâller.

(2) Hükümlüler, yukarıda sayılan hâller dışında, diğer odalardaki hükümlüler ve kurum görevlileri ile temasta bulunamazlar.

C-4 Günlük Yaşamda Haklar ve Yükümlülükler

Hükümlünün barındırılması ve yatırılması

Madde 63- (1) Tehlikeli hâli bulunan hükümlü ancak bir veya üç kişilik odalarda, diğerk hükümlüler ise kurumun fizikî yapısı, kapasite durumu ve güvenlik gerekleri göz önüne alınarak cezaevi yönetimi tarafından belirlenecek sayıda mahkûmun kalabileceği odalarda barındırılırlar.

(2) Her hükümlüye yöresel iklime uygun nitelikte tek tip yatak ve yeterli sayıda yatak takımı verilir.

(3) Kadınların erkeklerle, hükümlülerin tutuklularla, çocukların yetişkinlerle, örgüt veya çıkar amaçlı örgüt suçluları ile terör suçlularının Kanunda sayılan hâller dışında bir araya gelmelerine ve bağlantı kurmalarına izin verilmez.

(4) Oda ve kısımlarda iklim koşulları göz önüne alınarak yeterli yer, ışık, ısınma, havalandırma ve hijyen sağlanır.

Hükümlünün giydirilmesi

Madde 64- (1) Muhtaç hükümlülere talepleri hâlinde, idare tarafından iklime ve sağlığa uygun giysiler verilir.

(2) Hükümlülerin giysileri, i ve dış güvenlik görevlilerinin giymekte olduğu üniformalara benzer şekil ve renkte olamaz.

Hükümlünün bakıma muhtaç çocuklarının barındırılması

Madde 65- (1) Anaları hükümlü olup da dışarıda korumasına bırakılacak kimsesi bulunmayan sıfır-altı yaş grubundaki çocuklar, analarının yanında kalabilirler. Bu ocuklar gündüzleri ceza infaz kurumu bünyesindeki veya Sosyal Hizmetler ve ocuk Esirgeme Kurumu veya diğerk kurum ve kuruluşlara ait kreş ve gündüz bakımevlerinde barındırılırlar.

(2) Analarının yanında kalan çocuklara, yaş ve durumlarına ve ihtiyaçlarına göre yiyecek ve içecek verilir.

(3) Üç yaşını doldurmuş çocuklar, hâkim kararıyla çocuk yuvalarına veya yetiştirme yurtlarına yerleştirilebilirler. Bu çocukların belirlenecek bir program ve usule göre zaman zaman analarıyla temaslari sağlanır.

Din ve vicdan özgürlüğü

Madde 70- (1) Hükümlü, ceza infaz kurumunda, mensup bulunduğu dinin ibadetlerini, düzeni bozmayacak ve çalışmayı engellemeyecek biçimde serbestçe yerine getirebilir ve ibadette kullanılan eşyayı, dinî yaşamı bakımından zorunlu olan kitap ve eserleri temin ve bulunduğu yerlerde muhafaza edebilir.

(2) Hükümlünün, mensup bulunduğu dinin görevlilerince ziyaret edilmesine ve onlarla iletişim kurmasına, kurum güvenliğini tehlikeye düşürmemek koşuluyla izin verilir.

Hükümlünün muayene ve tedavi istekleri

Madde 71- (1) Hükümlü, beden ve ruh sağlığının korunması, hastalıklarının tanısı için muayene ve tedavi olanaklarından, tıbbî araçlardan yararlanma hakkına sahiptir. Bunun için hükümlü öncelikle kurum revirinde, mümkün olmaması hâlinde Devlet veya üniversite hastanelerinin mahkûm koğuşlarında tedavi ettirilir.

Hükümlünün beslenmesi

Madde 72- (1) Hükümlüye Adalet ve Sağlık bakanlıklarınca birlikte belirlenecek kalori esasına göre, sağlıklı ve güçlü kalması için nitelik ve nicelik olarak besleyici, sağlık koşullarına uygun, makul çeşitlilikte, yaş, sağlık, çalıştığı işin özelliği, dinî ve kültürel gerekleri göz önünde tutularak besin verilir ve içme suyu sağlanır.

(2) Hükümlü, kendisine verilen günlük besin ve ihtiyaç maddeleri dışındaki ihtiyaçlarını kurum kantininden sağlayabilir. Kantini bulunmayan kurumlarda, bu maddeler, idarenin izin ve kontrolü altında dışardan sağlanabilir.

(3) Hasta hükümlüye, kurum hekiminin belirleyeceği besinler verilir.

(4) Kurumda annesiyle birlikte kalan çocuklara ve süt emziren annelere durumlarına uygun gıda verilir.

C-5 Bireyselleştirme

İyileştirme programlarının belirlenmesi

Madde 73- (1) Hükümlünün geçmişi, suçluluk nedenleri, suç sicili, fizik yeteneği ve ruhsal yapısı, kişisel doğası, arz edebileceği tehlike hâlleri, hapis cezasının süresi, saliverildikten sonraki beklentisi dikkate alınarak, toplumun hukuka uygun hareket eden ve üretken bir üyesi olarak yaşamını sürdürmesini sağlayacak ve bireysel ihtiyaçlarına uygun bir biçimde iyileştirme programları uygulanır. Bu programların hazırlanması ve uygulanması amacıyla ceza infaz kurumlarında eğitim ve psiko-sosyal hizmet servisleri oluşturulur.

(2) Hükümlü, amaca uygun iyileştirme gereklerinin gerçekleştirilebileceği kurumlara veya bölümlere yerleştirilir.

Hükümlülerin sayısı ve uygulanacak güvenlik tedbirleri

Madde 74- (1) Hükümlülerin yerleştirildikleri kurum veya bölümlerde bireyselleştirmeyi mümkün kılacak sayıda bulundurulmalarına özen gösterilir.

(2) İyileştirme programları uygulanan grupların özelliklerine göre değişik güvenlik tedbirlerine yer verilir.

(3) Tehlikeli hâlde oldukları saptanan hükümlüler, bireyselleştirilmeleri için yapılacak çalışmalarda on kişiyi aşacak biçimde gruplandırılmaz.

C-6 Eğitim

Eğitim programları

Madde 75- (1) Ceza infaz kurumlarında bulunduğu süre içinde hükümlüye, kişiliğini geliştirecek, eğitimini güçlendirecek, yeni beceriler elde etmesini, suç işleme eğilimini yok etmeyi sağlayacak ve saliverilme sonrasına hazırlayacak programlar uygulanır.

(2) Hükümlünün yaş, ceza süresi ve yeteneklerine öncelik verilerek ekonomik ve kültür durumuna uygun biçimde düzenlenen eğitim programları; temel eğitim, orta ve yüksek öğretim, meslek eğitimi, din eğitimi, beden eğitimi, kütüphane ve psiko-sosyal hizmet konularını kapsar.

Öğretimden yararlanma

Madde 76- (1) Açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitimevlerinde bulunan hükümlülerin örgün ve yaygın, kapalı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerin yaygın öğretimden yararlanmaları sağlanır.

C-7 Sağlığın Korunması ve Tıbbî Müdahâleler

Hükümlünün muayene ve tedavisi

Madde 78- (1) Kurumun sağlık koşullarının düzenlenmesi, hükümlünün acil veya olağan muayene ve tedavisi kurumun hekimi tarafından yapılır. Genel veya hastalık nedeniyle yapılan tüm muayene ve tedavi sonuçları, sağlık izleme kartına işlenir ve dosyasında saklanır.

(2) Sağlık Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile üniversitelerin sağlık kuruluşları, hükümlülerin tedavileri bakımından gerekli yardımları yapmakla görevlidirler.

(3) Rızası olsa bile hiçbir hükümlü üzerinde tıbbî deney yapılamaz.

Sağlık denetimi

Madde 79- (1) Kurum hekimi, kurumu ayda en az bir kez denetleyerek genel ve özel önlem alınması gereken hastalıklar ile kurumda sağlık koşulları yönünden alınması gereken önerileri içeren bir rapor düzenler ve kurum yönetimine verir.

C-8 Dışarıyla İlişkiler

Hükümlüyü ziyaret

Madde 83- (1) Hükümlü, belgelendirilmesi koşuluyla eşi, üçüncü dereceye kadar kan ve kayın hısımları ile vasisi veya kayyımı tarafından haftada bir kez ve ayrıca kuruma kabullerinde, zorunlu hâller dışında bir daha değiştirilmemek üzere, ad ve adreslerini bildirdiği en fazla üç kişi tarafından, yarım saatten az ve bir saatten fazla olmamak üzere çalışma saatleri içinde ziyaret edilebilir.

(2) Birinci fıkrada belirtilenler dışındaki kimselerin ziyaretine Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yazılı olarak izin verilebilir.

(3) Görüşler, koşul ve süreleri Adalet Bakanlığınca hazırlanan yönetmelikle kapalı ve açık olmak üzere iki biçimde yaptırılır.

C-9 Beden Eğitimi ve Boş Zaman Etkinlikleri

Beden eğitimi

Madde 87- (1) Hükümlünün toplumsal, ruhsal ve bedensel gelişmelerini sağlamak amacıyla fizik ve ruhsal sağlık durumlarının elverdiği ölçüde spor, beden eğitimi ve eğlendirici etkinliklere katılmasına müsaade olunur ve olanaklar ölçüsünde yer ve araç sağlanır.

(2) Açık havada çalışmayan veya kapalı ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüye, hava koşulları elverdiği ölçüde, günde en az bir saat açık havada gezinmek olanağı verilir. Bu süre içerisinde bireysel spor da yapılabilir. Kurum dışındaki etkinliklere açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitimevlerinde bulunan hükümlüler katılabilirler.

Kütüphane ve kurslardan yararlanma

Madde 88- (1) Hükümlü, çalışma saatleri dışında ve belirlenecek düzene göre idarece tertiplenen kurslara katılabilir ve kütüphaneden yararlanabilir. Bu konudaki programlar uzmanların önerileri ve hükümlünün istekleri dikkate alınarak kurum yönetimince belirlenir.

C-10 Tutuklama Kararının Yerine Getirilmesi

Tutuklama kararının yerine getirildiği kurumlar

Madde 111- (1) Tutuklular, iç ve dış güvenlik görevlisi bulunan, firara karşı teknik, mekânîk, elektronik veya fizikî engelleri olan, 34 üncü maddede sayılan hâller dışında oda ve koridor kapıları sürekli olarak kapalı tutulan ve yasal zorunluluklar ayırık, dışarıyla irtibat ve haberleşme olanağı bulunmayan normal güvenlik esasına dayalı tutukevlerinde veya maddî olanak bulunmadığı hâllerde diğer kapalı ceza infaz kurumlarının bu amaca ayrılmış bölümlerinde tutulurlar.

(2) Eylem ve davranışları ile 9 uncu madde kapsamına giren tutuklular, yüksek güvenlikli tutukevlerinde veya buna olanak bulunmadığı hâllerde yüksek güvenlikli kapalı ceza infaz kurumlarının tutuklulara ayrılan bölümlerinde barındırılırlar.

(3) Kadın, çocuk ve gençlik tutukevleri müstakil olarak kurulabilir. Tutuklular, tutukevlerinde veya maddî olanak bulunmadığı hâllerde kapalı ceza infaz kurumlarının tutuklulara ayrılan bölümlerinde, büyükler, kadınlar, gençler, çocuklar olmak üzere ve suç türleri de gözetilerek ayrı yerlerde barındırılırlar.

Tutukevine kabul

Madde 112- (1) Sanığın tutukevine kabul edilebilmesi için hâkim veya mahkeme tarafından verilmiş bir tutuklama kararının bulunması zorunludur.

(2) Tutuklunun tutukevine konulduğu, kararı veren hâkim veya mahkemeye gün ve saati belirtilerek bildirilir.

Tutukluların barındırılması

Madde 113- (1) Tutuklular, maddî olanaklar elverdiğince suç türlerine ve taşıdıkları güvenlik riskine göre ayrı odalarda barındırılırlar. Aralarında husumet bulunanlar ile iştirak hâlinde suç işlemiş olanlar aynı odalarda barındırılmazlar ve birbirleri ile temas etmelerini engelleyecek tedbirler alınır.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Nurcan GÜL
Doğum Tarihi ve Yeri : 03.02.1983 Elazığ
Yabancı Dili : İngilizce
E-posta : nrcngl@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

Derece	Alan	Okul/Üniversite	Mezuniyet Yılı
Lisans	Mimarlık	Erciyes Üniversitesi	2006
Lise	Fen Bilimleri	M.A.Ersoy YDA Lisesi	2001

İŞ TECRÜBESİ

Yıl	Firma/Kurum	Görevi
2006-2014	İstanbul İl Özel İdaresi	Mimar- Kontrol Müh.
2014-	İstanbul Büyükşehir Belediyesi	Mimar- Kontrol Müh.